

คู่มือ

พระไตรปิฎกฉบับแปลคำต่อคำกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก
ประจำปี ๒๕๖๗

Word-by-Word Translation Tipitaka and
Buddhism Propagation to Global Society

๒๐๒๔

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๓

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตก อัฐก นวกนิบาต

ได้รับทุนอุดหนุนโครงการจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

ปีงบประมาณ ๒๕๖๗

คู่มือ การเรียนรู้
พระไตรปิฎกฉบับแปลโดยศัพท์ (คำต่อคำ)
พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๓
พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตก อัฐก นวกนิบาต

คำชี้แจง

วัตถุประสงค์ของการจัดทำคู่มือการเรียนรู้พระไตรปิฎกฉบับแปลโดยศัพท์ (Word-by-Word Tipitaka Translation) มี ๒ ประการหลัก คือ ๑. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของศัพท์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับบาลี ที่เป็นอักษรไทยและอักษรโรมัน ทุกคำ และ ๒. เพื่อให้ความหมายของศัพท์แต่ละคำที่ปรากฏในพระไตรปิฎกทั้ง ๔๕ เล่ม ได้ช่วยสร้างให้ภาษาบาลีเป็นภาษาที่คงอยู่ และสืบเนื่องคู่กับพระพุทธศาสนา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ หรือที่รู้จักกันในชื่อ "อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต อัฐกนิบาต นวกนิบาต" เป็นส่วนหนึ่งของอังคุตตรนิกายและมีความสำคัญอย่างยิ่งในวงการพระพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นแหล่งรวมพระสูตรจำนวนมากถึง ๒,๑๙๐ สูตร ที่แบ่งออกเป็น ๓ นิบาต คือ สัตตกนิบาต อัฐกนิบาต และนวกนิบาต

สัตตกนิบาตประกอบด้วยหมวดพระสูตรที่มีหัวข้อธรรม ๗ ประการในแต่ละพระสูตร มีทั้งหมด ๑,๑๓๒ สูตร และแบ่งย่อยออกเป็นหลายวรรค เช่น ธนวรรค อนุสยวรรค วัชชีสัตตกวรรค เทวตาวรรค และมหายัญญวรรค เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีวรรคที่ไม่จัดเป็นปัณณาสก์ เช่น อภัยกตวรรค มหาวรรค วินยวรรค สมณวรรค และอาหุเนยยวรรค

อัฐกนิบาตเป็นหมวดพระสูตรที่มีหัวข้อธรรม ๘ ประการในแต่ละพระสูตร มีทั้งหมด ๖๒๖ สูตร และแบ่งย่อยออกเป็นปัณณาสก์และวรรคต่าง ๆ เช่น เมตตาวรรค มหาวรรค คหปติวรรค ทานวรรค และอุโปสถวรรค เป็นต้น

นวกนิบาตเป็นหมวดพระสูตรที่มีหัวข้อธรรม ๙ ประการในแต่ละพระสูตร มีทั้งหมด ๔๓๒ สูตร และแบ่งย่อยออกเป็นปัณณาสก์และวรรคต่าง ๆ เช่น สัมโพธิวรรค สีหนาทวรรค สัตตาวาสวรรค มหาวรรค และสามัญญวรรค เป็นต้น

แต่ละนิบาตและวรรคในพระไตรปิฎกเล่มนี้มีความสำคัญในการให้ความรู้และแนวทางในการปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา การศึกษาพระไตรปิฎกเล่มนี้จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าถึงความรู้ที่ลึกซึ้งและมีประโยชน์ในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

ในการจัดทำการแปลพระไตรปิฎกฉบับบาลี อักษรไทยและอักษรโรมัน ได้จัดทำออกเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จากพระไตรปิฎก ทุกคำศัพท์นั้น เกิดจากความร่วมมือในการแปลจากบุคลากรทางพุทธศาสนา จาก ๓ กลุ่มสถาบันการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยพุทธศาสนาประเทศศรีลังกา และมหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งมุ่งหวังว่าความเข้าใจในความหมายของภาษาที่พระผู้มีพระภาค ทรงใช้ในการเทศนาสั่งสอน จึงเป็นส่วนใช้พระพุทธศาสนายั่งยืน และถาวรอยู่ตลอดไป

ในคู่มือการศึกษาพระไตรปิฎกฉบับแปลคำต่อคำ คณะผู้ดำเนินการได้พยายามอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจในคำศัพท์ที่แสดงด้วยการแปลคำต่อคำ ให้เกิดขึ้นกับพุทธศาสนิกชน และผู้สนใจศึกษาความหมายของบาลี อันเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้แสดงธรรมเทศนา ในขณะเดียวกัน คณะผู้ดำเนินการ ได้สรุปประเด็นของธรรมที่สำคัญ ควรแก่การเรียนรู้ และการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน ให้บรรลุจุดหมายที่เป็นความสุขสูงสุดของชีวิต การจัดทำคู่มือ จึงแบ่งออกเป็นบท ในแต่ละบทก็จะเป็นการกล่าวถึงธรรมที่บรรจุอยู่ในแต่ละส่วนของเล่ม พร้อมกับยกตัวอย่างของพระบาลีที่เกี่ยวข้องกับธรรมที่สรุปมาให้ศึกษา ผู้ใช้คู่มือจึงจะศึกษาถึงคำอธิบายธรรม มีบาลีประกอบ ต่อด้วยบทแปลแบบคำต่อคำ และตามด้วยบทแปลโดยความที่ได้จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

สารบัญ

บทที่	หน้า
๑ สัตตกนิบาต - ธนวรรค	๕
๒ สัตตกนิบาต - อนุสยวรรค	๑๐
๓ สัตตกนิบาต - วัชชีสัตตกวรรค	๑๓
๔ สัตตกนิบาต - เทวตาวรรค	๑๘
๕ สัตตกนิบาต - มหายัญญวรรค	๒๓
๖ สัตตกนิบาต - อัปยาคตวรรค	๒๗
๗ สัตตกนิบาต - มหาวรรค	๓๔
๘ สัตตกนิบาต - วินยวรรค	๓๙
๙ สัตตกนิบาต - สมณวรรค	๔๒
๑๐ อัมมกนิบาต - เมตตาวรรค	๔๕
๑๑ อัมมกนิบาต - มหาวรรค	๕๐
๑๒ อัมมกนิบาต - คหปติวรรค	๕๔
๑๓ อัมมกนิบาต - ทานวรรค	๖๓
๑๔ อัมมกนิบาต - อุโปสถวรรค	๖๖
๑๕ นวกนิบาต - สัมโพธิวรรค	๗๓
๑๖ นวกนิบาต - สีหนาทวรรค	๘๐
๑๗ นวกนิบาต - สัตตาวาสวรรค	๙๑
๑๘ นวกนิบาต - มหาวรรค	๙๔
๑๙ นวกนิบาต - สามัญญวรรค	๙๗
๒๐ นวกนิบาต - เขมวรรค	๑๐๔
๒๑ นวกนิบาต - สติปัญฐานวรรค	๑๐๗
๒๒ นวกนิบาต - สัมมปปธานวรรค	๑๑๐
๒๓ นวกนิบาต - อิทธิปาทวรรค	๑๑๓

บทที่ ๑

สัตตกนิบาต

ฉนวนวรรค

ฉนวนวรรค แปลว่า หมวดว่าด้วยทรัพย์ เป็นส่วนหนึ่งของพระสูตรต้นตปิฎกที่มีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับพระสูตรต่าง ๆ ที่ว่าด้วยหลักธรรมและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์ทางธรรม ทั้งหมดนี้มีความหมายลึกซึ้งที่นอกจากจะสอนเรื่องทรัพย์สมบัติภายนอกแล้ว ยังเน้นให้เห็นถึงทรัพย์ภายในที่เป็นคุณธรรมและจิตใจที่สูงส่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การรักษาและพัฒนา

ฉนวนวรรคประกอบไปด้วย ๑๐ พระสูตร โดยแต่ละสูตรจะมีการสอนและแสดงธรรมที่แตกต่างกันไปดังนี้

๑-๒. ปฐมปิยสูตร และทุติยปิยสูตร ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้เป็นที่ยรักและไม่เป็นที่ยรัก แบ่งธรรมเป็นฝ่ายอกุศลและฝ่ายกุศล ฝ่ายละ ๗ ประการ

๓-๔. สังขิตตพลสูตร และวิตถตพลสูตร ว่าด้วยพละ ๗ ประการ ซึ่งในวิตถตพลสูตรจะมีการขยายความของธรรมแต่ละประการอย่างละเอียด

๕-๖. สังขิตตธนสูตร และวิตถตธนสูตร ว่าด้วยอริยทรัพย์ ๗ ประการ ซึ่งในวิตถตธนสูตรจะมีการขยายความของธรรมแต่ละประการอย่างละเอียด

๗. อุกคสูตร ว่าด้วยมหาอำมาตย์ชื่ออุคคะ ที่ทรงแสดงอริยทรัพย์ ๗ ประการเพื่อเปรียบเทียบกับทรัพย์ของอุคคเศรษฐี

๘-๑๐. สัณเฑาะฐสูตร ปหานสูตร และมัจฉริยสูตร ว่าด้วยสังโยชน์ ๗ ประการ โดยมีรายละเอียดต่างกันในแต่ละสูตร

แต่ละพระสูตรในฉนวนวรรคนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านได้พิจารณาและนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อความสงบสุขและการเจริญในธรรมอย่างยั่งยืน

ตัวอย่าง ฉนวนวรรค

๑. บาลี

๑. ฌนวกโค

๑. ปฐมปิยสูตร

๑. เอว เม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา สวตถิยํ วิหริติ เขตวนเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามเ. ตตร โข ภควา ภิกขุ อามนเตสิ “ภิกขโว”ติ. “ภทฺทเต”ติ เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสํ. ภควา เอตทวโจ “สตฺตทฺธิ ภิกขเว ฌมฺเมทิสมนนาคโต ภิกขุ สพฺรหมจารีณํ อปฺปิโย จ โหติ อมฺนาโป จ อครุ จ อภาวนีย จ. กตเมทิสตฺตทฺธิ? อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ ลาภกาโม จ โหติ สกฺการกาโม จ โหติ อนวณฺณตฺติกาโม จ โหติ อหิริโก จ โหติ อนตฺตปปี จ ปาปิฉฺฉ จ มิจฺฉาทิฏฺฐิ จ. อิมฺเมทฺธิ โข ภิกขเว สตฺตทฺธิ ฌมฺเมทิสมนนาคโต ภิกขุ สพฺรหมจารีณํ อปฺปิโย จ โหติ อมฺนาโป จ อครุ จ อภาวนีย จ. “สตฺตทฺธิ ภิกขเว ฌมฺเมทิสมนนาคโต ภิกขุ สพฺรหมจารีณํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีย จ. กตเมทิสตฺตทฺธิ? อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ น ลาภกาโม จ โหติ น สกฺการกาโม จ โหติ น อนวณฺณตฺติกาโม จ โหติ ทิริมา จ โหติ อตฺตปปี จ อปฺปิฉฺฉ จ สมมาทิฏฺฐิ จ. อิมฺเมทฺธิ โข ภิกขเว สตฺตทฺธิ ฌมฺเมทิสมนนาคโต ภิกขุ สพฺรหมจารีณํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีย จา”ติ. ปฐมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๑. ธนาคโค - หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งอริยทรัพย์/

๑. ปฐมปิยสูตร - พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งธรรมที่เป็นเหตุให้เป็นที่รัก สูตรที่ ๑/

๑. เอวมเม - อย่างนี้ อันข้าพเจ้า/ สุต; - สดับมาแล้ว/ เอก - หนึ่ง/ สมย - ในสมัย/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ สาวตถิย - ในเมืองชื่อว่าสาวตถิ/ วิหริติ - ย่อมทรงประทับอยู่/ เขตวน - ชื่อว่าเขตวัน/ อนาถปิณฑิกส - ของคฤหบดีผู้มีก้นขาวเพื่อบุคคลผู้มีที่พึ่งหาไม่ได้/ อาราม - ณ อาราม/ ตตร โข - นั้นแล/ [เขตวน - ชื่อว่าเขตวัน/ อาราม - ณ อาราม]/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ ภิกขุ - ซึ่งภิกษุทั้งหลาย/ อามนตสิ - ตรัสเรียกมาแล้ว/ “ภิกขโว”ติ. - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย”ดังนี้/ “ภทนต์”ติ. - ข้าแต่ท่านผู้เจริญ”ดังนี้/ เต - เหล่านั้น/ ภิกขุ - ภิกษุทั้งหลาย/ ภควโต - ต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปจจสโสสุ. - ฟังตอบแล้ว/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทโวจ - ได้ตรัสแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “สตตติ - ๗ ประการ/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ธมเมหิ - ด้วยธรรมทั้งหลาย/ สมณนาคโต - ผู้มาตามพร้อมแล้ว/ ภิกขุ - ภิกษุ/ สพรหมจารินี - ผู้เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [บุคคลาน - ของบุคคลทั้งหลาย]/ อปปิโย จ - เป็นผู้ไม่เป็นที่รัก ด้วย/ โหติ - ย่อมเป็น/ มนาโป จ - เป็นผู้ไม่เป็นที่ยังใจให้เอบอาบ ด้วย/ อครุ จ - เป็นผู้ไม่เป็นที่น่าเคารพ ด้วย/ อภาวินีโย จ; - เป็นผู้ที่ไม่ควรยกย่อง ด้วย/ กตเมหิ - คืออะไรบ้าง/ สตตติ? - ๗ ประการ?/ อธิ - นี้/ [ธมมวินย - ในพระธรรมและพระวินัย]/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกขุ - ภิกษุ/ [๑] ลากาโม จ - เป็นผู้ปรารถนาซึ่งการได้ ด้วย/ โหติ; - ย่อมเป็น/ [๒] สกการกาโม จ - เป็นผู้ปรารถนาซึ่งสักการะ ด้วย/ โหติ; - ย่อมเป็น/ [๓] อนวณญตติกาโม จ - เป็นผู้ปรารถนาซึ่งชื่อเสียง ด้วย/ โหติ; - ย่อมเป็น/ [๔] อหิริโก จ - เป็นผู้มีความไม่ละอายใจ ด้วย/ โหติ; - ย่อมเป็น/ [๕] โอนตตปปิ จ - เป็นผู้มีความไม่เกรงกลัว ด้วย/ [๖] ปาปิโจ จ - เป็นผู้มีความต้องการที่ชั่วช้า ด้วย/ [๗] มิฉฉาภิญญิ จ - เป็นผู้มีความเห็นผิด ด้วย/ อิมะหิ โข - เหล่านั้นแล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สตตติ - ๗ ประการ/ ธมเมหิ - ด้วยธรรมทั้งหลาย/ สมณนาคโต - ผู้มาตามพร้อมแล้ว/ ภิกขุ - ภิกษุ/ สพรหมจารินี - ผู้เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [บุคคลาน - ของบุคคลทั้งหลาย]/ อปปิโย จ - เป็นผู้ไม่เป็นที่รัก ด้วย/ โหติ - ย่อมเป็น/ มนาโป จ - เป็นผู้ไม่เป็นที่ยังใจให้เอบอาบ ด้วย/ อครุ จ - เป็นผู้ไม่เป็นที่น่าเคารพ ด้วย/ อภาวินีโย จ. - เป็นผู้ที่ไม่ควรยกย่อง ด้วย/ “สตตติ - ๗ ประการ/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ธมเมหิ - ด้วยธรรมทั้งหลาย/ สมณนาคโต - ผู้มาตามพร้อมแล้ว/ ภิกขุ - ภิกษุ/ สพรหมจารินี - ผู้เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [บุคคลาน - ของบุคคลทั้งหลาย]/ ปิโย จ - เป็นผู้เป็นที่รัก ด้วย/ โหติ - ย่อมเป็น/ มนาโป จ - เป็นผู้ไม่เป็นที่ยังใจให้เอบอาบ ด้วย/ ครุ จ - เป็นผู้เป็นที่เคารพ ด้วย/ ภาวินีโย จ; - เป็นผู้ที่ไม่ควรยกย่อง ด้วย/ กตเมหิ - คือ อะไรบ้าง/ สตตติ? - ๗ ประการ?/ อธิ - นี้/ [ธมมวินย - ในพระธรรมและพระวินัย]/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกขุ - ภิกษุ/ [๑] น - หามิได้/ ลากาโม จ - เป็นผู้ปรารถนาซึ่งการได้ ด้วย/ โหติ; - ย่อมเป็น/ [๒] น - หามิได้/ สกการกาโม จ - เป็นผู้ปรารถนาซึ่งสักการะ ด้วย/ โหติ; - ย่อมเป็น/ [๓] น - หามิได้/ อนวณญตติกาโม จ - เป็นผู้ปรารถนาซึ่งชื่อเสียง ด้วย/ โหติ; - ย่อมเป็น/ [๔] หิริมา จ - เป็นผู้มีความละอายใจ ด้วย/ โหติ; - ย่อมเป็น/ [๕] โอนตตปปิ จ - เป็นผู้มีความเกรงกลัว ด้วย/ [๖] อปปิโจ จ - เป็นผู้มีความต้องการน้อย ด้วย/ [๗] สมมาภิญญิ จ - เป็นผู้มีความเห็นชอบ ด้วย/ อิมะหิ โข - เหล่านั้นแล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สตตติ - ๗ ประการ/ ธมเมหิ - ด้วยธรรมทั้งหลาย/ สมณนาคโต - ผู้มาตามพร้อมแล้ว/ ภิกขุ - ภิกษุ/ สพรหมจารินี - ผู้เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [บุคคลาน - ของบุคคลทั้งหลาย]/ ปิโย จ - เป็นผู้เป็นที่รัก

ด้วย/ โหติ - ย่อมเป็น/ มนาโป จ - เป็นผู้เป็นที่ยังใจให้เอิบอาบ ด้วย/ ครุ จ - เป็นผู้เป็นที่เคารพ ด้วย/
ภาวนีโย จา”ติ. - เป็นผู้ที่ควรยกย่อง ด้วย”ดังนี้แล/

ปฐม. - ที่ ๑/ [ปฐมปิยสูตร - ปฐมปิยสูตร/ นิฎฐิต - จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๑. ธนวรรค หมวดว่าด้วยอริยทรัพย์

๑. ปฐมปิยสูตร ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้เป็นที่รัก สูตรที่ ๑

[๑] ข้าพเจ้า๑ ได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา ตรัสว่า ภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อน
พรหมจารีทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑. เป็นผู้มุ่งลาภ ๒. เป็นผู้มุ่งสักการะ
๓. เป็นผู้มุ่งชื่อเสียง ๔. เป็นผู้ไม่มีhiri (ความอายบาป) ๕. เป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ (ความกลัวบาป) ๖. เป็นผู้มีความ
ปรารถนาชั่ว ๗. เป็นมิฉนาคิณฺฐิ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก
ไม่เป็น ที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจารี
ทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑. เป็นผู้ไม่มุ่งลาภ ๒. เป็นผู้ไม่มุ่งสักการะ ๓.
เป็นผู้ไม่มุ่งชื่อเสียง ๔. เป็นผู้มีhiri ๕. เป็นผู้มีโอตตปปะ ๖. เป็นผู้มักน้อย ๗. เป็นสัมมาทิณฺฐิ ภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อน
พรหมจารีทั้งหลาย

ปฐมปิยสูตรที่ ๑ จบ^๑

สรุป

ธนวรรค หมวดว่าด้วยทรัพย์ ประกอบด้วยพระสูตร ๑๐ สูตร แต่ละสูตรมีใจความสำคัญดังนี้:

๑. **ปฐมปิยสูตร และทุติยปิยสูตร:** กล่าวถึงธรรมที่เป็นเหตุให้เป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก โดย
ธรรมฝ่ายอกุศลทำให้ไม่เป็นที่รักและฝ่ายกุศลทำให้เป็นที่รัก ในปฐมปิยสูตร ธรรมฝ่ายอกุศลประกอบด้วย ๗
ประการ เช่น มุ่งลาภ ไม่มีhiri ส่วนในทุติยปิยสูตร มีความต่างกันในประการที่ ๖ และ ๗ คือ เป็นผู้มีความริษยา
และตระหนี่

๒. **สังฆิตตพลสูตร และวิตถตพลสูตร:** กล่าวถึงพละ ๗ ประการ เช่น สัทธาพละ วิริยพละ
โดยสังฆิตตพลสูตรกล่าวโดยย่อ ส่วนวิตถตพลสูตรขยายความในแต่ละประการ

๓. **สังฆิตตธนสูตร และวิตถตธนสูตร:** กล่าวถึงอริยทรัพย์ ๗ ประการ เช่น สัทธาธนะ สีลธ
นะ โดยสังฆิตตธนสูตรกล่าวโดยย่อ ส่วนวิตถตธนสูตรขยายความในแต่ละประการ

๔. **อุคคสูตร:** เปรียบเทียบอริยทรัพย์ ๗ ประการกับทรัพย์ที่มีภัย ๕ ประการ เพื่อให้มหา
อำมาตย์ซื้ออุคคะเห็นว่าอริยทรัพย์ปลอดภัยกว่า

^๑ อจ.สตตก. (ไทย) ๒๓/๑/๑-๒.

๕. สัณฺญาณสูตร ปหานสูตร และมัจฉริยสูตร: กล่าวถึงสังโยชน์ ๗ ประการ เช่น อนุนยสังโยชน์ ปฏิฆสังโยชน์ โดยมีรายละเอียดต่างกัน ในปหานสูตรเน้นว่าต้องละสังโยชน์ด้วยการประพฤติพรหมจรรย์ ส่วนมัจฉริยสูตรมีความต่างกันในประการที่ ๖ และ ๗ คือ อิสสาสังโยชน์และมัจฉริยสังโยชน์

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. การเป็นที่รัก: การแบ่งธรรมออกเป็นกุศลและอกุศล ทำให้เราได้เห็นว่าการกระทำที่ดี (กุศล) จะนำมาซึ่งความรักและยอมรับจากผู้อื่น ในขณะที่การกระทำที่ไม่ดี (อกุศล) จะทำให้เราไม่เป็นที่รักและไม่นับถือ

๒. พละในการดำเนินชีวิต: พละ ๗ ประการเช่น สัทธา วิริยะ หิริ โอตตปปะ สติ สมาธิ ปัญญา เป็นพลังที่ช่วยให้เรามีความมั่นคงและเข้มแข็งในการดำเนินชีวิต

๓. อริยทรัพย์ที่แท้จริง: ทรัพย์ที่แท้จริงไม่ใช่ทรัพย์สินเงินทอง แต่เป็นคุณธรรม ๗ ประการ เช่น ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ สุตะ จาคะ ปัญญา ซึ่งเป็นทรัพย์ที่ไม่มีภัยและไม่เสื่อมสลาย

๔. การละสังโยชน์: การละสังโยชน์ เช่น ความโกรธ ความริษยา ความตระหนี่ เป็นต้น ด้วยการประพฤติพรหมจรรย์ เป็นหนทางที่จะทำให้เราปลอดจากทุกข์และบรรลุความสุขสงบสุข

การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เรามีชีวิตที่สงบสุขและมีความสุขแท้จริง แต่ยังเป็นการสร้างคุณค่าและความหมายในชีวิตที่ยั่งยืน

บทที่ ๒

อนุสยวรรค

อนุสยวรรคเป็นหมวดพระสูตรที่ว่าด้วย "อนุสัย" หรือกิเลสที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจมนุษย์ หมวดนี้ประกอบด้วยพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตร ซึ่งแต่ละสูตรมีใจความสำคัญและเนื้อหาที่แตกต่างกันไป โดยมุ่งเน้นให้ความรู้และแนวทางในการละกิเลสต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุธรรม

ในปฐมอนุสยสูตรและทุติยอนุสยสูตร อธิบายถึงอนุสัย ๗ ประการ ได้แก่ กามราคานุสัย, ปฏิฆานุสัย, ทิฏฐานุสัย, วิจิกิจฉานุสัย, มานานุสัย, ภวราคานุสัย, และ อวิชขานุสัย โดยที่ปฐมอนุสยสูตรมุ่งเน้นการแสดงองค์ธรรม ส่วนทุติยอนุสยสูตรเน้นการประพจน์พร้อมจรรยเพื่อละอนุสัยเหล่านี้

กุลสูตรกล่าวถึงตระกูลที่ภิกษุควรหรือไม่ควรเข้าไปหา โดยแบ่งตามธรรม ๗ ประการ เช่น ตระกูลที่ไม่เต็มใจต้อนรับหรือไม่เต็มใจไหว้ ส่วนบุคคลสูตรว่าด้วยบุคคลผู้ควรแก่การรับของถวายและการต้อนรับ ซึ่งมี ๗ จำพวก เช่น อุภโตภาควิมุต และปัญญาวิมุต

อุทูปมาสูตรใช้การเปรียบเทียบบุคคลกับอาการของคนตกล้ำ มี ๗ จำพวก เช่น ผู้จมนคราเดียวและผู้ผุดขึ้นแล้วทรงตัวอยู่ได้ ส่วนอนิจจานุปัสสีสูตร, ทุกขานุปัสสีสูตร, อนัตตานุุปัสสีสูตร, และนิพพานสูตร แสดงอุบายวิธีบรรลุธรรมของบุคคล ๗ จำพวก โดยแบ่งตามการพิจารณาความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความเป็นอนัตตา และความเป็นสุขในนิพพาน

สุดท้ายนิตทสวัตถสูตร ว่าด้วยธรรมที่ทำให้ไม่มีการเกิดอีก โดยมีเงื่อนไขว่าผู้นั้นต้องเพียบพร้อมด้วยนิตทสวัตถ ๗ ประการ เช่น มีฉันทะแรงกล้าในการสมาทานศึกษา การใคร่ครวญธรรม และการกำจัดความอยาก

การศึกษาพระสูตรในอนุสยวรรคจะช่วยให้เราเข้าใจลึกซึ้งถึงกิเลสที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจ และเป็นแนวทางในการปฏิบัติธรรมเพื่อก้าวพ้นจากอุปสรรคสู่การบรรลุธรรมสูงสุด

ตัวอย่าง อนุสยวรรค

๑. บาลี

๒. อนุสยวคโค

๑. ปฐมอนุสยสูตร

๑๑. “สตติเม ภิกขเว อนุสยา. กตเม สตต? กามราคานุสโย ปฏิฆานุสโย ทิฏฐานุสโย วิจิกิจฉานุสโย มานานุสโย ภวราคานุสโย อวิชขานุสโย. อิมเ โข ภิกขเว สตต อนุสยา”ติ. ปฐมัม.

๒. ทุติยอนุสยสูตร

๑๒. “สตตณฺณํ ภิกขเว อนุสยานํ ปหานาย สมุจเจทย พุทฺทมจฺริยํ วุสสตี. กตเมสํ สตตณฺณํ? กามราคานุสยสส ปหานาย สมุจเจทย พุทฺทมจฺริยํ วุสสตี ปฏิฆานุสยสส ฯเปฯ ทิฏฐานุสยสส... วิจิกิจฉานุสยสส... มานานุสยสส... ภวราคานุสยสส... อวิชขานุสยสส ปหานาย สมุจเจทย พุทฺทมจฺริยํ วุสสตี. อิมสํ โข ภิกขเว สตตณฺณํ อนุสยานํ ปหานาย สมุจเจทย พุทฺทมจฺริยํ วุสสตี. “โยโต จ โข ภิกขเว ภิกขุโน กามราคานุสโย ปหีโน โหติ อจฺฉินฺนมุโล ตาลาวตถฺกโต อนภาวักโต आयตตี อนุปฺปาทมโม. ปฏิฆานุสโย ฯเปฯ ทิฏฐานุสโย... วิจิกิจฉานุสโย... มานานุสโย... ภวราคานุสโย... อวิชขานุสโย ปหีโน โหติ อจฺฉินฺนมุโล ตาลาวตถฺกโต อนภาวักโต आयตตี อนุปฺปาทมโม. อयํ วุจฺจตี ภิกขเว ภิกขุ อจฺเจฉิตฺต ฌณฺห์ วิวตฺตยิ สโยชนํ สมมา มานาภิสมา อนตฺตมาสิ ทุกฺขสฺสา”ติ. ทุติยัม.

๒. การแปลคำต่อคำ

๒. อนุสยวคฺโค – หมวตเป็นเครื่องแสดงซึ่งกิเลสเป็นทีนอนเนื่อง/

๑. ปฐมอนุสยสูตร – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งกิเลสเป็นทีนอนเนื่อง สูตรที่ ๑/

๑๑. “สตติเม – ๗ ประการ เหล่านี้/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อนุสยา. – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องทั้งหลาย/ กตเม – คือ อะไรบ้าง/ สตต? – ๗ ประการ?/ [๑] กามราคานุสโย – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความกำหนัดในกาม/ [๒] ปฏิฆานุสโย – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความกระทบกลับได้/ [๓] ทิฏฐานุสโย – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความเห็น/ [๔] วิจิกิจฉานุสโย – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความเคลือบแคลง/ [๕] มานานุสโย – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความถือตัว/ [๖] ภวราคานุสโย – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความกำหนัดในภพ/ [๗] อวิชขานุสโย. – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความไม่รู้/ อิมเ ช – เหล่านี้แล/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สตต – ๗ ประการ/ อนุสยา”ติ. – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องทั้งหลาย”ดังนี้แล/

ปฐม. – ที่ ๑/ [ปฐมอนุสยสูตร – ปฐมอนุสยสูตร/ นิฏฐิต – จบแล้ว]/

๒. ทุตติยอนุสยสูตร – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งกิเลสเป็นทีนอนเนื่อง สูตรที่ ๒/

๑๒. “สตตณฺณ – ๗ ประการ/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อนุสยานํ – ซึ่งกิเลสเป็นทีนอนเนื่องทั้งหลาย/ ปหานาย – เพื่อการละออก/ สมุจฺเจทยาย – เพื่อการตัดขึ้นพร้อม/ [ภิกขุณา – อันภิกษุ/ พุทฺทมจฺริย – การประพตฺติซึ่งธรรมที่ประเสริฐ/ วุสฺสติ; – ย่อมอยู่ประพตฺติ/ กตเมสํ – คือ อะไรบ้าง/ สตตณฺณ? – ๗ ประการ?/ กามราคานุสยสฺส – ซึ่งกิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความกำหนัดในกาม/ ปหานาย – เพื่อการละออก/ สมุจฺเจทยาย – เพื่อการตัดขึ้นพร้อม/ [ภิกขุณา – อันภิกษุ/ พุทฺทมจฺริย – การประพตฺติซึ่งธรรมที่ประเสริฐ/ วุสฺสติ; – ย่อมอยู่ประพตฺติ/ [๑] ปฏิฆานุสยสฺสาเปฯ – ซึ่งกิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความกระทบกลับได้ ฯเลฯ/ [๒] ทิฏฐานุสยสฺสาเปฯ – ซึ่งกิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความเห็น ฯเลฯ/ [๓] วิจิกิจฉานุสยสฺสาเปฯ – ซึ่งกิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความเคลือบแคลง ฯเลฯ/ [๔] มานานุสยสฺสาเปฯ – ซึ่งกิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความถือตัว ฯเลฯ/ [๕] ภวราคานุสยสฺสาเปฯ – ซึ่งกิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความกำหนัดในภพ ฯเลฯ/ [๖] อวิชขานุสยสฺส – ซึ่งกิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความไม่รู้/ อวิชขานุสยสฺส – ซึ่งกิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความไม่รู้/ ปหานาย – เพื่อการละออก/ สมุจฺเจทยาย – เพื่อการตัดขึ้นพร้อม/ [ภิกขุณา – อันภิกษุ/ พุทฺทมจฺริย – การประพตฺติซึ่งธรรมที่ประเสริฐ/ วุสฺสติ. – ย่อมอยู่ประพตฺติ/ “อิมเส ช – เหล่านี้แล/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สตตณฺณ – ๗ ประการ/ อนุสยานํ – ซึ่งกิเลสเป็นทีนอนเนื่องทั้งหลาย/ ปหานาย – เพื่อการละออก/ สมุจฺเจทยาย – เพื่อการตัดขึ้นพร้อม/ [ภิกขุณา – อันภิกษุ/ พุทฺทมจฺริย – การประพตฺติซึ่งธรรมที่ประเสริฐ/ วุสฺสติ. – ย่อมอยู่ประพตฺติ/ “ยโต จ ช – ก็ ในกาลใดแล/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกขุโน – อันภิกษุ/ กามราคานุสโย – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความกำหนัดในกาม/ ปหิโน – เป็นธรรมที่ละออกแล้ว/ โหติ – ย่อมเป็น/ ปหิโน – ละออกแล้ว/ อฺจุฉินฺนมุโล – ให้เป็นกรรมที่มีรากที่ถอนขึ้นแล้ว/ ตาลาวตฺถกฺโต – ให้เป็นกรรมที่กระทำแล้วให้เป็นเพียงดังที่ตั้งแห่งต้นตาล/ อนภาวักโต – ให้เป็นกรรมที่กระทำให้ไม่มีแล้ว/ อายติ – ในกาลต่อไป/ อนุปฺปาทมโม. – ให้เป็นกรรมที่มีการไม่เกิดขึ้นเป็นธรรมดา/ [๑] ปฏิฆานุสโยฯเปฯ – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความกระทบกลับได้ ฯเลฯ/ [๒] ทิฏฐานุสโยฯเปฯ – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความเห็น ฯเลฯ/ [๓] วิจิกิจฉานุสโยฯเปฯ – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความเคลือบแคลง ฯเลฯ/ [๔] มานานุสโยฯเปฯ – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความถือตัว ฯเลฯ/ [๕] ภวราคานุสโยฯเปฯ – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความกำหนัดในภพ ฯเลฯ/ [๖] อวิชขานุสโย – กิเลสเป็นทีนอนเนื่องคือความไม่รู้/ ปหิโน – เป็นธรรมที่ละออกแล้ว/ โหติ – ย่อมเป็น/ ปหิโน – ละออกแล้ว/ อฺจุฉินฺนมุโล – ให้เป็นกรรมที่มีรากที่ถอนขึ้นแล้ว/ ตาลาวตฺถกฺโต – ให้เป็นกรรมที่กระทำแล้วให้เป็นเพียงดังที่ตั้งแห่งต้นตาล/ อนภาวักโต – ให้เป็นกรรมที่กระทำให้ไม่มีแล้ว/ อายติ – ในกาลต่อไป/ อนุปฺปาทมโม. – ให้เป็นกรรมที่มีความไม่เกิดขึ้นเป็นธรรมดา/ อยํ – นี้/ [มยา – อันข้าพเจ้า]/ วุจฺจติ

– ย่อมกล่าวเรียก/ ภิภุขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิภุข – ภิกษุ/ ‘อจฺเจจฺฉิ – ได้ตัดแล้ว/ ตณฺหิ – ยังความทะยาน
อยาก/ วิวตฺตติ – ให้หมุนกลับแล้ว/ สํโยชนํ – ที่เป็นเครื่องประกอบพร้อม/ สมฺมา – โดยชอบ/ มานาภิสมยา –
เพราะการถึงพร้อมเฉพาะซึ่งความถือตัว/ อนฺตมกาสี – ได้กระทำแล้ว ซึ่งส่วนที่สุต/ ทุกฺขสฺสา”ติ. – แห่งความ
ทุกข์”ดังนี้แล/

ทุติย. – ที่ ๒/ [ทุติยอนุสยสูตร – ทุติยอนุสยสูตร/ นิฏฐิต – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๒. อนุสยวรรค หมวดว่าด้วยอนุสย

๑. ปฐมอนุสยสูตร ว่าด้วยอนุสย สูตรที่ ๑

[๑๑] ภิกษุทั้งหลาย อนุสย ๑ (กิเลสที่นอนเนื่องในสันดาน) ๗ ประการนี้ อนุสย ๗ ประการ
อะไรบ้าง คือ

๑. กามราคานุสย	(อนุสยคือความกำหนัดในกาม)
๒. ปฏิฆานุสย	(อนุสยคือความยินร้าย)
๓. ทิฏฐานุสย	(อนุสยคือความเห็นผิด)
๔. วิจิกิจฉานุสย	(อนุสยคือความลังเลสงสัย)
๕. มานานุสย	(อนุสยคือความถือตัว)
๖. ภวราคานุสย	(อนุสยคือความติดใจในภพ)
๗. อวิชขานุสย	(อนุสยคือความไม่รู้แจ้ง)

ภิกษุทั้งหลาย อนุสย ๗ ประการนี้แล

ปฐมอนุสยสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุติยอนุสยสูตร ว่าด้วยอนุสย สูตรที่ ๒

[๑๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดอนุสย ๗ ประการ ภิกษุอยู่
ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดอนุสย ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดกามราคานุสย
๒. ... ปฏิฆานุสย
๓. ... ทิฏฐานุสย
๔. ... วิจิกิจฉานุสย
๕. ... มานานุสย
๖. ... ภวราคานุสย
๗. ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดอวิชขานุสย

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดอนุสย ๗ ประการนี้แล ภิกษุทั้งหลาย
เมื่อใด ภิกษุละกามราคานุสยได้เด็ดขาด ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่
พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไป ไม่ได้ ละปฏิฆานุสยได้เด็ดขาด ฯลฯ ทิฏฐานุสย ฯลฯ วิจิกิจฉานุสย ฯลฯ มานา
นุสย ฯลฯ ภวราคานุสย ฯลฯ ละอวิชขานุสยได้เด็ดขาด ตัดรากถอนโคน เหมือน ต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคน
ไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ เมื่อนั้น ภิกษุนี้เราจึงเรียกว่า “ตัดต้นหาได้แล้ว ถอน
สังโยชนได้แล้ว ทำที่สุด แห่งทุกข์ได้แล้ว เพราะละมานะได้โดยชอบ” ทุติยอนุสยสูตรที่ ๒ จบ^๒

^๒ อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๑๑-๑๒/๑๗-๑๘.

สรุป

อนุสยวรรคเป็นหมวดที่ว่าด้วยอนุสย หรือกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในสันดาน ซึ่งประกอบด้วยพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตร โดยแต่ละสูตรมีใจความสำคัญที่แตกต่างกันไปดังนี้:

๑-๒. ปฐมอนุสยสูตรและทุติยอนุสยสูตร อธิบายถึงอนุสย ๗ ประการ ได้แก่ กามราคานุสย, ปฏิฆานุสย, ทิฏฐานุสย, วิจิกิจฉานุสย, มานานุสย, ภวราคานุสย, และ อวิชขานุสย โดยปฐมอนุสยสูตรแสดงองค์ธรรม ส่วนทุติยอนุสยสูตรแสดงการประพาสพรหมจรรย์เพื่อละอนุสยเหล่านี้

๓. กุลสูตร ว่าด้วยตระกูลที่ภิกษุควรหรือไม่ควรเข้าไปหา โดยตระกูลที่ไม่ควรเข้าไปหา มี ๗ ประการ เช่น ไม่เต็มใจต้อนรับ ไม่เต็มใจไหว้ เป็นต้น ส่วนตระกูลที่ควรเข้าไปหา มี ๗ ประการ เช่น

๔. บุคคลสูตร ว่าด้วยบุคคลผู้ควรแก่การรับของถวายและการต้อนรับ มี ๗ จำพวก เช่น อุกโตภาควิมุต ปัญญาวิมุต เป็นต้น

๕. อุทกุปมาสูตร เปรียบเทียบบุคคลกับอาการของคนตกน้ำ มี ๗ จำพวก เช่น ผู้จมลงคราวเดียว ผู้ผุดขึ้นแล้วกลับจมลงไป ผู้ผุดขึ้นแล้วทรงตัวอยู่ได้ เป็นต้น

๖-๙. อนิจจานุปัสสีสูตร, ทุกขานุปัสสีสูตร, อนัตตานุปัสสีสูตร, และนิพพานสูตร แสดงอุบายวิธีบรรลุธรรมของบุคคล ๗ จำพวก โดยอนิจจานุปัสสีสูตรใช้อุบายพิจารณาความไม่เที่ยง ทุกขานุปัสสีสูตรใช้อุบายพิจารณาความเป็นทุกข์ อนัตตานุปัสสีสูตรใช้อุบายพิจารณาความเป็นอนัตตา และนิพพานสูตรใช้อุบายพิจารณาความเป็นสุขในนิพพาน

๑๐. นิตทสวัตถุสูตร ว่าด้วยนิตทสวัตถุ หรือธรรมที่ทำให้ไม่มีการเกิดอีก โดยมีเงื่อนไขว่าผู้นั้นต้องเพียบพร้อมด้วยนิตทสวัตถุ ๗ ประการ เช่น มีฉันทะแรงกล้าในการสมาทานศึกษา การใคร่ครวญธรรม การกำจัดความอยาก เป็นต้น

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. การรู้เท่าทันกิเลส: การเข้าใจและระลึกถึงอนุสยที่นอนเนื่องในสันดานของตนเองจะช่วยให้เราสามารถควบคุมและละเว้นจากการกระทำที่ไม่ดีได้

๒. การเลือกคบคน: การเลือกคบหาคนที่มียุทธะและไม่คบหาคนที่ไม่มีดี จะช่วยส่งเสริมให้ชีวิตของเราเจริญก้าวหน้าและอยู่ในทางที่ถูกต้อง

๓. การประพาสพรหมจรรย์: การประพาสพรหมจรรย์ด้วยความตั้งใจจริงจะนำพาเราไปสู่ความหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง

๔. การพิจารณาธรรม: การพิจารณาความไม่เที่ยง, ความเป็นทุกข์, และความเป็นอนัตตาในสังขารทั้งปวงจะทำให้เรามีปัญญาในการดำเนินชีวิตและไม่ยึดติดกับสิ่งที่ไม่เป็นสาระ

๕. นิตทสวัตถุ: การมุ่งมั่นในการสมาทานศึกษาและการพัฒนาตนเองจะนำพาเราไปสู่ความเป็นพระอรหันต์และการไม่เกิดอีก

การนำหลักธรรมเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้เรามีชีวิตที่มีความสุขและสงบสุขมากขึ้น

บทที่ ๓

วัชชีสัตตกวรรค

วัชชีสัตตกวรรค หมายถึง หมวดว่าด้วยธรรม ๗ ประการของชาววัชชี ที่รวมเอาพระสูตรที่ ๑-๖ ในหมวดนี้ ซึ่งมีทั้งหมด ๑๑ สูตร แต่ละสูตรมีใจความสำคัญที่มุ่งเน้นถึงธรรมอันไม่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม (อปริหานิยธรรม) ธรรมเหล่านี้ถูกแบ่งออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือ ราชอปริหานิยธรรม และ ภิกขุอปริหานิยธรรม

สารันทสูตรและวัสสการสูตรเป็นสองสูตรแรกที่เน้นถึงราชอปริหานิยธรรม พระสูตรเหล่านี้กล่าวถึงการปฏิบัติและคุณธรรมที่เจ้าวัชชีควรยึดถือเพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและไม่เสื่อมถอย เช่น การประชุมกันเนื่องนิตย การเคารพผู้เฒ่า และการไม่ล่วงละเมิดกุลสตรี

ในขณะที่ปฐมัสตตกสูตร ทุตติยัสตตกสูตร และตติยัสตตกสูตร เน้นถึงภิกขุอปริหานิยธรรม ซึ่งเป็นธรรมที่ภิกษุควรยึดถือเพื่อความเจริญในทางธรรม เช่น การไม่ยินดีในการทำงาน การไม่ชอบการพูดคุยมากเกินไป และการมีศรัทธา

นอกจากนี้ยังมีโพชฌังคสูตรและสัญญาสูตรที่เน้นถึงการเจริญโพชฌงค์และสัญญาที่เป็นอปริหานิยธรรม ซึ่งจะช่วยให้ภิกษุเจริญรุ่งเรืองในทางธรรม

ปฐมปริหานิสูตรและทุตติยปริหานิสูตร ว่าด้วยธรรมเป็นเหตุแห่งความเสื่อมและไม่เป็นเหตุแห่งความเสื่อมของภิกษุและอุบาสก โดยมีธรรมที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม เช่น ความชอบในการทำงานมากเกินไป และการละเลยการฟังสัทธรรม

วิปตติสูตรและปราภวสูตร ว่าด้วยวิบัติและสมบัติของอุบาสก รวมถึงความเสื่อมและความเจริญของอุบาสก ซึ่งมีธรรมที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อมและความเจริญคล้ายกับในทุตติยปริหานิสูตร

บทนำนี้จะช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นภาพรวมและเข้าใจถึงสาระสำคัญของวัชชีสัตตกวรรคและธรรม ๗ ประการที่ช่วยให้ชาววัชชีและภิกษุสามารถเจริญรุ่งเรืองและไม่เสื่อมถอยตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

ตัวอย่าง วัชชีสัตตกวรรค

๑. บาลี

๓. วัชชีสัตตกวรรคโค

๑. สารันทสูตร

๒๑. เอวํ เม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ สารณฺทเท เจติเย. อถ โข สมพฺพลา ลิจฺฉวี เยน ภควา เตนฺนุปสงฺกมึสุ อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิฺวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทึสุ. เอกมฺนตํ นิสินเน โข เต ลิจฺฉวี ภควา เอตทโวจ “สตฺต วอ ลิจฺฉวี อปริหานิเย ธมฺเม เทเสสฺสามิ. ตํ สุณฺณถ สาธุกํ มนสิ กโรถ ภาสิสฺสามิ”ติ. “เอวํ ภนฺเต”ติ โข เต ลิจฺฉวี ภควโต ปจฺจสฺโสสุ. ภควา เอตทโวจ “กตเม จ ลิจฺฉวี สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา? ยาวกัฏฺเฐจ ลิจฺฉวี วชฺซี อภินฺหํ สนนฺนิปาตา ภวิสฺสนฺติ สนนฺนิปาตพฺพลา วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชินํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ. “ยาวกัฏฺเฐจ ลิจฺฉวี วชฺซี สมคฺคา สนนฺนิปติสฺสนฺติ สมคฺคา วุฏฺฐหิสฺสนฺติ สมคฺคา วชฺชิกรณฺิยานิ กริสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชินํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ. “ยาวกัฏฺเฐจ ลิจฺฉวี วชฺซี อปฺลยฺนฺตํ น ปฺลยฺญาเปสฺสนฺติ ปฺลยฺนฺตํ น สมฺจุฉินฺทิสฺสนฺติ ยถาปฺลยฺนฺตเต โปราณเ วชฺชิธมฺเม สมากาทย วตติสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชินํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ. “ยาวกัฏฺเฐจ ลิจฺฉวี วชฺซี เย เต วชฺชินํ วชฺชิมหฺลลกา เต สกฺกริสฺสนฺติ ครุํ กริสฺสนฺติ มาเนสฺสนฺติ ปุเชสฺสนฺติ

เตสณจ โสตพพํ มณฺญีสฺสณฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชินํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ. “ยาวกัฏฺจ ลิจฺฉวี วชฺชิ ยา ตา กุ ลิตฺถิโย กุลกุมาริโย ตา น โอกสฺส ปสฺยห วาเสสฺสณฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชินํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ. “ยาวกัฏฺจ ลิจฺฉวี วชฺชิ ยานิ ตานิ วชฺชินํ วชฺชิเจตฺยานิ อพฺภนฺตรานิ เจว พาหิรานิ จ ตานิ สกฺกิสฺสณฺติ ครุํ กิสฺสณฺติ มาเนสฺ สณฺติ ปุเชสฺสณฺติ เตสณฺจ ทินฺนปฺพพํ กตฺตปฺพพํ ธมฺมิกํ พลี โน ปริหาเปสฺสณฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชินํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ. “ยาวกัฏฺจ ลิจฺฉวี วชฺชินํ อรฺหนเตสฺ ธมฺมิกา รกฺขาวารณคฺคฺติ สฺสวฺวิหิตา ภวิสฺสติ ‘กินฺติ อนาคตา จ อรฺหนโต วิชิตํ อากฺคฺเจยฺยํ อาคตา จ อรฺหนโต วิชิตะ ผาสฺสุ วิหเรยฺย’นฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชินํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ. “ยาวกัฏฺจ ลิจฺฉวี อิมะ สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา วชฺชีสฺส ฐสฺสณฺติ อิมะสฺ จ สตฺตสฺ อปริหานิเยสฺ ธมฺเมสฺ วชฺชี สณฺทิสฺสณฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชินํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ”ติ. ปฐมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๓. วชฺชิสฺสทตฺตวคฺโค – หมวตเป็นเครื่องแสดงซึ่งธรรม ๗ ประการของชาววัชชี/

๑. สารณฺททสฺสทตฺ – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งการแสดงซึ่งธรรมที่เจตียชื่อว่าสารณฺททะ/

๒๑. เอวฺมเม – อย่างนี้ อันข้าพเจ้า/ สุตํ; – สดับมาแล้ว/ เอกํ – หนึ่ง/ สมยํ – ในสมัย/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เวสาลิยํ – ในเมืองชื่อว่าไพศาลี/ วิหริติ – ย่อมทรงประทับอยู่/ สารณฺททะ – ชื่อว่า สารณฺททะ/ เจตฺติเย. – ณ เจตีย/ อถ โข – ครั้งนั้นแล/ สมฺพหฺลสา – ผู้มากพร้อม/ ลิจฺฉวี – เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ เยน – ไต่/ [ทิสฺสาภาเคน – โดยส่วนแห่งทิศ]/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เตนฺอุปสงฺกมึสฺสุ; – ก้าวเข้าไปหา ด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุปสงฺกมิตฺวา – ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ ภควนฺตํ – ซึ่งพระผู้มีพระภาค เจ้า/ อภิวาเทตฺวา – ถวายบังคมยังแล้ว/ เอกมฺนตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสฺสีทิสฺสุ. – ทรงประทับนั่งแล้ว/ เอ กมฺนตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสฺสินเน โข – ผู้ประทับแล้วแล/ เต – เหล่านั้น/ ลิจฺฉวี – กับเจ้าลิจฉวี ทั้งหลาย/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตฺทโวจ – ได้ตรัสแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “สตฺต – ๗ ประการ/ โว – แก่ท่านทั้งหลาย/ [อหํ – ข้าพเจ้า]/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ อปริหานิเย – ที่เป็นที่ตั้งแห่งความไม่ เสื่อมโดยรอบ/ ธมฺเม – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ เทเสสฺสสามิ. – จักแสดง/ [ตฺมุเห – ท่านทั้งหลาย]/ ตํ – นั้น/ [ธมฺมํ – ซึ่งธรรม]/ สฺสณฺถา – จงสดับเถิด/ สาธุกํ – ให้ดี/ มนฺสิกรโธ – จงกระทำไว้ในใจเถิด/ [อหํ – ข้าพเจ้า]/ ภาสิสฺ สามิ”ติ. – จักกล่าว”ดังนี้/ “เอวํ – อย่างนั้น/ ภนฺเต”ติ โข – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ”ดังนี้/ เต – เหล่านั้น/ ลิจฺฉวี – เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ ภควโต – ต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปจฺจสฺสสฺสุ. – ฟังตอบแล้ว/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตฺทโวจ – ได้ตรัสแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “กตฺเม – คือ อะไรบ้าง/ จ – ก็/ ลิจฺฉวี – เจ้าลิจฉวี ทั้งหลาย/ สตฺต – ๗ ประการ/ อปริหานิยา – ที่เป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อมโดยรอบ/ ธมฺมา? – ธรรม ทั้งหลาย?/ “ยาวกัฏฺจ – ก็ ตลอดกาลมีกำหนดเพียงใด/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ วชฺชิ – ผู้อาศัย อยู่แล้วในแคว้นแคว้นชื่อว่าวัชชี/ [ชนา – ประชาชนทั้งหลาย]/ อภินฺหํ – เนื่อง ๆ/ สณฺนิปาตา – เป็นผู้มีการ ประชุมพร้อม/ ภวิสฺสณฺติ – จักเป็น/ สณฺนิปาตพฺพหฺลสา – เป็นผู้หนาแน่นด้วยการประชุมพร้อม/ วุฑฺฒิเยว – ความเจริญเท่านั้น/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ วชฺชินํ – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแคว้นแคว้นชื่อว่าวัชชี/ [ชนานํ – อันประชาชนทั้งหลาย]/ ปาฏิกงฺขา – พึงหวังได้เฉพาะ/ โน – หามิได้/ ปริหานิ”; – ความเสื่อม โดยรอบ/ “ยาวกัฏฺจ – ก็ ตลอดกาลมีกำหนดเพียงใด/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ วชฺชิ – ผู้อาศัย อยู่แล้วในแคว้นแคว้นชื่อว่าวัชชี/ [ชนา – ประชาชนทั้งหลาย]/ สมคฺคา – เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน/ สณฺนิปตฺส สณฺติ – จักประชุมพร้อม/ สมคฺคา – เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน/ วุฏฺฐทิสฺสณฺติ – จักถูกขึ้นโดยพิเศษ/ สมคฺคา – เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน/ วชฺชिरณฺนิยานิ – อันประชาชนผู้อาศัยอยู่ในแคว้นแคว้นชื่อว่าวัชชีพึงกระทำ/ [กิจฺจานิ – ซึ่งกิจทั้งหลาย]/ กิสฺสณฺติ – จักกระทำ/ วุฑฺฒิเยว – ความเจริญเท่านั้น/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/

วชฺชินิ – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ/ [ชนานํ – อันประชาชนทั้งหลาย]/ ปาฏิทกฺขา – พึงหวังได้เฉพาะ/ โน – หามิได้/ ปริหานิ”; – ความเสื่อมโดยรอบ”/ “ยาวกัฏฏจ – ก็ ตลอดกาลมีกำหนดเพียงใด/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ วชฺชิ – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ/ [ชนา – ประชาชนทั้งหลาย]/ อปฺลณฺณตฺตํ – ที่ไม่บัญญัติแล้ว/ [ปฺลณฺณตฺติ – ซึ่งการบัญญัติ]/ น ปฺลณฺญาเปเนติ – ย่อมไม่บัญญัติ/ ปฺลณฺณตฺตํ – ที่บัญญัติแล้ว/ [ปฺลณฺณตฺติ – ซึ่งการบัญญัติ]/ น สมฺมุจฺฉินทิสฺสนฺติ – จักไม่ตัดขึ้นพร้อมกัน/ ยถาปฺลณฺณตฺเต – ที่บัญญัติแล้วอย่างไร/ โปราณ – ที่มีในกาลก่อน/ วชฺชิธมฺเม – ซึ่งธรรมของบุคคลผู้อาศัยอยู่แล้วในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิทั้งหลาย/ สมาทาย – ถือเอาพร้อมแล้ว/ วตฺติสฺสนฺติ – จักประพฤติ/ วุฑฺฒิเยว – ความเจริญเท่านั้น/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ วชฺชินิ – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ/ [ชนานํ – อันประชาชนทั้งหลาย]/ ปาฏิทกฺขา – พึงหวังได้เฉพาะ/ โน – หามิได้/ ปริหานิ”; – ความเสื่อมโดยรอบ”/ “ยาวกัฏฏจ – ก็ ตลอดกาลมีกำหนดเพียงใด/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ วชฺชิ – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ/ [ชนา – ประชาชนทั้งหลาย]/ เย เต – เหล่านั้นเหล่าใด/ วชฺชินิ – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ/ ชนานํ – ของประชาชนทั้งหลาย/ วชฺชิมหฺลลกา – เจ้าวชฺชิผู้ถือเอาซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้ใหญ่โดยอายุทั้งหลาย/ เต – เหล่านั้น/ [วชฺชิมหฺลลเก – ซึ่งเจ้าวชฺชิผู้ถือเอาซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้ใหญ่โดยอายุทั้งหลาย]/ สกฺกริสฺสนฺติ – จักสักการะ/ ครุ – ซึ่งความเคารพ/ กริสฺสนฺติ – จักกระทำ/ มาเนสฺสนฺติ – จักนับถือ/ ปุเชสฺสนฺติ – จักบูชา/ เตสฺสจ – เหล่านั้น ด้วย/ [วชฺชิมหฺลลกาณํ – ของเจ้าวชฺชิผู้ถือเอาซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้ใหญ่โดยอายุทั้งหลาย/ วจฺณํ – ซึ่งคำพูด]/ โสตพฺพํ – ว่าเป็นถ้อยคำที่ควรฟัง/ มณฺญิสฺสนฺติ – จักสำคัญ/ วุฑฺฒิเยว – ความเจริญเท่านั้น/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ วชฺชินิ – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ/ [ชนานํ – อันประชาชนทั้งหลาย]/ ปาฏิทกฺขา – พึงหวังได้เฉพาะ/ โน – หามิได้/ ปริหานิ”; – ความเสื่อมโดยรอบ”/ “ยาวกัฏฏจ – ก็ ตลอดกาลมีกำหนดเพียงใด/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ วชฺชิ – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ/ [ชนา – ประชาชนทั้งหลาย]/ ยา ตา – เหล่านั้นเหล่าใด/ กุลิตฺติโย – สตรีแห่งตระกูลทั้งหลาย/ กุลกฺุมาริโย – เด็กหญิงแห่งตระกูลทั้งหลาย/ ตา – เหล่านั้น/ [กุลกฺุมาริโย – ยังเด็กหญิงแห่งตระกูลทั้งหลาย]/ น – หามิได้/ โอกฺกสฺส – อุดครามาแล้ว/ ปสฺยห – ชื่นใจแล้ว/ วาเสสฺสนฺติ – จักให้อยู่ร่วม/ วุฑฺฒิเยว – ความเจริญเท่านั้น/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ วชฺชินิ – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ/ [ชนานํ – อันประชาชนทั้งหลาย]/ ปาฏิทกฺขา – พึงหวังได้เฉพาะ/ โน – หามิได้/ ปริหานิ”; – ความเสื่อมโดยรอบ”/ “ยาวกัฏฏจ – ก็ ตลอดกาลมีกำหนดเพียงใด/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ วชฺชิ – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ/ [ชนา – ประชาชนทั้งหลาย]/ ยานิ – เหล่าใด/ ตานิ – เหล่านั้น/ วชฺชินิ – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ/ ชนานํ – ของประชาชนทั้งหลาย/ วชฺชิเจตฺติยานิ – บุชาเจตียในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ/ อพฺพนฺตฺรานิ เจว – ที่มีอยู่ในระหว่าง ด้วยนั้นแล/ พาหิรานิ จ – ที่มีภายนอก ด้วย/ ตานิ – เหล่านั้น/ [วชฺชิเจตฺติยานิ – ซึ่งบุชาเจตียในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ]/ สกฺกริสฺสนฺติ – จักสักการะ/ ครุ – ซึ่งความเคารพ/ กริสฺสนฺติ – จักกระทำ/ มาเนสฺสนฺติ – จักนับถือ/ ปุเชสฺสนฺติ – จักบูชา/ เตสฺสจ – เหล่านั้น ด้วย/ [วชฺชิเจตฺติยานิ – ต่อบุชาเจตียในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ]/ ทินฺนปฺพุทฺทํ – ที่เคยให้แล้ว/ กตฺตปฺพุทฺทํ – ที่กระทำแล้วในกาลก่อน/ ธมฺมิกํ – ที่ประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ พลี – ยังพลีกรรม/ โน ปริหาเปสฺสนฺติ – จักไม่ให้เสื่อมลงรอบ/ วุฑฺฒิเยว – ความเจริญเท่านั้น/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ วชฺชินิ – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ/ [ชนานํ – อันประชาชนทั้งหลาย]/ ปาฏิทกฺขา – พึงหวังได้เฉพาะ/ โน – หามิได้/ ปริหานิ”; – ความเสื่อมโดยรอบ”/ “ยาวกัฏฏจ – ก็ ตลอดกาลมีกำหนดเพียงใด/ ลิจฺฉวี – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ วชฺชินิ – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแวนแคว้นชื่อว่าวชฺชิ/ [ชนานํ – อันประชาชนทั้งหลาย]/ อรหนฺเตสฺส – ผู้เป็นพระอรหันต์/ ปุคฺคเลสฺส – ในบุคคลทั้งหลาย/ ธมฺมิกา – ที่ประกอบพร้อมแล้ว

ด้วยธรรม/ **รักษาวรรณคฤติ** – การรักษา การปิดกั้นและการคุ้มครอง/ **สุสัวิหิตา** – เป็นที่จัดแจงไว้พร้อมดีแล้ว/**ภวิสสตี** – จักเป็น/ **‘กินติ** – อย่างไร/ **อนาคตา จ** – ผู้มาไม่ถึงแล้ว ด้วย/ **อรหนโต** – ผู้เป็นพระอรหันต์/ **[บุค**
คลา – บุคคลทั้งหลาย/ **วิชิต** – สู่แว่นแคว้น/ **อาคจฺเจยฺย** – พึงมา/ **อาคตา จ** – ผู้มาแล้ว ด้วย/ **อรหนโต** –
ผู้เป็นพระอรหันต์/ **[บุคฺคลา** – บุคคลทั้งหลาย/ **วิชิต** – ในแว่นแคว้น/ **ผาสฺ** – ด้วยความผาสุก/ **วิหเรยฺย’นติ**
– พึงพำนักอยู่”ดังนี้/ **วุฑฺฒิเยว** – ความเจริญเท่านั้น/ **ลิจฺฉวี** – ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย/ **วชฺชิน** – ผู้อาศัยอยู่
แล้วในแว่นแคว้นชื่อว่าวชชี/ **[ชนาน** – อันประชาชนทั้งหลาย/ **ปาฏิกงฺขา** – พึงหวังได้เฉพาะ/ **โน** – หามิได้/
ปริหานิ”; – ความเสื่อมโดยรอบ”/ **“ยาวกัฏฏจ** – ก็ ตลอดกาลมีกำหนดเพียงใด/ **ลิจฺฉวี** – ดูก่อนเจ้าลิจฉวี
ทั้งหลาย/ **อิเม** – เหล่านี้/ **สตฺต** – ๗ ประการ/ **อปฺริหานิยา** – ที่เป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อมโดยรอบ/ **ธมฺมา** –
ธรรมทั้งหลาย/ **วชฺชีสุ** – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแว่นแคว้นชื่อว่าวชชี/ **[ชนนฺสุ** – ในประชาชนทั้งหลาย/ **ธฺมฺมสฺสนติ** –
จักตั้งอยู่/ **อิเมสุ จ** – เหล่านี้ ด้วย/ **สตฺตสุ** – ๗ ประการ/ **อปฺริหานิเยสุ** – ที่เป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม
โดยรอบ/ **ธมฺเมสุ** – ในธรรมทั้งหลาย/ **วชฺชี** – ผู้อาศัยอยู่ในแว่นแคว้นชื่อว่าวชชี/ **[ชนา** – ประชาชน
ทั้งหลาย/ **สนฺทิสฺสิสฺสนติ** – จักเห็นพร้อมกัน/ **วุฑฺฒิเยว** – ความเจริญเท่านั้น/ **ลิจฺฉวี** – ดูก่อนเจ้าลิจฉวี
ทั้งหลาย/ **วชฺชิน** – ผู้อาศัยอยู่แล้วในแว่นแคว้นชื่อว่าวชชี/ **[ชนาน** – อันประชาชนทั้งหลาย/ **ปาฏิกงฺขา** –
พึงหวังได้เฉพาะ/ **โน** – หามิได้/ **ปริหานิ**”ติ. – ความเสื่อมโดยรอบ”ดังนี้แล/

ปฐม. – ที่ ๑/ **[สารนทพสุตฺต** – สารนทพสูตร/ **นิฏฺฐิต** – จบแล้ว/

๓. การแปลโดยความ

๓. วชชีสัตตกวรรค หมวดว่าด้วยธรรม ๗ ประการของชาววชชี๑

๑. สารนทพสูตร ว่าด้วยการแสดงอปริหานิยธรรมที่สารนทเจดีย์

[๒๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ สารนทเจดีย์๒ เขต
กรุงเวสาลี ครั้งนั้น เจ้าลิจฉวีหลายองค์ได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว
ประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นดังนี้ว่า “เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย เราจักแสดง
อปริหานิยธรรม๓ ๗ ประการแก่ท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” เจ้าลิจฉวีเหล่านั้น
ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า “เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย อปริหานิยธรรม ๗ ประการ
อะไรบ้าง คือ

๑. พวกเจ้าวชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญ๔ อย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้า
วชชียังหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ประชุมกันมากครั้ง

๒. พวกเจ้าวชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวช
ชียังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวชชีพึงทำ

๓. พวกเจ้าวชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวช
ชียังไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่ บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม๕

๔. พวกเจ้าวชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวช
ชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่า
เป็นสิ่งควรรับฟัง

๕. พวกเจ้าวชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวช
ชียังไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรีหรือกุลกุมาริให้อยู่ ร่วมด้วย

๖. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป

๗. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า “ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก”

พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่า ที่พวกเจ้าวัชชียังมีอุปทานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอุปทานิยธรรม ทั้ง ๗ ประการนี้อยู่”

สารันทสูตรที่ ๑ จบ^๓

สรุป

วัชชีสัตตการรรคเป็นหมวดธรรมที่ว่าด้วยธรรม ๗ ประการที่ทำให้ไม่เสื่อมของชาววัชชี มีทั้งสิ้น ๑๑ พระสูตร แต่ละสูตรมีความสำคัญดังนี้:

๑-๗. สารันทสูตร, วัสสการสูตร, ปฐมสัตตกสูตร, ทุติยสัตตกสูตร, ตติยสัตตกสูตร, โพชฌังคสูตร, สัญญาสูตร:

- **สารันทสูตร:** ว่าด้วยอุปทานิยธรรม ๗ ประการของเจ้าวัชชี ได้แก่ การประชุมเนื่องนิตย์ ความพร้อมเพรียง การเคารพผู้ใหญ่ ไม่ดูแคลากุลสตรี เคารพสถานที่บูชา และการคุ้มครองพระอรหันต์

- **วัสสการสูตร:** ย้ำถึงความสำคัญของอุปทานิยธรรม ๗ ประการในการรักษาความเจริญของวัชชี

- **ปฐมสัตตกสูตร, ทุติยสัตตกสูตร, ตติยสัตตกสูตร:** ว่าด้วยอุปทานิยธรรมของภิกษุ ซึ่งมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่มีเจตนาเดียวกันคือการรักษาความเจริญ

- **โพชฌังคสูตร:** การเจริญสัมโพชฌงค์ ๗ ประการ

- **สัญญาสูตร:** การเจริญสัญญา ๗ ประการ

๘-๙. ปฐมปริหานิสูตร, ทุติยปริหานิสูตร:

- **ปฐมปริหานิสูตร:** ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อมและไม่เสื่อมของภิกษุผู้เป็นเสขะ

- **ทุติยปริหานิสูตร:** ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อมและไม่เสื่อมของอุบาสก

๑๐-๑๑. วิปัตติสูตร, ปราภาวสูตร:

- ว่าด้วยวิบัติและสมบัติของอุบาสก และความเสื่อมและความเจริญของอุบาสก

ข้อคิดตามหลักธรรม:

- ความสำคัญของการประชุมและความพร้อมเพรียง: เพื่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมและหมู่คณะ

- การเคารพและนับถือผู้ใหญ่: เป็นการรักษาวินัยธรรมและประเพณีที่ดีงาม

- ความละเอียดและการไม่ตกอยู่ในอำนาจตัณหา: เพื่อการเจริญในธรรมและการรักษาศีล

- การเจริญสัมโพชฌงค์และสัญญา: เพื่อการพัฒนาจิตใจและการบรรลุธรรม

การปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะช่วยให้บุคคลไม่เสื่อมถอย แต่ยังนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความผาสุกในชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม

^๓ อัง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๒๑/๓๑-๓๒.

บทที่ ๔

เทวตาวรรค

เทวตาวรรค หรือ หมวดยาด้วยเทวดา เป็นหนึ่งในหัวข้อธรรมที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนา โดยมีเทวดามาแสดงธรรมต่อหน้าพระผู้มีพระภาคเจ้า แต่ละพระสูตรในวรรคนี้มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับเทวดาและธรรมที่พวกเขากล่าวถึง ซึ่งแสดงถึงความหลากหลายและความลึกซึ้งของพระธรรมคำสอน ในบทนี้เราจะได้รู้จักกับพระสูตรต่างๆ ที่อยู่ในเทวตาวรรค ทั้งหมด ๑๒ สูตร โดยเฉพาะพระสูตรที่ ๑-๔ ที่มีความสำคัญและมีเนื้อหาที่ยิ่งใหญ่เกี่ยวกับการเคารพในธรรม ไม่ว่าจะเป็น อปปมาทคารวสูตร หิริคารวสูตร ปฐมโสวัจจสตาสูตร และทุติยโสวัจจสตาสูตร

อปปมาทคารวสูตร ว่าด้วยความเคารพในความไม่ประมาท ซึ่งเป็นหนึ่งในธรรมที่ไม่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม ซึ่งเทวดากราบทูลแก่พระผู้มีพระภาค และพระองค์ทรงตรัสพระคาถารับรอง หิริคารวสูตร และปฐมโสวัจจสตาสูตร ว่าด้วยความเคารพในhiri และความเป็นผู้ว่าง่าย ซึ่งแม้จะมีองค์ธรรมที่เหมือนกันบางประการแต่ก็มีความแตกต่างในรายละเอียด ทุติยโสวัจจสตาสูตร ว่าด้วยความเป็นผู้ว่าง่าย โดยมีการขยายความแห่งพระดำรัสโดยท่านพระสารีบุตร

นอกจากนี้ยังมีพระสูตรที่ว่าด้วยคุณสมบัติของมิตรที่ควรคบ องค์แห่งปฏิสัมภิทา และธรรมที่เป็นเหตุให้จิตตกอยู่ในอำนาจ ซึ่งแต่ละสูตรมีความพิเศษและความหมายที่ต่างกันออกไป เป็นการแสดงถึงความหลากหลายและความลึกซึ้งของพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา

ในบทนี้ เราจะได้เรียนรู้และทำความเข้าใจในสาระสำคัญของแต่ละพระสูตร รวมถึงการประยุกต์ใช้ธรรมเหล่านี้ในชีวิตประจำวัน การศึกษาเทวตาวรรคจะช่วยให้เราได้รับความรู้และปัญญาในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข

ตัวอย่าง เทวตาวรรค

๑. บาลี

๔. เทวตาวคโค

๑. อปปมาทคารวสูตร

๓๒. อถ โข อญญตรรา เทวตา อภิกกนตยา รตติยา อภิกกนตวณฺณา เกวลกปปี เขตวัน โสภาเสตวา เยน ภควา เตนฺอุปสงกมิ อุปสงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ อฏฺฐาสี. เอกมณฺตํ ฐิตา โข सा เทวตา ภควนฺตํ เอตทโวจ “สฺตติเม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม สฺตต? สฺตถุคารวตา ธมฺมคารวตา สงฆคารวตา สิกฺขาการวตา สมาธิการวตา อปฺปมาทการวตา ปฏฺิสนถการวตา. อิมे โข ภนฺเต สฺตต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺติ”ติ. อิทมโวจ सा เทวตา. สมฺนุญโย สฺตถา อโหสิ. อถ โข सा เทวตา “สมฺนุญโย เม สฺตถา”ติ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเฏวณฺตรธา. อถ โข ภควา ตสฺสา รตติยา อจฺจเณน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “อิมํ ภิกฺขเว รตฺตี อญฺญตรรา เทวตา อภิกกนตยา รตติยา อภิกกนตวณฺณา เกวลกปปี เขตวัน โสภาเสตวา เยนหา เตนฺอุปสงกมิ อุปสงกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ อฏฺฐาสี. เอกมณฺตํ ฐิตา โข ภิกฺขเว सा เทวตา มํ เอตทโวจ ‘สฺตติเม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม สฺตต? สฺตถุคารวตา ธมฺมคารวตา สงฆคารวตา สิกฺขาการวตา สมาธิการวตา อปฺปมาทการวตา ปฏฺิสนถการวตา อิมे โข ภนฺเต สฺตต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺติ’ติ. อิทมโวจ ภิกฺขเว सा เทวตา. อิทํ วตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเฏวณฺตรธา

ยี่”ติ. “สตถุครุ ธมมครุ สงฆะ จ ตีพพการโว. สมาธิครุ อาตปปี สิกขาย ตีพพการโว. “อปปมาทครุ ภิกขุ ปฏิสน
ถการการโว. อภัพโพ ปริหานาย นิพพานสเสว สนฺติเก”ติ. ปฐมัม.

๒. การแปลคำต่อคำ

๔. เทวดาวคโค - หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งเทวดา/

๑. อปปมาทการวสุตตี - พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งความเคารพในความไม่มัวเมาทั่ว/

๓๒. **อล โข** - ครั้งนั้นแล/ **อญญตรา** - ตนใดตนหนึ่ง/ **เทวดา** - เทวดา/ **อภิกกนตตาย** - ล่วงไป
ยิ่งแล้ว/ **รตติยา** - ครั้นเมื่อราตรี/ **อภิกกนตตวณฺณา** - เป็นผู้ที่มีผิวพรรณเป็นที่พอใจยิ่งแล้ว/ **เกวลกบปิ** - ที่พึง
กำหนดโดยสิ้นเชิง/ **เชตวัน** - ชื่อว่าเชตวัน/ [อาราม - ยังอาราม]/ **โอภาเสตวา** - ให้ส่องสว่างทั่วแล้ว/ **เณ**
- ไค/ [ทิสภาเคน - โดยส่วนแห่งทิศ]/ **ภควา** - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ **เตนุปสงกมิ**; - ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว
โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ **อุปสงกมิตวา** - ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ **ภควนฺต** - ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ **อภิวา**
เทตวา - ถวายบังคมยิ่งแล้ว/ **เอกมนฺต** - ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ **อญฺฐาสี** - ได้ยืนอยู่แล้ว/ **เอกมนฺต** - ณ ส่วน
ที่สุดข้างหนึ่ง/ **ฐิตา โข** - ผู้ยืนอยู่แล้วแล/ **สา** - นั้น/ **เทวดา** - เทวดา/ **ภควนฺต** - กับพระผู้มีพระภาคเจ้า/
เอตทโวจ - ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “**สตฺติเม** - ๗ ประการ เหล่านี้/ **ภนฺเต** - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/
ธมฺมา - ธรรมทั้งหลาย/ **ภิกขุโน** - แก่ภิกษุ/ **อปฺริหานาย** - เพื่อความไม่เสื่อมโดยรอบ/ **สํวตฺตนฺติ** - ย่อม
เป็นไปพร้อม/ **กตฺเม** - คือ อะไรบ้าง/ **สตฺต?** - ๗ ประการ?/ [๑] **สตฺถุการวตา** - ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความ
เคารพในพระศาสดา/ [๒] **ธมฺมการวตา** - ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความเคารพในพระธรรม/ [๓] **สงฆ**
การวตา - ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความเคารพในพระสงฆ์/ [๔] **สิกขาการวตา** - ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความ
เคารพในการศึกษา/ [๕] **สมาธิการวตา** - ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความเคารพในความตั้งมั่น/ [๖] **อปฺป**
มาทการวตา - ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความเคารพในความไม่มัวเมาทั่ว/ [๗] **ปฏิสนถการวตา** - ความ
เป็นแห่งบุคคลผู้มีความเคารพในการรับรองพร้อมเฉพาะ/ **อิเม โข** - เหล่านี้แล/ **ภนฺเต** - ข้าแต่พระองค์ผู้
เจริญ/ **สตฺต** - ๗ ประการ/ **ธมฺมา** - ธรรมทั้งหลาย/ **ภิกขุโน** - แก่ภิกษุ/ **อปฺริหานาย** - เพื่อความไม่เสื่อม
โดยรอบ/ **สํวตฺตนฺติ**”ติ. - ย่อมเป็นไปพร้อม”ดังนี้/ **อิทฺมโวจ** - ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ **สา** - นั้น/
เทวดา - เทวดา/ **สมฺนุญโย** - เป็นผู้ทรงพอฟะทัย/ **สตฺถา** - พระศาสดา/ **อโหสิ** - ได้เป็นแล้ว/ **อล โข** -
ครั้งนั้นแล/ **สา** - นั้น/ **เทวดา** - เทวดา/ “**สมฺนุญโย** - เป็นผู้ทรงพอฟะทัย/ **เม** - ต่อข้าพเจ้า/ **สตฺถา**”ติ -
พระศาสดา”ดังนี้/ **ภควนฺต** - ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ **อภิวาเทตวา** - ถวายบังคมยิ่งแล้ว/ **ปทกฺขิณ** - ซึ่ง
ประทักขิณ/ **กตฺวา** - กระทำแล้ว/ **ตตฺเถวณฺตรธา** - ดำรงอยู่ในที่อื่นแล้ว จากสถานที่นั้นนั้นแล/ **อล โข** -
ครั้งนั้นแล/ **ภควา** - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ **ตสฺสา** - นั้น/ **รตติยา** - แห่งกลางคืน/ **อจฺจเณ** - โดยกาลเป็นที่
ล่วงไป/ **ภิกขุ** - ซึ่งภิกษุทั้งหลาย/ **อามนฺเตสิ** - ตรัสเรียกมาแล้ว/ “**อิม** - นี้/ **ภิกฺขเว** - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/
รตฺตี - ตลอดราตรี/ **อญญตรา** - ตนใดตนหนึ่ง/ **เทวดา** - เทวดา/ **อภิกกนตตาย** - ล่วงไปยิ่งแล้ว/ **รตติยา** -
ครั้นเมื่อราตรี/ **อภิกกนตตวณฺณา** - เป็นผู้ที่มีผิวพรรณเป็นที่พอใจยิ่งแล้ว/ **เกวลกบปิ** - ที่พึงกำหนดโดยสิ้นเชิง/
เชตวัน - ชื่อว่าเชตวัน/ [อาราม - ยังอาราม]/ **โอภาเสตวา** - ให้ส่องสว่างทั่วแล้ว/ **เณนาห** - ข้าพเจ้า โดย
ส่วนแห่งทิศใด/ **เตนุปสงกมิ**; - ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ **อุปสงกมิตวา** - ครั้นก้าวเข้าไป
หาด้วยดีแล้ว/ **ม** - ซึ่งข้าพเจ้า/ **อภิวาเทตวา** - ถวายบังคมยิ่งแล้ว/ **เอกมนฺต** - ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ **อญฺฐา**
สี - ได้ยืนอยู่แล้ว/ **เอกมนฺต** - ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ **ฐิตา โข** - ผู้ยืนอยู่แล้วแล/ **สา** - นั้น/ **เทวดา** - เทวดา/
ม - กับข้าพเจ้า/ **เอตทโวจ** - ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “**สตฺติเม** - ๗ ประการ เหล่านี้/ **ภนฺเต** - ข้า
แต่พระองค์ผู้เจริญ/ **ธมฺมา** - ธรรมทั้งหลาย/ **ภิกขุโน** - แก่ภิกษุ/ **อปฺริหานาย** - เพื่อความไม่เสื่อมโดยรอบ/

ส่วตตฺนติ. – ย่อมเป็นไปพร้อม/ กตเม – คือ อะไรบ้าง/ สดต? – ๗ ประการ?/ [๑] สดถุการวตา – ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความเคารพในพระศาสนา/ [๒] ธมมการวตา – ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความเคารพในพระธรรม/ [๓] สงฆการวตา – ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความเคารพในพระสงฆ์/ [๔] ลิกขการวตา – ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความเคารพในการศึกษา/ [๕] สมาริการวตา – ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความเคารพในความตั้งมั่น/ [๖] อปฺปมาทการวตา – ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความเคารพในความไม่มัวเมาทั่ว/ [๗] ปฏิสันถการวตา. – ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความเคารพในการรับรองพร้อมเฉพาะ/ อิมเ ช – เหล่านี้แล/ ภนเต – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ สดต – ๗ ประการ/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ ภิกฺขุโน – แก่ภิกษุ/ อปริหานาย – เพื่อความไม่เสื่อมโดยรอบ/ ส่วตตฺนติ”ติ. – ย่อมเป็นไปพร้อม”ดังนี้/ อิทมวโจ – ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สา – นั้น/ เทวตา. – เทวดา/ อิทํ – นี้/ [วจนํ – ซึ่งคำพูด]/ วตฺวา – ครั้นกราบทูลแล้ว/ มํ – ซึ่งข้าพเจ้า/ อภิวาเทตฺวา – ถวายบังคมเรียบร้อยแล้ว/ ปทกฺขิณํ – ซึ่งประทักษิณ/ กตฺวา – กระทำแล้ว/ ตตฺถเอวณฺตรธา”ติ. – ดำรงอยู่ในที่อื่นแล้ว จากสถานที่นั้นนั่นแล”ดังนี้แล/ “สดถุการวตา – ผู้มีความเคารพในพระศาสนา/ ธมฺมการวตา – ผู้มีความเคารพในพระธรรม/ สงฆการวตา – ในพระสงฆ์ ด้วย/ ลิกขการวตา. – ผู้มีความเคารพที่แรงกล้า/ สมาริการวตา – ผู้มีความเคารพในความตั้งมั่นพร้อมยิ่ง/ อาตปิ – ผู้มีความเพียรเป็นเครื่องยังกิเลสให้ร้อนยิ่ง/ ลิกฺขาย – ในการศึกษา/ ลิกฺขการวตา. – ผู้มีความเคารพที่แรงกล้า/ “อปฺปมาทการวตา – ผู้มีความเคารพในความไม่มัวเมาทั่ว/ ภิกฺขุ – ภิกษุ/ ปฏิสันถการวตา. – ผู้มีความเคารพในการรับรองพร้อมเฉพาะ/ อภพฺโป – เป็นผู้ไม่สมควร/ ปริหานาย – เพื่อความเสื่อมโดยรอบ/ [ฐิต – ดำรงอยู่แล้ว]/ นิพฺพานสฺสว – แห่งความดับสนิทนั่นแล/ สนฺติเก”ติ. – ในที่ใกล้”ดังนี้แล/

ปฐมํ. – ที่ ๑/ [อปฺปมาทการวตฺตํ – อปฺปมาทการวตฺต/ นิฏฐิตํ – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๔. เทวตาวรรค หมวดว่าด้วยเทวดา

๑. อปฺปมาทการวตฺต ว่าด้วยความเคารพในความไม่ประมาท

[๓๒] ครั้งนั้น เมื่อราตรีผ่านไป๑ เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างไปทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิवाทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสนา
๒. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรม
๓. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระสงฆ์
๔. ความเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา
๕. ความเป็นผู้มีความเคารพในสมาธิ
๖. ความเป็นผู้มีความเคารพในความไม่ประมาท
๗. ความเป็นผู้มีความเคารพในปฏิสันถการ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ” เมื่อเทวดานั้น ได้กราบทูลดังนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย ครั้นเทวดานั้นรู้ว่า “พระศาสดาทรงพอพระทัยเรา” จึงถวายอภิवाทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณ๑ แล้วหายไป ณ ที่นั้นแล ครั้นคตินั้นผ่านไป พระผู้มีพระภาคได้รับสั่ง

เรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างไปทั่วพระเชตวัน เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ใ้เราแล้วยืนอยู่ ณ ที่ สมควร ได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีมีความเคารพในพระศาสดา
๒. ความเป็นผู้มีมีความเคารพในพระธรรม
๓. ความเป็นผู้มีมีความเคารพในพระสงฆ์
๔. ความเป็นผู้มีมีความเคารพในสิกขา
๕. ความเป็นผู้มีมีความเคารพในสมาธิ
๖. ความเป็นผู้มีมีความเคารพในความไม่ประมาท
๗. ความเป็นผู้มีมีความเคารพในปฏิสันถาร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ภิกษุทั้งหลาย เทวดานั้นครั้งกล่าวดังนี้แล้ว จึงใ้เรา ทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั้นแล

ภิกษุมีความเคารพในศาสดา

มีความเคารพในธรรม

มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสงฆ์

มีความเคารพในสมาธิ มีความเพียร

มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสิกขา

มีความเคารพในความไม่ประมาท

มีความเคารพในปฏิสันถาร

เป็นผู้ไม่ควรเสื่อม ดำรงอยู่ใกล้นิพพานทีเดียว

อัปมาทการวสูตรที่ ๑ จบ^๔

สรุป

เทวดาวรรค เป็นหมวดของพระสูตรที่มีเทวดามากกล่าวธรรมในที่เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค โดยมีใจความสำคัญในแต่ละพระสูตรที่หลากหลาย แต่เน้นหลักธรรมที่ไม่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม และองค์แห่งมิตที่ควรคบ ดังนี้:

๑. อัปมาทการวสูตร: ว่าด้วยความเคารพในความไม่ประมาท ซึ่งเป็นหนึ่งในธรรม ๗ ประการที่ไม่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม ข้อคิดคือน้อมนำความไม่ประมาทมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อป้องกันความเสื่อมเสีย

๒. หิริการวสูตร: ว่าด้วยความเคารพในหิริ (ความละอายต่อความชั่ว) และโอตตปปะ (ความเกรงกลัวต่อบาป) ข้อคิดคือมีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำที่ไม่ดี จะทำให้มีชีวิตที่สงบสุข

๓. ปฐมโสวจัสสตาสสูตร และทุติยโสวจัสสตาสสูตร: ว่าด้วยความเป็นผู้ว่าง่าย และการมีกัลยาณมิตร ข้อคิดคือการเป็นคนที่รับฟังผู้อื่น และคบหามิตรที่ดี จะนำพาชีวิตไปในทางที่ดีงาม

^๔ อัง.สตุตตก. (ไทย) ๒๓/๓๒/๔๙-๕๑.

๔. **ปฐมมิตตสูตร และทุติยมิตตสูตร:** ว่าด้วยคุณสมบัติของมิตรที่ควรคบ ข้อคิดคือเลือกคบมิตรที่มีคุณสมบัติดี เช่น ให้ความช่วยเหลือ อดทน และไม่ทอดทิ้งในยามวิบัติ จะทำให้มีเพื่อนที่ดีและชีวิตที่มั่นคง

๕. **ปฐมปฏิสัมภทาสูตร และทุติยปฏิสัมภทาสูตร:** ว่าด้วยเหตุที่ทำให้บรรลุปฏิสัมภทา ข้อคิดคือการรู้จักจิตของตนเองและการปรับปรุงจิต จะนำไปสู่ความสำเร็จในธรรม

๖. **ปฐมวสสูตร และทุติยวสสูตร:** ว่าด้วยเหตุที่ทำให้จิตตกอยู่ในอำนาจ ข้อคิดคือการฝึกสมาธิอย่างชาญฉลาด จะทำให้จิตใจเข้มแข็งและสงบสุข

๗. **ปฐมนิพทสูตร และทุติยนิพทสูตร:** ว่าด้วยนิพทสวัตถ์ ข้อคิดคือการมีศรัทธา ความละเอียด ความเกรงกลัวต่อบาป ความรู้ ความเพียร สติและปัญญา จะนำไปสู่การเป็นภิกษุที่สมบูรณ์

ข้อคิดหลักธรรมจากเทวตาวรรค:

- **ความไม่ประมาท:** เป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตที่มีสติและปลอดภัย
- **การเคารพในhiriและโอตตปปะ:** ช่วยให้นุชยมีศีลธรรมและทำความดี
- **ความเป็นผู้ว่าง่ายและการมีกัลยาณมิตร:** นำไปสู่การพัฒนาตนเองและการมีเพื่อนที่ดี
- **การฝึกสมาธิและการรู้จักจิตของตนเอง:** ช่วยให้จิตใจแข็งแรงและสงบสุข
- **การมีศรัทธาและปัญญา:** เป็นคุณสมบัติที่ทำให้สามารถประพติธรรมได้อย่างสมบูรณ์

สรุป: เทวตาวรรคเน้นหลักธรรมที่ช่วยในการพัฒนาตนเองและการมีชีวิตที่ดีงามผ่านการเคารพในคุณธรรม การคบหามิตรที่ดี และการฝึกฝนจิตใจ ซึ่งเป็นข้อคิดที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

บทที่ ๕

มหายัญญวรรค

มหายัญญวรรค เป็นหมวดหนึ่งในพระไตรปิฎกที่ให้ความสำคัญกับการบูชาญญใหญ่ ชื่อของวรรคนี้ถูกตั้งขึ้นตามสาระสำคัญของพระสูตรที่ ๔ ซึ่งมีทั้งหมด ๑๐ สูตร แต่ละสูตรมีใจความสำคัญที่หลากหลายและครอบคลุมถึงการปฏิบัติธรรมในด้านต่างๆ โดยเริ่มตั้งแต่การเข้าใจวิญญานฐิติ ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งปฏิสนธิวิญญาน การพิจารณาบริหารแห่งสมาธิ การแสดงความหมายของไฟในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการเจริญสัญญาที่นำไปสู่การบรรลุมตนิพพาน

นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้ที่ปฏิญาณว่าตนเป็นพรหมจารีและการบรรยายความเกี่ยวข้องและความไม่เกี่ยวข้องในเพศภาวะ รวมถึงการพิจารณาทานที่มีผลมากและทานที่ไม่มีผลมาก ซึ่งอธิบายถึงเหตุผลที่ทานชนิดเดียวกันแต่กลับได้รับผลต่างกันไปตามความตั้งใจ และสุดท้ายคืออริยธรรมของนันทมาตาอุบาสิกา ที่แสดงถึงการปฏิบัติธรรมที่สามารถนำไปสู่การบรรลุคุณธรรมขั้นสูง

สาระสำคัญของมหายัญญวรรคนี้ ไม่เพียงแต่เป็นการบูชาญญใหญ่เท่านั้น แต่ยังเป็นการนำเสนอแนวทางในการปฏิบัติธรรมที่ครอบคลุมและลึกซึ้ง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการพัฒนาจิตใจและการบรรลุธรรมได้

ตัวอย่าง มหายัญญวรรค

๑. บาลี

๕. มหายัญญวรรคโค

๑. สตตวิญญานฐิติสูตร

๔๔. “สตติมา ภิกขเว วิญญานฐิติโย. กตมา สตต? สนติ ภิกขเว สตตา นานตตกายา นานตตสณฺณโน เสยฺยถาปี มนุสฺสา เอกจฺเจ จ เทว เอกจฺเจ จ วินิปาติกา. อัยฺ ปฐมา วิญญานฐิติ. “สนติ ภิกขเว สตตา นานตตกายา เอกตตสณฺณโน เสยฺยถาปี เทว พรหมกายิกา ปฐมาภินิพพตฺตา. อัยฺ ทุตฺติยา วิญญานฐิติ. “สนติ ภิกขเว สตตา เอกตตกายา นานตตสณฺณโน เสยฺยถาปี เทว อาภสฺสรา. อัยฺ ตุตฺติยา วิญญานฐิติ. “สนติ ภิกขเว สตตา เอกตตกายา เอกตตสณฺณโน เสยฺยถาปี เทว สุภิกฺกหา. อัยฺ จตฺตฺตฺตา วิญญานฐิติ. “สนติ ภิกขเว สตตา สพฺพโส รูปสณฺณานํ สมตฺติกฺกมา ปฏฺธิสณฺณานํ อตฺถกฺกมา นานตตสณฺณานํ อมนสิการา ‘อนนฺโต อากาโส’ติ อากาसानญายตนูปคา. อัยฺ ปญจมา วิญญานฐิติ. “สนติ ภิกขเว สตตา สพฺพโส อากาसानญายตนํ สมตฺติกมฺม ‘อนนฺตํ วิญญาน’นฺติ วิญญานญายตนูปคา อัยฺ ฉฏฺฐา วิญญานฐิติ. “สนติ ภิกขเว สตตา สพฺพโส วิญญานญายตนํ สมตฺติกมฺม ‘นตฺถิ กิณฺจ’ติ อากิณฺจญายตนูปคา อัยฺ สตตฺมา วิญญานฐิติ. อีมา โข ภิกขเว สตต วิญญานฐิติโย”ติ. ปฐมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๕. มหายัญญวรรคโค – หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งการบูชาญญครั้งใหญ่/

๑. สตตวิญญานฐิติสูตร – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งภูมิเป็นที่ดำรงอยู่แห่งความรู้แจ้ง ๗ ประการ/

๔๔. “สตติมา – ๗ ประการ เหล่านี้/ ภิกขเว – คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย/ วิญญานฐิติโย. – ภูมิเป็นที่ดำรงอยู่แห่งความรู้แจ้งทั้งหลาย/ กตมา – คือ อะไรบ้าง/ สตต? – ๗ ประการ?/ [๑] สนติ – มีอยู่/ ภิกขเว

– ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สัตตา – สัตว์ทั้งหลาย/ นานตตสญญโน – ผู้มีร่างกายที่มีอัตตาต่างกัน/ นานตตสญญโน – ผู้มีสัญญาว่าเป็นธรรมที่มีอัตตาต่างกัน/ เสยยาปิ – แม้ฉันใด/ มนุสสา – มนุษย์/ เอกเจจ จ – บางพวก ด้วย/ เทวา – เทวดาทั้งหลาย/ เอกเจจ จ – บางพวก ด้วย/ วินิปาติกา. – สัตว์ผู้ตกลงไปในภพที่มีอำนาจไปปราศแล้วทั้งหลาย/ อัย – นี่/ [ภูมิ – ภูมิ]/ ปฐมา – ประการที่ ๑/ วิญญานฐิติ. – เป็นที่ตั้งแห่งความรู้แจ้ง/ [๒] สนติ – มีอยู่/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สัตตา – สัตว์ทั้งหลาย/ นานตตสญญโน – ผู้มีร่างกายที่มีอัตตาต่างกัน/ เอกตตสญญโน – ผู้มีสัญญาว่าเป็นธรรมที่มีอัตตาอย่างเดียวกันเป็นอารมณ์/ เสยยาปิ – แม้ฉันใด/ เทวา – เทวดาทั้งหลาย/ พรหมกายิกา – ผู้นับเนื่องแล้วในหมู่แห่งพรหม/ ปฐมาภินิพพตตา; – ผู้บังเกิดเฉพาะแล้วในภูมิแห่งฌานที่ ๑/ อัย – นี่/ [ภูมิ – ภูมิ]/ ทุตติยา – ประการที่ ๒/ วิญญานฐิติ. – เป็นที่ตั้งแห่งความรู้แจ้ง/ [๓] สนติ – มีอยู่/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สัตตา – สัตว์ทั้งหลาย/ เอกตตสญญโน – ผู้มีร่างกายที่มีอัตตาอย่างเดียวกัน/ นานตตสญญโน – ผู้มีสัญญาว่าเป็นธรรมที่มีอัตตาต่างกัน/ เสยยาปิ – แม้ฉันใด/ เทวา – เทวดาทั้งหลาย/ อาภัสสรา. – ผู้มีร่างกายเป็นแดนชวนออกแห่งรัศมี/ อัย – นี่/ [ภูมิ – ภูมิ]/ ตุตติยา – ประการที่ ๓/ วิญญานฐิติ. – เป็นที่ตั้งแห่งความรู้แจ้ง/ [๔] สนติ – มีอยู่/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สัตตา – สัตว์ทั้งหลาย/ เอกตตสญญโน – ผู้มีร่างกายที่มีอัตตาอย่างเดียวกัน/ เสยยาปิ – แม้ฉันใด/ เทวา – เทวดาทั้งหลาย/ สุกกิงหา. – ผู้มีรัศมีสวยงามตลอดร่างกาย/ อัย – นี่/ [ภูมิ – ภูมิ]/ จตตลา – ประการที่ ๔/ วิญญานฐิติ. – เป็นที่ตั้งแห่งความรู้แจ้ง/ [๕] สนติ – มีอยู่/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สัตตา – สัตว์ทั้งหลาย/ สัพพโส – โดยประการทั้งปวง/ รูปสญญานํ – แห่งสัญญาในรูปทั้งหลาย/ สมติกกมา – เพราะการก้าวล่วงพร้อม/ ปุทฺธิสญญานํ – แห่งสัญญาว่าเป็นธรรมที่มีความกระทบกลับได้ทั้งหลาย/ อตถงคมา – เพราะการถึงซึ่งความตั้งอยู่ไม่ได้/ นานตตสญญานํ – ซึ่งสัญญาว่าเป็นธรรมที่มีอัตตาต่างกันทั้งหลาย/ อมนสิการา – เพราะการไม่กระทำไว้ในใจ/ ‘อนนโต – เป็นธรรมที่มีส่วนที่สุดหามิได้/ อากาโส’ติ – อากาศ”ดังนี้/ อากาสนญายตานุปคา. – ผู้เข้าถึงซึ่งฌานที่มีอากาศที่มีส่วนที่สุดหามิได้เป็นบ่อเกิด/ อัย – นี่/ [ภูมิ – ภูมิ]/ ปณจมา – ประการที่ ๕/ วิญญานฐิติ. – เป็นที่ตั้งแห่งความรู้แจ้ง/ [๖] สนติ – มีอยู่/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สัตตา – สัตว์ทั้งหลาย/ สัพพโส – โดยประการทั้งปวง/ อากาสนญายตณํ – ที่มีอากาศที่มีส่วนที่สุดหามิได้เป็นบ่อเกิด/ [ฌานํ – ซึ่งฌาน]/ สมติกกมม – ก้าวล่วงพร้อมแล้ว/ ‘อนนโต – เป็นธรรมที่มีส่วนที่สุดหามิได้/ วิญญาน’นติ – ความรู้แจ้ง”ดังนี้/ วิญญานญายตานุปคา; – เป็นผู้เข้าถึงซึ่งฌานที่มีความรู้แจ้งเป็นบ่อเกิด/ อัย – นี่/ [ภูมิ – ภูมิ]/ ฌฏฐา – ประการที่ ๖/ วิญญานฐิติ. – เป็นที่ตั้งแห่งความรู้แจ้ง/ [๗] สนติ – มีอยู่/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สัตตา – สัตว์ทั้งหลาย/ สัพพโส – โดยประการทั้งปวง/ วิญญานญายตณํ – ที่มีความรู้แจ้งเป็นบ่อเกิด/ [ฌานํ – ซึ่งฌาน]/ สมติกกมม – ก้าวล่วงพร้อมแล้ว/ ‘นตฺถิ – ไม่มี/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สัตตา – ๗ ประการ/ วิญญานญายตณํ”ติ. – เป็นที่ตั้งแห่งความรู้แจ้ง”ดังนี้แล/ ปฐมํ. – ที่ ๑/ [สทตฺตวิญญานญายตณํ – สัตตวิญญานญายตณํ/ นิฏฐิตํ – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๕. มหายัญญวรรค หมวดว่าด้วยมหายัญญ

๑. สัตตวิญญานัฏฐิติสสูตร ว่าด้วยวิญญานฐิติ ๗ ประการ

[๔๔] ภิกษุทั้งหลาย วิญญานฐิติ (ภูมิเป็นที่ตั้งแห่งวิญญาน) ๗ ประการนี้
วิญญานฐิติ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มีสัตว์ผู้มียากต่างกัน มีสัญญาต่างกัน คือ มนุษย์บางพวก เทวดาบางพวก^๓ และวินิปาติกะ
บางพวก^๔ นี่เป็นวิญญานฐิติที่ ๑

๒. มีสัตว์ผู้มียากต่างกัน แต่มีสัญญาอย่างเดียวกัน คือ เทวดาชั้นพรหมกายิกา^๕เกิดใน
ปฐมฌานภูมิ นี่เป็นวิญญานฐิติที่ ๒

๓. มีสัตว์ผู้มียากอย่างเดียวกัน แต่มีสัญญาต่างกัน คือ เทวดาชั้น อาภัสสระ นี่เป็นวิญญานฐิติ
ที่ ๓

๔. มีสัตว์ผู้มียากอย่างเดียวกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน คือ เทวดาชั้น สุภกิณหะ (เทวดาที่เต็มไปด้วย
ด้วยความงาม) นี่เป็นวิญญานฐิติที่ ๔

๕. มีสัตว์ผู้บรรลุอากาศานัญญายตนฌาน^๑ อยู่โดยกำหนดว่า “อากาศ หาทที่สุดมิได้” เพราะ
ล่วงรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่นมสิการ-นันทตสัญญาโดยประการทั้งปวง นี่เป็นวิญญานฐิติที่ ๕

๖. มีสัตว์ผู้ล่วงอากาศานัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลิวินญาณัญญายตนฌาน^๒ อยู่
โดยกำหนดว่า “วิญญานหาที่สุดมิได้” นี่เป็นวิญญานฐิติที่ ๖

๗. มีสัตว์ผู้ล่วงวิญญานัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุ อากิญจัญญายตนฌาน^๓ อยู่
โดยกำหนดว่า “ไม่มีอะไร” นี่เป็นวิญญานฐิติที่ ๗

ภิกษุทั้งหลาย วิญญานฐิติ ๗ ประการนี้แล

สัตตวิญญานัฏฐิติสสูตรที่ ๑ จบ^๕

สรุป

มหายัญญวรรคเป็นหมวดที่ว่าด้วยการบูชาใหญ่ ประกอบด้วยพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตร แต่ละ
สูตรมีใจความสำคัญดังนี้:

๑. สัตตวิญญานัฏฐิติสสูตร: กล่าวถึงวิญญานฐิติ (ที่ตั้งแห่งปฏิสนธิวิญญาน) ๗ ประการ คือ
การมีความแตกต่างหรือเหมือนกันของกายและสัญญา และการบรรลุฌานต่างๆ

๒. สมาธิปริกขารสูตร: ว่าด้วยบริหารแห่งสมาธิ องค์ธรรมของอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็น
ส่วนประกอบสำคัญของมัคคสมาธิ

๓-๔. ปฐมอัคคิสูตร และทุติยอัคคิสูตร: กล่าวถึงไฟ ๗ ประการ ซึ่งในปฐมอัคคิสูตรกล่าวโดย
ย่อ แต่ในทุติยอัคคิสูตรกล่าวโดยพิสดาร

๕-๖. ปฐมสัญญาสูตร และทุติยสัญญาสูตร: กล่าวถึงสัญญา ๗ ประการ ที่บุคคลเจริญแล้ว
จะบรรลุฌานนิพพาน

๗. เมถุนสูตร: กล่าวถึงเมถุนสังโยค ความประพฤติ ๗ อย่างที่ทำให้การปฏิบัติพรหมจรรย์ไม่
บริสุทธิ์

^๕ อัง.สตตก. (ไทย) ๒๓/๔๔/๖๗-๖๘.

๘. สังโยคสูตร: ว่าด้วยความเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องของสตรีและบุรุษในเพศภาวะต่างๆ

๙. ทานมหัปผลสูตร: ว่าด้วยทานที่มีผลมากและทานที่ไม่มีผลมาก ขึ้นอยู่กับความตั้งใจในการให้ทาน

๑๐. นันทมาตาสสูตร: ว่าด้วยอริยธรรมของนันทมาตาอุบาสิกา ๗ ประการที่ทำให้เธอมีความมั่นคงในธรรม

ข้อคิดตามหลักธรรม:

- สัตตวิญญูญาณฐิติสูตร: การรับรู้และยอมรับความแตกต่างของสิ่งต่างๆ ในชีวิตสามารถช่วยให้เรามีความเข้าใจและเมตตาต่อผู้อื่นมากขึ้น

- สมာธิปริกขารสูตร: การมีสมาธิและปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ช่วยให้เราใช้ชีวิตที่สมดุลและสงบสุข

- ปฐมอัคคิสูตร และทุติยอัคคิสูตร: การรู้จักควบคุมและลดไฟแห่งความโลภ โกรธ และหลง ช่วยให้เราใช้ชีวิตที่สงบสุขและไม่เผลอพลาดตนเองและผู้อื่น

- ปฐมสังญญาสูตร และทุติยสังญญาสูตร: การเจริญสังญา ๗ ประการช่วยให้เรามีความรู้แจ้งและสามารถปล่อยวางความทุกข์

- เมถุนสูตร: การปฏิบัติธรรมอย่างบริสุทธิ์และไม่ถูกครอบงำด้วยกามารมณ์ ช่วยให้เราจิตใจที่บริสุทธิ์และสงบสุข

- สังโยคสูตร: การรู้จักความเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องในเพศภาวะต่างๆ ช่วยให้เราเข้าใจและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสมานฉันท์

- ทานมหัปผลสูตร: การให้ทานด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์และมีความตั้งใจที่ดี ช่วยให้เราได้รับผลทานที่มากขึ้น

- นันทมาตาสสูตร: การปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดและมั่นคงในศีลธรรม ช่วยให้เราใช้ชีวิตที่มั่นคงและไม่หวั่นไหวในทุกสถานการณ์

การศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมในมหายัญญวรรคสามารถช่วยให้เรามีชีวิตที่สมดุลและสงบสุขมากขึ้น

บทที่ ๖

อภัยกถวรรค

อภัยกถวรรค หรือ หมายความว่าด้วยเรื่องที่ไม่ทรงพยากรณ์เป็นหนึ่งในวรรคของพระพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญกับการแสดงคุณสมบัติของอริยสาวกผู้ได้สดับ โดยไม่พยากรณ์เรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์ วรรคนี้มีทั้งหมด ๑๑ สูตร แต่ละสูตรมีใจความสำคัญที่แตกต่างกันไป เริ่มต้นจาก **อภัยกถสูตร** ที่ว่าด้วยเหตุให้อริยสาวกไม่พยากรณ์ และแสดงคุณสมบัติ ๗ ประการของอริยสาวกผู้ได้สดับ ที่ทำให้ไม่เกิดความลังเลสงสัยในเรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์

ใน **ปริสคตสูตร** พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงถึงคติของบุรุษหรือภุมิเป็นที่ไปของพระอนาคามี ๕ จำพวก และการละอนุสัยที่นำไปสู่การบรรลุเจตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ สิ้นอาสวะ ละเบญจขันธ์ได้

ติสสพรหมสูตร เป็นเรื่องราวของพรหมชื่อติสสะที่เคยเป็นภิกษุและทรงแสดงถึงเทวดาชั้นพรหม กายิกาผู้รู้ถึงบุคคลที่ยังมีหรือไม่มีอุปาทานชั้นหยาบอยู่

สีหเสนาปติสูตร ว่าด้วยผลแห่งทานที่สามารถเห็นได้ และ อรักเขยยสูตร ว่าด้วยฐานะที่พระตถาคตไม่ต้องรักษาและไม่ถูกติเตียน

กิมลสูตร แสดงเหตุปัจจัยให้พระสัทธรรมดำรงอยู่ได้ไม่นานและดำรงอยู่ได้นาน และ สัตตธัมมสูตร ว่าด้วยธรรม ๗ ประการที่เป็นเหตุให้บรรลุวิมุตติ

จปลายมานสูตร แสดงอุบายแก้ความง่วง ๗ ประการ และ เมตตสูตร ว่าด้วยการเจริญเมตตาจิต และอานิสงส์ที่ได้รับ

ภริยาสูตร แสดงภรรยา ๗ จำพวก และ โกธนสูตร ว่าด้วยผลที่บุคคลผู้มักโกรธจะได้รับ ๗ ประการ ทั้งนี้อภัยกถวรรคนี้เป็นการรวบรวมพระสูตรที่มีเนื้อหาหลากหลายแต่ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจในพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติธรรม

ตัวอย่าง อภัยกถวรรค

๑. บาลี

๖. อภัยกถวรรคโค

๑. อภัยกถสูตร

๕๔. อถ โข อญญตรโร ภิกขุ เยน ภควา เตนุสสงมมิ อุปสงกมิตวา ภควนฺตํ อภิเวทตวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย เยน สุตวโต อริยสาวกสฺส วิจิกิจฺฉา นุปฺปชฺชติ อพฺยากตวตฺตถุสุ”ติ? “ทิกฺขุณฺนิโรธฺวา โข ภิกขุ สุตวโต อริยสาวกสฺส วิจิกิจฺฉา นุปฺปชฺชติ อพฺยากตวตฺตถุสุ. ‘โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺว’ติ โข ภิกขุ ทิกฺขุณฺนคตเมตฺตํ ‘น โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺว’ติ โข ภิกขุ ทิกฺขุณฺนคตเมตฺตํ ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺว’ติ โข ภิกขุ ทิกฺขุณฺนคตเมตฺตํ ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺว’ติ โข ภิกขุ ทิกฺขุณฺนคตเมตฺตํ. อสฺสุตวา ภิกขุ ปุณฺณชฺชโน ทิกฺขุณฺน นปฺปชานาติ ทิกฺขุณฺนสมุทฺยํ นปฺปชานาติ ทิกฺขุณฺนโรธํ นปฺปชานาติ ทิกฺขุณฺนโรธคามินิ ปฏิปทํ นปฺปชานาติ. ตสฺส สา ทิกฺขุณฺน ปวทตฺติ โส น ปริมุจฺจติ ชาตียา ขราย มรณฺเนน โส เกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺสเสหิ อุปายาเสหิ น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสมมาติ วทามิ. “สุตวา จ โข ภิกขุ อริยสาวโก ทิกฺขุณฺน ปชานาติ ทิกฺขุณฺนสมุทฺยํ ปชานาติ ทิกฺขุณฺนโรธํ ปชานาติ ทิกฺขุณฺนโรธคามินิ ปฏิปทํ ปชานาติ. ตสฺส สา ทิกฺขุณฺน นิรุชฺฌติ โส ปริมุจฺจติ ชาตียา ขราย มรณฺเนน โส เกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺสเสหิ อุปายาเสหิ ปริมุจฺจติ ทุกฺขสมมา

ติ วทามิ. เอวํ ชานํ โข ภิกขุ สุตฺวา อริยสวโก เอวํ ปสฺสํ ‘โหติ ตถาคโต ปรี มรณํ’ติปิ น พฺยาโกโรติ ‘น โหติ ตถาคโต ปรี มรณํ’ติปิ น พฺยาโกโรติ ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณํ’ติปิ น พฺยาโกโรติ ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณํ’ติปิ น พฺยาโกโรติ. เอวํ ชานํ โข ภิกขุ สุตฺวา อริยสวโก เอวํ ปสฺสํ เอวํ อพฺยาकरणมโม โหติ อพฺยาทวตฺถุสฺ. ‘โหติ ตถาคโต ปรี มรณํ’ติ โข ภิกขุ ตณฺหาตเมตํ ๕๔. เปา สณฺญาตเมตํ เป. มณฺญิตเมตํ ๕๕. เปา ปณฺจิตเมตํ ๕๖. อุปาทานคตเมตํ ๕๗. ‘โหติ ตถาคโต ปรี มรณํ’ติ โข ภิกขุ วิปฺปฏิสวโร เอส ‘น โหติ ตถาคโต ปรี มรณํ’ติ โข ภิกขุ วิปฺปฏิสวโร เอส ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณํ’ติ โข ภิกขุ วิปฺปฏิสวโร เอส ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณํ’ติ โข ภิกขุ วิปฺปฏิสวโร เอส. อสฺสุตฺวา ภิกขุ ปุณฺชชนโน วิปฺปฏิสวโร นปฺปชานาติ วิปฺปฏิสวรสุมฺหํ นปฺปชานาติ วิปฺปฏิสวารนิโรธํ นปฺปชานาติ วิปฺปฏิสวารนิโรธคามินี ปฏฺิพํ นปฺปชานาติ. ตสฺส โส วิปฺปฏิสวโร ปวทตฺติ โส น ปริมุจฺจติ ชาตียา ชราย มรณณ โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺเซหิ โทมนสเสหิ อุปายาสเสหิ น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสมมาติ วทามิ. “สุตฺวา จ โข ภิกขุ อริยสวโก วิปฺปฏิสวโร ปชานาติ วิปฺปฏิสวารสุมฺหํ ปชานาติ วิปฺปฏิสวารนิโรธํ ปชานาติ วิปฺปฏิสวารนิโรธคามินี ปฏฺิพํ ปชานาติ. ตสฺส โส วิปฺปฏิสวโร นิรุชฺฌตฺติ โส ปริมุจฺจติ ชาตียา ๕๘. เปา ทุกฺขสมมาติ วทามิ. เอวํ ชานํ โข ภิกขุ สุตฺวา อริยสวโก เอวํ ปสฺสํ ‘โหติ ตถาคโต ปรี มรณํ’ติปิ น พฺยาโกโรติ ๕๙. เปา ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณํ’ติปิ น พฺยาโกโรติ. เอวํ ชานํ โข ภิกขุ สุตฺวา อริยสวโก เอวํ ปสฺสํ เอวํ อพฺยาकरणมโม โหติ อพฺยาทวตฺถุสฺ. เอวํ ชานํ โข ภิกขุ สุตฺวา อริยสวโก เอวํ ปสฺสํ น มณฺญติ น กมฺปติ น เวตติ น สนฺตาสํ อาปชชติ อพฺยาทวตฺถุสฺ. อยํ โข ภิกขุ เหตุ อยํ ปจฺจโยเยน สุตฺวโต อริยสวกสฺส วิจิกิจฺฉา นปฺปชชติ อพฺยาทวตฺถุสฺ”ติ. ปฐฺมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๖. อพฺยาทวตฺถุโค – หมดเป็นเครื่องแสดงซึ่งเรื่องที่ไม่พยากรณ์/

๑. อพฺยาทตฺตํ – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งเรื่องที่ไม่พยากรณ์/

๕๔. อถ โข – ครั้งนั้นแล/ อณฺญตโร – รูปใดรูปหนึ่ง/ ภิกขุ – ภิกษุ/ เยน – โดย/ [ทิสภาเคน – โดยส่วนแห่งทิศ]/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เทนฺปสฺสํกมฺ; – ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุปสงกมิตฺวา – ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ ภควนฺตํ – ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ อภิวาเทตฺวา – ถวายบังคมยังแล้ว/ เอกมนฺตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสฺสีทิ. – นั่งแล้ว/ เอกมนฺตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสฺสินโน โข – ผู้นั่งแล้วแล/ โส – รูปนั้น/ ภิกขุ – ภิกษุ/ ภควนฺตํ – กับพระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทฺโวจ – ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “โก นุ โข – อะไรหนอแล/ ภนฺเต – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ เหตุ – เป็นเหตุ/ โก – อะไร/ ปจฺจโย – เป็นปัจจัย/ เยน – เพราะเหตุใด/ สุตฺวโต – ผู้สดับแล้ว/ อริยสวกสฺส – แก่สาวกผู้ประเสริฐ/ วิจิกิจฺฉา – ความเคลือบแคลง/ นปฺปชชติ – ย่อมไม่เกิดขึ้น/ อพฺยาทวตฺถุสฺ”ติ? – ในเรื่องที่ไม่ทรงพยากรณ์แล้ว” ดังนี้?/ “ทิจฺฉิตฺวา โข – เพราะความดับลงแห่งความเห็นแล/ ภิกขุ – ภิกษุ/ สุตฺวโต – ผู้ได้สดับ/ อริยสวกสฺส – แก่สาวกผู้ประเสริฐ/ วิจิกิจฺฉา – ความเคลือบแคลง/ นปฺปชชติ – ย่อมไม่เกิดขึ้น/ อพฺยาทวตฺถุสฺ – ในเรื่องที่ไม่ทรงพยากรณ์แล้วทั้งหลาย/ ‘โหติ – ย่อมมี/ ตถาคโต – พระตถาคตเจ้า/ ปรี – ในเบื้องหลัง/ มรณํ’ติ โข – จากความตาย’ดังนี้แล/ ภิกขุ – คู่ก่อนภิกษุ/ ทิจฺฉิตฺวา – ความเห็น นั้น/ ‘น โหติ – มิใช่ย่อมมี/ ตถาคโต – พระตถาคตเจ้า/ ปรี – ในเบื้องหลัง/ มรณํ’ติ โข – จากความตาย’ดังนี้แล/ ภิกขุ – คู่ก่อนภิกษุ/ ทิจฺฉิตฺวา – ความเห็น นั้น/ ‘เนว โหติ – ย่อมไม่มีนั้นแล/ น น โหติ – มิใช่ย่อมไม่มี/ ตถาคโต – พระตถาคตเจ้า/ ปรี – ในเบื้องหลัง/ มรณํ’ติ โข – จากความตาย’ดังนี้แล/ ภิกขุ – คู่ก่อนภิกษุ/ ทิจฺฉิตฺวา – ความเห็น นั้น/ อส

สุดวา - ผู้ไม่สดับแล้ว/ ภิกขุ - ภิกษุ/ ปุณฺณชโน - ผู้เป็นปุณฺณชน/ ทิฏฐิ - ซึ่งความเห็น/ นปฺปชานาติ - ย่อมไม่รู้ชัด/ ทิฏฐิสมฺพหํ - ซึ่งความเกิดขึ้นพร้อมแห่งความเห็น/ นปฺปชานาติ - ย่อมไม่รู้ชัด/ ทิฏฐินิโรธํ - ซึ่งความดับลงแห่งความเห็น/ นปฺปชานาติ - ย่อมไม่รู้ชัด/ ทิฏฐินิโรธคามินี - ที่ให้ถึงซึ่งความดับลงแห่งความเห็นโดยปกติ/ ปฏิปทํ - ซึ่งวิถีทางเป็นเครื่องดำเนินไปเฉพาะ/ นปฺปชานาติ - ย่อมไม่รู้ชัด/ ตสฺส - ผู้นั้น/ [ปุคฺคสฺส - แก่บุคคล]/ สา - นั้น/ ทิฏฐิ - ความเห็น/ ปวทตฺติ; - ย่อมเจริญทั่ว/ โส - ผู้นั้น/ [ปุคฺคโล - บุคคล]/ น ปริมุจฺจติ - ย่อมไม่หลุดพ้นโดยรอบ/ ชาติยา - จากความเกิด/ ขราย - จากความแก่ชรา/ มรณเณ - จากความตาย/ โสเกหิ - จากความเศร้าโศกทั้งหลาย/ ปริเทเวหิ - จากความคร่ำครวญโดยรอบทั้งหลาย/ ทุกฺขเขหิ - จากความทุกข์ทั้งหลาย/ โทมนสฺสเสหิ - จากความเป็นแห่งบุคคลผู้มีใจอันโทษประทุษร้ายแล้วทั้งหลาย/ อุปายาเสหิ - จากความคับแค้นใจทั้งหลาย/ น ปริมุจฺจติ - ย่อมไม่หลุดพ้นโดยรอบ/ ทุกฺขสฺมา”ติ - จากความทุกข์”ดังนี้/ วทามิ. - ย่อมกล่าว/ “สุดวา - ผู้ได้สดับ/ จ โข - ส่วนว่าแล/ ภิกขุ - ภิกษุ/ อริยสาวโก - ผู้เป็นสาวกผู้ประเสริฐ/ ทิฏฐิ - ซึ่งความเห็น/ ปชานาติ - ย่อมรู้ชัด/ ทิฏฐิสมฺพหํ - ซึ่งความเกิดขึ้นพร้อมแห่งความเห็น/ ปชานาติ - ย่อมรู้ชัด/ ทิฏฐินิโรธํ - ซึ่งความดับลงแห่งความเห็น/ ปชานาติ - ย่อมรู้ชัด/ ทิฏฐินิโรธคามินี - ที่ให้ถึงซึ่งความดับลงแห่งความเห็นโดยปกติ/ ปฏิปทํ - ซึ่งวิถีทางเป็นเครื่องดำเนินไปเฉพาะ/ ปชานาติ - ย่อมรู้ชัด/ ตสฺส - ผู้นั้น/ [ปุคฺคสฺส - แก่บุคคล]/ สา - นั้น/ ทิฏฐิ - ความเห็น/ นิรุชฺฌติ - ย่อมดับลง/ โส - ผู้นั้น/ [ปุคฺคโล - บุคคล]/ ปริมุจฺจติ - ย่อมหลุดพ้นโดยรอบ/ ชาติยา - จากความเกิด/ ขราย - จากความแก่ชรา/ มรณเณ - จากความตาย/ โสเกหิ - จากความเศร้าโศกทั้งหลาย/ ปริเทเวหิ - จากความคร่ำครวญโดยรอบทั้งหลาย/ ทุกฺขเขหิ - จากความทุกข์ทั้งหลาย/ โทมนสฺสเสหิ - จากความเป็นแห่งบุคคลผู้มีใจอันโทษประทุษร้ายแล้วทั้งหลาย/ อุปายาเสหิ - จากความคับแค้นใจทั้งหลาย/ น ปริมุจฺจติ - ย่อมไม่หลุดพ้นโดยรอบ/ ทุกฺขสฺมา”ติ - จากความทุกข์”ดังนี้/ วทามิ. - ย่อมกล่าว/ เว - อย่างนี้/ ชานํ โข - ผู้ทราบอยู่แล้ว/ ภิกขุ - ภิกษุ/ สุดวา - ผู้ได้สดับ/ อริยสาวโก - ผู้เป็นสาวกผู้ประเสริฐ/ เว - ด้วยประการฉะนี้/ ปสฺส - ผู้เห็นอยู่/ ‘โหติ - ย่อมมี/ ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ ปรี - ในเบื้องหลัง/ มรณ’ติ โข - จากความตาย’ดังนี้แล/ น พุยาโรติ - ย่อมไม่พยากรณ์/ ‘น โหติ - มิใช่ย่อมมี/ ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ ปรี - ในเบื้องหลัง/ มรณ’ติ โข - จากความตาย’ดังนี้แล/ น พุยาโรติ - ย่อมไม่พยากรณ์/ ‘โหติ จ - ย่อมมี ด้วย/ น จ โหติ - มิใช่ย่อมมี ด้วย/ ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ ปรี - ในเบื้องหลัง/ มรณ’ติ โข - จากความตาย’ดังนี้แล/ น พุยาโรติ - ย่อมไม่พยากรณ์/ ‘เนว โหติ - ย่อมไม่มีนั้นแล/ น น โหติ - มิใช่ย่อมไม่มี/ ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ ปรี - ในเบื้องหลัง/ มรณ’ติ โข - จากความตาย’ดังนี้แล/ น พุยาโรติ - ย่อมไม่พยากรณ์/ เว - อย่างนี้/ ชานํ โข - ผู้ทราบอยู่แล้ว/ ภิกขุ - ภิกษุ/ สุดวา - ผู้ได้สดับ/ อริยสาวโก - ผู้เป็นสาวกผู้ประเสริฐ/ เว - ด้วยประการฉะนี้/ ปสฺส - ผู้เห็นอยู่/ เว - อย่างนี้/ อพฺยาकरणมโม - เป็นผู้มีการไม่พยากรณ์เป็นธรรมดา/ โหติ - ย่อมเป็น/ อพฺยาทวตฺตลฺล - ในเรื่องที่ไม่ทรงพยากรณ์แล้วทั้งหลาย/ เว - อย่างนี้/ ชานํ โข - ผู้ทราบอยู่แล้ว/ ภิกขุ - ภิกษุ/ สุดวา - ผู้ได้สดับ/ อริยสาวโก - ผู้เป็นสาวกผู้ประเสริฐ/ เว - ด้วยประการฉะนี้/ ปสฺส - ผู้เห็นอยู่/ น จมฺภติ - ย่อมไม่หวาดหวั่น/ น กมฺปติ - ย่อมไม่หวั่นไหว/ น เวรติ - ย่อมไม่สั่นสะเทือน/ น - หามิได้/ สนฺตาสํ - ซึ่งความสะดุ้งพร้อม/ อาปชฺชติ - ย่อมถึงยัง/ อพฺยาทวตฺตลฺล - ในเรื่องที่ไม่ทรงพยากรณ์แล้วทั้งหลาย/ ‘โหติ - ย่อมมี/ ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ ปรี - ในเบื้องหลัง/ มรณ’ติ โข - จากความตาย’ดังนี้แล/ ภิกขุ - ดูก่อนภิกษุ/ ตณฺหาตเมตฺตาเปา - ความทะยานอยาก นั้นๆ/ สญฺญาคตเมตฺตาเปา - สัญญา นั้นๆ/ มณฺญิตเมตฺตาเปา - ความเข้าใจ นั้นๆ/ ปปฺปจิตเมตฺตาเปา - ความปรุงแต่ง นั้นๆ/ อุปาทานคตเมตฺตาเปา - ความเข้าไปยึดถือ นั้นๆ/ ‘โหติ - ย่อมมี/ ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ ปรี - ในเบื้องหลัง/ มรณ’ติ โข - จากความตาย’ดังนี้แล/ ภิกขุ - ดูก่อนภิกษุ/

วิปปฏิสาโร - ความเดือดร้อนใจ/ เอโส - นั่น/ ‘น โหติ - มิใช่ย่อมมี/ ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ ปรี - ใน
เบื้องหลัง/ มรณา’ติ โข - จากความตาย’ดังนี้แล/ ภิกขุ - ดูก่อนภิกษุ/ วิปปฏิสาโร - ความเดือดร้อนใจ/
เอโส - นั่น/ ‘โหติ จ - ย่อมมี ด้วย/ น จ โหติ - มิใช่ย่อมมี ด้วย/ ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ ปรี - ใน
เบื้องหลัง/ มรณา’ติ โข - จากความตาย’ดังนี้แล/ ภิกขุ - ดูก่อนภิกษุ/ วิปปฏิสาโร - ความเดือดร้อนใจ/
เอโส - นั่น/ ‘เนว โหติ - ย่อมไม่มีนั้นแล/ น น โหติ - มิใช่ย่อมไม่มี/ ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ ปรี - ใน
เบื้องหลัง/ มรณา’ติ โข - จากความตาย’ดังนี้แล/ ภิกขุ - ดูก่อนภิกษุ/ วิปปฏิสาโร - ความเดือดร้อนใจ/
เอโส - นั่น/ อสสุตวา - ผู้ไม่สดับแล้ว/ ภิกขุ - ภิกษุ/ ปุณฺณชโน - ผู้เป็นปุณฺณชโน/ วิปปฏิสาร์ - ซึ่งความ
เดือดร้อนใจ/ นปฺปชานาติ - ย่อมไม่รู้ชัด/ วิปปฏิสาร์สมุทฺย - ซึ่งความเกิดขึ้นพร้อมแห่งความเดือดร้อนใจ/
นปฺปชานาติ - ย่อมไม่รู้ชัด/ วิปปฏิสาร์นิโรธ - ซึ่งความดับลงแห่งความเดือดร้อนใจ/ นปฺปชานาติ - ย่อมไม่
รู้ชัด/ วิปปฏิสาร์นิโรธคามินี - ที่ให้ถึงซึ่งความดับลงแห่งความเดือดร้อนใจโดยปกติ/ ปฏิปท - ซึ่งวิถีทางเป็น
เครื่องดำเนินไปเฉพาะ/ นปฺปชานาติ - ย่อมไม่รู้ชัด/ ตสฺส - ผู้นั้น/ [ปุคฺคสฺส - แก่บุคคล]/ สา - นั่น/ ภิญฺญิ
- ความเห็น/ ปวทุตฺติ; - ย่อมเจริญทั่ว/ โส - ผู้นั้น/ [ปุคฺคโล - บุคคล]/ น ปริมฺจุจติ - ย่อมไม่หลุดพ้น
โดยรอบ/ ชาตียา - จากความเกิด/ ขราย - จากความแก่ชรา/ มรณน - จากความตาย/ โสเกหิ - จากความ
เศร้าโศกทั้งหลาย/ ปรีเทเวหิ - จากความคร่ำครวญโดยรอบทั้งหลาย/ ทุกฺขเขหิ - จากความทุกข์ทั้งหลาย/ โท
มนสเสหิ - จากความเป็นแห่งบุคคลผู้มีใจอันโทษประทุษร้ายแล้วทั้งหลาย/ อุปายาเสหิ - จากความคับแค้น
ใจทั้งหลาย/ น ปริมฺจุจติ - ย่อมไม่หลุดพ้นโดยรอบ/ ทุกฺขสฺมา”ติ - จากความทุกข์”ดังนี้/ วทามิ. - ย่อม
กล่าว/ “สุตวา - ผู้ได้สดับ/ จ โข - ส่วนว่าแล/ ภิกขุ - ภิกษุ/ อริยสาวโก - ผู้เป็นสาวกผู้ประเสริฐ/ วิปปฏิ
สาร์ - ซึ่งความเดือดร้อนใจ/ ปชานาติ - ย่อมรู้ชัด/ วิปปฏิสาร์สมุทฺย - ซึ่งความเกิดขึ้นพร้อมแห่งความ
เดือดร้อนใจ/ ปชานาติ - ย่อมรู้ชัด/ วิปปฏิสาร์นิโรธ - ซึ่งความดับลงแห่งความเดือดร้อนใจ/ ปชานาติ -
ย่อมรู้ชัด/ วิปปฏิสาร์นิโรธคามินี - ที่ให้ถึงซึ่งความดับลงแห่งความเดือดร้อนใจโดยปกติ/ ปฏิปท - ซึ่งวิถีทาง
เป็นเครื่องดำเนินไปเฉพาะ/ ปชานาติ; - ย่อมรู้ชัด/ ตสฺส - ผู้นั้น/ [ปุคฺคสฺส - แก่บุคคล]/ โส - นั่น/ วิปปฏิ
สาโร - ความเดือดร้อนใจ/ นิรุชฺฌติ - ย่อมดับลง/ โส - ผู้นั้น/ [ปุคฺคโล - บุคคล]/ ปริมฺจุจติ - ย่อมหลุดพ้น
โดยรอบ/ ชาตียาเปา - จากความเกิด ฯลฯ/ ทุกฺขสฺมา”ติ - จากความทุกข์”ดังนี้/ วทามิ. - ย่อมกล่าว/
เอว - อย่างนี้/ ชานํ โข - ผู้ทราบอยู่แล/ ภิกขุ - ภิกษุ/ สุตวา - ผู้ได้สดับ/ อริยสาวโก - ผู้เป็นสาวกผู้
ประเสริฐ/ เอว - ด้วยประการฉะนี้/ ปสฺส - ผู้เห็นอยู่/ ‘โหติ - ย่อมมี/ ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ ปรี - ใน
เบื้องหลัง/ มรณา’ติปิ - จากความตาย’ดังนี้แล/ น พยากรโรตีาเปา - ย่อมไม่พยากรณ์ ฯลฯ/ ‘เนว โหติ -
ย่อมไม่มีนั้นแล/ น น โหติ - มิใช่ย่อมไม่มี/ ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ ปรี - ในเบื้องหลัง/ มรณา’ติ โข -
จากความตาย’ดังนี้แล/ น พยากรโรติ - ย่อมไม่พยากรณ์/ เอว - อย่างนี้/ อพฺยาकरणมโม - เป็นผู้มีการไม่
พยากรณ์เป็นธรรมดา/ โหติ - ย่อมเป็น/ อพฺยากรตฺวตฺถุสฺ - ในเรื่องที่ไม่ทรงพยากรณ์แล้วทั้งหลาย/ เอว -
อย่างนี้/ ชานํ โข - ผู้ทราบอยู่แล/ ภิกขุ - ภิกษุ/ สุตวา - ผู้ได้สดับ/ อริยสาวโก - ผู้เป็นสาวกผู้ประเสริฐ/
เอว - ด้วยประการฉะนี้/ ปสฺส - ผู้เห็นอยู่/ น จมฺภติ - ย่อมไม่หว่าดห้วน/ น กมฺปติ - ย่อมไม่ห้วนไหว/ น
เวรติ - ย่อมไม่สั่นสะเทือน/ น - หามีได้/ สนฺตาส - ซึ่งความสะดุ้งพร้อม/ อาปชฺชติ - ย่อมถึงยัง/ อพ
ยากรตฺวตฺถุสฺ. - ในเรื่องที่ไม่ทรงพยากรณ์แล้วทั้งหลาย/ อยํ โข - นี่แล/ [ธมฺโม - ธรรม]/ ภิกขุ - ดูก่อนภิกษุ/
เหตุ - เป็นเหตุ/ อย - นี่/ [ธมฺโม - ธรรม]/ ปจฺจโย - เป็นปัจจัย/ เยน - เพราะเหตุใด/ สุตฺวาโต - ผู้ได้สดับ/
อริยสาวกสฺส - แก่สาวกผู้ประเสริฐ/ วิจิกิจฺฉา - ความเคลือบแคลง/ นปฺปชฺชติ - ย่อมไม่เกิดขึ้น/ อพ
ยากรตฺวตฺถุสฺ”ติ. - ในเรื่องที่ไม่ทรงพยากรณ์แล้วทั้งหลาย”ดังนี้แล/

ปฐม. - ที่ ๑/ [อพฺยากรตฺสฺสฺ - อพฺยากรตฺสฺสฺ/ นิฏฺฐิต - จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๖. อภัยกตวรรค หมวดว่าด้วยเรื่องที่ไม่พยากรณ์

๑. อภัยกตสูตร ว่าด้วยเรื่องที่ไม่พยากรณ์

[๕๔] ครั้งนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระอริยสาวกผู้ได้สดับ ไม่เกิดความลังเลสงสัยในเรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์” พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ภิกษุ เพราะทิวฏฐิ ๑ดับไป อริยสาวกผู้ได้สดับจึงไม่เกิดความลังเลสงสัยในเรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์ คือ

๑. ทิวฏฐินี้ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก” ทิวฏฐินี้ว่า “หลังจาก ตายแล้ว ตถาคตไม่เกิดอีก” ทิวฏฐินี้ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีกและไม่เกิดอีก” ทิวฏฐินี้ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตจะว่าเกิดอีกก็มีใช่ จะว่าไม่เกิดอีกก็มีใช่” บุคคลผู้มีได้สดับย่อมไม่รู้ชัดทิวฏฐิ ๓ ไม่รู้ชัดเหตุเกิดทิวฏฐิ ไม่รู้ชัดความดับทิวฏฐิ ไม่รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทิวฏฐิ ทิวฏฐินั้นย่อม เจริญแก่เขา เขาย่อมไม่หลุดพ้นจากชาติ(ความเกิด) ชรา(ความแก่) มรณะ(ความตาย) โสกะ(ความเศร้าโศก) ปริเทวะ (ความคร่ำครวญ) ทุกข์(ความทุกข์กาย) โทมนัส (ความทุกข์ใจ) และอุปายาส (ความคับแค้นใจ) เรากล่าวว่า ไม่หลุดพ้นจากทุกข์ ส่วนอริยสาวกผู้ได้สดับย่อมรู้ชัดทิวฏฐิ รู้ชัดเหตุเกิดทิวฏฐิ รู้ชัดความดับทิวฏฐิ รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทิวฏฐิ ทิวฏฐิของอริยสาวกนั้นย่อมดับไป เขาย่อมหลุดพ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เรากล่าวว่า ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ย่อมไม่พยากรณ์ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก” ไม่พยากรณ์ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตไม่เกิดอีก” ไม่พยากรณ์ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก และไม่เกิดอีก” ไม่พยากรณ์ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตจะว่าเกิดอีกก็มีใช่ จะว่าไม่เกิดอีกก็มีใช่” อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เป็นผู้ไม่พยากรณ์ ในเรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์เป็นธรรมดาอย่างนี้ อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ย่อมไม่หวาดหวั่น ไม่หวั่นไหว ไม่สะทก- สะท้าน ไม่สะดุ้ง ในเรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์ คือ

๒. ตัณหานี้ว่า ๑ “หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก” ฯลฯ

๓. สัญญานี้ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก” ฯลฯ

๔. ความเข้าใจนี้ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก” ฯลฯ

๕. ความปรุ่งแต่งนี้ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก” ฯลฯ

๖. อุปาทานนี้ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก” ฯลฯ

๗. วิปปฏิสาร (ความเดือดร้อนใจ) นี้ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก” วิปปฏิสารนี้ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตไม่เกิดอีก” วิปปฏิสาร นี้ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีกและไม่เกิดอีก” วิปปฏิสาร นี้ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตจะว่าเกิดอีกก็มีใช่ จะว่าไม่เกิดอีก ก็มีใช่” บุคคลผู้มีได้สดับย่อมไม่รู้ชัดวิปปฏิสาร ไม่รู้ชัดเหตุเกิดวิปปฏิสาร ไม่รู้ชัดความดับวิปปฏิสาร ไม่รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับวิปปฏิสาร วิปปฏิสารนั้นย่อมเจริญแก่เขา เขาย่อมไม่หลุดพ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เรากล่าวว่า ไม่หลุดพ้นจากทุกข์ ส่วนอริยสาวกผู้ได้สดับย่อมรู้ชัดวิปปฏิสาร รู้ชัดเหตุเกิดวิปปฏิสาร รู้ชัดความดับวิปปฏิสาร รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับวิปปฏิสาร วิปปฏิสารของอริยสาวกนั้นย่อมดับไป เขาย่อมหลุดพ้น จากชาติ ฯลฯ เรากล่าวว่า ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ย่อมไม่พยากรณ์ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก ฯลฯ ไม่พยากรณ์ว่า “หลังจากตายแล้ว ตถาคต เกิดอีกก็มีใช่ ไม่เกิดอีกก็มีใช่” อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เป็นผู้ไม่พยากรณ์ในเรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์เป็นธรรมดาอย่างนี้ อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ย่อมไม่หวาดหวั่น ไม่หวั่นไหว ไม่สะทกสะท้าน ไม่

สะดุ้ง ในเรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์ ภิกษุ นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้อริยสาวกผู้ได้สดับไม่เกิดความลังเลสงสัยในเรื่อง ที่ไม่ควรพยากรณ์

อภัยกตสูตรที่ ๑ จบ^๖

สรุป

อภัยกตวรรคเป็นหมวดหนึ่งในพระไตรปิฎกว่าด้วยเรื่องที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงพยากรณ์ มีทั้งหมด ๑๑ สูตร แต่ละสูตรมีความสำคัญดังนี้:

๑. อภัยกตสูตร

- แสดงถึงคุณสมบัติของอริยสาวกผู้ได้สดับและไม่พยากรณ์เรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์ คุณสมบัตินี้มี ๗ ประการ เช่น รู้ชัดถึงทิวฏฐิ ตัณหา สัญญา เป็นต้น

๒. ปุริสคติสูตร

- กล่าวถึงคติของบุรุษหรือภูมิเป็นที่ไปของบุคคลคือพระอนาคามี ๕ จำพวก และอนุปาทาปรินิพพาน

๓. ติสสพรหมสูตร

- กล่าวถึงพรหมที่เคยเป็นภิกษุและมีการถามตอบเกี่ยวกับการรู้ถึงบุคคลผู้มีและไม่มีอุปาทานชั้น

๔. สีหเสนาปติสูตร

- กล่าวถึงผลแห่งทานที่สามารถเห็นได้ ๗ ประการ เช่น การได้รับการอนุเคราะห์จากพระอรหันต์ เป็นต้น

๕. อรักเขยยสูตร

- กล่าวถึงฐานะที่พระตถาคตไม่ต้องรักษา ๔ ประการ และไม่ถูกติเตียน ๓ ประการ

๖. กิมิลสูตร

- กล่าวถึงเหตุปัจจัยให้พระสัทธรรมดำรงอยู่ได้ไม่นานและดำรงอยู่ได้นาน

๗. สัตตธัมมสูตร

- กล่าวถึงธรรม ๗ ประการที่เป็นเหตุให้บรรลุวิมุตติ เช่น ศรัทธา ศีล เป็นต้น

๘. จปลายมานสูตร

- กล่าวถึงอุปายแก้ความง่วง ๗ ประการ เช่น การพิจารณาธรรม ส่ายายธรรม เป็นต้น

๙. เมตตสูตร

- กล่าวถึงอานิสงส์แห่งการเจริญเมตตาจิต เช่น การไปเกิดในพรหมโลกชั้นอาภัสสระ

๑๐. ภริยาสูตร

- กล่าวถึงภรรยา ๗ จำพวก เช่น ภรรยาดุจเพชรฆาต ภรรยาดุจแม่ เป็นต้น

๑๑. โภธนสูตร

- กล่าวถึงผลที่บุคคลผู้มักโกรธจะได้รับ ๗ ประการ เช่น มีผิวพรรณทราม นอนเป็นทุกข์ เป็นต้น

^๖ อัง.สตุตทก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๙๗-๙๙.

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. การรู้จักและการไม่พยากรณ์สิ่งที่ไม่ควรพยากรณ์ เป็นการเน้นถึงสำคัญของการมีปัญญาและการหลีกเลี่ยงการพูดสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์

๒. การมีฐานะที่ไม่ต้องรักษาและไม่ถูกติเตียน ชี้ให้เห็นถึงสำคัญของความบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา และใจ

๓. การมีศรัทธา ศีล และปัญญา เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตที่ดีและนำไปสู่การบรรลุวิมุตติ

๔. การเจริญเมตตาจิต ทำให้เกิดผลดีทั้งในปัจจุบันและอนาคต เช่น ความสุข สันติ และความเจริญรุ่งเรือง

๕. การหลีกเลี่ยงความโกรธ เป็นการป้องกันผลเสียที่อาจเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต
หมวดอภัยกถวรรคนี้ให้ข้อคิดที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดี มีปัญญา และมีความบริสุทธิ์ในทุกด้านของชีวิต

บทที่ ๗

มหาวรรค

มหาวรรค หมายถึง หมวดว่าด้วยเรื่องใหญ่ ซึ่งเป็นหนึ่งในหมวดสำคัญของพระไตรปิฎก ในหมวดนี้จะประกอบด้วยพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตร แต่ละสูตรนั้นมีใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับธรรมะและการปฏิบัติธรรมในแง่มุมต่าง ๆ เช่น หิริโอตตปปสูตร ที่ว่าด้วยความสำคัญของหิริและโอตตปปะ หรือความละอายและความเกรงกลัวต่อบาป พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นว่า การไม่มีหิริและโอตตปปะเป็นสาเหตุทำให้เกิดผลเสียตามลำดับ เช่น การขาดการควบคุมอินทรีย์ การละเมิดศีล และการขาดสมาธิ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุธรรมขั้นสูง ในขณะเดียวกัน การมีหิริและโอตตปปะจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ตรงกันข้าม

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ สัตตสุริยสูตร ซึ่งเปรียบเทียบสภาวะที่สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงกับการปรากฏของดวงอาทิตย์ ๗ ดวง ที่ทำให้แหล่งน้ำแต่ละขนาดระเหยหายไป เพื่อแสดงให้เห็นถึงความไม่เที่ยงของสังขารที่ควรเบื่อหน่ายและคลายกำหนัด

ในนคโรปมสูตร พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบคุณสมบัติของพระอริยสาวกผู้ละอกุศลและเจริญกุศลได้กับเครื่องป้องกันนคร ๗ อย่าง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของคุณธรรม เช่น ศรัทธา หิริ โอตตปปะ และปัญญา ที่ทำให้พระอริยสาวกสามารถอยู่รอดปลอดภัยในทางธรรม

นอกจากนี้ยังมีสูตรอื่น ๆ ที่แสดงถึงการบรรลุธรรมขั้นต่าง ๆ และการปฏิบัติธรรมที่นำไปสู่การหลุดพ้น เช่น ฌัมมัญญสูตร ที่ว่าด้วยผู้รู้ธรรม ปาริฉตกสูตร ที่เปรียบเทียบช่วงเวลาบรรลุคุณพิเศษกับต้นปาริฉัตร และภาวนาสูตร ที่ว่าด้วยผลแห่งการเจริญภาวนา

บทนาคนี้เป็นเพียงแคภาพรวมของมหาวรรค ซึ่งแสดงถึงความหลากหลายและลึกซึ้งของธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงสอน ซึ่งแต่ละสูตรมีการเปรียบเทียบและการแสดงธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อให้ผู้ศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติธรรมและการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่าง

๑. บาลี

๗. มหาวคฺโค

๑. หิริโอตตปปสูตรํ

๖๕. “หิโรตตปปเป ภิกฺขเว อสตี หิโรตตปปวิปฺนฺนสฺส หตฺถฺปนฺนิโส โหติ อินฺทฺริยสํวรํ อินฺทฺริยสํวเร อสตี อินฺทฺริยสํวรวิปฺนฺนสฺส หตฺถฺปนฺนิโส โหติ สิลํ สีเล อสตี สิลวิปฺนฺนสฺส หตฺถฺปนฺนิโส โหติ สมฺมาสมาธิ สมฺมาสมาธิมฺหิ อสตี สมฺมาสมาธิวิปฺนฺนสฺส หตฺถฺปนฺนิโส โหติ ยถาภูตญฺเณทสฺสนํ ยถาภูตญฺเณทสฺสเน อสตี ยถาภูตญฺเณทสฺสนวิปฺนฺนสฺส หตฺถฺปนฺนิโส โหติ นิพฺพิทาวิราโค นิพฺพิทาวิราเค อสตี นิพฺพิทาวิราควิปฺนฺนสฺส หตฺถฺปนฺนิโส โหติ วิมุตฺติญฺเณทสฺสนํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รุกฺโข สาขापฺลาสวิปฺนฺโน. ตสฺส ปปฺปิกฺกาปิ น ปาริปุรี คจฺฉติ ตโจปิ เผคฺคฺปิ สาโรปิ น ปาริปุรี คจฺฉติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว หิโรตตปปเป อสตี หิโรตตปปวิปฺนฺนสฺส หตฺถฺปนฺนิโส โหติ อินฺทฺริยสํวรํ อินฺทฺริยสํวเร อสตี อินฺทฺริยสํวรวิปฺนฺนสฺส หตฺถฺปนฺนิโส โหติ สิลํ สีเล อสตี สิลวิปฺนฺนสฺส หตฺถฺปนฺนิโส โหติ สมฺมาสมาธิ สมฺมาสมาธิมฺหิ อสตี สมฺมาสมาธิวิปฺนฺนสฺส หตฺถฺปนฺนิโส โหติ ยถาภูตญฺเณทสฺสนํ ยถาภูตญฺเณทสฺสเน อสตี ยถาภูตญฺเณทสฺสนวิปฺนฺนสฺส หตฺถฺปนฺนิโส โหติ นิพฺพิทาวิราโค นิพฺพิทาวิราเค อสตี นิพฺพิทาวิราควิปฺนฺนสฺส หตฺถฺปนฺนิโส โหติ วิมุตฺติญฺเณทสฺสนํ. “หิโรตตปปเป ภิกฺขเว สตี หิโรตตปปสมฺปนฺนสฺส อุปฺนิสสมฺปนฺโน โหติ อินฺทฺริยสํวรํ อินฺทฺริยสํวเร สตี อินฺทฺริย

รียสวรสมปนฺนสฺส อุปนิสสมปนฺนํ โหติ สิลํ สีเล สติ สิลสมปนฺนสฺส อุปนิสสมปนฺนํ โหติ สมมาสมาธิ สมมาสมาธิมฺหิ สติ สมมาสมาธิสมปนฺนสฺส อุปนิสสมปนฺนํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ ยถาภูตญาณทสฺสเน สติ ยถาภูตญาณทสฺสนสมปนฺนสฺส อุปนิสสมปนฺนํ โหติ นิพพิทาวีราโค นิพพิทาวีราเค สติ นิพพิทาวีราคสมปนฺนสฺส อุปนิสสมปนฺนํ โหติ วิมุตติญาณทสฺสนํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รุกฺโข สาขาปลาสมปนฺโน. ตสฺส ปปฺภิกาปิ ปาริปุรี คจฺฉติ ตโจปิ เผคฺคปิ สารูปิ ปาริปุรี คจฺฉติ เอวเมว โข ภิกฺขเว หิโรตตปฺเป สติ หิโรตตปฺปสมปนฺนสฺส อุปนิสสมปนฺนํ โหติ ฯ เปฯ วิมุตติญาณทสฺสน”นติ. ปฐมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๗. มหาวคฺโค – หมวตเป็นเครื่องแสดงซึ่งเรื่องใหญ่/

๑. หิริโรตตปฺปสฺส – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งผลแห่งความละเอียดและความเกรงกลัว/

๖๕. “หิโรตตปฺเป – ครั้นเมื่อความละเอียดและความเกรงกลัว/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อสติ – ไม่มีอยู่/ หิโรตตปฺปวิปฺนฺนสฺส – ผู้มีความละเอียดและความเกรงกลัวที่วิบัติแล้ว/ [บุคฺคสฺส – ของบุคฺค]/ หตฺถปฺนิโส – ชื่อว่าเป็นธรรมที่ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัย/ โหติ – ย่อมเป็น/ อินฺทริยสํวโร – ความปิดกั้นพร้อมซึ่งอินฺทริย/ อินฺทริยสํวเร – ครั้นเมื่อความปิดกั้นพร้อมซึ่งอินฺทริย/ อสติ – ไม่มีอยู่/ อินฺทริยสํวรวิปฺนฺนสฺส – ผู้มีความปิดกั้นพร้อมซึ่งอินฺทริยที่วิบัติแล้ว/ [บุคฺคสฺส – ของบุคฺค]/ หตฺถปฺนิโส – ชื่อว่าเป็นธรรมที่มีอุปนิสัยอันโทษขจัดแล้ว/ โหติ – ย่อมเป็น/ สิลํ. – ศีล/ สีเล – ครั้นเมื่อศีล/ อสติ – ไม่มีอยู่/ สิลวิปฺนฺนสฺส – ผู้มีศีลที่วิบัติแล้ว/ [บุคฺคสฺส – ของบุคฺค]/ หตฺถปฺนิโส – ชื่อว่าเป็นธรรมที่ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัย/ โหติ – ย่อมเป็น/ สมมาสมาธิ. – ความตั้งมั่นพร้อมยิ่งชอบ/ สมมาสมาธิมฺหิ – ครั้นเมื่อความตั้งมั่นพร้อมยิ่งชอบ/ อสติ – ไม่มีอยู่/ สมมาสมาธิวิปฺนฺนสฺส – ผู้มีความตั้งมั่นพร้อมยิ่งชอบที่วิบัติแล้ว/ [บุคฺคสฺส – ของบุคฺค]/ หตฺถปฺนิโส – ชื่อว่าเป็นธรรมที่มีอุปนิสัยอันโทษขจัดแล้ว/ โหติ – ย่อมเป็น/ ยถาภูตญาณทสฺสนํ. – ความเห็นเป็นเครื่องหยั่งรู้ตามความเป็นจริง/ ยถาภูตญาณทสฺสเน – ครั้นเมื่อความเห็นเป็นเครื่องหยั่งรู้ตามความเป็นจริง/ อสติ – ไม่มีอยู่/ ยถาภูตญาณทสฺสนวิปฺนฺนสฺส – ผู้มีความเห็นเป็นเครื่องหยั่งรู้ตามความเป็นจริงที่วิบัติแล้ว/ [บุคฺคสฺส – ของบุคฺค]/ หตฺถปฺนิโส – ชื่อว่าเป็นธรรมที่ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัย/ โหติ – ย่อมเป็น/ นิพพิทาวีราโค. – ความเบื่อหน่ายและความคลายกำหนด/ นิพพิทาวีราเค – ครั้นเมื่อความเบื่อหน่ายและความคลายกำหนด/ อสติ – ไม่มีอยู่/ นิพพิทาวีราควิปฺนฺนสฺส – ผู้มีความเบื่อหน่ายและความคลายกำหนดที่วิบัติแล้ว/ [บุคฺคสฺส – ของบุคฺค]/ หตฺถปฺนิโส – ชื่อว่าเป็นธรรมที่มีอุปนิสัยอันโทษขจัดแล้ว/ โหติ – ย่อมเป็น/ วิมุตติญาณทสฺสนํ. – ความเห็นเป็นเครื่องหยั่งรู้เพื่อความหลุดพ้นโดยพิเศษ/ เสยฺยถาปิ – แม้ฉันทิ/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ รุกฺโข – ต้นไม้/ สาขาปลาสมปนฺโน. – เป็นต้นไม้ที่มีกิ่งไม้และใบไม้ที่วิบัติแล้ว/ ตสฺส – นั้น/ [รุกฺขสฺส – ของต้นไม้]/ ปปฺภิกาปิ – แม้สะเก็ด/ น – หามีได้/ ปาริปุรี – ซึ่งความเต็มโดยรอบ/ คจฺฉติ – ย่อมถึง/ ตโจปิ – แม้เปลือก/ เผคฺคปิ – แม้กระพี้/ สารูปิ – แม้แก่น/ น – หามีได้/ ปาริปุรี – ซึ่งความเต็มโดยรอบ/ คจฺฉติ. – ย่อมถึง/ เอวเมว โข – ฉะนั้นเหมือนกันแล/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ หิโรตตปฺเป – ครั้นเมื่อความละเอียดและความเกรงกลัว/ อสติ – ไม่มีอยู่/ หิโรตตปฺปวิปฺนฺนสฺส – ผู้มีความละเอียดและความเกรงกลัวที่วิบัติแล้ว/ [บุคฺคสฺส – ของบุคฺค]/ หตฺถปฺนิโส – ชื่อว่าเป็นธรรมที่ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัย/ โหติ – ย่อมเป็น/ อินฺทริยสํวโร – ความปิดกั้นพร้อมซึ่งอินฺทริย/ อินฺทริยสํวเร – ครั้นเมื่อความปิดกั้นพร้อมซึ่งอินฺทริย/ อสติ – ไม่มีอยู่/ อินฺทริยสํวรวิปฺนฺนสฺส – ผู้มีความปิดกั้นพร้อมซึ่งอินฺทริยที่วิบัติแล้ว/ [บุคฺคสฺส – ของบุคฺค]/ หตฺถปฺนิโส – ชื่อว่าเป็นธรรมที่มีอุปนิสัยอันโทษขจัดแล้ว/ โหติ – ย่อมเป็น/ สิลํ. – ศีล/ สีเล – ครั้นเมื่อศีล/ อสติ – ไม่มีอยู่/ สิลวิปฺนฺนสฺส – ผู้มีศีลที่วิบัติแล้ว/ [บุคฺคสฺส – ของบุคฺค]/

หตุปนีส - ชื่อว่าเป็นธรรมที่ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัย/ โหติ - ย่อมเป็น/ สมมาสมาธิ. - ความตั้งมั่นพร้อมยิ่ง
 ชอบ/ สมมาสมาธิ - ครั้นเมื่อความตั้งมั่นพร้อมยิ่งชอบ/ อสติ - ไม่มีอยู่/ สมมาสมาธิวิปณนส - ผู้มีความ
 ตั้งมั่นพร้อมยิ่งชอบที่วิบัติแล้ว/ [บุคคลส - ของบุคคล]/ หตุปนีส - ชื่อว่าเป็นธรรมที่มีอุปนิสัยอันโทษจัด
 แล้ว/ โหติ - ย่อมเป็น/ ยถาภูตญาณทสสน. - ความเห็นเป็นเครื่องหยั่งรู้ตามความเป็นจริง/
 ยถาภูตญาณทสสน - ครั้นเมื่อความเห็นเป็นเครื่องหยั่งรู้ตามความเป็นจริง/ อสติ - ไม่มีอยู่/
 ยถาภูตญาณทสสนวิปณนส - ผู้มีความเห็นเป็นเครื่องหยั่งรู้ตามความเป็นจริงที่วิบัติแล้ว/ [บุคคลส - ของ
 บุคคล]/ หตุปนีส - ชื่อว่าเป็นธรรมที่ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัย/ โหติ - ย่อมเป็น/ นิพพิทาวีราโค. - ความ
 เบื่อหน่ายและความคลายกำหนด/ นิพพิทาวีราโค - ครั้นเมื่อความเบื่อหน่ายและความคลายกำหนด/ อสติ -
 ไม่มีอยู่/ นิพพิทาวีราควิปณนส - ผู้มีความเบื่อหน่ายและความคลายกำหนดที่วิบัติแล้ว/ [บุคคลส - ของ
 บุคคล]/ หตุปนีส - ชื่อว่าเป็นธรรมที่มีอุปนิสัยอันโทษจัดแล้ว/ โหติ - ย่อมเป็น/ วิมุตติญาณทสสน. -
 ความเห็นเป็นเครื่องหยั่งรู้เพื่อความหลุดพ้นโดยพิเศษ/ “หิโรตตปเป - ครั้นเมื่อความละอายใจและความเกรง
 กลัว/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สติ - มีอยู่/ หิโรตตปสมปนฺนส - ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความละอายใจ
 และความเกรงกลัว/ [บุคคลส - ของบุคคล]/ อุปนิสสมปนฺโน - ชื่อว่าเป็นธรรมที่ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัย/
 โหติ - ย่อมเป็น/ อินทริยสวโร - ความปิดกั้นพร้อมซึ่งอินทริย์/ อินทริยสวโร - ครั้นเมื่อความปิดกั้นพร้อมซึ่ง
 อินทริย์/ สติ - มีอยู่/ อินทริยสวรสมปนฺนส - ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความปิดกั้นพร้อมซึ่งอินทริย์/ [บุคคลส
 - ของบุคคล]/ หตุปนีส - ชื่อว่าเป็นธรรมที่มีอุปนิสัยอันโทษจัดแล้ว/ โหติ - ย่อมเป็น/ สิล - ศีล/ สเล -
 ครั้นเมื่อศีล/ สติ - มีอยู่/ สิลสมปนฺนส - ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล/ [บุคคลส - ของบุคคล]/ อุปนิสสมปนฺโน
 - ชื่อว่าเป็นธรรมที่ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัย/ โหติ - ย่อมเป็น/ สมมาสมาธิ; - ความตั้งมั่นพร้อมยิ่งชอบ/ สม
 มาสมาธิ - ครั้นเมื่อความตั้งมั่นพร้อมยิ่งชอบ/ สติ - มีอยู่/ สมมาสมาธิสมปนฺนส - ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วย
 ความตั้งมั่นพร้อมยิ่งชอบ/ [บุคคลส - ของบุคคล]/ อุปนิสสมปนฺน - ชื่อว่าเป็นธรรมที่ถึงพร้อมแล้วด้วย
 อุปนิสัย/ โหติ - ย่อมเป็น/ ยถาภูตญาณทสสน. - ความเห็นเป็นเครื่องหยั่งรู้ตามความเป็นจริง/
 ยถาภูตญาณทสสน - ครั้นเมื่อความเห็นเป็นเครื่องหยั่งรู้ตามความเป็นจริง/ สติ - มีอยู่/ ยถาภูตญาณท
 สสนสมปนฺนส - ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความเห็นเป็นเครื่องหยั่งรู้ตามความเป็นจริง/ [บุคคลส - ของบุคคล]/
 อุปนิสสมปนฺโน - ชื่อว่าเป็นธรรมที่ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัย/ โหติ - ย่อมเป็น/ นิพพิทาวีราโค. - ความเบื่
 หน่ายและความคลายกำหนด/ นิพพิทาวีราโค - ครั้นเมื่อความเบื่อหน่ายและความคลายกำหนด/ สติ - มีอยู่/
 นิพพิทาวีราคสมปนฺนส - ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความเบื่อหน่ายและความคลายกำหนด/ [บุคคลส - ของ
 บุคคล]/ อุปนิสสมปนฺน - ชื่อว่าเป็นธรรมที่ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัย/ โหติ - ย่อมเป็น/ วิมุตติญาณทสสน. -
 ความเห็นเป็นเครื่องหยั่งรู้เพื่อความหลุดพ้นโดยพิเศษ/ เสยฺยถาปี - แม้นั้นใด/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/
 รุกโข - ต้นไม้/ สาขปลาตสมปนฺโน. - เป็นต้นไม้ที่ถึงพร้อมแล้วด้วยกิ่งและใบ/ ตสส - นั้น/ [รุกขส - ของ
 ต้นไม้]/ ปปฺปิกาปี - แม้สะเก็ด/ ปาริปุรี - ซึ่งความเต็มโดยรอบ/ คจฺจติ - ย่อมถึง/ ตโจปี - แม้เปลือก/ เพ
 คปิ - แม้กระพี้/ สาโรปี - แม้แก่น/ ปาริปุรี - ซึ่งความเต็มโดยรอบ/ คจฺจติ; - ย่อมถึง/ เอวเมว โข - ฉะนั้น
 เหมือนกันแล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ หิโรตตปเป - ครั้นเมื่อความละอายใจและความเกรงกลัว/ สติ
 - มีอยู่/ หิโรตตปสมปนฺนส - ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความละอายใจและความเกรงกลัว/ [บุคคลส - ของ
 บุคคล]/ อุปนิสสมปนฺโน - ชื่อว่าเป็นธรรมที่ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัย/ โหติ - ย่อมเป็น/ ฯลฯ/ วิมุตติ
 ญาณทสสน”นติ. - ความหยั่งรู้และความเห็นในความหลุดพ้นโดยพิเศษ”ดังนี้แล/

ปฐม. - ที่ ๑/ [หิริโอตตปสฺสุตต - หิริโอตตปสฺสุต/ นิฏฐิต - จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๗. มหาวรรค หมวดว่าด้วยเรื่องใหญ่

๑. หิริโอดตปัสสูตร ว่าด้วยผลแห่งหิริและโอดตปะ

[๖๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อหิริและโอดตปะไม่มี อินทรีย์สังวรของบุคคลผู้มีหิริและโอดตปะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่ออินทรีย์สังวรไม่มี ศีลของบุคคลผู้มีอินทรีย์สังวรวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อศีลไม่มี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีศีลวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อนิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว ภิกษุทั้งหลาย ต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว สะเก็ด เปลือก กระพี้ แม้แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ แม้ฉันใด ภิกษุทั้งหลาย เมื่อหิริและโอดตปะ ไม่มี อินทรีย์สังวรของบุคคลผู้มีหิริและโอดตปะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว ฯลฯ วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว ฉะนั้นเหมือนกัน ภิกษุทั้งหลาย เมื่อหิริและโอดตปะมี อินทรีย์สังวรของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยหิริและโอดตปะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่ออินทรีย์สังวรมี ศีลของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอินทรีย์สังวร ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อศีลมี สัมมาสมาธิของบุคคลสมบูรณ์ด้วยศีล ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมี นิพพิทา และวิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ภิกษุทั้งหลาย ต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ สะเก็ด เปลือก กระพี้ แม้แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมถึงความบริบูรณ์ แม้ฉันใด ภิกษุทั้งหลาย เมื่อหิริและโอดตปะมี อินทรีย์สังวรของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยหิริและโอดตปะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ฯลฯ วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ฉะนั้นเหมือนกัน

หิริโอดตปัสสูตรที่ ๑ จบ^๗

สรุป

มหาวรรค ซึ่งเป็นหมวดว่าด้วยเรื่องใหญ่ ประกอบด้วย ๑๐ สูตรที่มีใจความสำคัญและข้อคิดตามหลักธรรมดังนี้:

๑. หิริโอดตปัสสูตร: พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าความไม่มีหิริและโอดตปะ (ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป) เป็นสาเหตุที่ขัดขวางการบรรลุผลที่ดีในธรรมะ และทำให้เกิดการขาดศีล ขาดสมาธิ ขาดปัญญา และขาดวิมุตติ ในทางกลับกัน ความมีหิริและโอดตปะจะนำไปสู่ผลที่ดีตรงข้าม

ข้อคิด: การมีหิริและโอดตปะเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาศีลและปฏิบัติธรรมให้เกิดผล

๒. สัตตสุริยสูตร: พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบระหว่างสภาวะที่สังขารไม่เที่ยงกับการปรากฏของดวงอาทิตย์ ๗ ดวง ที่ทำให้น้ำแห้งเหือดไป

ข้อคิด: สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงแท้ ควรพิจารณาเพื่อคลายความยึดมั่นและหลุดพ้น

๓. นคโรปมสูตร: ทรงเปรียบเทียบคุณสมบัติของพระอริยสาวก ๗ ประการกับเครื่องป้องกันนคร ๗ อย่าง รวมถึงฉนวน ๔ ประการที่ทำให้บรรลุคุณพิเศษขั้นสูงได้

^๗ อัง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๖๕/๑๓๑-๑๓๒.

ข้อคิด: การมีคุณสมบัติทั้ง ๗ ประการช่วยให้สามารถละอกุศลและเจริญกุศลได้

๔. ธัมมัญญสูตร: ว่าด้วยคุณสมบัติ ๗ ประการของภิกษุ ที่รู้ธรรม รู้ความหมาย รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักเวลา รู้จักวิธีการเข้าหาประชุมชน และรู้จักเลือกคบคน

ข้อคิด: การรู้ธรรมและมีปัญญาเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง

๕. ปาริฉัตตกสูตร: เปรียบเทียบช่วงเวลาบรรลुकุณพิเศษของพระอริยสาวกกับช่วงเวลาปรากฏของต้นปาริฉัตร

ข้อคิด: การบรรลुरूธรรมต้องใช้เวลาและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

๖. สักกัจจสูตร: ว่าด้วยความเคารพในธรรม ๗ ประการ ที่ทำให้ละอกุศลและเจริญกุศลได้

ข้อคิด: ความเคารพในธรรมและปฏิบัติตามธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญในการเจริญกุศล

๗. ภาวนาสูตร: ว่าด้วยผลแห่งการเจริญภาวนา ที่ทำให้จิตหลุดพ้นจากอาสวะและไม่ถือนั่นด้วยอุปาทาน

ข้อคิด: การเจริญภาวนาเป็นการฝึกจิตให้พ้นจากทุกข์และอาสวะ

๘. อัคคิกขันโธปมสูตร: เปรียบเทียบการกระทำของผู้ศรัทธากับการถูกลงโทษทางกาย

ข้อคิด: การศรัทธาจะนำไปสู่ความทุกข์และโทษทางกายใจ ควรหลีกเลี่ยงการกระทำที่ผิดศีล

ในสรุป มหาวรรคเป็นหมวดที่เน้นถึงความสำคัญของการมีหิริและโอตตปปะ การรู้ธรรม การเคารพในธรรม และการเจริญภาวนา ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยที่นำไปสู่การละอกุศลและเจริญกุศลในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

วินยวรรค เป็นหมวดหมู่ในพระไตรปิฎกที่ว่าด้วยเรื่องของพระวินัย หรือกฎเกณฑ์และข้อปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการรักษาความสมดุลและความสงบเรียบร้อยในหมู่สงฆ์ วินยวรรคนี้ประกอบด้วยพระสูตรต่างๆ ที่เน้นกล่าวถึงคุณสมบัติของพระวินัยธร รวมถึงการระงับอธิกรณ์หรือข้อพิพาทต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์

วินยวรรคจึงเป็นหมวดหมู่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาพระวินัยและการปฏิบัติตามข้อกำหนดของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยให้พระภิกษุสงฆ์สามารถดำรงตนอยู่ในพระธรรมวินัยได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์

๑. ปฐมวินยจรสูตร

๘. วินยวคโค - หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งวินัย/

๑. **ปฐมวินยธรสตต์** – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งคุณสมบัติของพระวินัยธร สูตรที่ ๑/

๗๕. “สวดติ – ๗ ประการ/ ภิกขเว – ตุก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ธมเมติ – ด้วยธรรมทั้งหลาย/ สมณ
 นาคโค – ผู้มาตามพร้อมแล้ว/ ภิกข – ภิกษุ/ วินยธโร – เป็นผู้ทรงจำซึ่งพระวินัย/ โหติ; – ย่อมเป็น/

กตเมหิ – คือ อะไรบ้าง/ สัตตหิ? – ๗ ประการ?/

[๑] อาปตตี – ซึ่งอาบัติ/ ชานาติ; – ย่อมรู้/

[๒] **อนาปัตติ** – ที่ไม่เป็นอาบัติ/ [ภาค – ซึ่งส่วน] / **ชานาติ**; – ย่อมรู้/

[๓] ลหุภัก - ที่มีโทษเบา/ อาปตติ - ซึ่งอาบัติ/ ชานาติ; - ย่อมรู้/

[๔] ครุฑ – ที่มีโทษหนัก/ อาปตติ – ซึ่งอาบัติ/ ชานาติ; – ย่อมรู้/

[๕] สีลวา – เป็นผู้มศีล/ โหติ – ย่อมเป็น/ ปาติโมกขสัวรสูโต – เป็นผู้ปิดกันพร้อมแล้วด้วยความปิดกันพร้อมในพระปาติโมกข์/ วิหริ – ย่อมพำนักอยู่/ อาจารย์โคจรสมปนโน – เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยธรรมที่พึงประพุดด้วยความเอื้อเฟื้อและวิสัยเป็นที่เที่ยวไปราวกะว่าที่เป็นที่เที่ยวไปแห่งโค/ อณุมตเตสุ – ที่มีประมาณเล็กน้อย/ วชเชสุ – ในโทษที่ควรเว้นทั้งหลาย/ ภยทสสาวิ – เป็นผู้เห็นซึ่งภัยโดยปกติ/ สมาทาย – ถือเอาพร้อมแล้ว/ ลิกขติ – ย่อมสำเหนียก/ ลิกขาปเทสุ; – ในสิกขาบททั้งหลาย/

[๖] จตุนัน – ๔ ประการ/ ฌานานัน – ซึ่งฌานทั้งหลาย/ อาภิเจตสิกานัน – ที่เกิดขึ้นแล้วในจิตอย่างสูง/ ทิฏฐธมมสุขวิหารานัน – ที่ เป็นเครื่องพำนักอยู่ด้วยความสุขในธรรมที่เห็นแล้ว/ นิคามลาภี – เป็นผู้ได้ตามความปรารถนาโดยปกติ/ โหติ – ย่อมเป็น/ อภิจฉลาภี – เป็นผู้ได้โดยความไม่ลำบากโดยปกติ/ อภิสริลาภี. – เป็นผู้ได้โดยความไม่คับแคบโดยปกติ/

[๗] อาสวานัน – แห่งกิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วทั้งหลาย/ ขยา – เพราะความสิ้นไป/ อนาสวํ – ที่มีกิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วหาไม่ได้/ เจโตวิมุตติ – ซึ่งความหลุดพ้นโดยพิเศษด้วยใจ/ ปญญาวิมุตติ – ซึ่งความหลุดพ้นโดยพิเศษด้วยปัญญา/ ทิฏฐธม – ที่เห็นแล้วนั้นแล/ ธมเม – ในธรรม/ สยํ – ด้วยตนเอง/ อภิญญา – ด้วยความรู้ยิ่ง/ สจฉิกตวา – กระทำให้แจ้งแล้ว/ อุปสมปชช – เข้าถึงพร้อมแล้ว/ วิหริ; – ย่อมพำนักอยู่/

อิมะหิ โข – เหล่านี้แล/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สตตติ – ๗ ประการ/ ธมเมหิ – ด้วยธรรมทั้งหลาย/ สมณนาโคโต – ผู้มาตามพร้อมแล้ว/ ภิกขุ – ภิกษุ/ วินยธโร – เป็นผู้ทรงจำซึ่งพระวินัย/ โหติ”ติ. – ย่อมเป็น”ดังนี้แล/

ปฐม. – ที่ ๑/ [ปฐมวินยธรสุตตํ – ปฐมวินยธรสสูตร/ นิฎฐิตํ – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๘. วินยวรรค หมวดว่าด้วยวินัย

๑. ปฐมวินยธรสสูตร ว่าด้วยคุณสมบัติของพระวินัยธร สูตรที่ ๑

[๗๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็นพระวินัยธรได้ ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑. รู้จักอาบัติ ๒. รู้จักอนาบัติ ๓. รู้จักลหุกาบัติ ๔. รู้จักครุกาบัติ ๕. มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ใน สิกขาบททั้งหลาย ๖. ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ๗. ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะ สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นพระวินัยธรได้

ปฐมวินยธรสสูตรที่ ๑ จบ^๘

^๘ อัง.สตุตทก. (ไทย) ๒๓/๗๕/๑๗๑-๑๗๒.

สรุป

วินยวรรค คือหมวดว่าด้วยวินัย มีพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตร แต่ละสูตรมีใจความสำคัญดังนี้:

๑-๔. ปฐมวินยสูตร ทุตยวินยสูตร ตติยวินยสูตร จตตถวินยสูตร

- คุณสมบัติของพระวินัย ๗ ประการ ประการที่ ๑-๔ และ ๗ เหมือนกัน คือ รู้จักอาบัติ อนุบาติ ลหุกาบัติ ครุกาบัติ และบรรลุเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ

- ประการที่ ๕-๖ แตกต่างกัน:

- ปฐมวินยสูตร: มีศีล และบรรลุลุณ ๔
- ทุตยวินยสูตร: ทรงจำปาติโมกข์ทั้งสองได้ และบรรลุลุณ ๔
- ตติยวินยสูตร: ตั้งมั่นในวินัย และบรรลุลุณ ๔
- จตตถวินยสูตร: บรรลุปุพเพนิวาสานุสสติญาณ และบรรลุลุณุปปาตญาณ

๕-๘. ปฐมวินยธโรภณสูตร ทุตยวินยธโรภณสูตร ตติยวินยธโรภณสูตร จตตถวินยธโรภณสูตร

โสภณสูตร

- กล่าวถึงเหตุให้พระวินัยสง่างาม ๗ ประการ มีรายละเอียดขององค์ธรรมที่เหมือนและต่างกันเช่นเดียวกับ ๔ สูตรแรก

๙. สัตถุศาสนสูตร

- ว่าด้วยคำสอนของพระศาสดา เน้นว่าธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเปื้อนหนาย คลายกำหนด ทรัพย์ และนิพพาน ไม่ใช่ธรรมวินัย แต่ธรรมที่ตรงกันข้ามเป็นธรรมวินัย

๑๐. อธิกรณสมถสูตร

- ว่าด้วยธรรมเครื่องระงับอธิกรณ์ ๗ ประการ:

๑. สัมมุขาวินัย: ระงับอธิกรณ์ในที่พร้อมหน้าทั้ง ๔ พร้อม
๒. สติวินัย: ประกาศสมมติว่าพระอรหันต์เป็นพระอริยะผู้มีสติสมบูรณ์
๓. อมูหวินัย: ยกประโยชน์แก่ภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้ว
๔. ปญญาตกรณะ: ปรับอาบัติตามคำรับสารภาพ
๕. เยภุยยสิกา: ตัดสินตามเสียงข้างมาก
๖. ตัสสปาปิยสิกา: ตัดสินลงโทษผู้กระทำผิด
๗. ตินวัตถการกะ: ให้ทั้ง ๒ ฝ่ายประนีประนอมกัน

ข้อคิดตามหลักธรรม:

๑. การรู้จักวินัย: การมีวินัยเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิต ทั้งในแง่ของการปฏิบัติตน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

๒. การระงับอธิกรณ์: การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามหลักธรรม จะช่วยให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสมานฉันท์

๓. การประนีประนอม: การเรียนรู้ที่จะประนีประนอมและให้อภัยกันเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

๔. การแยกแยะธรรมะและอธรรมะ: การรู้จักแยกแยะสิ่งที่เป็นธรรมะและอธรรมะ ช่วยให้เราดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้องและมีความสุขอย่างแท้จริง

บทที่ ๙

สมณวรรค

สมณวรรคเป็นหมวดหนึ่งในพระไตรปิฎกที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับสมณะและการปฏิบัติธรรมเพื่อการละกิเลส ๗ ประการ พระสูตรในหมวดนี้มีทั้งหมด ๑๐ สูตร โดยแต่ละสูตรจะเน้นการปฏิบัติเพื่อการละกิเลสในวิธีการที่ต่างกันออกไป ซึ่งเป็นที่มาของชื่อสูตรอื่นๆ เช่น ภิกขุสูตร สมณสูตร พรหมณสูตร เป็นต้น ทั้งนี้ กิเลส ๗ ประการที่กล่าวถึงคือ สักกายทิฏฐิ, วิจิกิจฉา, สีสัพพตปรามาส, ราคะ, โทสะ, โมหะ, และมานะ

นอกจากสูตรที่กล่าวถึงการละกิเลสแล้ว สมณวรรคยังมีพระสูตรที่ว่าด้วยอสังฆธรรมและสังฆธรรม ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบระหว่างคุณธรรมและอธรรมในชีวิตประจำวันของสมณะ การศึกษาพระสูตรในสมณวรรคนี้จึงเป็นการเรียนรู้และทำความเข้าใจหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติธรรมและนำพาชีวิตสู่ความสงบสุขและพ้นจากกิเลส

ตัวอย่าง สมณวรรค

๑. บาลี

๙. สมณวคฺโค

๑. ภิกขุสูตรํ

๘๕. “สตตฺตนํ ภิกขเว ฌมฺมานํ ภินฺนตฺตา ภิกขุ โหติ. กตเมสํ สตตฺตนํ? สกฺกายทิฏฺฐิ ภินฺนา โหติ วิจิกิจฉา ภินฺนา โหติ สีสัพพตฺปรามาส ภินฺโน โหติ ราโค ภินฺโน โหติ โทโส ภินฺโน โหติ โมหโ ภินฺโน โหติ มาโน ภินฺโน โหติ. อิมํสํ ไซ ภิกขเว สตตฺตนํ ฌมฺมานํ ภินฺนตฺตา ภิกขุ โหตี”ติ. ปฐฺมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๙. สมณวคฺโค – หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งสมณะ/

๑. ภิกขุสูตรํ – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งภิกษุ/

๘๕. “สตตฺตนํ – ๗ ประการ/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ฌมฺมานํ – แห่งธรรมทั้งหลาย/ ภินฺนตฺตา – เพราะความที่ทำลายแล้ว/ [บุคฺคโล – บุคคล]/ ภิกขุ – ชื่อว่าเป็นภิกษุ/ โหติ; – ย่อมเป็น/ กตเมสํ – คือ อะไรบ้าง/ สตตฺตนํ? – ๗ ประการ?/

[๑] สกฺกายทิฏฺฐิ – ความเห็นว่าเป็นร่างกายของตน/ ภินฺนา – เป็นธรรมที่ทำลายแล้ว/ โหติ; – ย่อมเป็น/

[๒] วิจิกิจฉา – ความเคลือบแคลง/ ภินฺนา – เป็นธรรมที่ทำลายแล้ว/ โหติ; – ย่อมเป็น/

[๓] สีสัพพตฺปรามาส – การถูกต้องโดยรอบแห่งศีลและวัตร/ ภินฺโน – เป็นธรรมที่ทำลายแล้ว/ โหติ; – ย่อมเป็น/

[๔] ราโค – ความกำหนัด/ ภินฺโน – เป็นธรรมที่ทำลายแล้ว/ โหติ; – ย่อมเป็น/

[๕] โทโส – ความประทุษร้าย/ ภินฺโน – เป็นธรรมที่ทำลายแล้ว/ โหติ; – ย่อมเป็น/

[๖] โมหโ – ความหลงใหล/ ภินฺโน – เป็นธรรมที่ทำลายแล้ว/ โหติ; – ย่อมเป็น/

[๗] มาโน – ความถือตัว/ ภินฺโน – เป็นธรรมที่ทำลายแล้ว/ โหติ; – ย่อมเป็น/

อิมส์ โข – เหล่านี้แล/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สัตตณฺ์ – ๗ ประการ/ ธมฺมานํ – ซึ่ง
ธรรมทั้งหลาย/ ภินฺนตฺตา – เพราะความที่ทำลายแล้ว/ [บุคฺคโล – บุคคล]/ ภิกฺขุ – ชื่อว่าเป็นภิกษุ/ โหติ”ติ.
– ย่อมเป็น” ดังนี้แล/

ปฐม. – ที่ ๑/ [ภิกฺขุสุตฺตํ – ภิกฺขุสูตร/ นิฏฺฐิตํ – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

[๘๕] ภิกษุทั้ง บุคคลชื่อว่าภิกษุ เพราะทำลายธรรม ๗ ประการได้ ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ
๑. สักกายทิฏฐิ ๒. วิจิกิจฉา ๓. สีลพัพตปรัมมาส ๔. ราคะ ๕. โทสะ ๖. โมหะ ๗. มานะ
ภิกษุทั้งหลาย บุคคลชื่อว่าภิกษุ เพราะทำลายธรรม ๗ ประการนี้แลได้
ภิกษุสูตรที่ ๑ จบ^๔

สรุป

สมณวรรค เป็นหมวดที่ว่าด้วยเรื่องของสมณะและการละกิเลส โดยมีทั้งสิ้น ๑๐ พระสูตร ดังนี้:

๑-๘. ภิกษุสูตร, สมณสูตร, พราหมณสูตร, โสตติกสูตร, นหตกสูตร, เวทคุสูตร, อริโยสูตร และอร
หาสูตร:

- ภิกษุสูตร ว่าด้วยบุคคลที่ชื่อว่าภิกษุ เพราะสามารถทำลายกิเลส ๗ ประการได้
 - สมณสูตร ว่าด้วยบุคคลที่ชื่อว่าสมณะ เพราะสามารถระงับกิเลส ๗ ประการได้
 - พราหมณสูตร ว่าด้วยบุคคลที่ชื่อว่าพราหมณ์ เพราะสามารถลอยกิเลส ๗ ประการได้
 - โสตติกสูตร ว่าด้วยบุคคลที่ชื่อว่าโสตติกะ เพราะกิเลส ๗ ประการไม่สามารถรื้อยรัดได้
 - นหตกสูตร ว่าด้วยบุคคลที่ชื่อว่านหตกะ เพราะสามารถล้างกิเลส ๗ ประการได้
 - เวทคุสูตร ว่าด้วยบุคคลที่ชื่อว่าเวทคุ เพราะสามารถรู้กิเลส ๗ ประการ
 - อริโยสูตร ว่าด้วยบุคคลที่ชื่อว่าอริยะ เพราะสามารถกำจัดกิเลส ๗ ประการได้
 - อรหาสูตร ว่าด้วยบุคคลที่ชื่อว่าอรหันต์ เพราะเป็นผู้ห่างไกลจากกิเลส ๗ ประการ
- กิเลส ๗ ประการ ได้แก่:

๑. สักกายทิฏฐิ (การยึดมั่นในตัวตน)
๒. วิจิกิจฉา (ความสงสัยในหลักธรรม)
๓. สีลพัพตปรัมมาส (การยึดมั่นในศีลหรือวัตรปฏิบัติ)
๔. ราคะ (ความรักในกิเลส)
๕. โทสะ (ความโกรธ)
๖. โมหะ (ความหลง)
๗. มานะ (ความเย่อหยิ่ง)

๙. อสัทธิมสูตร:

- ว่าด้วยอัสัทธิธรรม ๗ ประการ ได้แก่ ความไม่มีศรัทธา, ความไม่มีhiri, ความไม่มีโอตตปปะ, ความ
มีสุตะน้อย, ความเกียจคร้าน, ความหลงลืมสติ, และความมีปัญญาทรม

^๔ อัง.สตตก. (ไทย) ๒๓/๘๕/๑๘๑.

๑๐. สัทธัมมสูตร:

- ว่าด้วยสัทธรรม ๗ ประการ ซึ่งมีนัยตรงกันข้ามกับอสัทธัมมสูตร

ข้อคิดตามหลักธรรม:

การละกิเลสและปฏิบัติตามหลักธรรมเป็นการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นทั้งทางกายและจิตใจ การเข้าใจและกำจัดกิเลส ๗ ประการนั้นเป็นการเสริมสร้างความสุขที่แท้จริงและการบรรลุธรรมที่สูงขึ้น นอกจากนี้ การฝึกฝนและรักษาสัทธรรม ๗ ประการยังเป็นการสร้างเสริมศรัทธา ความรู้ และปัญญา ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตที่มีคุณค่าและความสุขที่ยั่งยืน

บทที่ ๑๐

อัฐกนิบาต

เมตตาวรรค

เมตตาวรรค หมวดว่าด้วยเมตตา เป็นหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่รวบรวมพระสูตรสำคัญเกี่ยวกับการเจริญเมตตาและธรรมะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้ปฏิบัติธรรม พระสูตรในหมวดนี้ทั้งหมดมีจำนวน ๑๐ สูตร แต่ละสูตรมีเนื้อหาที่เน้นการแสดงอานิสงส์ของการเจริญเมตตาและการพัฒนาปัญญา รวมถึงธรรมที่เป็นเหตุให้เป็นที่รักหรือไม่เป็นที่รักของผู้อื่น โลกธรรมที่เกิดขึ้นกับทุกคน การป้องกันวิบัติ และการประพาสพรหมจรรย์

ในเมตตาสสูตร สูตรแรกของวรรคนี้ ทรงแสดงอานิสงส์ ๘ ประการของการเจริญเมตตาเจโตวิมุตติ เช่น การหลับและตื่นอย่างเป็นสุข การได้รับการคุ้มครองจากเทวดา และการไปเกิดในพรหมโลกหากยังไม่บรรลุนิพพาน

ต่อมาในปัญญาสูตร ทรงแสดงเหตุปัจจัย ๘ ประการในการได้มาซึ่งปัญญา โดยเน้นการปฏิบัติธรรมและการรักษาศีล รวมถึงการหลีกเลี่ยงเรื่องที่ไม่เป็นสาระ

ปฐมอัปปยสูตร และทุติยอัปปยสูตร เน้นธรรมที่เป็นเหตุให้เป็นที่รักหรือไม่เป็นที่รักของเพื่อนพรหมจารี โดยแสดงธรรมะที่แตกต่างกันในแต่ละสูตร

ปฐมโลกธัมมสูตร และทุติยโลกธัมมสูตร อธิบายโลกธรรม ๘ ประการ ที่เกิดขึ้นกับทุกคนและผลกระทบที่ต่างกันระหว่างปุถุชนและพระอริยะ

เทวทัตตวิปัตติสูตร และอุตตรวิปัตติสูตร ว่าด้วยวิบัติ ที่แสดงถึงการถูกอสัทธิธรรมครอบงำและผลที่ตามมา

ในนันทสูตร พระผู้มีพระภาคตรัสเล่าเรื่องพระนันทะ และวิธีประพาสพรหมจรรย์ ๔ วิธี สำหรับท่านพระนันทะ

และสุดท้ายในการ์ณทวารสูตร ว่าด้วยสมณะหยากเยื่อ และสมณะกลบ ซึ่งหมายถึงสมณะผู้มีศีลวิบัติและผลกระทบที่เกิดขึ้น

เมตตาวรรคจึงเป็นหมวดธรรมะที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองทั้งในด้านจิตใจและปัญญา โดยเน้นการเจริญเมตตาและการปฏิบัติธรรมเพื่อการพ้นทุกข์ในที่สุด

ตัวอย่าง

๑. บาลี

๑. เมตตาวคโค

๑. เมตตาสุตต์

๑. เอว เม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เชตวันเอน นานาปิณฑิกสฺส อารามเ. ตตร โข ภควา ภิกฺขุ อามนเตสิ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺเท”ติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสํ. ภควา เอตทวโจ “เมตตาย ภิกฺขเว เจโตวิมุตติยา อาเสวิตาย ภาวิตาย พหุลีกตายน ยานีกตายน วตฺถุกตายน อนฺนุจฺจิตาย ปริจิตาย สฺสมารทธาย อญฺญานิสฺสา ปาฏิกฺกขา. กตเม อญฺญ? สฺขํ สฺปตฺติ สฺขํ ปฏฺวิพฺพชฺชติ น ปาปํ สฺปิณํ ปสฺสติ มนุสฺसानํ ปิโย โหติ อมฺนุสฺसानํ ปิโย โหติ เทวตา รกฺขณฺติ นาสฺส อคฺคิ วา วิสํ วา สตถํ วา กมฺติ อุตฺตรํ อปฺปฏฺวิชณฺณโต พุรฺหมโลกูปโค โหติ. เมตตาย ภิกฺขเว เจโตวิมุตติยา อาเสวิตาย ภาวิตาย พหุลีกตายน ยานีกตายน วตฺถุกตายน อนฺนุจฺจิตาย ปริจิตาย สฺสมารทธาย อิม อญฺญานิสฺสา ปาฏิกฺกขา”ติ. “โย จ เมตฺตํ ภาวยติ อปฺปมาณํ ปฏฺวิสฺสโต. ตณฺุ สยิชนา โหนฺติ ปสฺสโต อปฺปชฺชยํ. “เอกมฺปิ เจ ปาณมทฺทญฺจจิตฺโต เมตตายติ กุสฺสี เตน โหติ. สพฺเพ จ ปาณเ มนฺसानุกมฺปิ ปหุตฺตมริโย ปกโรติ ปญฺญํ. “เย สตฺตสณฺฑํ ปถวี วิเชตฺวา ราชิสฺโย ยชฺมานา อนฺนปฺริยา. อสฺสเมธํ ปุริสเมธํ สมมาปาสํ วาชเปยยํ นิรคฺคฬํ. “เมตฺตสฺส จิตฺตสฺส สฺสภาวิตสฺส กลมฺปิ เต นานุกวนฺติ โสฬสํ. จนฺทปฺปภา ตารคณาว สพฺเพ ยถา น อคฺชนฺติ กลมฺปิ โสฬสํ. “โย น หนฺติ น ฆาเตติ น ชินาติ น ชาปเย. เมตฺตํโส สพฺพภูตานํ เวรํ ตสฺส น เกณจํ”ติ. ปฐมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๑. เมตตาวคโค – หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งความรักใคร่/

๑. เมตตาสุตต์ – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งความรักใคร่/

๑. เอวเม – อย่างนี้ อันข้าพเจ้า/ สุตฺตํ – สดับมาแล้ว/ เอกํ – หนึ่ง/ สมยํ – ในสมัย/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ สาวตถิยํ – ในเมืองชื่อว่าสาวตถิ/ วิหริติ – ย่อมทรงประทับอยู่/ เชตวัน – ชื่อว่าเชตวัน/ นานาปิณฑิกสฺส – ของคฤหบดีผู้มีก่อนข้าวเพื่อบุคคลผู้มีที่พึ่งหาไม่ได้/ อารามเ. – ณ อาราม/ ตตร โข – นั้นแล/ [เชตวัน – ชื่อว่าเชตวัน/ อาราม – ณ อาราม]/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ ภิกฺขุ – ซึ่งภิกษุทั้งหลาย/ อามนเตสิ – ตรัสเรียกมาแล้ว/ “ภิกฺขโว”ติ. – “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย”ดังนี้/ “ภทฺเท”ติ. – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ”ดังนี้/ เต – เหล่านั้น/ ภิกฺขุ – ภิกษุทั้งหลาย/ ภควโต – ต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปจฺจสฺสสํ. – ทูลสนองตอบแล้ว/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทวโจ – ได้ตรัสแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “เมตตาย – ที่ไปร่วมกันแล้วด้วยความเป็นแห่งมิตร/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ เจโตวิมุตติยา – แห่งความหลุดพ้นโดยพิเศษด้วยใจ/ อาเสวิตาย – ที่ช่องเสพทั่วแล้ว/ ภาวิตาย – ที่ให้เจริญแล้ว/ พหุลีกตายน – ที่กระทำให้มากแล้ว/ ยานีกตายน – ที่กระทำแล้วให้เป็นเพียงดังยาน/ วตฺถุกตายน – ที่กระทำแล้วให้เป็นที่ตั้ง/ อนฺนุจฺจิตาย – ที่ตั้งมั่นอยู่โดยลำดับแล้ว/ ปริจิตาย – ที่สั่งสมโดยรอบแล้ว/ สฺสมารทธาย – ที่ปรารถนาพร้อมยิ่งด้วยดีแล้ว/ อญฺญานิสฺสา – อานิสงส์ทั้งหลาย ๘ ประการ/ [บุคคลเณ – อันบุคคล]/ ปาฏิกฺกขา; – พึงหวังได้เฉพาะ/

กตเม – คือ อะไรบ้าง/ อญฺญ? – ๘ ประการ?/

[๑] สฺขํ – ด้วยความสุข/ สฺปตฺติ; – ย่อมหลับ/

[๒] สฺขํ – ด้วยความสุข/ ปฏฺวิพฺพชฺชติ; – ย่อมตื่นขึ้นเฉพาะ/

[๓] น – หาไม่ได้/ ปาปํ – ที่เลวทราม/ สฺปิณํ – ซึ่งความฝัน/ ปสฺสติ; – ย่อมเห็น/

[๔] มนุสฺसानํ – ของมนุษย์ทั้งหลาย/ ปิโย – เป็นที่รัก/ โหติ; – ย่อมเป็น/

[๕] อมฺนุสฺसानํ – ของบุคคลผู้มีใช้มนุษย์ทั้งหลาย/ ปิโย – เป็นที่รัก/ โหติ; – ย่อมเป็น/

[๖] เทวดา – เทวดาทั้งหลาย/ รุกขนิติ; – ย่อมรักษา/

[๗] นาสุส – หามิได้ ต่อบุคคลผู้นั้น/ อคฺคิ วา – ไฟบ้าง/ วิสฺส วา – ยาพิษบ้าง/ สตฺถิ วา – ศาสดาบ้าง/ กมฺติ; – ย่อมกล่าวกราย/

[๘] อุตฺตริ – ให้ยิ่งขึ้นไป/ [คุณวิเสส – ซึ่งความพิเศษแห่งคุณ]/ อปฺปวิภูตฺตนิโต – เมื่อไม่
แห่งตลอด/ พรหมโลกูปโบ – เป็นผู้เข้าถึงซึ่งโลกของพรหม/ โหติ; – ย่อมเป็น/

เมตฺตตาย – ที่ไปร่วมกันแล้วด้วยความเป็นแห่งมิตร/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ เจโตวิมุตฺตียา
– แห่งความหลุดพ้นโดยพิเศษด้วยใจ/ อาเสวิตาย – ที่ช่องเสฟทั่วแล้ว/ ภาวิตาย – ที่ให้เจริญแล้ว/ พหุสฺส
ตาย – ที่กระทำให้มากแล้ว/ ยานิกฺตตาย – ที่กระทำแล้วให้เป็นเพียงดั่งยาน/ วตฺถุกตตาย – ที่กระทำแล้วให้เป็น
ที่ตั้ง/ อนุภฺฐิตาย – ที่ตั้งมั่นอยู่โดยลำดับแล้ว/ ปริจิตาย – ที่สั่งสมโดยรอบแล้ว/ สุตฺตมารทฺธาย – ที่ปรารถ
พร้อมยิ่งด้วยดีแล้ว/ อิมะ – เหล่านี้/ อนุภฺฐานิสฺสา – อาณิสสทั้งหลาย ๘ ประการ/ [บุคฺคเลน – อันบุคคล]/
ปาฏิกฺกชา”ติ. – พึงหวังได้เฉพาะ”ดังนี้/

“โย – ผู้ใด/ จ – ก็/ [บุคฺคโล – บุคคล]/ เมตฺตํ – ยังความเอ็นดู/ ภาวติ – ให้เจริญอยู่/ อปฺป
มาณํ – ให้มีประมาณหามิได้/ ปฏิสฺสโต. – เป็นผู้ระลึกเฉพาะแล้ว/ ตณฺห – เบาบาง/ สํโยชนา – กิเลสวัตถุเป็น
เครื่องประกอบพร้อมทั้งหลาย/ โหนฺติ – ย่อมมี/ [บุคฺคลสฺส – ของบุคคล]/ ปสฺสโต – เป็นเห็นอยู่/ อุปฺปิกฺขยํ.
– ซึ่งความสิ้นไปแห่งธรรมเป็นเครื่องยังทุกขให้เข้าไปตั้งไว้/ “เอกมฺปิ – แม้ความเป็นอยู่เดียว/ เจ – หากว่า/
ปาลมทฺทฐจิตฺโต – ผู้มีจิตอันโทษไม่ประทุษร้าย/ [บุคฺคโล – บุคคล]/ เมตฺตตายติ – เจริญซึ่งความเอ็นดูเป็น
ประจำอยู่/ กุสฺสิ – เป็นผู้ชื่อว่าฉลาด/ เตน – นั้น/ [เมตฺตาทาณาย – เพราะการยังธรรมที่มีสัญญาในความรัก
ใคร่เป็นอารมณ์ให้เจริญ]/ โหติ. – ย่อมเป็น/ สพฺเพ – ทั้งปวง/ จ – แต่ว่า/ ปาณะ – ซึ่งสัตว์ผู้มีลมปราณ
ทั้งหลาย/ มนฺสาณุมฺปิ – เป็นผู้อนุเคราะห์ซึ่งใจโดยปกติ/ ปหฺตมฺริโย – เป็นอันมาก บุคคลผู้ประเสริฐ/ ปกโร
ติ – ชื่อว่าย่อมสั่งสมไว้/ ปุณฺณํ. – ซึ่งบุญ/ “เย – เหล่าใด/ [ปาณา – สัตว์ผู้มีลมปราณทั้งหลาย]/ สตฺตสณฺฑํ
– ซึ่งหมู่แห่งสัตว์/ ปฐฺวี – ตลอดทั้งแผ่นดิน/ วิเชตฺวา – ทรงชนะใจ/ ราชิสฺโย – พระราชาผู้ทรงจำซึ่งธรรม
เช่นกับฤๅษี/ ยชฺมานา – ทรงบูชาอยู่/ อนุปริยคา. – เสด็จเที่ยวไปแล้ว/ อสฺสเมธํ – การเช่นสรวงด้วยม้า/ ปุ
ริสเมธํ – การเช่นสรวงด้วยบุรุษ/ สมฺมาปาสํ – บ่วงที่พึงขว้างไปโดยชอบ/ วาชเปยฺยํ – การดื่มเพื่อชยชนะ/
นิรคฺคหํ. – การบวงสรวงที่มีความขัดข้องออกแล้ว/ “เมตฺตสฺส – ที่ไปร่วมกันแล้วด้วยความเป็นแห่งมิตร/
จิตฺตสฺส – แห่งจิต/ สฺสภาวิตฺตสฺส – ที่ให้เจริญดีแล้ว/ กลมฺปิ – แม้ซึ่งเสี้ยว/ เต – เหล่านั้น/ [ยถฺญา – ยัญ
ทั้งหลาย]/ นานุภวฺติ – ย่อมไม่ถึง/ โสฬสํ. – ที่ ๑๖/ จนฺทปฺปภา – แห่งรัศมีแห่งดวงจันทร์/ ตารคฺคาว –
เพียงดั่งหมู่แห่งดวงดาวทั้งหลาย/ สพฺเพ – ทั้งปวง/ ยถา – ฉันทใด/ น อคฺชนฺติ – ย่อมไม่ถึง/ กลมฺปิ – แม้ซึ่ง
เสี้ยว/ โสฬสํ – ที่ ๑๖/ “โย – ผู้ใด/ [บุคฺคโล – บุคคล]/ น หนฺติ จ – ย่อมไม่ฆ่าเอง ด้วย/ น ขาเตติ – ย่อม
ไม่ให้ฆ่า ด้วย/ น ชินาติ – ย่อมไม่ชนะเอง ด้วย/ น ขาปเย. – ไม่พึงให้ชนะ/ เมตฺตํโส – เป็นผู้ที่มีจิตที่ไปร่วมกัน
แล้วด้วยความเป็นแห่งมิตร/ สพฺพญฺเตสุ – ในสัตว์ผู้มีร่างกายที่เป็นแล้วทั้งปวงทั้งหลาย/ เวรํ – เวร/ ตสฺส – ผู้
นั้น/ [บุคฺคลสฺส – ของบุคคล]/ น – หามิได้/ [อตฺถิ – มีอยู่]/ เกณจฺจิติ. – กับใคร ๆ”ดังนี้แล/

ปฐฺมํ. – ที่ ๑/ [เมตฺตาสฺส – เมตฺตาสฺส/ นิฏฺฐิตํ – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๑. เมตตาวรรค หมวดว่าด้วยเมตตา

๑. เมตตาสูตร ว่าด้วยอานิสงส์แห่งเมตตาเจโตวิมุตติ

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้ เป็นอุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว ปรารภดีแล้ว พึงหวังได้ อานิสงส์ ๘ ประการ

อานิสงส์ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑. หลับเป็นสุข ๒. ตื่นเป็นสุข ๓. ไม่ฝันร้าย ๔. เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย ๕. เป็นที่รักของอมนุษย์ทั้งหลาย ๖. เทวดาทั้งหลายรักษา ๗. ไฟ ยาพิษ หรือศัสตราภยันตรายไม่ได้ ๘. เมื่อยังไม่แทงตลอดคุณวิเศษ ย่อมเข้าถึงพรหมโลก

ภิกษุทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นอุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว ปรารภดีแล้ว พึงหวังได้ อานิสงส์ ๘ ประการนี้

ผู้มีสติตั้งมั่น เจริญเมตตาแผ่ไปไม่มีประมาณ

พิจารณาเห็นธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิ

ย่อมมีสังโยชน์เบาบาง

หากบุคคลมีจิตไม่คิดประทุษร้ายสัตว์แม้ชีวิตเดียว

เจริญเมตตาเป็นประจำอยู่

ก็เป็นผู้ชื่อว่าฉลาดเพราะการเจริญเมตตา

แต่พระอริยบุคคลผู้มีใจอนุเคราะห์หมู่สัตว์ทุกหมู่เหล่า

ชื่อว่าสังสมบุญไว้เป็นอันมาก

พระราชาผู้ทรงธรรมเช่นกับฤๅษี

ทรงชนะใจหมู่สัตว์ทั่วแผ่นดินด้วยราชธรรม

ทรงบูชาบุญ คือ สัสสมณะ ปุริสมณะ

สัมมาปาสะ วาชเปยยะ และนิรคคพะ เสด็จเที่ยวไป

ยังเหล่านั้น ยังไม่ถึงเสียวที่ ๑๖

แห่งเมตตาเจโตวิมุตติที่บุคคลเจริญดีแล้ว

เหมือนแสงหมู่ดวงดาวไม่ถึงเสียวที่ ๑๖ แห่งแสงจันทร์ ฉะนั้น

ผู้มีเมตตาในสัตว์ทุกหมู่เหล่า

จะไม่ฆ่าเอง ไม่ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ไม่ชนะเอง ไม่ใช้ให้ผู้อื่นชนะ

ย่อมไม่มีเวรกับใครๆ

เมตตาสูตรที่ ๑ จบ^{๑๐}

^{๑๐} อัง.อุทฺทก. (ไทย) ๒๓/๑/๑๙๓-๑๙๕.

สรุป

เมตตาวรรค หมวดว่าด้วยเมตตา ประกอบด้วย ๑๐ พระสูตร แต่ละสูตรมีใจความสำคัญดังนี้:

๑. เมตตาสูตร: ว่าด้วยอานิสงส์ของเมตตาเจโตวิมุตติ มี ๘ ประการ เช่น หลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย ฯลฯ

๒. ปัญญาสูตร: ว่าด้วยเหตุปัจจัยให้ได้ปัญญา มี ๘ ประการ เช่น อาศัยพระศาสดา ฟังธรรมและทำความเข้าใจ ฯลฯ

๓-๔. ปฐมอัปปยสูตร และทุติยอัปปยสูตร: ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้ไม่เป็นที่รักและเป็นที่รักของเพื่อนพรหมจารี เช่น การสรรเสริญผู้ไม่เป็นที่รัก การมุ่งลาภ ฯลฯ

๕-๖. ปฐมโลกธัมมสูตร และทุติยโลกธัมมสูตร: ว่าด้วยโลกธรรม ๘ ประการ เช่น ลาภ เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ ฯลฯ โดยแสดงถึงการรับรู้และผลที่ต่างกันระหว่างปุถุชนและพระอริยะ

๗-๘. เทวทัตตวิปัตติสูตร และอุตตตวิปัตติสูตร: ว่าด้วยวิบัติ เช่น การถูกลาภครอบงำย่ำยีจิต การถูกความเสื่อมลาภครอบงำย่ำยีจิต ฯลฯ โดยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิบัติของพระเทวทัต

๙. นันทสูตร: ว่าด้วยพระนันทะ มี ๒ ประเด็นหลัก คือ การเรียกพระนันทะใน ๔ ลักษณะ และวิธีประพาศพรหมจรรย์ ๔ วิธี

๑๐. การัณทวสูตร: ว่าด้วยสมณะหยากเยื่อ สมณะผู้ประทุษร้ายสมณะ และสมณะกลับ เช่น การถูกขับออกจากสังฆะเพราะประพฤติดิ

ข้อคิดตามหลักธรรม:

จากเมตตาวรรค เราสามารถสรุปข้อคิดได้ว่า:

๑. เมตตา: ความเมตตาไม่เพียงแต่สร้างความสุขให้แก่ตนเอง แต่ยังสามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์และสิ่งเหนือธรรมชาติ

๒. ปัญญา: การเจริญปัญญาต้องอาศัยการเรียนรู้จากพระศาสดาและการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง

๓. ความรักและไม่เป็นที่รัก: การกระทำที่ดีและมีจิตใจที่บริสุทธิ์จะทำให้เราเป็นที่รักของผู้อื่น

๔. โลกธรรม: ทุกสิ่งในโลกนี้ไม่เที่ยง เป็นธรรมดาที่จะมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงไม่ควรยึดติดกับสิ่งใด ๆ

๕. วิบัติและสมบัติ: การถูกลาภครอบงำด้วยอสังขธรรมจะนำไปสู่วิบัติ การรักษาศีลและการปฏิบัติธรรมจะนำไปสู่สมบัติ

๖. การประพาศพรหมจรรย์: การปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้องและมีสติสัมปชัญญะจะนำไปสู่ความสงบสุข

๗. การรักษาศีล: การรักษาศีลและการมีความสุขจิตในจิตใจจะทำให้เราหลุดพ้นจากทุกข์

หวังว่าข้อคิดเหล่านี้จะช่วยให้คุณมีความเข้าใจในหลักธรรมและสามารถปฏิบัติตามเพื่อให้ชีวิตมีความสุขและสงบสุขมากยิ่งขึ้น.

บทที่ ๑๑

มหาวรรค

มหาวรรค เป็นหมวดที่ว่าด้วยเรื่องใหญ่ของพระพุทธศาสนา ซึ่งวรรคนี้ตั้งขึ้นตามสาระสำคัญของพระสูตรทั้ง ๑๐ สูตรที่รวมอยู่ในวรรคนี้ แต่ละสูตรมีเนื้อหาที่สำคัญและมีความหมายลึกซึ้ง ซึ่งแสดงถึงหลักธรรมและความจริงในชีวิตมนุษย์ทั้งหลาย

หนึ่งในพระสูตรที่สำคัญในมหาวรรคคือ เจริญสูตร ซึ่งว่าด้วยเรื่องของเจริญพรหมณ์ที่เข้าไปสนทนากับพระผู้มีพระภาคเจ้า เจริญพรหมณ์ได้ตั้งข้อสงสัยและกล่าวหาพระผู้มีพระภาคด้วยข้อกล่าวหาหลายประการ พระองค์ทรงตอบกลับข้อกล่าวหาเหล่านั้นด้วยเหตุผลทางธรรมที่ลึกซึ้งและมีความหมายที่แตกต่างจากความเข้าใจของพรหมณ์

ในเจริญสูตร พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงให้เห็นถึงการละทิ้งกามคุณ ๕ การทำลายราคะ โสหา และโมหะ รวมถึงการทำลายอวิชชาที่ห่อหุ้มจิตใจของหมู่สัตว์ทั้งหลาย พระองค์ทรงเป็นผู้ที่ได้ทำลายกระเปาะไขคืออวิชชาและสำเร็จอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยม จึงเป็นพืใหญ่ผู้ประเสริฐสุดของโลก

บทนี้จะนำพาผู้อ่านเข้าสู่การศึกษาและเข้าใจในสาระสำคัญของมหาวรรค ซึ่งเป็นหมวดที่รวมพระสูตรที่มีความหมายลึกซึ้งและทรงคุณค่าสำหรับการดำเนินชีวิตในทางธรรมของพุทธศาสนิกชน

ตัวอย่าง มหาวรรค

๑. บาลี

๒. มหาวคโค

๑. เจริญสูตร

๑๑. เอว เม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา เจริญชาเย วิหริติ นเพรปุจิมินทมูล. อถ โข เจริญโช พราหมโณ เยน ภควา เตนุสสงกมิ อุตฺตมสสงกมิตวา ภควตา สหุติ สมโณติ. สมโณทนียํ กถํ สारณียํ วิตฺติสาเรตวา เอกมนตํ นิสิตฺติ. เอกมนตํ นิสินโน โข เจริญโช พราหมโณ ภควนตํ เอตทโวจ “สุตฺตํ เมตํ โภ โคตม ‘น สมโณ โคตโม พราหมณเณ ชินเณ วุฑฺฒเณ มหาลลเก อทฺธคเต วโยอนุปฺปตเต อภิวาเทติ วา ปจฺจุภูญฺเจติ วา อาสเนน วา นิมนเตตฺติ’ติ. ตยิทํ โภ โคตม ตเถว. น ทิ ภวํ โคตโม พราหมณเณ ชินเณ วุฑฺฒเณ มหาลลเก อทฺธคเต วโยอนุปฺปตเต อภิวาเทติ วา ปจฺจุภูญฺเจติ วา อาสเนน วา นิมนเตตฺติ. ตยิทํ โภ โคตม น สมฺปนฺนเมว”ติ. “นาหํ ตํ พราหมณ ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก สพรหมเก สสุสมณพราหมณินยา ปชาย สเทวมานุสฺสาย ยมหํ อภิวาเทยยํ วา ปจฺจุภูญฺเจยยํ วา อาสเนน วา นิมนเตยยํ. ยถุหิ พราหมณ ตถาคโต อภิวาเทยย วา ปจฺจุภูญฺเจยย วา อาสเนน วา นิมนเตยย มุฑฺธาปิ ตสฺส วิปเตยฺยา”ติ. “อรสฺสุโป ภวํ โคตโม”ติ! “อตฺถิ ขเวส พราหมณ ปรียาโย เยน มํ ปรียาเยน สมฺมา วทฺมาโน วเทยฺย ‘อรสฺสุโป สมโณ โคตโม’ติ. เย เต พราหมณ รูปรสา สทฺทรสา คนฺธรสา รสรสา โผฏฺฐพฺพรสา เต ตถาคตสฺส ปหีนา อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา आयตฺติ อนุปฺปาทมฺมา. อयํ โข พราหมณ ปรียาโย เยน มํ ปรียาเยน สมฺมา วทฺมาโน วเทยฺย ‘อรสฺสุโป สมโณ โคตโม’ติ โน จ โข ยํ ตวํ สนฺธาย วเทสฺสิ”ติ. “นิพฺโงโค ภวํ โคตโม”ติ! “อตฺถิ ขเวส พราหมณ ปรียาโย เยน มํ ปรียาเยน สมฺมา วทฺมาโน วเทยฺย ‘นิพฺโงโค สมโณ โคตโม’ติ. เย เต พราหมณ รูปโภคา สทฺทโภคา คนฺธโภคา รสโภคา โผฏฺฐพฺพโภคา เต ตถาคตสฺส ปหีนา อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา आयตฺติ อนุปฺปาทมฺมา. อयํ โข พราหมณ ปรียาโย เยน มํ ปรียาเยน สมฺมา วทฺมาโน วเทยฺย ‘นิพฺโงโค สมโณ โคตโม’ติ โน จ โข ยํ ตวํ สนฺธาย วเทสฺสิ”ติ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๒. มหาวคโค - หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งเรื่องใหญ่/

๑. เวรณขสูตร - พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งพระพุทเจ้าทรงแก้ข้อสงสัยของเวรณขพราหมณ์/

๑๑. เอวมเม - อย่างนี้ อันข้าพเจ้า/ สุต; - สดับมาแล้ว/ เอก - หนึ่ง/ สมย - ในสมัย/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เวรณชา - ในเมืองชื่อว่าเวรณชา/ วิหริ - ย่อมพำนักอยู่/ นเพรปุจิมณฑุเล - ณ ควางตันสะเดาอันเป็นที่อยู่ของนเพรปุจิมณฑุเล/ อก โข - ครั้งนั้นแล/ เวรณโฆ - ชื่อว่าเวรณชะ/ พราหมโณ - พราหมณ์/ เยน - ไค/ [ทิสภาเคน - โดยส่วนแห่งทิศ]/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เตนุสภกมิ - ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุปสภกมิตวา - ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ ภควตา - ด้วยพระผู้มีพระภาคเจ้า/ สหิ - กับ/ สมโมทิ. - บันเทิงพร้อมแล้ว/ สมโมทนิย - ที่ควรบันเทิงพร้อม/ กถ - ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว/ สารณีย - ที่ควรระลึก/ วิตสารถวา - ให้ระลึกโดยพิเศษยิ่งแล้ว/ เอกมนต - ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสิติ. - นั่งแล้ว/ เอกมนต - ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสินโน โข - ผู้นั่งแล้วแล/ เวรณโฆ - ชื่อว่าเวรณชะ/ พราหมโณ - พราหมณ์/ ภควนต - กับพระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทโวจ - ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “สุต โข - สดับมาแล้วแล/ ปน - ก็/ เมต - เรื่องนั้น อันข้าพเจ้า/ โภ - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ โคตม - ทรงพระนามว่าโคตม/ ‘น - หามิได้/ สมโณ - พระสมณะ/ โคตโม - ทรงพระนามว่าโคตม/ พราหมเณ - ซึ่งพราหมณ์ทั้งหลาย/ ชินเณ - ผู้แก่ชราแล้ว/ วุฑเณ - ผู้มีวัยที่เจริญแล้ว/ มหุลลเก - ผู้ถือเอาซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้ใหญ่โดยอายุ/ อทรรคเต - เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งกาลยืดยาว/ วโยอนุปปตเต - เป็นผู้ถึงโดยลำดับแล้วซึ่งวัย/ อภิวาเทติ วา - ย่อมกราบไหว้อย่าง/ ปจจุญญเตติ วา - ย่อมลุกขึ้นต้อนรับอย่าง/ อาสเนน วา - ด้วยที่เป็นที่นั่งอย่าง/ นิมนเตติ’ติ. - ย่อมเชื้อเชิญ’ดังนี้/ ตยิท - นี่/ [วตถุ - เรื่อง]/ โภ - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ โคตม - ทรงพระนามว่าโคตม/ ตเถว? - เป็นอย่างนั้นหรือไม่?/ น - หรือไม่/ หิ - จริงอยู่/ ภว - พระองค์ผู้เจริญ/ โคตโม - ทรงพระนามว่าโคตม/ พราหมเณ - ซึ่งพราหมณ์ทั้งหลาย/ ชินเณ - ผู้แก่ชราแล้ว/ วุฑเณ - ผู้มีวัยที่เจริญแล้ว/ มหุลลเก - ผู้ถือเอาซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้ใหญ่โดยอายุ/ อทรรคเต - เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งกาลยืดยาว/ วโยอนุปปตเต - เป็นผู้ถึงโดยลำดับแล้วซึ่งวัย/ อภิวาเทติ วา - ย่อมกราบไหว้อย่าง/ ปจจุญญเตติ วา - ย่อมลุกขึ้นต้อนรับอย่าง/ อาสเนน วา - ด้วยที่เป็นที่นั่งอย่าง/ นิมนเตติ? - ย่อมเชื้อเชิญ?/ ตยิท - นี่/ [ภวโต - แห่งท่านผู้เจริญ/ โคตมสสุ - ทรงพระนามว่าโคตม/ เอว - อย่างนั้น/ การกตต - ภาวะเป็นผู้กระทำ]/ โภ - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ โคตม - ทรงพระนามว่าโคตม/ น สมปนฺนเมวา”ติ. - เป็นกรรมไม่ถึงพร้อมแล้วนั้นแล”ดังนี้/ “นาหิ - หามิได้ ข้าพเจ้า/ ต - ผู้นั้น/ [ปุคค - ซึ่งบุคคล]/ พราหมณ - ดูก่อนพราหมณ์/ ปสฺสามิ - ย่อมไม่เห็น/ สเทวเก - ที่เป็นไปกับด้วยโลกของเทวดา/ โลเก - ในโลก/ สมารเก - ที่เป็นไปกับด้วยโลกของมาร/ สพุทฺทมเก - ที่เป็นไปกับด้วยโลกของพรหม/ ปชาย - ในหมู่สัตว์/ สสฺสมณพราหมณียา - ที่เป็นไปกับด้วยสมณะและพราหมณ์/ สเทวนุสฺสาย - ที่เป็นไปกับด้วยเทวดาและมนุษย์/ ยมहि - ข้าพเจ้า ซึ่งบุคคลผู้ใด/ อภิวาเทยฺย วา - พึงไหว หรือ/ ปจจุญญาย วา - หรือว่า พึงลุกต้อนรับ/ อาสเนน วา - หรือว่า ด้วยที่เป็นที่นั่ง/ นิมนเตยฺย. - พึงเชื้อเชิญ/ ยถา - เพราะว่า ซึ่งบุคคลผู้ใด/ พราหมณ - ดูก่อนพราหมณ์/ ดูก่อนพราหมณ์/ ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ อภิวาเทยฺย วา - พึงไหว หรือ/ ปจจุญญาย วา - หรือว่า พึงลุกต้อนรับ/ อาสเนน วา - หรือว่า ด้วยที่เป็นที่นั่ง/ นิมนเตย - พึงเชื้อเชิญ/ มุทฺธาปิ - แม้ศีรษะ/ ตสฺส - ผู้นั้น/ [ปุคคสฺส - ของบุคคล]/ วิปเตยฺยา”ติ. - พึงแตกไป”ดังนี้/ “อรสฺสุโป - เป็นคนไม่มีรส/ ภว - ท่านผู้เจริญ/ โคตโม”ติ? - ทรงพระนามว่าโคตม”ดังนี้/ “อติ ขเวส - มีอยู่แล นั้น/ พราหมณ - ดูก่อนพราหมณ์/ ปริยาโย - นัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ เยน - ไค/ ม - ซึ่งข้าพเจ้า/ ปริยาเยน - โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ สมมา - โดยชอบ/ วทมาโน - เมื่อกล่าว/ วเทย - พึงกล่าว/ ‘อรสฺสุ

โป - เป็นคนไม่มีรส/ สมโณ - พระสมณะ/ โคตโม'ติ. - ทรงพระนามว่าโคตม'ดังนี้/ เย เต - เหล่านั้นเหล่าใด/ พราหมณ - ดูก่อนพราหมณ์/ รูปรสา - รสคือรูปทั้งหลาย/ สทฺทรสา - รสคือเสียงทั้งหลาย/ คนฺธรสา - รสคือกลิ่นทั้งหลาย/ รสรสา - รสคือรสทั้งหลาย/ โผฏฐพฺพรสา - รสคือความถูกต้องทั้งหลาย/ เต - เหล่านั้น/ [รสา - รสทั้งหลาย]/ ตถาคตสฺส - อันพระตถาคตเจ้า/ ปหีนา - ละออกแล้ว/ อัจฉินฺนมุลา - ให้เป็นกรรมที่มีรากที่ถอนขึ้นแล้ว/ ตาลาวตฺถกฺตา - ให้เป็นกรรมที่กระทำแล้วให้เป็นเพียงดังที่ตั้งแห่งต้นตาล/ อนภาวักตา - ให้เป็นกรรมที่กระทำให้ไม่มีแล้ว/ อายุตี - ในกาลต่อไป/ อนุปฺปาทมฺมา. - ให้เป็นกรรมที่มีความไม่เกิดขึ้นเป็นธรรมดา/ อัย โข - นี่แล/ พราหมณ - ดูก่อนพราหมณ์/ ปริยาโย - นัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ [อตฺถิ - มีอยู่]/ เยน - ไດ/ มํ - ซึ่งข้าพเจ้า/ ปริยาเยน - โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ วเทยฺย - พึงกล่าว/ 'อสรฺสุโป - ว่า 'เป็นผู้ไม่มีรส/ สมโณ - พระสมณะ/ โคตโม'ติ. - ทรงพระนามว่าโคตม'ดังนี้/ โน จ โข - แต่ว่า หามีได้แล/ [โส - นั้น/ ปริยาโย - นัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ อตฺถิ - มีอยู่]/ ยํ - ไດ/ [ปริยาโย - ซึ่งนัยเป็นเครื่องยังธรรมให้เป็นไปโดยรอบ]/ ตวํ - ท่าน/ สนฺธาย - ทรงไว้พร้อม/ วเทสึ'ติ. - ย่อมกล่าว"ดังนี้/ "นิพฺโกลโค - เป็นคนไม่มีสมบัติ/ ภวํ - ท่านผู้เจริญ/ โคตโม'ติ? - ทรงพระนามว่าโคตม'ดังนี้?/ "อตฺถิ ขเวส - มีอยู่แล นั้น/ พราหมณ - ดูก่อนพราหมณ์/ ปริยาโย - นัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ เยน - ไດ/ มํ - ซึ่งข้าพเจ้า/ ปริยาเยน - โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ สมฺมา - โดยชอบ/ วทมาโน - เมื่อกล่าว/ วเทยฺย - พึงกล่าว/ 'นิพฺโกลโค - เป็นคนไม่มีสมบัติ/ สมโณ - พระสมณะ/ โคตโม'ติ. - ทรงพระนามว่าโคตม'ดังนี้?/ เย เต - เหล่านั้นเหล่าใด/ พราหมณ - ดูก่อนพราหมณ์/ รูปโกคา - สมบัติคือรูปทั้งหลาย/ สทฺทโกคา - สมบัติคือเสียงทั้งหลาย/ คนฺธโกคา - สมบัติคือกลิ่นทั้งหลาย/ รสโกคา - สมบัติคือรสทั้งหลาย/ โผฏฐพฺพโกคา - สมบัติคือความถูกต้องทั้งหลาย/ เต [โกคา - สมบัติทั้งหลาย] เหล่านั้น/ ตถาคตสฺส - อันพระตถาคตเจ้า/ ปหีนา - ละออกแล้ว/ อัจฉินฺนมุลา - เป็นธรรมที่มีรากที่ถอนขึ้นได้แล้ว/ ตาลาวตฺถกฺตา - เป็นเพียงดังต้นตาลที่กระทำแล้วให้เป็นเพียงดังพื้น/ อนภาวักตา - เป็นธรรมที่กระทำให้ไม่มีแล้ว/ อายุตี - ในกาลต่อไป/ อนุปฺปาทมฺมา. - เป็นธรรมที่มีความไม่เกิดขึ้นเป็นธรรมดา/ อัย โข - นี่แล/ พราหมณ - ดูก่อนพราหมณ์/ ปริยาโย - นัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ [อตฺถิ - มีอยู่]/ เยน - ไດ/ มํ - ซึ่งข้าพเจ้า/ ปริยาเยน - โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ วเทยฺย - พึงกล่าว/ 'นิพฺโกลโค - เป็นคนไม่มีสมบัติ/ สมโณ - พระสมณะ/ โคตโม'ติ. - ทรงพระนามว่าโคตม'ดังนี้/ โน จ โข - แต่ว่า หามีได้แล/ [โส - นั้น/ ปริยาโย - นัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ อตฺถิ - มีอยู่]/ ยํ - ไດ/ [ปริยาโย - ซึ่งนัยเป็นเครื่องยังธรรมให้เป็นไปโดยรอบ]/ ตวํ - ท่าน/ สนฺธาย - ทรงไว้พร้อม/ วเทสึ'ติ. - ย่อมกล่าว"ดังนี้/

๓. การแปลโดยความ

๒. มหาวรรค หมวดว่าด้วยเรื่องใหญ่

๑. เวรัญชสูตร ว่าด้วยพระพุทธเจ้าทรงแก้ข้อสงสัยของเวรัญชพราหมณ์

[๑๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ควางตันสะเดาอันเป็นที่อยู่ของ นพเรย์กษ เขตเมืองเวรัญชา ครั้งนั้น๑ เวรัญชพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึง ที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจพอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

"ท่านพระโคตม ข้าพเจ้าได้ทราบมาว่า พระสมณโคตมไม่ไหว ไม่ลูกรับพวกพราหมณ์ผู้แก่ ผู้เฒ่า ผู้ใหญ่ ผู้ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ หรือไม่เชื่อเชิญให้นั่ง เรื่องที่ข้าพเจ้าได้ทราบมานั้นจริงทีเดียว เพราะท่าน

พระโคตมไม่ไหว ไม่ลูกรับพราหมณ์ผู้แก่ ผู้เฒ่า ผู้ใหญ่ ผู้ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ หรือไม่เชื่อเชิญให้นั่ง การที่ท่านพระโคตมทำเช่นนั้นไม่สมควรเลย”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ เรายังไม่เห็นผู้ที่เราควรจะไหว้ ลูกรับ หรือเชื่อเชิญให้นั่ง เพราะตถาคตไหว้ ลูกรับ หรือเชื่อเชิญผู้ใด ให้นั่ง ศีรษะของผู้นั้นจะต้องขาดตกไป”

๑. พราหมณ์กราบทูลต่อไปว่า “ท่านพระโคตมเป็นคนไม่มีรส” พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า “พระสมณ-โคตมเป็นคนไม่มีรส” นั้นมีมูลอยู่ เพราะตถาคตละรสคือรูป เสียง กลิ่น รส และ โผฏฐัพพะได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า “พระ สมณโคตมเป็นคนไม่มีรส” นี้แลมีมูลอยู่ แต่ไม่ใช่ที่ท่านกล่าวถึง”

๒. พราหมณ์กราบทูลต่อไปว่า “ท่านพระโคตมเป็นคนไม่มีสมบัติ” พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า “พระ สมณโคตมเป็นคนไม่มีสมบัติ” นั้นมีมูลอยู่ เพราะตถาคตละสมบัติคือรูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า “พระสมณโคตมเป็นคนไม่มีสมบัติ” นี้แลมีมูลอยู่ แต่ไม่ใช่ที่ท่านกล่าวถึง”^{๑๑}

สรุป

มหาวรรค คือ หมวดที่ว่าด้วยเรื่องใหญ่ มีทั้งหมด ๑๐ พระสูตร แต่ละสูตรมีเนื้อหาสำคัญดังนี้:

๑. เจริญชสูตร: ว่าด้วยการสนทนาระหว่างเจริญชพราหมณ์กับพระพุทธเจ้า เจริญชพราหมณ์กล่าวหาพระพุทธเจ้าด้วยข้อกล่าวหา ๘ ข้อ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสยอมรับแต่มีความหมายทางธรรมที่แตกต่างไป:

- ไม่มีรส: หมายถึงการละกามคุณ ๕
- ไม่มีสมบัติ: หมายถึงการละกามคุณ ๕
- สอนให้ไม่ทำ: หมายถึงการไม่ทำกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต
- สอนให้ทำลาย: หมายถึงการทำลายราคะ โทสะ และโมหะ
- ช่างรังเกียจ: หมายถึงการรังเกียจกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต และบาปอกุศลธรรม
- ช่างกำจัด: หมายถึงการกำจัดราคะ โทสะ และโมหะ
- ช่างเผาผลาญ: หมายถึงการเผาผลาญกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต
- ไม่ผุดไม่เกิด: หมายถึงการละการอยู่ในครรรค์และการเกิดใหม่

พระพุทธเจ้าเปรียบเปรยว่าพระองค์เป็นเหมือนลูกไก่ที่ทำลายกระเปาะไขก่อนตัวอื่น ซึ่งทำให้พระองค์เป็นพี่ใหญ่ผู้ประเสริฐสุดของโลก และทรงแสดงวิธีทำลายอวิชชาเพื่อให้หลุดพ้นจากความไม่รู้

^{๑๑} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๑๑/๒๑๙-๒๒๐.

บทที่ ๑๒

คหปติวรรค

คหปติวรรค หรือ หมวควาด้วยคหบดี เป็นส่วนหนึ่งของพระสูตรที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับคหบดีหรือผู้ใหญ่บ้านที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา วรรคนี้มีพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตร โดยแต่ละสูตรจะกล่าวถึงคุณธรรมและการปฏิบัติที่น่าอัศจรรย์ของคหบดีต่างๆ ที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้า

บทนำนี้จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสาระสำคัญของคหปติวรรค โดยเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึง ปฐมอุคคสูตร ที่เน้นธรรมที่น่าอัศจรรย์ของอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีซึ่งมี ๘ ประการ และการสนทนาระหว่างภิกษุและอุคคคหบดีที่นำไปสู่การยืนยันของพระพุทธเจ้า จากนั้นก็จะเป็น ทุติยอุคคสูตร ที่มีเนื้อหาคล้ายคลึงกับปฐมอุคคสูตรแต่มีการเพิ่มเติมในบางประเด็น

ต่อมาคือ ปฐมหัตถกสูตร และ ทุติยหัตถกสูตร ที่กล่าวถึงหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีซึ่งได้รับการยกย่องว่ามีธรรมที่น่าอัศจรรย์ ๗ และ ๘ ประการตามลำดับ รวมถึงการใช้สังคหวัตถุ ๔ ประการในการสงเคราะห์บิณฑบาต

มหานามสูตร และ ชิวกสูตร ว่าด้วยเหตุที่ทำให้อุบาสกมีศีลและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและผู้อื่น ซึ่งมีธรรม ๘ ประการเป็นหลักสำคัญ

ปฐมพลสูตร และ ทุติยพลสูตร ว่าด้วยกำลังที่มี ๘ ประการ ในแต่ละสูตรก็มีรายละเอียดที่แตกต่างกันไป

อักษณสูตร กล่าวถึงขณะที่ไม่ควรอยู่ประพาศพรหมจรรย์ และขณะที่สมควร ซึ่งมีเพียงขณะเดียวเท่านั้น

สุดท้ายคือ อนุรุทธมหาวิตักกสูตร ที่กล่าวถึงมหาปุริสวัตถุ ๘ ประการของพระอนุรุทธะ ที่นำไปสู่การบรรลุรูปฌาน ๔ และอรหัตตผล

บทนำนี้จึงเป็นการสรุปและทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับคหปติวรรค ซึ่งแสดงถึงคุณธรรมและการปฏิบัติของคหบดีที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้า ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงแนวทางและหลักการที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ตัวอย่าง คหปติวรรค

๑. บาลี

๓. คหปติวคโค

๑. ปฐมอุคคสูตร

๒๑. เอกัง สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ มหาวเน गुणाकारसालायं तत्र चो ภควा ภิกขु आमनन्तस्सि “อภฺรฺหฺมฺหิ ภิกขเว อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมฺนนาคตํ อุคฺคํ คหปติ เวสาลิกํ ธาเรถา”ติ. อิทมวโจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุกโต อภฺรฺหฺมาสาสนา วิหารํ ปาวิสิ. อถ โข อญฺญตโร ภิกขุ ปุพฺพนุสสมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เยน อุคคสส คหปติโน เวสาลิกสส นิเวสนํ เตนุสสงมฺมิ อุปสงกมิตฺวา ปญฺญตเต อาสเน นิสิตฺติ. อถ โข อุคฺโค คหปติ เวสาลิกโก เยน โส ภิกขุ เตนุสสงมฺมิ อุปสงกมิตฺวา ตํ ภิกขุํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ. เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข อุคฺคํ คหปติ เวสาลิกํ โส ภิกขุ เอตทวโจ “อภฺรฺหฺมฺหิ โข ตวํ คหปติ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมฺนนาคโต ภควตา พุ ยากโต. กตเม เต คหปติ อภฺรฺหฺมฺหิ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา เยหิ ตวํ สมฺนนาคโต ภควตา พุ ยากโต”ติ? “น โข อหํ

ภนเต ชานามิ กตเมหิ อญฺฐหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ฌมฺเมหิ สมฺนนาโคโต ภควตา พฺยาโกโตติ. อปี จ ภนเต เย เม
อญฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ฌมา สวฺวิชฺชนติ ตํ สฺสโณหิ สาธุกํ มนสิ กโรหิ ภาสิสสามิ”ติ. “เอวํ คหปตี”ติ โข โส ภิกฺขุ
อุคฺคสฺส คหปติโน เวสาลิกสฺส ปจฺจสฺสโสสี. อุคฺโค คหปติ เวสาลิกโก เอตทวโจ “ยทาหํ ภนเต ภควนฺตํ ปฐฺมํ ทูรโตว
อทฺทสํ สห ทสฺสเนนเว เม ภนเต ภควโต จิตฺตํ ปสฺสีติ. อयํ โข เม ภนเต ปฐฺโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ฌโม สวฺวิชฺชติ”.
“โส โข อหํ ภนเต ปสนฺนจิตฺโต ภควนฺตํ ปยิริปาสี. ตสฺส เม ภควา อนุปฺพุทฺธิ กถํ กเถสิ เสยฺยถิทํ ทานกถํ สีลกถํ
สคฺคกถํ กามานํ อาทีนํว โอการํ สกิลสํ เนกขมฺเม อานิสฺสํ ปกาเสสิ. ยทา มํ ภควา อญฺญาสิ กลฺลจิตฺตํ มุทฺจิตฺตํ
วินีวฺรณจิตฺตํ อุทฺทกจิตฺตํ ปสนฺนจิตฺตํ อถ ยา พุทฺธานํ สามุกกัสีกา ฌมฺมเทสฺนา ตํ ปกาเสสิ ทุกฺขํ สมุทฺยํ นิโรธํ
มคฺคํ. เสยฺยถาปี นาม สฺพุทฺธํ วตถํ อปคตกาฬํ สมมฺมเทว รัชฺชนํ ปฏิกฺคณฺเหยฺย เอวเมวํ โข เม ตสฺมีเยว อาสเน วิรัชํ
วิตมฺลํ ฌมฺมจกฺขุ อุตฺปาติ ‘ยํ กิณฺจิ สมุทฺยธมฺมํ สพฺพํ ตํ นิโรธธมฺม’นติ. โส โข อหํ ภนเต ทิฏฺฐธมฺโม ปตฺตธมฺโม
วิทิตธมฺโม ปริโยคาพฺพธมฺโม ติณฺณวิจิเกจฺโฆ วิคตกถํโก เวสารชฺชปฺปโต อปรปฺปจฺจโย สตฺถุสาสเน ตตฺถเว
พุทฺธญฺจ ฌมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณํ อคฺมาสี พฺรหฺมจฺริยปญฺจมาณี จ สีกฺขาปทานิ สมาทียี. อยํ โข เม ภนเต ทฺติโย
อจฺฉริโย อพฺภุโต ฌโม สวฺวิชฺชติ. “ตสฺส มยํ ภนเต จตฺสโส โกมารีโย ปชาปติโย อเหสฺสุ. อถ ขวาทํ ภนเต เยน ตา
ปชาปติโย เตนฺอุปสงฺกมียํ อุปสงฺกมิตฺวา ตา ปชาปติโย เอตทวจํ ‘มยา โข ภคินีโย พฺรหฺมจฺริยปญฺจมาณี สีกฺขาปทา
นิตฺตานิ นานานิ. ยา อิจฺฉติ สา อีธเว โภเค จ ภุชฺชตุ ปุณฺณยานิ จ กโรตุ สกานิ วา ญฺยาติกุลานิ คจฺฉตุ. โหติ วา ปน
ปฺริสาธิปฺปาโย กสฺส วอ ทมฺม’ติ? เอวํ วุตฺเต ตา ภนเต เชฏฺฐา ปชาปติ มํ เอตทวโจ ‘อิตฺถนนามสฺส มํ อยฺยปฺุตต
ปฺริสสฺส เทหี’ติ. อถ โข อหํ ภนเต ตํ ปฺริสํ ปโกเสาเปตฺวา วาเมเน หตฺถेเน ปชาปตี คเหตฺวา ทกฺขิณฺเนเน หตฺถेเน
ภิงคารํ คเหตฺวา ตสฺส ปฺริสสฺส โอโณเชสี. โกมารี โข ปนาหํ ภนเต ทารํ ปฺริจฺจชนโต นาภิชานามิ จิตฺตสฺส
อญฺญตฺตํ. อยํ โข เม ภนเต ตติโย อจฺฉริโย อพฺภุโต ฌโม สวฺวิชฺชติ. “สวฺวิชฺชนติ โข ปน เม ภนเต กุเล โภคา. เต
จ โข อปปฏิวโรตฺตา สีลวณฺเตหิ กลยาณธมฺเมหิ. อยํ โข เม ภนเต จตฺตโย อจฺฉริโย อพฺภุโต ฌโม สวฺวิชฺชติ. “ยํ โข
ปนาหํ ภนเต ภิกฺขุ ปยิริปาสามิ สกฺกจฺจเยว ปยิริปาสามิ โน อสฺกกจฺจํ. อยํ โข เม ภนเต ปญฺจโม อจฺฉริโย อพฺภุ
โต ฌโม สวฺวิชฺชติ. “โส เจ ภนเต เม อายสฺมา ฌมฺมํ เทเสติ สกฺกจฺจเยว สฺสโณมิ โน อสฺกกจฺจํ. โน เจ เม โส อายส
มา ฌมฺมํ เทเสติ อหฺมสฺส ฌมฺมํ เทเสมิ. อยํ โข เม ภนเต ฉฺฉฺชฺช อจฺฉริโย อพฺภุโต ฌโม สวฺวิชฺชติ. “อนจฺฉริโย โข ปน
มํ ภนเต เทวตา อุปสงฺกมิตฺวา อาโรเจนติ ‘สฺวากฺขาโต คหปติ ภควตา ฌโม’ติ. เอวํ วุตฺเต อหํ ภนเต ตา เทวตา
เอวํ วทามิ ‘วเทยฺยาล วา เอวํ โข ตุมฺเห เทวตา โน วา วเทยฺยาล อถ โข สฺวากฺขาโต ภควตา ฌโม’ติ. น โข ปนา
หํ ภนเต อภิชานามิ ตโตนิทานํ จิตฺตสฺส อุนฺนติ ‘มํ วา เทวตา อุปสงฺกมณฺติ อหํ วา เทวตาหิ สทฺธิ สลฺลปามิ’ติ.
อยํ โข เม ภนเต สตฺตโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ฌโม สวฺวิชฺชติ. “ยานิมาณี ภนเต ภควตา เทสิตานิ ปญฺโจรฺมภาคิยานิ
สวฺวิชฺชนานิ นาทํ เตสํ กิณฺจิ อตฺตนิ อปฺปหีนํ สมฺนุสฺสามิ. อยํ โข เม ภนเต อญฺฐโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ฌโม สวฺวิช
ติ. อิมเ โข เม ภนเต อญฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ฌมา สวฺวิชฺชนติ. น จ โข อหํ ชานามิ กตเมหิ จาหํ อญฺฐหิ อจฺฉริเยหิ
อพฺภุเตหิ ฌมฺเมหิ สมฺนนาโคโต ภควตา พฺยาโกโต”ติ. อถ โข โส ภิกฺขุ อุคฺคสฺส คหปติโน เวสาลิกสฺส นิเวสเน
ปิณฑปาทํ คเหตฺวา อญฺฐายาสนา ปกฺกามิ. อถ โข โส ภิกฺขุ ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฑปาทปฏิกฺกนฺโต เยน ภควา เต
นุปสงฺกมียํ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสฺสีติ. เอกมณฺตํ นิสฺสินโน โข โส ภิกฺขุ ยาวตโก อโหสิ อุค
เคน คหปตินา เวสาลิกเณ สทฺธิ ภาสสฺสลาโป ตํ สพฺพํ ภควโต อาโรเจสี. “สาธู สาธู ภิกฺขุ! ยถา ตํ อุคฺโค คหปติ
เวสาลิกโก สมฺมา พฺยากรมาโน พฺยากรเยยฺย อิมเเหว โข ภิกฺขุ อญฺฐหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ฌมฺเมหิ สมฺนนาโคโต อุค
โค คหปติ เวสาลิกโก มยา พฺยาโกโต. อิมเหิ จ ปน ภิกฺขุ อญฺฐหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ฌมฺเมหิ สมฺนนาโคโต อุคฺคํ คหป
ตี เวสาลิกํ ธาเรหี”ติ. ปฐฺมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๓. คหปติวคฺโค - หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งคฤหบดี/

๑. ปฐมอุคฺคสุตฺตํ - พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งธรรมที่น่าอัศจรรย์ของอุคคคฤหบดี สูตรที่ ๑/

๒๑. เอกํ - หนึ่ง/ สมยํ - ในสมัย/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เวสาลิยํ - ในเมืองชื่อว่าไพศาลี/ วิหริติ - ย่อมทรงประทับอยู่/ มหาวเน - ในป่าชื่อว่ามหารัน/ ภูฏาคารสาละยํ - ณ ศาลาที่มีเรือนมียอด/ ตตร โข - นั้นแล/ [มหาวเน - ในป่าชื่อว่ามหารัน/ ภูฏาคารสาละยํ - ณ ศาลาที่มีเรือนมียอด]/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ ภิกขุ - ซึ่งภิกษุทั้งหลาย/ อามนฺเตสิ - ตรัสเรียกมาแล้ว/ “อฏฺฐหิ - ๘ ประการ/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อจฺฉริเยหิ - ที่น่าอัศจรรย์/ อพฺภุเตหิ - ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมฺเมหิ - ด้วยธรรมทั้งหลาย/ สมฺนาคตํ - ว่าเป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว/ อุคฺคํ - ชื่อว่าอุคคะ/ คหปติ - ซึ่งคฤหบดี/ เวสาลิกํ - ผู้อาศัยอยู่ในเมืองชื่อว่าไพศาลี/ ธาเรถา”ติ. - ของจงจำไว้”ดังนี้/ อิทมวโจ - ได้ตรัสแล้ว ซึ่งไวยากรณ์นี้/ ภควา. - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ อิหํ - นี้/ [เวยยากรณ์ - ซึ่งไวยากรณ์]/ วตฺวาน - ครั้นตรัสแล้ว/ สุกโต - พระสุคตเจ้า/ อฏฺฐายาสนา - เสด็จลุกขึ้นแล้ว จากที่เป็นที่ประทับนั่ง/ วิหารํ - สุวิหาร/ ปาวีสี. - เสด็จเข้าไปแล้ว/ อถ โข - ครั้งนั้นแล/ อณฺณตโร - รูปใดรูปหนึ่ง/ ภิกขุ - ภิกษุ/ ปุพฺพณฺหสมยํ - ในสมัยที่เป็นส่วนเบื้องต้นแห่งวัน/ นิวาเสตฺวา - นุ่งห่มแล้ว/ ปตฺตจิวรมาทาย - ถือเอาแล้ว ซึ่งบาตรและจีวร/ เยน - ไค/ [ทิสภาเคน - โดยส่วนแห่งทิศ]/ อุคฺคสฺส - ชื่อว่าอุคคะ/ คหปติโน - ของคฤหบดี/ เวสาลิกสฺส - ผู้อาศัยอยู่ในเมืองชื่อว่าไพศาลี/ นิเวสนํ - สถานที่เป็นที่อาศัยอยู่ประจำ/ เตนฺอุปสงฺกมิ; - ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุปสงฺกมิตฺวา - ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ ปณฺณตเต - ที่จัดแจงแล้ว/ อาสเน - บนที่เป็นที่นั้น/ นิสิตฺติ. - นั่งแล้ว/ อถ โข - ครั้งนั้นแล/ อุคฺโค - ชื่อว่าอุคคะ/ คหปติ - คฤหบดี/ เวสาลิก - ผู้อาศัยอยู่ในเมืองชื่อว่าไพศาลี/ เยน - ไค/ [ทิสภาเคน - โดยส่วนแห่งทิศ]/ โส - รูปนั้น/ ภิกขุ - ภิกษุ/ เตนฺอุปสงฺกมิ; - ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุปสงฺกมิตฺวา - ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ ตํ - รูปนั้น/ ภิกขุ - ซึ่งภิกษุ/ อภิวาเทตฺวา - กราบไหว้อย่างแล้ว/ เอกมนตํ - ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสิตฺติ. - นั่งแล้ว/ เอกมนตํ - ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสินฺนํ โข - ผู้นั่งแล้วแล/ อุคฺคํ - ชื่อว่าอุคคะ/ คหปติ - กับคฤหบดี/ เวสาลิกํ - ผู้อาศัยอยู่ในเมืองชื่อว่าไพศาลี/ โส - รูปนั้น/ ภิกขุ - ภิกษุ/ เอตทวโจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “อฏฺฐหิ โข - ๘ ประการแล/ ตวํ - ท่าน/ คหปติ - ดูก่อนคฤหบดี/ อจฺฉริเยหิ - ที่น่าอัศจรรย์/ อพฺภุเตหิ - ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมฺเมหิ - ด้วยธรรมทั้งหลาย/ สมฺนาคโต - ผู้มาตามพร้อมแล้ว/ ภควตา - อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ พฺยาคโต. - พยากรณ์แล้ว/ กตเม - คือ อะไรบ้าง/ เต - เหล่านั้น/ คหปติ - ดูก่อนคฤหบดี/ อฏฺฐ - ๘ ประการ/ อจฺฉริยา - ที่น่าอัศจรรย์/ อพฺภุตา - ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมฺมา - ธรรมทั้งหลาย/ เยหิ - เหล่าใด/ [ธมฺเมหิ - ด้วยธรรมทั้งหลาย]/ ตวํ - ท่าน/ สมฺนาคโต - ผู้มาตามพร้อมแล้ว/ ภควตา - อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ พฺยาคโต”ติ? - พยากรณ์แล้ว”ดังนี้/ “น โข - หามีได้แล/ อหํ - ข้าพเจ้า/ ฆนฺเต - ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ ชานามิ - ย่อมรู้/ กตเมหิ - คือ อะไรบ้าง/ อฏฺฐหิ - ๘ ประการ/ อจฺฉริเยหิ - ที่น่าอัศจรรย์/ อพฺภุเตหิ - ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมฺเมหิ - ด้วยธรรมทั้งหลาย/ สมฺนาคโต - ผู้มาตามพร้อมแล้ว/ ภควตา - อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ พฺยาคโตติ. - พยากรณ์แล้ว”ดังนี้/ อปิจ - ก็แม้บ้าง/ ฆนฺเต - ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ เย - เหล่าใด/ เม - แก่ข้าพเจ้า/ อฏฺฐ - ๘ ประการ/ อจฺฉริยา - ที่น่าอัศจรรย์/ อพฺภุตา - ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมฺมา - ธรรมทั้งหลาย/ สวิขชนฺติ - ย่อมมีพร้อม/ [ตวํ - ท่าน]/ ตํ - นั้น/ [ธมฺมํ - ซึ่งธรรม]/ สฺสโณหิ - จงสดับเถิด/ สาธุกํ - ให้ดี/ มนสิกาโรหิ - จงกระทำไว้ในใจเถิด/ [อหํ - ข้าพเจ้า]/ ภาสีสฺสามิ”ติ. - จักกล่าว”ดังนี้/ “เอวํ - อย่างนั้น/ คหปติ”ติ โข - ดูก่อนคฤหบดี”ดังนี้แล/ โส - รูปนั้น/ ภิกขุ - ภิกษุ/ อุคฺคสฺส - ชื่อว่าอุคคะ/ คหปติโน - ต่อคฤหบดี/ เวสาลิกสฺส - ผู้อาศัยอยู่ในเมืองชื่อว่าไพศาลี/ ปจฺจสฺโสสิ. - ฟังตอบแล้ว/ อุคฺโค - ชื่อว่าอุคคะ/ คห

ปติ - คฤหบดี/ เวสาลีโก - ผู้อาศัยอยู่ในเมืองชื่อว่าไพศาล/ เอตทโวจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ ยทา
 ห - ในกาลใด ข้าพเจ้า/ ภาณเต - ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ ภควนต - ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปฐมัม ครึ่งแรก/ ทูร
 โตว - แต่ที่ไกลแล/ อททส - ได้เห็นแล้ว/ สห - กับ/ ทสสเนเนว - ด้วยการเห็นนั่นเอง/ เม - ของข้าพเจ้า/
 ภาณเต - ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ ภควโต - ต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า/ จิตต - จิต/ ปัสสิ. - เลื่อมใสแล้ว/ อโย โข - นี้
 แล/ เม - ของข้าพเจ้า/ ภาณเต - ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ ปฐโม - ประการที่ ๑/ อจฺฉริโย - ที่น่าอัศจรรย์/ อพฺภูโต
 - ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมฺโม - ธรรม/ สวิชฺชติ. - ย่อมมีพร้อม”/ “โส โข - นั้นแล/ อห - ข้าพเจ้า/ ภาณเต -
 ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ ปสนฺนจิตฺโต - เป็นผู้มึจิตผ่องใสแล้ว/ ภควนต - ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปยิริปาสี. - เข้า
 ไปนั่งโดยรอบแล้ว/ ตสฺส - นั้น/ เม - แก่ข้าพเจ้า/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ อนุปุพฺพิ - ที่เป็นไปตามซึ่ง
 ลำดับ/ กถ - ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว/ กเถสิ - ทรงแสดงแล้ว/ เสยฺยถิท: - ข้อนี้ เป็นอย่างไร ได้แก่/ ทานกถ
 - ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งการให้/ สิลกถ - ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งศีล/ สคฺคกถ - ซึ่งวาจาเป็นเครื่อง
 กล่าวซึ่งสวรรค์/ กามาน - แห่งกามทั้งหลาย/ อาทีนํ - ซึ่งโทษที่เป็นไปโดยยิ่ง/ โอการ - ซึ่งความตำหนิ/
 สงฺกิลล - ซึ่งความเศร้าหมองพร้อม/ เนกขมเม - ในการออกบวช/ อาณิสส - ซึ่งอาณิสส/ ปกาเสสิ. - ทรง
 ประกาศแล้ว/ ยทา - ในกาลใด/ ม - ซึ่งข้าพเจ้า/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ อยฺญาสี - ทรงทราบ
 แล้ว/ กลลจิตต - ว่าเป็นผู้มีจิตที่เหมาะสม/ มุทฺจิตต - ว่าเป็นผู้มีจิตอ่อนโยน/ วินีวณจิตต - ว่าเป็นผู้มีจิตที่
 มีกิเลสเป็นเครื่องกั้นออกไปปราศแล้ว/ อุทฺคจิตต - ว่าเป็นผู้มีร่างกายและจิตไปในเบื้องบน/ ปสนฺนจิตต. -
 ว่าเป็นผู้มีจิตผ่องใสแล้ว/ อถ - ในกาลนั้น/ ยา - ไດ/ พุทฺธาน - ของพระพุทฺธเจ้าทั้งหลาย/ สามุกฺกสิกา - ที่
 ทรงให้รู้เรื่องด้วยพระองค์เอง/ ธมฺมเทสนา - การแสดงซึ่งธรรม/ ต - นั้น/ [สามุกฺกสิกา - ที่ทรงให้รู้เรื่อง
 ด้วยพระองค์เอง/ ธมฺมเทสน - ซึ่งการแสดงซึ่งธรรม]/ ปกาเสสิ - ทรงประกาศแล้ว/ ทุกข - คือ ซึ่งความ
 ทุกข์/ สมฺภู - ซึ่งความเกิดขึ้นพร้อม/ นิโรธ - ซึ่งความดับลง/ มคฺค. - ซึ่งหนทาง/ เสยฺยถาปี นาม - ชื่อแม่
 ฉันทา/ สุทฺธ - ที่หมดจดแล้ว/ วตถ - ผ้า/ อปคตกาฬ - เป็นผ้าที่มีความสกปรกไปปราศแล้ว/ สมฺมเทว -
 โดยชอบนั้นแล/ รชน - ซึ่งน้ำเป็นเครื่องย้อม/ ปฏิกคณฺเหยฺย - พึงรับเฉพาะ/ เสยฺยถาปี นาม - ชื่อแม่ฉันทา
 ไດ/ สุทฺธ - ที่หมดจดแล้ว/ วตถ - ผ้า/ อปคตกาฬ - ที่มีความมัวหมองไปปราศแล้ว/ สมฺมเทว - เป็นอย่าง
 ดี/ รชน - ซึ่งการย้อม/ ปฏิกคณฺเหยฺย - พึงรับเฉพาะ/ เอวเมว โข - ฉันทานั้นเหมือนกันแล/ เม - แก่ข้าพเจ้า/
 ตสฺมีเยว - นั้นนั่นเอง/ อาสเน - บนที่เป็นที่นั่ง/ วิรช - ที่มีกิเลสเพียงดังธูรีไปปราศแล้ว/ วิตมล - ที่มี
 ความมัวหมองไปปราศแล้ว/ ธมฺมจกฺขุ - ดวงตาแห่งธรรม/ อุทฺปาติ - ได้เกิดขึ้นแล้ว/ “ยงฺกิลฺล - อย่างไร
 อย่างหนึ่ง/ [วตฺถ - วัตถุ]/ สมฺภูตมฺม - เป็นธรรมที่มีความเกิดขึ้นพร้อมเป็นธรรมตา/ สพฺพิ ต - ทั้งปวงนั้น/
 [วตฺถ - วัตถุ]/ นิโรธมฺม”นติ - เป็นธรรมที่มีความดับลงเป็นธรรมตา”ดังนี้/ โส โข - นั้นแล/ อห - ข้าพเจ้า/
 ภาณเต - ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ ทิฏฺฐธมฺโม - เป็นผู้มีธรรมที่เห็นแล้ว/ ปตฺตธมฺโม - เป็นผู้มีธรรมที่บรรลุแล้ว/
 วิทิตธมฺโม - เป็นผู้มีธรรมที่รู้แล้ว/ ปริโยคาคหฺมธมฺโม - เป็นผู้มีธรรมที่ยังลงโดยรอบแล้ว/ ตินฺนวิจิจฺฉ -
 เป็นผู้มีมีความเคลือบแคลงที่ข้ามพ้นแล้ว/ วิคตกถกโก - เป็นผู้ว่าวาจาเป็นเครื่องกล่าวอย่างไรไปปราศแล้ว/
 เวสารชชปตฺโต - เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้แก่แล้ว/ อปรปฺปจฺจโย - เป็นผู้มีบุคคลอื่นเป็นที่
 อาศัยเฉพาะหาไม่ได้/ สตฺถุสสาเส - ในคำสอนของพระศาสดา/ ตตฺถเว - นั้นนั่นเอง/ พุทฺธญ - ซึ่ง
 พระพุทฺธเจ้า ด้วย/ ธมฺมญ - ซึ่งพระธรรม ด้วย/ สงฺขญ - ซึ่งพระสงฆ์ ด้วย/ สรณ - ว่าเป็นที่ระลึก/ อค
 มาสี - ได้ถึงแล้ว/ พุทฺธมจฺริยปญฺจมานิ จ - ที่มีการประพาสซึ่งธรรมที่ประเสริฐเป็นที่ ๕ ด้วย/ ลิกฺขาปทานิ
 - ซึ่งสิกขาบททั้งหลาย/ สมฺมาทิ. - ถือเอาพร้อมแล้ว/ อโย โข - นี้แล/ เม - ของข้าพเจ้า/ ภาณเต - ข้าแต่ท่าน
 ผู้เจริญ/ ทฺติโย - ประการที่ ๒/ อจฺฉริโย - ที่น่าอัศจรรย์/ อพฺภูโต - ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมฺโม - ธรรม/ สวิชฺช
 ติ. - ย่อมมีพร้อม”/ “ตสฺส - นั้น/ มยห - แก่ข้าพเจ้า/ ภาณเต - ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ จตฺสโส - ๔ คน/ โกมาริ

โย – ที่เป็นสาวรุ่น/ ปชาบดีโย – ภรรยาทั้งหลาย/ อเหตุ – ได้มีแล้ว/ อด ขวาท – ครั้งนั้นแล ข้าพเจ้า/ ภา
 เต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ เยน – ไต/ [ทิสภาเคน – โดยส่วนแห่งทิศ]/ ตา – เหล่านั้น/ ปชาบดีโย – ภรรยา
 ทั้งหลาย/ เตนุสสงมิ; – ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุปสงกมิตวา – ครั้นก้าวเข้าไปหา
 ด้วยดีแล้ว/ ตา – เหล่านั้น/ ปชาบดีโย – กับภรรยาทั้งหลาย/ เอตทวจ – ได้กล่าวแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ ‘มยา
 โข – อันข้าพเจ้าแล/ ภาคินิโย – ตุก่อนน้องหญิงทั้งหลาย/ พรหมจริยปณจมานิ – ที่มีการประพฤติซึ่งธรรมที่
 ประเสริฐเป็นที่ ๕/ สิกขาปทานิ – สิกขาบททั้งหลาย/ สมาทินนานิ. – ถือเอาพร้อมแล้ว/ ยา – ไต/ [อิติ –
 หญิง]/ อิจจติ – ย่อมต้องการ/ สา – นั้น/ [อิติ – หญิง]/ อิเธว – นี่นั่นแล/ [โลเก – ในโลก]/ โภเค จ – ซึ่ง
 ทรัพย์เป็นเครื่องใช้สอยทั้งหลาย ด้วย/ ภูณชตุ – ขอจงใช้จ่าย/ ปุณณานิ จ – ซึ่งบุญทั้งหลาย ด้วย/ กโรตุ –
 จงกระทำเถิด/ สกานิ วา – หรือว่า ของตน/ ญาติกุลานิ – สตรีตระกูลญาติทั้งหลาย/ คจตุ. – จงไปเถิด/ โหติ
 – ย่อมเป็น/ วา ปน – ก็ หรือว่า/ ปุริสาธิปายโย – เป็นผู้มีความประสงค์ในชาย/ กสส – แก่ใคร/ โว – ซึ่ง
 ท่านทั้งหลาย/ ทมมี’ติ? – จะมอบให้” ดังนี้/ เอว – อย่างนี้/ [อตเถ – ครั้นเมื่อเนื้อความ/ [มยา – อัน
 ข้าพเจ้า]/ วุตเต – กล่าวแล้ว/ สา – นั้น/ ภาเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ เขมฐา – ผู้เจริญที่สุด/ ปชาบดี –
 ภรรยา/ ม – กับข้าพเจ้า/ เอตทวจ – ได้กล่าวแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ ‘อิตถนนามสส – ผู้มีชื่อนี้/ ม – ซึ่ง
 ข้าพเจ้า/ อยยุปุต – ข้าแต่พ่อเจ้า/ ปุริสส – แก่บุรุษ/ เทหิ’ติ. – ขอจงให้” ดังนี้/ อด โข – ครั้งนั้นแล/ อห –
 ข้าพเจ้า/ ภาเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ ต – ผู้นั้น/ ปุริส – ซึ่งบุรุษ/ ปกโกสาเปตวา – ให้เรียกมาแล้ว/ วาเมน
 – ข้างซ้าย/ หตเถน – ด้วยมือ/ ปชาบดี – ซึ่งภรรยา/ คเหตุวา – จับแล้ว/ ทกขิเณน – เบื้องขวา/ หตเถน –
 ด้วยมือ/ ภิคาร – ซึ่งเต้าน้ำ/ คเหตุวา – จับแล้ว/ ตสส – ผู้นั้น/ ปุริสส – แก่บุรุษ/ โอนเณสิ. – มอบอุทิศ
 ให้แล้ว/ โกมาริ โข – ซึ่งสาวรุ่นแล/ ปนาห – ก็ ข้าพเจ้า/ ภาเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ ทาริ – ซึ่งภรรยา/
 ปริจจชนโต – เมื่อปริจาค/ นาภิขานามิ – ย่อมไม่รู้ยัง/ จิตตสส – แห่งจิต/ อดญตต. – ซึ่งความเป็นโดย
 ประการอย่างอื่น/ อโย โข – นี้แล/ เม – ของข้าพเจ้า/ ภาเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ ตติโย – ประการที่ ๓/ อด
 ริโย – ที่น่าอัศจรรย์/ อพุกโต – ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมโม – ธรรม/ สวิชชติ. – ย่อมมีพร้อม”/ “สวิชชติ โข
 – ย่อมมีพร้อมแล/ ปน – ก็แล/ เม – ของข้าพเจ้า/ ภาเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ กุเล – ในตระกูล/ โภคา. –
 ทรัพย์เป็นเครื่องใช้สอยทั้งหลาย/ เต – เหล่านั้น/ จ โข – ก็แล/ [โภคา – ทรัพย์เป็นเครื่องใช้สอยทั้งหลาย]/
 อปปฏิวิภิตตา – เป็นธรรมที่ไม่จำแนกเฉพาะโดยพิเศษแล้ว/ [ภิกขุ – ด้วยภิกษุทั้งหลาย]/ สีสวนเตหิ – ผู้มี
 ศील/ กลยาณธมเมหิ. – ผู้มีธรรมทั้งดงาม/ อโย โข – นี้แล/ เม – ของข้าพเจ้า/ ภาเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/
 จตตโต – ประการที่ ๔/ อดจริโย – ที่น่าอัศจรรย์/ อพุกโต – ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมโม – ธรรม/ สวิชชติ. –
 ย่อมมีพร้อม”/ “โย โข – ไตแล/ ปนาห – ก็ ข้าพเจ้า/ ภาเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ ภิกขุ – ซึ่งภิกษุ/ ปยิรุปาสา
 มิ – ย่อมเข้าไปนั่งโดยรอบ/ สกุกจจเยว – โดยความเคารพเท่านั้น/ ปยิรุปาสามิ – ย่อมเข้าไปนั่งโดยรอบ/ โน
 – หามิได้/ อสกุจจ. – โดยความไม่เคารพ/ อโย โข – นี้แล/ เม – ของข้าพเจ้า/ ภาเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/
 ปณจโม – ประการที่ ๕/ อดจริโย – ที่น่าอัศจรรย์/ อพุกโต – ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมโม – ธรรม/ สวิชชติ. –
 ย่อมมีพร้อม”/ “โส – นั้น/ เจ – หากว่า/ ภาเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ เม – แก่ข้าพเจ้า/ आयสมา – ท่านผู้มี
 อายุ/ ธมม – ซึ่งธรรม/ เทเสติ – ย่อมแสดง/ [อห – ข้าพเจ้า]/ สกุกจจเยว – โดยความเคารพเท่านั้น/ สุธณมิ
 – ย่อมฟัง/ โน – หามิได้/ อสกุจจ. – โดยความไม่เคารพ/ โน – หามิได้/ เจ – หากว่า/ เม – แก่ข้าพเจ้า/ โส
 – รูปนั้น/ आयสมา – ท่านผู้มีอายุ/ ธมม – ซึ่งธรรม/ เทเสติ – ย่อมแสดง/ อหสส [อายุสมโต] – ข้าพเจ้า
 [แก่ท่านผู้มีอายุ] นั้น/ ธมม – ซึ่งธรรม/ เทเสมิ; – ย่อมแสดง/ อโย โข – นี้แล/ เม – ของข้าพเจ้า/ ภาเต – ข้า
 แต่ท่านผู้เจริญ/ อดฐ. – ประการที่ ๖/ อดจริโย – ที่น่าอัศจรรย์/ อพุกโต – ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมโม – ธรรม/
 สวิชชติ. – ย่อมมีพร้อม”/ “อนอดจริโย โข – เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์หามิได้แล/ ปน – ก็/ ม – ซึ่งข้าพเจ้า/ ภาเต

– ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ เทวดา – เทวดาทั้งหลาย/ อุปสงกมิตวา – ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ อาโรเจณติ – ย่อมบอกแจ้ง/ ‘สวากขาโต – ตรัสไว้ดีแล้ว/ คหบดี – ดูก่อนคฤหบดี/ ภควตา – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ธมโม”ติ. – พระธรรม”ดังนี้/ เอว – อย่างนี้/ [อตเถ – ครั้นเมื่อเนื้อความ/ เทวดาหิ – อันเทวดาทั้งหลาย/ วุตเต – กล่าวแล้ว/ อหิ – ข้าพเจ้า/ ภนเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ ตา – เหล่านั้น/ เทวดา – กับเทวดาทั้งหลาย/ เอว – อย่างนี้/ วทามิ – ย่อมกล่าว/ ‘วเทยยาถ วา – พึงบอก หรือ/ เอว โข – อย่างนี้แล/ ตุมहे – ท่านทั้งหลาย/ เทวดา – กับเทวดาทั้งหลาย/ โน วา วเทยยาถ – หรือว่า ไม่พึงบอก/ อถ โข – ที่แท้แล/ สวากขาโต – ตรัสไว้ดีแล้ว/ ภควตา – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ธมโม”ติ. – พระธรรม”ดังนี้/ น โข – หามิได้แล/ ปนาหิ – ก็ข้าพเจ้า/ ภนเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ อภิขานามิ – ย่อมรู้ยิ่ง/ ตโตนิทานิ – ที่มีธรรมนั้นเป็นแดนมอบให้/ จิตตสส – แห่งจิต/ อุนนติ – ซึ่งความพูนขึ้น/ ‘ม วา – ซึ่งข้าพเจ้า หรือ/ เทวดา – เทวดาทั้งหลาย/ อุปสงกมิตติ – ย่อมก้าวเข้าไปหาด้วยดี/ อหิ วา – หรือว่า ข้าพเจ้า/ เทวดาหิ – ด้วยเทวดาทั้งหลาย/ สหุธิ – กับ/ สลลปามิ”ติ. – ย่อมเจรจาด้วยกัน”ดังนี้/ อย โข – นี่แล/ เม – ของข้าพเจ้าภนเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ สตตโม – ประการที่ ๗/ อจจริโย – ที่น่าอัศจรรย์/ อพฺภูโต – ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมโม – ธรรม/ สวิขชติ. – ย่อมมีพร้อม/ “ยานิมานิ – เหล่าใดเหล่านั้น/ ภนเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ ภควตา – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ เทสิตานิ – แสดงแล้ว/ ปญฺโจรมภาคิยานิ – ที่เป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ ประการ/ สโยขนานิ – กิเลสวัตถุเป็นเครื่องประกอบพร้อมทั้งหลาย/ นาหิ – หามิได้ ข้าพเจ้า/ เตส – เหล่านั้น/ [สโยขนานิ – บรรดากิเลสวัตถุเป็นเครื่องประกอบพร้อมทั้งหลาย/ กิณฺจิ – สักอย่าง/ [สโยขณิ – กิเลสวัตถุเป็นเครื่องประกอบพร้อม/ อตฺตนิ – ในตน/ อปฺปหิณิ – ที่ไม่ละออกแล้ว/ สมฺนุสฺสามิ. – ย่อมพิจารณาเห็น/ อย โข – นี่แล/ เม – ของข้าพเจ้าภนเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ อญฺฐโม – ประการที่ ๘/ อจจริโย – ที่น่าอัศจรรย์/ อพฺภูโต – ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมโม – ธรรม/ สวิขชติ. – ย่อมมีพร้อม/ อิม โข – เหล่านี้แล/ เม – ของข้าพเจ้า/ ภนเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ อญฺฐ – ๘ ประการ/ อจจริยา – ที่น่าอัศจรรย์/ อพฺภูตา – ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ สวิขชนติ. – ย่อมมีพร้อม/ น จ โข – หามิได้ ด้วยแล/ อหิ – ข้าพเจ้า/ ขานามิ – ย่อมรู้/ กตเมหิ – เหล่าไหน/ จาหิ – ก็ข้าพเจ้า/ อญฺฐหิ – ๘ ประการ/ อจจริเยหิ – ที่น่าอัศจรรย์/ อพฺภูเตหิ – ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมฺเมหิ – ด้วยธรรมทั้งหลาย/ สมฺนาคโต – ผู้มาตามพร้อมแล้ว/ ภควตา – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ พฺยาโกโต”ติ. – ทรงพยากรณ์แล้ว”ดังนี้/ อถ โข – ครั้งนั้นแล/ โส – รูปนั้น/ ภิกฺขุ – ภิกษุ/ อุกฺคสฺส – ชื่อว่าอุคคะ/ คหบดีโน – ของคฤหบดี/ เวสาลิกสฺส – ผู้อาศัยอยู่ในเมืองชื่อว่าไพศาลี/ นิเวสเน – ในสถานที่เป็นที่อาศัยอยู่ประจำ/ ปิณฑปาทิ – ซึ่งบิณฑบาต/ คเหตุวา – รับแล้ว/ อญฺฐายาสนา – ลูกขึ้นแล้ว จากที่เป็นที่นั่ง/ ปกฺกามิ. – ก้าวออกไปแล้ว/ อถ โข – ครั้งนั้นแล/ โส – รูปนั้น/ ภิกฺขุ – ภิกษุ/ ปจฺฉาภตฺติ – ในภายหลังแห่งข้าวสวย/ ปิณฑปาทปฏิกฺกนโต – เป็นผู้ก้าวกลับแล้วจากบิณฑบาต/ เยน – โดย/ [ทิสภาเคน – โดยส่วนแห่งทิศ/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เตนฺอุปสงกมิ; – ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุปสงกมิตวา – ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ ภควนฺตํ – ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ อภิวาเทตฺวา – ถวายบังคมยังแล้ว/ เอกมนฺตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสิตฺติ. – นั่งแล้ว/ เอกมนฺตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสินฺโน โข – ผู้นั่งแล้วแล/ โส – รูปนั้น/ ภิกฺขุ – ภิกษุ/ ยาวตโก – เป็นผู้มียุขมาณเท่านั้น/ อโหสิ – ได้มีแล้ว/ อุกฺเคน – ชื่อว่าอุคคะ/ คหบดีนา – ด้วยคฤหบดี/ เวสาลิกเน – ผู้อาศัยอยู่ในเมืองชื่อว่าไพศาลี/ สหุธิ – กับ/ กถาสลฺลาโป – การสนทนาด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว/ ตํ – นั้น/ สพฺพํ – ทั้งปวง/ [กถาสลฺลาโป – ซึ่งการสนทนาด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว/ ภควโต – แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า/ อาโรเจสิ. – กราบทูลบอกแจ้งแล้ว/ “สาธุ – ดีแล้ว/ สาธุ – ดีแล้ว/ ภิกฺขุ! – ดูก่อนภิกษุ/ ยถา ตํ – ฉันทใดแล/ อุกฺโค – ชื่อว่าอุคคะ/ คหบดี – คฤหบดี/ เวสาลิก – ผู้อาศัยอยู่ในเมืองชื่อว่าไพศาลี/ สมฺมา – โดยชอบ/ พฺยากรมาโน – เมื่อพยากรณ์/ พฺยากรเรย – พึงพยากรณ์/ อิมเหว โข –

เหล่านี้เท่านั้นแล/ ภิกษุ - ภิกษุ/ อฏฐิ - ๘ ประการ/ อจฺฉริเยติ - ที่น่าอัศจรรย์/ อพฺกุเตติ - ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมฺเมติ - ด้วยธรรมทั้งหลาย/ สมณนาโค - ผู้มาตามพร้อมแล้ว/ อุกฺโค - ชื่อว่าอุคคะ/ คหปติ - คฤหบดี/ เวสาลีโก - ผู้อาศัยอยู่ในเมืองชื่อว่าไพศาลี/ มยา - อันข้าพเจ้า/ พยาโกโต - พยากรณ์แล้ว/ อิมะหิ - เหล่านี้/ จ ปน - ก็แล/ ภิกษุ - ภิกษุ/ อฏฐิ - ๘ ประการ/ อจฺฉริเยติ - ที่น่าอัศจรรย์/ อพฺกุเตติ - ที่ไม่ปรากฏแล้ว/ ธมฺเมติ - ด้วยธรรมทั้งหลาย/ สมณนาโค - ว่าเป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว/ อุกฺค - ชื่อว่าอุคคะ/ คหปติ - ซึ่งคฤหบดี/ เวสาลิก - ผู้อาศัยอยู่ในเมืองชื่อว่าไพศาลี/ ธาเรหิ”ติ. - ขอจงจดจำไว้”ดังนี้แล/
ปฐม. - ที่ ๑/ [ปฐมอุคคสูตร - ปฐมอุคคสูตร/ นิรุติ - จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๓. คหปติวรรค หมวดว่าด้วยคหบดี

๑. ปฐมอุคคสูตร ว่าด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ของอุคคคหบดี สูตรที่ ๑

[๒๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ปามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ พระผู้มีพระภาคผู้สุคตได้ตรัส เวยยากรณ์ภาษิตนี้แล้ว เสด็จลุกจากพุทธอาสน์เข้าไปสู่พระวิหาร ครั้นในเวลาเช้า ภิกษุรูปหนึ่งครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังนิเวศน์ ของอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีแล้วนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ ลำดับนั้น อุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีเข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ภิกษุนั้นได้ถามอุคคคหบดีนั้นดังนี้ว่า “ท่านอุคคคหบดี พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่า ท่านเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ ที่เป็นเหตุให้ท่านได้รับพยากรณ์จากพระผู้มีพระภาค เป็นอย่างไร” อุคคคหบดีกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ โยมไม่ทราบเลยว่า พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่าโยมเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการเหล่านี้ แต่ขอท่านโปรดฟังธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการที่โยมมีอยู่เถิด โปรดใส่ใจให้ดี โยมจักกล่าว ภิกษุนั้นรับคำแล้ว อุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลี จึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

๑. “เมื่อโยมได้เห็นพระผู้มีพระภาคแต่ที่ไกลเป็นครั้งแรก พร้อมกับการเห็นนั่นเอง โยมก็มีจิตเลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาค นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๑ ที่โยมมีอยู่

๒. โยมมีจิตเลื่อมใสแล้ว เข้าไปนั่งใกล้พระผู้มีพระภาค พระองค์ได้ทรงแสดงอนุปพุทฺธิกาแก่โยม คือ ทรงประกาศทานกถา(เรื่องทาน) สิลกถา(เรื่องศีล) สัคคกถา(เรื่องสวรรค์) กามาทีนวกถา(เรื่องโทษความต่ำทราม ความเศร้าหมองแห่งกาม) เนกขัมมานิสังกถา (เรื่องอานิสงส์แห่งการออกจากกาม) เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบว่า โยมเป็นผู้มีจิตควร อ่อน ปราศจากนิวรณ์ เบิกบาน ผ่องใส จึงทรงประกาศสามกัณฐิกเทศนา๑ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ธรรมจักขุอันปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้เกิดแก่โยมบนที่นั่งนั้นเองว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้น เป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงมีความดับไปเป็นธรรมดา” เปรียบเหมือน ผ้าขาวสะอาด ปราศจากมลทิน ควรรับน้ำย้อมได้เป็นอย่างดี ท่าน ผู้เจริญ โยมนั้นได้เห็นธรรม บรรลุธรรม รู้ธรรม หยั่งลงสู่ธรรม ข้ามพ้นความสงสัย ปราศจากความเคลือบแคลง ถึงความแจ่มกระจ่าง ปราศจากความมีผู้อื่นเป็นปัจจัยในศาสนาของพระศาสดา ได้ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะแล้ว และได้สมาทานสิกขาบทที่มีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ บนที่นั่งนั้นเอง นี่แลเป็นธรรม ที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๒ ที่โยมมีอยู่

๓. โยมนั้นมีภรรยาที่เป็นสาวรุ่น ๔ คน โยมเข้าไปหาภรรยาเหล่านั้นถึงที่อยู่แล้วกล่าวกับพวกเธอว่า “น้องหญิงทั้งหลาย ฉันได้สมათาน ลิกขาบทที่มีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ แล้ว หญิงใดปรารถนา หญิงนั้น จงใช้จ่ายโคกทรัพย์เหล่านี้ และจงทำบุญ หรือกลับไปยังตระกูลญาติ ของตนเถิด หรือมีความประสงค์ชาย ฉันก็จะมอบพวกเธอให้แก่เขา” เมื่อโยมกล่าวอย่างนี้แล้ว ภรรยาหลงได้กล่าวกับโยมว่า “ขอท่านโปรดมอบดิฉันให้แก่ชายผู้มีชื่อนี้เถิด” ลำดับนั้น โยมได้เรียกชาย คนนั้นมา ใช้มือซ้ายจับภรรยา มือขวาจับเต้าน้ำหลังน้ำมอมให้ชายคนนั้นไป เมื่อบริจาคภรรยาสาวรุ่นให้เป็นทาน โยมไม่รู้สีกว่าจิตแปรไป นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการ ที่ ๓ ที่โยมมีอยู่

๔. ตระกูลของโยมมีโคกทรัพย์อยู่พร้อม และโคกทรัพย์เหล่านั้น โยมได้จำแนกแจกจ่ายกับผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๔ ที่โยมมีอยู่

๕. โยมเข้าไปนั่งใกล้ภิกษุใด ก็เข้าไปนั่งใกล้โดยเคารพเท่านั้น มิใช่เข้าไป นั่งใกล้โดยไม่เคารพ นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ประการที่ ๕ ที่โยมมีอยู่

๖. หากท่านผู้มีอายุนั้นจะแสดงธรรมแก่โยม โยมจะฟังโดยเคารพ เท่านั้น มิใช่ฟังโดยไม่เคารพ หากท่านผู้มีอายุนั้นจะไม่แสดงธรรมแก่โยม โยมก็จะแสดงธรรมแก่ท่าน นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๖ ที่โยมมีอยู่

๗. ไม่น่าอัศจรรย์เลย ที่พวกเทวดาเข้ามาหาโยมแล้วบอกว่า “ท่าน คหบดี ธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว” เมื่อพวกเทวดากล่าว อย่างนี้แล้ว โยมได้กล่าวกับเทวดาเหล่านั้นอย่างนี้ว่า “เทวดา พวกท่านจะบอกอย่างนี้ หรือไม่บอกอย่างนี้ก็ตาม แท้จริง ธรรมก็เป็นธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว” โยมไม่รู้สีกุญแจเพราะเหตุนี้เลย ว่า “พวกเทวดาเข้ามาหาโยม หรือโยมสนทนากับพวก เทวดา” นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๗ ที่โยมมีอยู่

๘. สังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการ ที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้ โยมไม่เห็นสังโยชน์อะไรในตนที่ยังละไม่ได้ นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๘ ที่โยมมีอยู่ ท่านผู้เจริญ ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการนี้แล ที่โยมมีอยู่ แต่โยมไม่ทราบเลยว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ว่า โยมเป็นผู้ประกอบด้วยธรรม ที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการเหล่านี้

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นรับบิณฑบาตในนิเวศน์ของอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีแล้ว ลุกจากอาสนะจากไป ท่านกลับจากบิณฑบาต หลังจากฉันอาหารเสร็จแล้ว เข้าไป เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว นั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลเรื่อง ที่สนทนาปราศรัยกับอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีทั้งหมดให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ ภิกษุ อุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลี เมื่อจะพยากรณ์ให้ถูกต้อง พึงพยากรณ์ไปตามนั้น ภิกษุ เราพยากรณ์ว่าอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการนี้แล และเธอจงทรงจำอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการนี้”

ปฐมอุคคสูตรที่ ๑ จบ^{๑๒}

^{๑๒} อัง.อุทฺทก. (ไทย) ๒๓/๒๑/๒๕๗-๒๖๐.

สรุป

คหปติวรรค เป็นหมวดवादด้วยคหบดี มีทั้งหมด ๑๐ สูตร แต่ละสูตรมีใจความสำคัญดังนี้:

๑. ปฐมอุคคสูตร ว่าด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ของอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลี มีธรรม ๘ ประการ เช่น เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า บริจาคทรัพย์แก่ผู้มีศีล ละสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการ เป็นต้น

๒. ทุตติยอุคคสูตร ว่าด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ของอุคคคหบดีชาวเมืองหัตถิคาม มีธรรมเหมือน ปฐมอุคคสูตร แต่เพิ่มว่ามีนิมนต์พระสงฆ์อย่างไม่มีลำเอียง

๓-๔. ปฐมหัตถกสูตร และ ทุตติยหัตถกสูตร ว่าด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ของหัตถกอุบาสก ชาวเมืองอาฬวี มีธรรม ๗ ประการ เช่น ศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ เป็นพหูสูต จาคะ และปัญญา ในสูตรหลัง กล่าวถึงการสงเคราะห์บริวารด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการ

๕. มหานามสูตร ว่าด้วยเจ้าศากยะ มหานามะ ทูลถามถึงเหตุให้อุบาสกได้ชื่อว่ามีศีลและ ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและผู้อื่น

๖. ชีวกสูตร ว่าด้วยหมอชีวกโกมารภัจ ทูลถามเรื่องเดียวกับมหานามสูตร

๗-๘. ปฐมพลสูตร และ ทุตติยพลสูตร ว่าด้วยกำลัง ๘ ประการ สูตรแรกว่าด้วยกำลังของคนทั่วไป เช่น เด็กมีการร้องไห้ มาตุคามมีความโกรธ เป็นต้น สูตรหลังว่าด้วยกำลังของพระชีนาสพ เช่น การเห็น ว่าสังขารไม่เที่ยง การน้อมจิตไปในนิพพาน เป็นต้น

๙. อักขณสูตร ว่าด้วยขณะที่ไม่สมควรอยู่ประพบัติพรหมจรรย์ เช่น ขณะเป็นสัตว์นรก สัตว์ ติรัจฉาน หรือมนุษย์ที่มีปัญหาทรมาน เป็นต้น ขณะที่สมควรคือขณะที่พระตถาคตอุบัติขึ้นในโลก

๑๐. อนรุทมมหาวิตักกสูตร ว่าด้วยมมหาวิตักกของพระอนรุทมะ มีธรรม ๘ ประการ เช่น เป็น ธรรมของผู้มีกน้อย ผู้สันโดษ ผู้บำเพ็ญเพียร เป็นต้น พระผู้มีพระภาคทรงเสริมว่าต้องเป็นธรรมของผู้ยินดีใน นิปปัญจธรรมด้วย

ข้อคิดตามหลักธรรม:

๑. การมีศรัทธา - ความเชื่อมั่นในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำพา เราให้เดินในทางที่ถูกต้องและทำให้เกิดความสงบสุขในจิตใจ

๒. การมีศีลและจาคะ - การรักษาศีลและการบริจาคทำให้จิตใจบริสุทธิ์และเป็นการฝึกฝน ตนเองให้เป็นคนดี

๓. การฟังธรรมและพิจารณาธรรม - การฟังธรรมและพิจารณาเนื้อความแห่งธรรมเป็นการ เพิ่มพูนปัญญาและทำให้เราเข้าใจโลกและชีวิตมากขึ้น

๔. การวางตนสม่าเสมอและไม่เพ่งโทษ - การมีจิตใจที่เป็นกลาง ไม่ลำเอียงและไม่เพ่งโทษ ผู้อื่น ทำให้เกิดความสงบสุขในสังคมและความสัมพันธ์ที่ดี

๕. การบำเพ็ญเพียรและการมีขันติ - ความพยายามในการปฏิบัติธรรมและการมีความ อดทนทำให้เรามีความเข้มแข็งในจิตใจและสามารถผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ ได้

การนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ในชีวิตประจำวันจะทำให้เรามีจิตใจที่สงบสุข มีความสัมพันธ์ที่ดี และสามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีสติและปัญญา

บทที่ ๑๓

ทานวรรค

ทานวรรค หรือ หมวดว่าด้วยการให้ทาน เป็นหมวดหนึ่งในพระไตรปิฎกที่รวบรวมพระสูตรสำคัญเกี่ยวกับการให้ทานไว้ทั้งหมด ๑๐ สูตร แต่ละสูตรมีเนื้อหาและใจความสำคัญที่แตกต่างกันออกไป โดยในบทนี้จะกล่าวถึงพระสูตรที่ ๑ ถึง ๙ ซึ่งแต่ละสูตรนั้นจะเน้นเรื่องการให้ทานในแง่มุมต่าง ๆ และผลที่เกิดจากการให้ทาน

ในปฐมทานสูตรและทุติยทานสูตร พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงเหตุที่ทำให้บุคคลให้ทาน รวมถึงอานิสงส์ของการให้ทาน ในทานวัตถุสูตรนั้น ทรงกล่าวถึงเหตุแห่งการให้ทานที่หลากหลาย และเขตตสูตรว่าด้วยการเปรียบเทียบคุณสมบัติของนาที่ให้และไม่ให้ผลผลิต และสมณพราหมณ์ที่มีและไม่มีผลานิสงส์ ส่วนทานูปัตติสูตรนั้นแสดงถึงผลที่เกิดจากการให้ทานในแง่มุมต่าง ๆ

นอกจากนี้ ปุณณิกิริยาวัตถุสูตรว่าด้วยเจตนาบำเพ็ญบุญ และสัปปริสทานสูตรที่กล่าวถึงการให้ทานของสัตบุรุษยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการให้ทานอย่างสะอาดและถูกกาล รวมถึงการให้ทานอย่างมีจิตใจผ่องใส

อภิธานสูตรแสดงถึงห้วงบุญกุศลที่หลังไหลมาไม่ขาดสายจากการบำเพ็ญบุญ และทุจจริตวิปากสูตรที่แสดงถึงผลแห่งการกระทำผิดศีลธรรม

บทนี้จึงเป็นการรวบรวมและแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการให้ทานในแง่มุมต่าง ๆ รวมถึงผลที่เกิดจากการให้ทานตามพระสูตรต่าง ๆ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงไว้

ตัวอย่าง ทานวรรค

๑. บาลี

๔. ทานวัตถุโค

๑. ปฐมทานสูตร

๓๑. “อภฺรุมานิ ภิกฺขเว ทานานิ. กตมานิ อภฺรฺ? อาสชฺช ทานํ เทติ ภยา ทานํ เทติ ‘อทาสิ เม’ติ ทานํ เทติ ‘ทสฺสตี เม’ติ ทานํ เทติ ‘สาหุ ทาน’นฺติ ทานํ เทติ ‘อหํ ปจามิ อิมํ น ปจนฺติ นารหามิ ปจนฺโต อปจนฺตานํ ทานํ อทาตุ’นฺติ ทานํ เทติ ‘อิมํ เม ทานํ ททโต กลยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺจตี’ติ ทานํ เทติ จิตฺตาลงฺการจิตฺตปริกฺขารตฺถํ ทานํ เทติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว อภฺรฺ ทานานิ”ติ. ปฐมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๔. ทานวัตถุโค – หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งทาน/

๑. ปฐมทานสูตร – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งทาน สูตรที่ ๑/

๓๑. “อภฺรุมานิ – ๘ ประการ เหล่านี้/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ทานานิ. – วัตถุที่ควรถวายทั้งหลาย/ กตมานิ – คือ อะไรบ้าง/ อภฺรฺ? – ๘ ประการ?/ อาสชฺช – เพราะกระทบทั่ว/ ทานํ – ซึ่งวัตถุที่ควรถวาย/ เทติ; – ย่อมให้/ ภยา – เพราะความกลัว/ ทานํ – ซึ่งวัตถุที่ควรถวาย/ เทติ; – ย่อมให้/ ‘[โส – ผู้นั้น/ บุคคล] – บุคคล/ อทาสิ – ได้ให้แล้ว/ เม’ติ – แก่เรา’ดังนี้/ ทานํ – ซึ่งวัตถุที่ควรถวาย/ เทติ; – ย่อมให้/ ‘[โส – ผู้นั้น/ บุคคล] – บุคคล/ ทสฺสตี – จักให้/ เม’ติ – แก่เรา’ดังนี้/ ทานํ – ซึ่งวัตถุที่ควรถวาย/ เทติ –

ยอมให้/ ‘สาธุ – เป็นกรรมยังประโยชน์ให้สำเร็จ/ ทาน’นติ – การให้ทาน’ดังนี้/ ทาน – ซึ่งวัตถุที่ควรถวาย/
เทติ; – ยอมให้/ ‘อหิ – ข้าพเจ้า/ ปจามิ – ย่อมหุงหาได้/ อิม – เหล่านี้/ [บุคฺคลา – บุคคลทั้งหลาย]/ น ปจ
ติ – ย่อมหุงหาไม่ได้/ [อหิ – ข้าพเจ้า]/ นารahami – ย่อมไม่ควร/ ปจฺนโต – หุงหาได้อยู่/ อปจฺนตานิ – ผู้หุงหา
กินเองไม่ได้/ [บุคฺคลานิ – แก่บุคคลทั้งหลาย]/ ทาน – ซึ่งวัตถุที่ควรถวาย/ อทาตุ’นติ – เพื่อการไม่ให้’ดังนี้/
ทาน – ซึ่งวัตถุที่ควรถวาย/ เทติ; – ยอมให้/ ‘อิม – นี้/ เม – เมื่อข้าพเจ้า/ ทาน – ซึ่งวัตถุที่ควรถวาย/ ททโต
– ให้อยู่/ กลยาโณ – ที่ตีสงาม/ กิตติสทโท – เสียงของการสวดดี/ อพฺภุคฺคจฺจดี’ติ – ย่อมกระจายขึ้นไปยิ่ง’ดังนี้/
ทาน – ซึ่งวัตถุที่ควรถวาย/ เทติ; – ยอมให้/ จิตฺตาลงการจิตฺตปริกฺขารตฺถ – เพื่อเป็นเครื่องประดับแห่งจิต
และบริวารแห่งจิต/ ทาน – ซึ่งวัตถุที่ควรถวาย/ เทติ; – ยอมให้/ อิมานิ โข – เหล่านี้แล/ ภิกฺขเว – ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย/ อญฺฐ – ๘ ประการ/ ทานานิ”ติ. – วัตถุที่ควรถวายทั้งหลาย”ดังนี้แล/
ปฐม. – ที่ ๑/ [ปฐมทานสูตร – ปฐมทานสูตร/ นิฎฐิต – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๔. ทานวรรค หมวดว่าด้วยทาน

๑. ปฐมทานสูตร ๑ ว่าด้วยทาน สูตรที่ ๑

[๓๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๘ ประการนี้

ทาน ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนให้ทานเพราะประสบเข้า๒
 ๒. บุคคลบางคนให้ทานเพราะความกลัว๓
 ๓. บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า “เขาได้ให้แก่เราแล้ว”
 ๔. บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า “เขาจักให้แก่เรา”
 ๕. บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า “การให้ทานเป็นการดี”
 ๖. บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า “เราหุงหากินเองได้ ชนเหล่านี้หุงหากินเองไม่ได้ การที่เรา
หุงหากินเองได้จะไม่ให้ทานแก่ชนเหล่านี้ผู้หุงหากินเองไม่ได้ ไม่ควร”
 ๗. บุคคลบางคนให้ทานด้วยคิดว่า “เมื่อเราให้ทานนี้ กิตติศัพท์อันงามย่อมจรไป”
 ๘. บุคคลบางคนให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุ้งแต่งจิต๔
- ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๘ ประการนี้แล

ปฐมทานสูตรที่ ๑ จบ^{๑๓}

สรุป

ทานวรรค เป็นหมวดหนึ่งในพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องของทาน การให้และผลของทาน โดยมีพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตร ซึ่งแต่ละสูตรมีเนื้อหาสาระสำคัญเกี่ยวกับการให้ทานและผลที่เกิดจากการให้ทาน ดังนี้:

- ๑-๒. ปฐมทานสูตร และทุติยทานสูตร:
 - สูตรแรกกล่าวถึงเหตุผลที่บุคคลให้ทาน ๘ ประการ เช่น ให้เพราะกลัวถูกตำหนิ ให้เพราะหวังชื่อเสียง ฯลฯ
 - สูตรที่สองกล่าวถึงอานิสงส์ของการให้ทาน ว่าทานเป็นเหตุให้เข้าถึงเทวโลก โดยมีเหตุ ๒ ประการ คือ ศรัทธาและhiri
๓. ทานวัตถุสูตร:
 - กล่าวถึงเหตุผลที่บุคคลให้ทาน ๘ ประการ เช่น ให้เพราะชอบ ให้เพราะกลัว ฯลฯ
๔. เขตตสูตร:
 - แสดงเปรียบเทียบคุณสมบัติของนาที่ให้ผลผลิตและไม่ให้ผลผลิต กับคุณสมบัติของสมณพราหมณ์ที่ให้และไม่ให้เกิดผลานิสงส์
๕. ทานูปัตติสูตร:
 - กล่าวถึงผลที่เกิดจากการให้ทาน ๘ ประการ เช่น เกิดในตระกูลสูง เป็นเทวดาชั้นต่างๆ ฯลฯ
๖. ปุญญกิริยาวัตถุสูตร:
 - แสดงว่าเจตนาบำเพ็ญบุญของบุคคลต่างกันได้รับผลต่างกัน จำแนกเป็น ๓ กลุ่ม ๘ ประการ เช่น ให้ทานมากจะเกิดเป็นเทวดา ฯลฯ
๗. สปัปฺริสทานสูตร:
 - ว่าด้วยการให้ทานของสัตบุรุษ ๘ ประการ เช่น ให้ของสะอาด ให้ของประณีต ฯลฯ
๘. สปัปฺริสสูตร:
 - กล่าวถึงคุณประโยชน์ของสัตบุรุษ ๘ ประการ เช่น เกิดมาเพื่อประโยชน์ของมารดาบิดา บุตรภรรยา ฯลฯ
๙. อภิสันทสูตร:
 - ว่าด้วยห้วงบุญกุศล ๘ ประการ เช่น การถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ
๑๐. ทุจจริตวิปากสูตร:
 - กล่าวถึงผลแห่งทุจจริต ๘ ประการ เช่น การฆ่าสัตว์มีผลให้เกิดในนรก หรือเป็นผู้มีอายุน้อยเมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ฯลฯ

ข้อคิดดีๆ ตามหลักธรรม:

การให้ทานเป็นการเสียสละที่สร้างความสุขทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ การให้ทานด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์และตั้งใจดีจะนำมาซึ่งผลดีในชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการเกิดในภพภูมิที่ดี มีความสุขสมบูรณ์ หรือการเข้าถึงความสงบทางจิตใจ การให้ทานยังเป็นการฝึกฝนจิตใจให้มีความเมตตา กรุณา และปล่อยวางจากความตระหนี่ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติธรรมที่นำไปสู่การพ้นทุกข์ การให้ทานที่ดีที่สุดคือการให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่หวังผลตอบแทน เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นโดยแท้จริง

บทที่ ๑๔

อุโปสถวรรค

อุโปสถวรรค หรือ หมวดยุบายอุโบสถ เป็นส่วนหนึ่งของพระสูตรที่เน้นการปฏิบัติธรรมทางศีลธรรม โดยเฉพาะการรักษาอุโบสถศีล ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่มีอานิสงส์มาก ทั้งในด้านจริยธรรมและการยกระดับจิตใจ อุโปสถวรรคนี้ประกอบด้วยพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตร ซึ่งสาระสำคัญของ ๕ สูตรแรกว่าด้วย "องค์แห่งอุโบสถ ๘ ประการ" ที่ผู้ปฏิบัติควรรักษาให้บริสุทธิ์ในวันอุโบสถ เนื้อหาครอบคลุมถึงวิธีปฏิบัติและผลของการรักษาศีล ๘ โดยมีการแสดงทั้งในรูปแบบสังเขปและพิสดารเพื่อให้เข้าใจถึงอานิสงส์ที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

องค์แห่งอุโบสถ ๘ ประการ เช่น การละเว้นการฆ่าสัตว์ ละเว้นการลักทรัพย์ การประพฤติพรหมจรรย์ และอื่น ๆ เป็นหลักปฏิบัติที่เน้นการละเว้นความชั่วและการเจริญในคุณธรรมสูงสุด ด้วยการยึดถือเป็นแนวทางสำหรับผู้ต้องการเจริญธรรมและหลุดพ้นจากกิเลส การรักษาอุโบสถนี้ได้รับการยกย่องว่ามีอานิสงส์มากกว่าแม้แต่การครอบครองราชสมบัติในโลกมนุษย์ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาจิตใจให้เกิดความสงบสุข

ตัวอย่าง อุโปสถวรรค

๑. บาลี

๕. อุโปสถวคโค

๑. สงขิตตฺอุโปสถสูตรํ

๔๑. เอวํ เม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เขตฺวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. ตตร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺนเต”ติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสัสนฺ. ภควา เอตทวโจ “อญฺญคสมนฺนาคโต ภิกฺขเว อุโปสฺสโถ อุปฺพุตฺถโถ มหปฺพลโหติ มหานิสฺสโส มหาสุตฺติโก มหาวิปฺภาโร. กถํ อุปฺพุตฺถโถ จ ภิกฺขเว อญฺญคสมนฺนาคโต อุโปสฺสโถ มหปฺพลโหติ มหานิสฺสโส มหาสุตฺติโก มหาวิปฺภาโร? อธิ ภิกฺขเว อริยสาวโก อิติ ปฏิสฺสยฺจภิกฺขติ ‘ยาวชีวํ อรหฺนโต ปาณฺาติปาตํ ปหฺยา ปาณฺาติปาตา ปฏฺวิโรตา นิหิตทณฺหา นิหิตสฺสเถา ลฺหฺซี ทฺยาปณฺา สพฺพปาณฺภูตฺหิตานุกมฺปิโน วิหฺรณฺติ. อหํ ปชฺช อิมญจ รตฺตี อิมญจ ทิวสํ ปาณฺาติปาตํ ปหฺยา ปาณฺาติปาตา ปฏฺวิโรตานิหิตทณฺโท นิหิตสฺสเถ ลฺหฺซี ทฺยาปณฺโน สพฺพปาณฺภูตฺหิตานุกมฺปิ วิหฺรามิ. อิมินาปงฺเคน อรหฺตํ อนุกโรมิ อุโปสฺสโถ จ เม อุปฺพุตฺถโถ ภวิสฺสตี’ติ. อิมินา ปฐฺเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ. “ยาวชีวํ อรหฺนโต อทินฺนาทานํ ปหฺยา อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรตา ทินฺนาทายี ทินฺนปฏฺกิงฺซี อเถเนน สุจฺญเเทน อตฺตนา วิหฺรณฺติ. อหํ ปชฺช อิมญจ รตฺตี อิมญจ ทิวสํ อทินฺนาทานํ ปหฺยา อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรตํ ทินฺนาทายี ทินฺนปฏฺกิงฺซี อเถเนน สุจฺญเเทน อตฺตนา วิหฺรามิ. อิมินาปงฺเคน อรหฺตํ อนุกโรมิ อุโปสฺสโถ จ เม อุปฺพุตฺถโถ ภวิสฺสตี’ติ. อิมินา ทฺติเยน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ. “ยาวชีวํ อรหฺนโต อพฺรหฺมจฺริยํ ปหฺยา พฺรหฺมจฺริโน อาราจฺริโน วิโรตา เมถฺนา คามธฺมา. อหํ ปชฺช อิมญจ รตฺตี อิมญจ ทิวสํ อพฺรหฺมจฺริยํ ปหฺยา พฺรหฺมจฺริ อาราจฺริ วิโรตํ เมถฺนา คามธฺมา. อิมินาปงฺเคน อรหฺตํ อนุกโรมิ อุโปสฺสโถ จ เม อุปฺพุตฺถโถ ภวิสฺสตี’ติ. อิมินา ทฺติเยน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ. “ยาวชีวํ อรหฺนโต มุสฺสาวาทํ ปหฺยา มุสฺสาวาทา ปฏฺวิโรตา สจฺจวาทีโน สจฺจสนฺธา เถตา ปจฺจยิกา อวิสฺวาทโก โลกสฺส. อหํ ปชฺช อิมญจ รตฺตี อิมญจ ทิวสํ มุสฺสาวาทํ ปหฺยา มุสฺสาวาทา ปฏฺวิโรตํ สจฺจวาที สจฺจสนฺโธ เถโต ปจฺจยิกา อวิสฺวาทโก โลกสฺส. อิมินาปงฺเคน อรหฺตํ อนุกโรมิ อุโปสฺสโถ จ เม อุปฺพุตฺถโถ ภวิสฺสตี’ติ. อิมินา จตฺตเถน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ. “ยาว

ชีว์ อรหันโต สุราเมрымชชปมาทภูฐานํ ปหาย สุราเมрымชชปมาทภูฐานา ปฏิวิรตา. อหํ ปชช อิมญจ รตตี อิมญจ ทิวสํ สุราเมрымชชปมาทภูฐานํ ปหาย สุราเมрымชชปมาทภูฐานา ปฏิวิรโต. อิมินาปงเคน อรหํ อนุกโรมิ อุโปสโส จ เม อุปุตโต ภวิสสตี’ติ. อิมินา ปญจเมน องเคน สมณนาคโต โหติ. “ยาวชีว์ อรหันโต เอกภตติกา รตตุปรตา วิรตา วิกาลโภชนา. อหํ ปชช อิมญจ รตตี อิมญจ ทิวสํ เอกภตติโก รตตุปรโต วิรโต วิกาลโภชนา. อิมินาปงเคน อรหํ อนุกโรมิ อุโปสโส จ เม อุปุตโต ภวิสสตี’ติ. อิมินา ฉฏฐเณ องเคน สมณนาคโต โหติ. “ยาวชีว์ อรหันโต นจจคิตวาทิตวิสุททสสนมาลาคนธวิเลปนธารณมณฑนวิภูสนภูฐานํ ปหาย นจจคิตวาทิตวิสุททสสนมาลาคนธวิเลปนธารณมณฑนวิภูสนภูฐานา ปฏิวิรตา. อหํ ปชช อิมญจ รตตี อิมญจ ทิวสํ นจจคิตวาทิตวิสุททสสนมาลาคนธวิเลปนธารณมณฑนวิภูสนภูฐานํ ปหาย นจจคิตวาทิตวิสุททสสนมาลาคนธวิเลปนธารณมณฑนวิภูสนภูฐานา ปฏิวิรโต. อิมินาปงเคน อรหํ อนุกโรมิ อุโปสโส จ เม อุปุตโต ภวิสสตี’ติ. อิมินา สตตเมน องเคน สมณนาคโต โหติ. “ยาวชีว์ อรหันโต อุจจาसनมหาสยณํ ปหาย อุจจาसनมหาสยนา ปฏิวิรตานิจเสยฺยํ กปเปนติ มญจเก วา ตินสนถารเก วา. อหํ ปชช อิมญจ รตตี อิมญจ ทิวสํ อุจจาसनมหาสยณํ ปหาย อุจจาसनมหาสยนา ปฏิวิรโต นิจเสยฺยํ กปเปมิ มญจเก วา ตินสนถารเก วา. อิมินาปงเคน อรหํ อนุกโรมิ อุโปสโส จ เม อุปุตโต ภวิสสตี’ติ. อิมินา อฏฐเมน องเคน สมณนาคโต โหติ. เอวํ อุปุตโต โข ภิกขเว อฏฐงคสมณนาคโต อุโปสโส มหปฺฟโล โหติ มหานิสฺโส มหาชุตฺติโก มหาวิปฺผาโร’ติ. ปฐมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๕. อุโปสถวคโค – หมดเป็นเครื่องแสดงซึ่งอุโปสถ/

๑. สงฺขิตฺตฺอุโปสถสฺสํ – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งอุโปสถโดยย่อ/

๔๑. เอวมเม – อย่างนี้ อันข้าพเจ้า/ สุตํ; – สดับมาแล้ว/ เอกํ – หนึ่ง/ สมยํ – ในสมัย/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ สาวตถึยํ – ในเมืองชื่อว่าสาวตถึ/ วิหริติ – ย่อมทรงประทับอยู่/ เขตวนเ – ชื่อว่าเขตวัน/ อนาถปิณฑิกสฺส – ของคฤหบดีผู้มีก้อนข้าวเพื่อบุคคลผู้มีที่พึ่งหาไม่ได้/ อารามเ. – ณ อาราม/ ตตร โข – นั้นแล/ [เขตวนเ – ชื่อว่าเขตวัน/ อารามเ. – ณ อาราม]/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ ภิกฺขุ – ซึ่งภิกษุทั้งหลาย/ อามนฺเตสิ – ตรัสเรียกมาแล้ว/ “ภิกฺขโว”ติ. “ภิกษุทั้งหลาย”ดังนี้/ “ภทฺเต”ติ. – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ”ดังนี้/ เต – เหล่านั้น/ ภิกฺขุ – ภิกษุทั้งหลาย/ ภควโต – ต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปจฺจสฺสํ. – พึงตอบแล้ว/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทวโจ – ได้ตรัสแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “อฏฺฐงคสมณนาคโต – ที่มาตามพร้อมแล้วด้วยองค์ประกอบ ๘ ประการ/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อุโปสโส – อุโปสถ/ อุปุตโต – ที่เข้าไปอาศัยอยู่แล้ว/ มหปฺฟโล – เป็นอุโปสถมีผลมาก/ โหติ – ย่อมเป็น/ มหานิสฺโส – เป็นอุโปสถมีอานิสงส์มาก/ มหาชุตฺติโก – เป็นอุโปสถมีความรุ่งเรืองมาก/ มหาวิปฺผาโร. – เป็นอุโปสถที่แผ่ไพศาลมาก/ กถํ – เป็นอย่างไร/ อุปุตโต – ที่เข้าไปอาศัยอยู่แล้ว/ จ – ก็/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อฏฺฐงคสมณนาคโต – ที่มาตามพร้อมแล้วด้วยองค์ประกอบ ๘ ประการ/ อุโปสโส – อุโปสถ/ มหปฺฟโล – เป็นอุโปสถมีผลมาก/ โหติ – ย่อมเป็น/ มหานิสฺโส – เป็นอุโปสถมีอานิสงส์มาก/ มหาชุตฺติโก – เป็นอุโปสถมีความรุ่งเรืองมาก/ มหาวิปฺผาโร? – เป็นอุโปสถที่แผ่ไพศาลมาก?/ อิทํ – นี่/ [ธมฺมวินยเ. – ในพระธรรมและพระวินัย]/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อริยสาวโก – สาวกผู้ประเสริฐ/ อิติ – ดังนี้/ ปฏฺฐิสถจิกฺขติ – ย่อมเห็นพร้อมเฉพาะ/ ‘ยาวชีว์ – ตลอดกาลมิกำหนดเพียงไรแห่งชีวิต/ อรหันโต – ผู้เป็นพระอรหันต์/ [บุคฺคลา – บุคคลทั้งหลาย]/ ปาณาติปาตํ – ซึ่งการยังสัตว์ผู้ล้มปรานให้ตกลงไป/ ปหาย – ละออกแล้ว/ ปาณาติปาตา – จากการยังสัตว์ผู้ล้มปรานให้ตกลงไป/ ปฏิวิรตา – เป็นผู้งดเว้นเฉพาะแล้ว/ นิหิตทณฺหา – เป็นผู้มีทณฺหาที่วางลงแล้ว/ นิหิตสฺสตา – เป็นผู้มีศรัทธารูทที่วางลงแล้ว/ ลขฺซี – เป็นผู้มีคุณละอายใจ/ ทยาปณฺนา – เป็นผู้ถึงยังแล้วด้วย

ความสงสาร/ สัพพปาณภูตหิตานุกมปิโน – เป็นผู้อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลต่อสัตว์ผู้มีลมปราณและสัตว์ผู้มีร่างกายที่เป็นแล้วทั้งปวงโดยปกติ/ วิหรนติ. – ย่อมพำนักอยู่/ อหมปชช – ในวันนี้ แม่ข้าพเจ้า/ อิมญจ – นี้ ด้วย/ รตติ – ตลอดกลางคืน/ อิมญจ – นี้ ด้วย/ ทิวส – ตลอดกลางวัน/ ปาณาติปาต – ซึ่งการยังสัตว์ผู้มีลมปราณให้ตกลงไป/ ปหาย – ละออกแล้ว/ ปาณาติปาตา – จากการยังสัตว์ผู้มีลมปราณให้ตกลงไป/ ปฏิวิริโต – เป็นผู้งดเว้นเฉพาะแล้ว/ นิหิตทณโท – เป็นผู้มีท่อนไม้ที่วางลงแล้ว/ นิหิตสตุโล – เป็นผู้มีศาสตราที่วางลงแล้ว/ ลชชี – เป็นผู้มีความสะดวกสบาย/ ทยาปนโน – เป็นผู้ถึงยังแล้วด้วยความสงสาร/ สัพพปาณภูตหิตานุกมปิ – เป็นผู้อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลต่อสัตว์ผู้มีลมปราณและสัตว์ผู้มีร่างกายที่เป็นแล้วทั้งปวงโดยปกติ/ วิหรามิ. – ย่อมพำนักอยู่/ อิมินาปงเคน – เพราะองค์ประกอบ นี้บ้าง/ อรหต – ต่อพระอรหันต์ทั้งหลาย/ อนุโครมิ – ชื่อว่าย่อมกระทำตาม/ อุโปสโต จ – อุโบสถ ด้วย/ เม – อันข้าพเจ้า/ อุปุตโต – เป็นที่เข้าไปอาศัยอยู่แล้ว/ ภวิสสตี’ติ. – จักเป็น”ดังนี้/ อิมินา – นี้/ ปฐเมน – ที่ ๑/ องเคน – ด้วยองค์ประกอบ/ สมณนาโค – เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว/ โหติ; – ย่อมเป็น/ “ยาวชีว – ตลอดกาลมีกำหนดเพียงไรแห่งชีวิต/ อรหนโต – ผู้เป็นพระอรหันต์/ [บุคคลา – บุคคลทั้งหลาย]/ อทินนาทาน – ซึ่งการถือเอาซึ่งวัตถุอันเจ้าของไม่ให้แล้ว/ ปหาย – ละออกแล้ว/ อทินนาทานา – จากการถือเอาซึ่งวัตถุอันเจ้าของไม่ให้แล้ว/ ปฏิวิริโต – เป็นผู้งดเว้นเฉพาะแล้ว/ ทินนาทายี – เป็นผู้ถือเอาซึ่งวัตถุอันเจ้าของให้แล้วโดยปกติ/ ทินนปาภิกงชี – เป็นผู้มุ่งหวังเฉพาะซึ่งวัตถุอันเจ้าของให้แล้วโดยปกติ/ อถเนน – เป็นผู้ไม่ใช่ว่า/ สัจญเตน – เป็นผู้สะอาดเป็นแล้ว/ อดตนา – มีตน/ วิหรนติ. – ย่อมพำนักอยู่/ อหมปชช – ในวันนี้ แม่ข้าพเจ้า/ อิมญจ รตติ – ตลอดกลางคืนนี้ ด้วย/ อิมญจ – นี้ ด้วย/ ทิวส – ตลอดกลางวัน/ อทินนาทาน – ซึ่งการถือเอาซึ่งวัตถุอันเจ้าของไม่ให้แล้ว/ ปหาย – ละออกแล้ว/ อทินนาทานา – จากการถือเอาซึ่งวัตถุอันเจ้าของไม่ให้แล้ว/ ปฏิวิริโต – เป็นผู้งดเว้นเฉพาะแล้ว/ ทินนาทายี – เป็นผู้ถือเอาซึ่งวัตถุอันเจ้าของให้แล้วโดยปกติ/ ทินนปาภิกงชี – เป็นผู้มุ่งหวังเฉพาะซึ่งวัตถุอันเจ้าของให้แล้วโดยปกติ/ อถเนน – เป็นผู้ไม่ใช่ว่า/ สัจญเตน – เป็นผู้สะอาดเป็นแล้ว/ อดตนา – มีตน/ วิหรามิ. – ย่อมพำนักอยู่/ อิมินาปงเคน – เพราะองค์ประกอบ นี้บ้าง/ อรหต – ต่อพระอรหันต์ทั้งหลาย/ อนุโครมิ – ชื่อว่าย่อมกระทำตาม/ อุโปสโต จ – อุโบสถ ด้วย/ เม – อันข้าพเจ้า/ อุปุตโต – เป็นที่เข้าไปอาศัยอยู่แล้ว/ ภวิสสตี’ติ. – จักเป็น”ดังนี้/ อิมินา – นี้/ ทติเยน – ที่ ๒/ องเคน – ด้วยองค์ประกอบ/ สมณนาโค – เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว/ โหติ; – ย่อมเป็น/ “ยาวชีว – ตลอดกาลมีกำหนดเพียงไรแห่งชีวิต/ อรหนโต – ผู้เป็นพระอรหันต์/ [บุคคลา – บุคคลทั้งหลาย]/ อพฺรหมจริย – ซึ่งการประพฤติซึ่งธรรมที่ไม่ประเสริฐ/ ปหาย – ละออกแล้ว/ พฺรหมจารีโน – เป็นผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ อารাজারโน – เป็นผู้ประพฤติห่างไกลโดยปกติ/ วิรตา – เป็นผู้ยินดีไปปราศแล้ว/ เมณนา – ที่พึงกระทำโดยความเป็นคู่/ คามธมมา. – จากธรรมของประชาชนผู้อาศัยอยู่ในบ้าน/ อหมปชช – ในวันนี้ แม่ข้าพเจ้า/ อิมญจ – นี้ ด้วย/ รตติ – ตลอดกลางคืน/ อิมญจ – นี้ ด้วย/ ทิวส – ตลอดกลางวัน/ อพฺรหมจริย – ซึ่งการประพฤติซึ่งธรรมที่ไม่ประเสริฐ/ ปหาย – ละออกแล้ว/ พฺรหมจารี – ว่าเป็นผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ อารাজারี – เป็นผู้ประพฤติห่างไกลโดยปกติ/ วิรโต – เป็นผู้ยินดีไปปราศแล้ว/ เมณนา – ที่พึงกระทำโดยความเป็นคู่/ คามธมมา. – จากธรรมของประชาชนผู้อาศัยอยู่ในบ้าน/ อิมินาปงเคน – เพราะองค์ประกอบ นี้บ้าง/ อรหต – ต่อพระอรหันต์ทั้งหลาย/ อนุโครมิ – ชื่อว่าย่อมกระทำตาม/ อุโปสโต จ – อุโบสถ ด้วย/ เม – อันข้าพเจ้า/ อุปุตโต – เป็นที่เข้าไปอาศัยอยู่แล้ว/ ภวิสสตี’ติ. – จักเป็น”ดังนี้/ อิมินา – นี้/ ตติเยน – ที่ ๓/ องเคน – ด้วยองค์ประกอบ/ สมณนาโค – เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว/ โหติ. – ย่อมเป็น/ “ยาวชีว – ตลอดกาลมีกำหนดเพียงไรแห่งชีวิต/ อรหนโต – ผู้เป็นพระอรหันต์/ [บุคคลา – บุคคลทั้งหลาย]/ มุสาวาท – ซึ่งการกล่าวเท็จ/ ปหาย – ละออกแล้ว/ มุสาวาทา – จากการกล่าวเท็จ/ ปฏิวิริตา – เป็นผู้งดเว้นเฉพาะแล้ว/ สจจ

วาทีโน - เป็นผู้กล่าวซึ่งคำสัตย์โดยปกติ/ สัจจนธา - เป็นผู้ดำรงไว้พร้อมซึ่งความจริง/ เถตา - เป็นผู้มียถ้อยคำเป็นหลัก/ ปจยิกา - เป็นผู้เชื่อถือได้/ อวิสวาทกา - เป็นผู้ไม่กล่าวให้คลาดเคลื่อน/ โลกสส. - ต่อสัตว์ผู้อาศัยอยู่ในโลก/ อหัมปช - ในวันนี้ แม่ข้าพเจ้า/ อิมญ - นี้ ด้วย/ รตตี - ตลอดกลางคืน/ อิมญ - นี้ ด้วย/ ทิวส์ - ตลอดกลางวัน/ มุสาวาท - ซึ่งการกล่าวเท็จ/ ปหาย - ละออกแล้ว/ มุสาวาทา - จากการกล่าวเท็จ/ ปฏิวโร - เป็นผู้ดเว้นเฉพาะแล้ว/ สจจวาที - เป็นผู้กล่าวซึ่งคำสัตย์โดยปกติ/ สจจนโธ - เป็นผู้ดำรงไว้พร้อมซึ่งความจริง/ เถโต - เป็นผู้มั่นคงแล้ว/ ปจยิโก - เป็นผู้ควรถึงเฉพาะ/ อวิสวาทโก - เป็นผู้ไม่กล่าวให้คลาดเคลื่อน/ โลกสส. - ต่อสัตว์ผู้อาศัยอยู่ในโลก/ อิมินาปงเคน - เพราะองค์ประกอบ นี้บ้าง/ อรหต - ต่อพระอรหันต์ทั้งหลาย/ อนุกรม - ชื่อว่าย่อมกระทำตาม/ อุโปสโก จ - อุโบสถ ด้วย/ เม - อันข้าพเจ้า/ อุปุตโต - เป็นที่เข้าไปอาศัยอยู่แล้ว/ ภวิสสตี'ติ. - จักเป็น"ดังนี้/ อิมินา - นี้/ จตฺตเถน - ที่ ๔/ องเคน - ด้วยองค์ประกอบ/ สมณาคโต - เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว/ โหติ; - ย่อมเป็น/ "ยาวชีวิ - ตลอดกาลมีกำหนดเพียงไรแห่งชีวิต/ อรหนโต - ผู้เป็นพระอรหันต์/ [บุคคลา - บุคคลทั้งหลาย]/ สุราเมรยชชปมาทญฺญาน - ซึ่งการดำรงอยู่ในความมัวเมาทั่วที่มีน้ำเมาคือสุราและเมรัยเป็นเหตุ/ ปหาย - ละออกแล้ว/ สุราเมรยชชปมาทญฺญานา - จากการดำรงอยู่ในความมัวเมาทั่วที่มีน้ำเมาคือสุราและเมรัยเป็นเหตุ/ ปฏิวโร; - เป็นผู้ดเว้นเฉพาะแล้ว/ อหัมปช - ในวันนี้ แม่ข้าพเจ้า/ อิมญ รตตี - ตลอดกลางคืนนี้ ด้วย/ อิมญ - นี้ ด้วย/ ทิวส์ - ตลอดกลางวัน/ สุราเมรยชชปมาทญฺญาน - ซึ่งการดำรงอยู่ในความมัวเมาทั่วที่มีน้ำเมาคือสุราและเมรัยเป็นเหตุ/ ปหาย - ละออกแล้ว/ สุราเมรยชชปมาทญฺญานา - จากการดำรงอยู่ในความมัวเมาทั่วที่มีน้ำเมาคือสุราและเมรัยเป็นเหตุ/ ปฏิวโร - เป็นผู้ดเว้นเฉพาะแล้ว/ อิมินาปงเคน - เพราะองค์ประกอบ นี้บ้าง/ อรหต - ต่อพระอรหันต์ทั้งหลาย/ อนุกรม - ชื่อว่าย่อมกระทำตาม/ อุโปสโก จ - อุโบสถ ด้วย/ เม - อันข้าพเจ้า/ อุปุตโต - เป็นที่เข้าไปอาศัยอยู่แล้ว/ ภวิสสตี'ติ. - จักเป็น"ดังนี้/ อิมินา - นี้/ ปญจเมน - ที่ ๕/ องเคน - ด้วยองค์ประกอบ/ สมณาคโต - เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว/ โหติ; - ย่อมเป็น/ "ยาวชีวิ - ตลอดกาลมีกำหนดเพียงไรแห่งชีวิต/ อรหนโต - ผู้เป็นพระอรหันต์/ [บุคคลา - บุคคลทั้งหลาย]/ เอกภตติกา - เป็นผู้บริโศกซึ่งข้าวสวยมื้อเดียว/ รตตฺตฺปรตา - เป็นผู้เข้าไปดเว้นแล้วในกลางคืน/ วิรตา - เป็นผู้ยินดีไปปราศแล้ว/ วิกาลโภชนา. - จากการบริโศกในสมัยที่มีกาลไปปราศแล้ว/ อหัมปช - ในวันนี้ แม่ข้าพเจ้า/ อิมญ - นี้ ด้วย/ รตตี - ตลอดกลางคืน/ อิมญ - นี้ ด้วย/ ทิวส์ - ตลอดกลางวัน/ เอกภตติโก - เป็นผู้บริโศกซึ่งข้าวสวยมื้อเดียว/ รตตฺตฺปรโต - เป็นผู้เข้าไปดเว้นแล้วในกลางคืน/ วิรโต - เป็นผู้ยินดีไปปราศแล้ว/ วิกาลโภชนา. - จากการบริโศกในสมัยที่มีกาลไปปราศแล้ว/ อิมินาปงเคน - เพราะองค์ประกอบ นี้บ้าง/ อรหต - ต่อพระอรหันต์ทั้งหลาย/ อนุกรม - ชื่อว่าย่อมกระทำตาม/ อุโปสโก จ - อุโบสถ ด้วย/ เม - อันข้าพเจ้า/ อุปุตโต - เป็นที่เข้าไปอาศัยอยู่แล้ว/ ภวิสสตี'ติ. - จักเป็น"ดังนี้/ อิมินา - นี้/ ญฺญเฐน - ที่ ๖/ องเคน - ด้วยองค์ประกอบ/ สมณาคโต - เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว/ โหติ; - ย่อมเป็น/ "ยาวชีวิ - ตลอดกาลมีกำหนดเพียงไรแห่งชีวิต/ อรหนโต - ผู้เป็นพระอรหันต์/ [บุคคลา - บุคคลทั้งหลาย]/ นจจคิตฺวาทิตฺวิสูกทสฺสนมลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสณญฺญาน - ซึ่งฐานะแห่งการดูซึ่งการฟ้อนรำ การขับร้อง การประโคม การแสดงที่เป็นข้าศึก การทัดทรง การตบแต่ง การประดับโดยพิเศษซึ่งดอกไม้ ของหอมและวัตถุเป็นเครื่องอุปโลภโดยพิเศษ/ ปหาย - ละออกแล้ว/ นจจคิตฺวาทิตฺวิสูกทสฺสนมลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสณญฺญานา - จากฐานะแห่งการดูซึ่งการฟ้อนรำ การขับร้อง การประโคม การแสดงที่เป็นข้าศึก การทัดทรง การตบแต่ง การประดับโดยพิเศษซึ่งดอกไม้ ของหอมและวัตถุเป็นเครื่องอุปโลภโดยพิเศษ/ ปฏิวโร. - เป็นผู้ดเว้นเฉพาะแล้ว/ อหัมปช - ในวันนี้ แม่ข้าพเจ้า/ อิมญ - นี้ ด้วย/ รตตี - ตลอดกลางคืน/ อิมญ - นี้ ด้วย/ ทิวส์ - ตลอดกลางวัน/ นจจคิตฺวาทิตฺวิสูกทสฺสนมลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสณญฺญาน - ซึ่งฐานะแห่งการดูซึ่งการ

ฟ้อนรำ การขับร้อง การประโคม การแสดงที่เป็นข้าศึก การทัดทรง การตบแต่ง การประดับโดยพิเศษซึ่งดอกไม้ ของหอมและวัตถุเป็นเครื่องลูบไล้โดยพิเศษ/ **ปหาย** - ละออกแล้ว/ **นจจคิตวาทิตวิสูกทสสน มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสณฺฐานา** - จากฐานะแห่งการดูซึ่งการฟ้อนรำ การขับร้อง การประโคม การแสดงที่เป็นข้าศึก การทัดทรง การตบแต่ง การประดับโดยพิเศษซึ่งดอกไม้ ของหอมและวัตถุเป็นเครื่องลูบไล้โดยพิเศษ/ **ปฏิวโร** - เป็นผู้ดเว้นเฉพาะแล้ว/ **อิมินาปงเคน** - เพราะองค์ประกอบ นี้บ้าง/ **อรหตฺ** - ต่อพระอรหันต์ทั้งหลาย/ **อนุกโรมิ** - ชื่อว่าย่อมกระทำตาม/ **อุโปสโก จ** - อุโบสถ ด้วย/ **เม** - อันข้าพเจ้า/ **อุปุตโต** - เป็นที่เข้าไปอาศัยอยู่แล้ว/ **ภวิสฺสตีติ** - จักเป็น”ดังนี้/ **อิมินา** - นี้/ **สตฺตเมน** - ที่ ๗/ **องเคน** - ด้วยองค์ประกอบ/ **สมนฺนาคโต** - เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว/ **โหติ**; - ย่อมเป็น/ “ยาวชีว - ตลอดกาลมีกำหนดเพียงไรแห่งชีวิต/ **อรหฺนโต** - ผู้เป็นพระอรหันต์/ **[บุคฺคลา** - บุคคลทั้งหลาย]/ **อุจฺจาसनมหาสยฺนํ** - ซึ่งที่เป็นที่นอนอย่างสูงและที่เป็นที่นอนอย่างใหญ่/ **ปหาย** - ละออกแล้ว/ **อุจฺจาसनมหาสยฺนา** - จากที่เป็นที่นอนอย่างสูงและที่เป็นที่นอนอย่างใหญ่/ **ปฏิวโร** - เป็นผู้ดเว้นเฉพาะแล้ว/ **นิจฺเสยฺย** - ซึ่งการนอนบนที่เป็นที่นอนต่ำ/ **กปฺเปมิ** - ย่อมสำเร็จ/ **มณฺจเก วา** - บนเตียง หรือ/ **ติณฺสนถารเก วา** - หรือว่า บนที่เป็นที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้า/ **อหฺมปชฺช** - ในวันนี้ แม่ข้าพเจ้า/ **อิมญจ** - นี้ ด้วย/ **รตฺติ** - ตลอดกลางคืน/ **อิมญจ** - นี้ ด้วย/ **ทิวสํ** - ตลอดกลางวัน/ **อุจฺจาसनมหาสยฺนํ** - ซึ่งที่เป็นที่นอนอย่างสูงและที่เป็นที่นอนอย่างใหญ่/ **ปหาย** - ละออกแล้ว/ **อุจฺจาसनมหาสยฺนา** - จากที่เป็นที่นอนอย่างสูงและที่เป็นที่นอนอย่างใหญ่/ **ปฏิวโร** - เป็นผู้ดเว้นเฉพาะแล้ว/ **นิจฺเสยฺย** - ซึ่งการนอนบนที่เป็นที่นอนต่ำ/ **กปฺเปมิ** - ย่อมสำเร็จ/ **มณฺจเก วา** - บนเตียง หรือ/ **ติณฺสนถารเก วา** - หรือว่า บนที่เป็นที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้า/ **อิมินาปงเคน** - เพราะองค์ประกอบ นี้บ้าง/ **อรหตฺ** - ต่อพระอรหันต์ทั้งหลาย/ **อนุกโรมิ** - ชื่อว่าย่อมกระทำตาม/ **อุโปสโก จ** - อุโบสถ ด้วย/ **เม** - อันข้าพเจ้า/ **อุปุตโต** - เป็นที่เข้าไปอาศัยอยู่แล้ว/ **ภวิสฺสตีติ** - จักเป็น”ดังนี้/ **อิมินา** - นี้/ **อฏฺฐเมน** - ที่ ๘/ **องเคน** - ด้วยองค์ประกอบ/ **สมนฺนาคโต** - เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว/ **โหติ**; - ย่อมเป็น/ **เอวํ** - อย่างนี้/ **อุปุตโต โข** - ที่เข้าไปอาศัยอยู่แล้ว/ **ภิกฺขเว** - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **อฏฺฐงฺกสมนฺนาคโต** - ที่มาตามพร้อมแล้วด้วยองค์ประกอบ ๘ ประการ/ **อุโปสโก** - อุโบสถ/ **มหฺปผโล** - เป็นอุโบสถมีผลมาก/ **โหติ** - ย่อมเป็น/ **มหานิสฺสํ** - เป็นอุโบสถมีอานิสงส์มาก/ **มหาชุตฺโต** - เป็นอุโบสถมีความรุ่งเรืองมาก/ **มหาวิปฺพาโรติ** - เป็นอุโบสถที่แผ่ไพศาลมาก”ดังนี้/

ปฐฺมํ - ที่ ๑/ **[สังฆิตฺตูปสฺถสฺสุตฺตํ** - สังฆิตฺตูปสฺถสฺสุตฺร/ **นิฏฺฐิตํ** - จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๕. อุโปสถวรรค หมวดว่าด้วยอุโบสถ

๑. สังฆิตฺตูปสฺถสฺสุตฺร ว่าด้วยอุโบสถโดยย่อ

[๔๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก- เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้อ่า ภิกษุทั้งหลาย อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก เป็นอย่างไรคือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า

๑. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วางทณฺหาวุธ และคัสตราวุธ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดชีวิต แม้เรากละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ

วาง พันธพาวุธและศัสตราวุธ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดวันหนึ่ง และคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๑ นี้

๒. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ คือ รับเอาแต่ของ ที่เขาให้ มุ่งหวังแต่ของที่เขาให้ ไม่เป็นขโมย เป็นคนสะอาดอยู่ ตลอดชีวิต แม้เราก้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับเอาแต่ของ ที่เขาให้ มุ่งหวังแต่ของที่เขาให้ ไม่เป็นขโมย เป็นคนสะอาดอยู่ตลอด วันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตาม พระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๒ นี้

๓. พระอรหันต์ทั้งหลายละพฤติกรรมอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ คือ ประพฤติพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้านอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก้ละพฤติกรรมอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ คือ ประพฤติพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้านอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๓ นี้

๔. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการพูดเท็จ คือ พูดแต่คำสัตย์ ดำรงความสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลัก เชื่อถือได้ ไม่หลอกลวงชาวโลกอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ คือ พูดแต่ คำสัตย์ ดำรงความสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลัก เชื่อถือได้ ไม่หลอกลวงชาวโลกอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๔ นี้

๕. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก้ละเว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาทอยู่ตลอดวันและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบ ด้วยองค์ที่ ๕ นี้

๖. พระอรหันต์ทั้งหลาย ฉันทมือเดียว ไม่ฉันทอนกลางคืน เว้นขาดจากการฉันทในเวลาวิกาลอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก้บริโภคมือเดียว ไม่บริโภค ตอนกลางคืน เว้นขาดจากการบริโภคในเวลาวิกาลอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๖ นี้

๗. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคม ดนตรี ดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล การตัดทรง ประดับ ตกแต่ง ร่างกายด้วยพวงดอกไม้ ของหอม และเครื่องประทีปผิวนั้นเป็นลักษณะ แห่งการแต่งตัวอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก้ละเว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี ดูการละเล่นที่เป็นข้าศึกแก่กุศล การตัดทรงประดับ ตกแต่งร่างกายด้วยพวงดอกไม้ ของหอม และเครื่องประทีปผิวนั้น อันเป็นลักษณะแห่งการแต่งตัวอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๗ นี้

๘. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบน ที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือบนที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก้ละเว้นขาดจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบนที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือบนที่นอน ที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๘ นี้

ภิกษุทั้งหลาย อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แฝ่ไพศาลมาก เป็นอย่างนี้แล สังฆิตตูปัสกสูตรที่ ๑ จบ^{๑๔}

^{๑๔} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๔๑/๓๐๓-๓๐๕.

สรุป

อุโปสถวรรค หรือ หมายความว่าด้วยอุโบสถ ประกอบด้วยพระสูตร ๑๐ สูตร โดย ๕ สูตรแรก ได้แก่ สังฆิตตูปสถสูตร, วิตถตูปสถสูตร, วิสาขาสสูตร, วาเสฏฐสูตร และโพชฌาสูตร ซึ่งกล่าวถึง "องค์แห่งอุโบสถ ๘ ประการ" ที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติศีล ๘ เพื่อฝึกฝนตนให้หลุดพ้นจากกิเลสและเจริญในคุณธรรม โดยแต่ละสูตรมีรายละเอียดที่ต่างกันไป เช่น

๑. สังฆิตตูปสถสูตร กล่าวถึงอุโบสถโดยย่อ โดยเน้นถึงอานิสงส์ของการรักษาอุโบสถ ๘ ประการ เช่น การละเว้นการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤติพรหมจรรย์ การไม่พูดเท็จ เป็นต้น

๒. วิตถตูปสถสูตร อธิบายถึงองค์แห่งอุโบสถ ๘ ประการอย่างละเอียด โดยเปรียบเทียบให้เห็นว่า การรักษาอุโบสถศีลนั้นมีอานิสงส์มากกว่าแม้แต่ราชสมบัติในโลกมนุษย์

๓. วิสาขาสสูตร กล่าวถึงนางวิสาขาที่ได้รับการแสดงธรรมเกี่ยวกับอุโบสถ ๘ ประการ และเน้นถึงอานิสงส์ที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับ

๔-๕. วาเสฏฐสูตร และ โพชฌาสูตร มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงธรรมแก่บุคคลต่าง ๆ ที่แสดงถึงการรักษาอุโบสถ ๘ ประการและผลที่เกิดขึ้น

สูตรที่ ๖-๑๐ กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ที่รักษาอุโบสถ ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เช่น คุณสมบัติของสตรีที่ทำให้ไปเกิดเป็นเทวดาในชั้นต่าง ๆ หรือช่วยชนะทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ผ่านการปฏิบัติตามคุณธรรมที่กำหนด เช่น ความขยันหมั่นเพียร การเคารพผู้ใหญ่ การรักษาศีล ๕ และการมีปัญญา

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. การรักษาศีล - การรักษาอุโบสถศีลเป็นการฝึกฝนตนให้ละเว้นจากบาปกรรม และส่งเสริมคุณธรรมภายใน การรักษาศีลเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการเจริญในธรรมะ เพื่อหลุดพ้นจากกิเลสและบรรลู่ถึงความสงบในจิตใจ

๒. ความสำคัญของเจตนา - การรักษาอุโบสถไม่ได้เน้นเพียงแค่การปฏิบัติภายนอก แต่ยังมุ่งเน้นที่เจตนาบริสุทธิ์ของผู้ปฏิบัติ ความตั้งใจที่ดีในการปฏิบัติจะนำมาซึ่งผลบุญและความก้าวหน้าในธรรม

๓. อานิสงส์จากการปฏิบัติ - การรักษาอุโบสถมีอานิสงส์มากมาย ทั้งในด้านสุขภาพจิต การได้รับความสงบสุข และการเกิดในภพภูมิที่ดี เช่น การเป็นเทวดาหรือการได้รับชัยชนะในโลกหน้า

๔. การละเว้นจากอกุศลกรรม - อุโบสถศีล ๘ ข้อ เป็นการฝึกละเว้นอกุศลกรรม เช่น การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ และการพูดเท็จ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดกุศลกรรมและสร้างสรรค์สังคมที่ดี

สรุปแล้ว การรักษาอุโบสถเป็นวิธีการหนึ่งในการฝึกฝนตนเองตามหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมทั้งด้านศีลธรรมและปัญญา เป็นแนวทางที่นำไปสู่ความเจริญในชีวิตและการบรรลุธรรมขั้นสูงสุด.

บทที่ ๑๕

นวนิบาต

สัมโพธิวรรค

สัมโพธิวรรค เป็นหมวดหนึ่งในพระไตรปิฎก ซึ่งเน้นเรื่อง "สัมโพธิ" หรือการบรรลุธรรมผลแห่งความตรัสรู้ โดยมีเนื้อหาที่สอนเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าสู่การบรรลุธรรมขั้นสูงสุด ในวรรคนี้ประกอบไปด้วยพระสูตร ๑๐ สูตร แต่ละสูตรมีเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาจิตใจและปัญญาในหลากหลายด้าน ทั้งการละอกุศลธรรม การเจริญกุศลธรรม และการดำรงอยู่ในคุณธรรมที่นำไปสู่ความหลุดพ้น โดยสัมโพธิสูตรซึ่งเป็นพระสูตรแรกในหมวดนี้ ได้เน้นถึงเหตุแห่งการเจริญธรรม และพระสูตรอื่น ๆ ในหมวดนี้ก็สอนธรรมะที่เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนจิตและการประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความตรัสรู้

ตัวอย่าง สัมโพธิวรรค

๑. บาลี

๑. สัมโพธิวิคโค

๑. สัมโพธิสูตร

๑. เอวํ เม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สาวัตถิยํ วิหริติ เขตวานเ อนาถปิณฑิกสส อารามเ. ตตร โข ภควา ภิกขุ อามนเตสิ “สเจ ภิกขเว อณฺเฎติตฺติยา ปรีพพาชกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘สมฺโพธิปฺกฺขิกานํ อวฺสุโธ ฌมฺมานํ กา อฺปนินสา ภาวนาया’ติ เอวํ ปุฏฺฐา ตุมहे ภิกขเว เตสํ อณฺเฎติตฺติยานํ ปรีพพาชกานํ กิณฺติ พยากรเวยยาถา”ติ? “ภควํ มุลกา โน ภนฺเต ฌมฺมา ฯเปฯ ภควโต สุตฺวา ภิกขุ ชาเรสฺสนตี”ติ. “เตน ทิ ภิกขเว สุณฺหาถ สาธุกํ มนสิ กโรถ ภาสิสฺสามิ”ติ. “เอวํ ภนฺเต”ติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสโสสุ. ภควา เอตทโวจ “สเจ ภิกขเว อณฺเฎติตฺติยา ปรีพพาชกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘สมฺโพธิปฺกฺขิกานํ อวฺสุโธ ฌมฺมานํ กา อฺปนินสา ภาวนาया’ติ เอวํ ปุฏฺฐา ตุมहे ภิกขเว เตสํ อณฺเฎติตฺติยานํ ปรีพพาชกานํ เอวํ พยากรเวยยาถ “อิธวฺสุโธ ภิกขุ กลยาณมิตฺโต โหติ กลยาณสหาโย กลยาณสมฺปวงฺโก สมฺโพธิปฺกฺขิกานํ อวฺสุโธ ฌมฺมานํ อยํ ปฐฺมา อฺปนินสา ภาวนา. “ปุณ จปรํ อวฺสุโธ ภิกขุ สีลวา โหติ ปาติโมกฺขสํวรํสูโต วิหริติ อจาจรโคจรสมฺปนฺโน อณฺมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภัยทสฺสาวิ สมาทาย สีกฺขติ สีกฺขาปเทสุ. สมฺโพธิปฺกฺขิกานํ อวฺสุโธ ฌมฺมานํ อยํ ทุตฺติยา อฺปนินสา ภาวนา. “ปุณ จปรํ อวฺสุโธ ภิกขุ ยายํ กถา อภิสฺสเลชิกา เจโตวิวรณฺสปปายา เสยฺยถิํ อปฺปิจจกถา สนฺตฺตฺตฺตฺกถา ปวิเวกกถา อสํสคฺคกถา วิริยารมฺภกถา สีลกถา สมฺมาธิกถา ปณฺญาณกถา วิมุตฺติกถา วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา เอวรूपิยา กถาย นิกามลาภิ โหติ อภิจฺฉลาภิ อภิสรฺลาภิ. สมฺโพธิปฺกฺขิกานํ อวฺสุโธ ฌมฺมานํ อยํ ตติยา อฺปนินสา ภาวนา. “ปุณ จปรํ อวฺสุโธ ภิกขุ อารทฺธวิริโย วิหริติ อกฺขสฺสานํ ฌมฺมานํ ปหานาย กุสฺสลาณํ ฌมฺมานํ อฺปสมฺปทาย ทามวา ทพฺพปรกฺกโม อนิกฺขิตตฺตฺโร กุสฺเลสุ ฌมฺเมสุ. สมฺโพธิปฺกฺขิกานํ อวฺสุโธ ฌมฺมานํ อยํ จตฺตฺถิ อฺปนินสา ภาวนา. “ปุณ จปรํ อวฺสุโธ ภิกขุ ปณฺญวา โหติ อุตฺถตฺถคามินิยา ปณฺญาย สมฺนนาโคต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามินิยา. สมฺโพธิปฺกฺขิกานํ อวฺสุโธ ฌมฺมานํ อยํ ปณฺจมี อฺปนินสา ภาวนา. “กลยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กลยาณสหายสฺส กลยาณสมฺปวงฺกสฺส สีลวา ภวิสฺสติ ปาติโมกฺขสํวรํสูโต วิหริสฺสติ อจาจรโคจรสมฺปนฺโน อณฺมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภัยทสฺสาวิ สมาทาย สีกฺขิสฺสติ สีกฺขาปเทสุ. “กลยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กลยาณสหายสฺส กลยาณสมฺปวงฺกสฺส ยายํ กถา อภิสฺสเลชิกา เจโตวิวรณฺสปปายา เสยฺยถิํ อปฺปิจจกถา สนฺตฺตฺตฺตฺกถา ปวิเวกกถา อสํสคฺคกถา วิริยารมฺภกถา สี

ลกธา สมาธิกา ปณญากา วิมุตติกา วิมุตติญาณทสนกธา เอวรूपียา กถาย นิแกมลาภี ภวิสสตี อภิจฉลาภี
อกสิรลาภี. “กลยาณมิตตสเสต ภิกขเว ภิกขุโน ปาฏิกังขิ กลยาณสหายสส กลยาณสมปวงกสส อารทฐีโร วิ
หริสสตี อุกุสลาณ ฌมมานิ ปหานาย กุสลาณ ฌมมานิ อุปสมปทาย ฌมมานิ ทพหปรกโม อนิกขิตตธโร กุสเลสุ
ฌมเมสุ. “กลยาณมิตตสเสต ภิกขเว ภิกขุโน ปาฏิกังขิ กลยาณสหายสส กลยาณสมปวงกสส ปณญวา ภวิสสตี
อุทยตถคามินียา ปณญาย สมณนาโคโต อริยาย นิพเพธิกาย สมมา ทุกขกขยคามินียา. “เตน จ ปน ภิกขเว ภิกขุ
นา อิมesu ปณจสุ ฌมเมสุ ปติฏฐาย จตตารโ ฌมมา อุตตริ ภาเวตพพา อสุภา ภาเวตพพา รากสส ปหานาย เมต
ตา ภาเวตพพา พยาปาทสส ปหานาย อานาปานสสตี ภาเวตพพา วิตกกุปจเนทาย อนิจจสญญา ภาเวตพพา
อสมิमानสมุคชาตาย. อนิจจสญญโน ภิกขเว อนตตสญญา สณฐาติ. อนตตสญญี อสมิमानสมุคชาตา ปาปุณาติ
ทิกฺขุเรว ฌมเม นิพพาน”นติ ปฐมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๑. สมโพธิวัคโค – หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งความตรัสรู้พร้อม/

๑. สมโพธิสูตร – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งความตรัสรู้พร้อม/

๑. เอวมเม – อย่างนี้ อันข้าพเจ้า/ สุตํ; – สดับมาแล้ว/ เอกํ – หนึ่ง/ สมยํ – ในสมัย/ ภควา –
พระผู้มีพระภาคเจ้า/ สาวตถึยํ – ในเมืองชื่อว่าสาวตถึ/ วิหริตี – ย่อมทรงประทับอยู่/ เขตวันเน – ชื่อว่าเซ
ตวัน/ อนาถปิณฑิกสส – ของคฤหบดีผู้มีก้อนข้าวเพื่อบุคคลผู้มีที่พึ่งหาไม่ได้/ อารามะ. – ณ อาราม/ ตตโร –
นั่นแล/ [เขตวันเน – ชื่อว่าเซตวัน/ อารามะ – ณ อาราม]/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ ภิกขุ – ภิกษุ
ทั้งหลาย/ อามนเตสิ – ตรัสเรียกมาแล้ว/ “สเจ – ถ้าวา/ ภิกขเว – คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อณฺณตติยา – ผู้
เป็นอัญญเดียรฉิย/ ปริพพาชกา – ปริพาชกทั้งหลาย/ เอวํ – อย่างนี้/ ปุจฺเจยฺยํ – พึงสอบถาม/ ‘สมโพธิปฏิก
ษานํ – ที่เป็ฝ่ายแห่งความตรัสรู้พร้อม/ อาวุโส – คุณก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ฌมมานํ – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/
กา – อะไร/ อุปนิสา – เป็นเหตุ/ ภาวนายา’ติ – แห่งการให้เจริญ’ดังนี้/ เอวํ – อย่างนี้/ ปุณฺฐา – ผู้อัน
ปริพาชกทั้งหลายผู้เป็นอัญญเดียรฉิยสอบถามแล้ว/ ตุมहे – เรอทั้งหลาย/ ภิกขเว – คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย/ เตสํ
– เหล่านั้น/ อณฺณตติยานํ – ผู้เป็นอัญญเดียรฉิย/ ปริพพาชกานํ – ต่อปริพาชกทั้งหลาย/ กินติ – ว่าอย่างไร/
พฺยากรเญยยาถ”ติ? – พึงพยากรณ์’ดังนี้?/ “ภควมฺลกา – เป็นธรรมที่มีพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นมูลราก/ โน –
ของข้าพเจ้าองค์ทั้งหลาย/ ภนฺเต – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ ฌมมาเปว – ธรรมทั้งหลาย ฯลฯ/ ภควโต – จาก
พระผู้มีพระภาคเจ้า/ สุตวา – ฟังแล้ว/ ภิกขุ – ภิกษุทั้งหลาย/ ธาเรสฺสนตี”ติ – จักทรงจำไว้’ดังนี้/ “เตนหิ –
ถ้าอย่างนั้น/ ภิกขเว – คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย/ [ตุมहे – ท่านทั้งหลาย]/ สฺกณฺณ – จงสดับเถิด/ สาธุกํ – ให้ดี/
มนสิสิโรถ – จงกระทำไว้ในใจเถิด/ [อหํ – ข้าพเจ้า]/ ภาสิสฺสามิ”ติ. – จักกล่าว’ดังนี้/ “เอวํ – อย่างนั้น/ ภน
เต”ติ โข – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ’ดังนี้แล/ เต – เหล่านั้น/ ภิกขุ – ภิกษุทั้งหลาย/ ภควโต – ต่อพระผู้มีพระ
ภาคเจ้า/ ปจฺจสฺสสุ. – ฟังตอบแล้ว/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทวโจ – ได้ตรัสแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/
“สเจ – ถ้าวา/ ภิกขเว – คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อณฺณตติยา – ผู้เป็นอัญญเดียรฉิย/ ปริพพาชกา – ปริพาชก
ทั้งหลาย/ เอวํ – อย่างนี้/ ปุจฺเจยฺยํ – พึงสอบถาม/ ‘สมโพธิปฏิกษานํ – ที่เป็ฝ่ายแห่งความตรัสรู้พร้อม/
อาวุโส – คุณก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ฌมมานํ – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ กา – อะไร/ อุปนิสา – เป็นเหตุ/ ภาวนา
ยา’ติ – แห่งการให้เจริญ’ดังนี้/ เอวํ – อย่างนี้/ ปุณฺฐา – ผู้อันปริพาชกทั้งหลายผู้เป็นอัญญเดียรฉิยสอบถาม
แล้ว/ ตุมहे – เรอทั้งหลาย/ ภิกขเว – คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย/ เตสํ – เหล่านั้น/ อณฺณตติยานํ – ผู้เป็นอัญ
ญเดียรฉิย/ ปริพพาชกานํ – แก่ปริพาชกทั้งหลาย/ เอวํ – อย่างนี้/ พฺยากรเญยยาถ – พึงพยากรณ์/ “อิทวฺโส –
คุณก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ในพระธรรมและพระวินัยนี้/ ภิกขุ – ภิกษุ/ กลยาณมิตโต – เป็นผู้มิตริผู้ต้งาม/

โหติ - ย่อมเป็น/ กลยาณสหยาโย - เป็นผู้มีสหยาโยผู้ดีงาม/ กลยาณสมปวงโก - เป็นผู้เอนเอียงไปทั่วพร้อมด้วย
 เพื่อนผู้ดีงาม/ สมโพธิปักษิกาน - ที่เป็ฝ่ายแห่งความตรัสรู้พร้อม/ อาวุโส - คู่ก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ธม
 มาน - ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อัย - นี้/ ปฐมา - ประการที่ ๑/ อุปนิสา - เป็นเหตุ/ ภาวนาย - แห่งการให้เจริญ/
 “ปุณ - อีก/ จปร - ก็ ข้ออย่างอื่น/ [อตฺถิ - มีอยู่]/ อาวุโส - คู่ก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ภิกขุ - ภิกษุ/ สิล
 วา - เป็นผู้มืศีล/ โหติ - ย่อมเป็น/ ปาติโมกขสัวรสูโต - เป็นผู้ปิดกันพร้อมแล้วด้วยความปิดกันพร้อมใน
 พระปาติโมกข์/ วิหริติ - ย่อมพำนักอยู่/ อาจารย์โคจรสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยธรรมที่พึงประพฤติ
 ด้วยความเอื้อเฟื้อและวิสัยเป็นที่เที่ยวไปราวกะว่าที่เป็นที่เที่ยวไปแห่งโค/ อนุมตเตสุ - ที่มีประมาณเล็กน้อย/
 วขเชสุ - ในโทษที่ควรเว้นทั้งหลาย/ ภัยทสสาวิ - เป็นผู้เห็นซึ่งภัยโดยปกติ/ สมาทาย - ถือเอาพร้อมแล้ว/
 ลิกขติ - ย่อมสำเหนียก/ ลิกขาปเทสุ - ในสิกขาบททั้งหลาย/ สมโพธิปักษิกาน - ที่เป็ฝ่ายแห่งความตรัสรู้
 พร้อม/ อาวุโส - คู่ก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ธรรมาน - ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อัย - นี้/ ทุตติยา - ประการที่ ๒/
 อุปนิสา - เป็นเหตุ/ ภาวนาย - แห่งการให้เจริญ/ “ปุณ - อีก/ จปร - ก็ ข้ออย่างอื่น/ [อตฺถิ - มีอยู่]/ อาวุโส
 - คู่ก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ภิกขุ - ภิกษุ/ ยาย - นี้ใด/ กถา - วาจาเป็นเครื่องกล่าว/ อภิสสเลชิกา - เป็น
 เครื่องขัดเกล่าอย่างยิ่ง/ เจโตวิวัฒนสปปายา - ที่เป็สปปายะแห่งการเปิดเผยโดยพิเศษของจิต/ เสยยถิทำ -
 ข้อนี เป็นอย่างไร ได้แก่/ อปฺปิจจกถา - วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความต้องการน้อย/ สนฺตมฺมฏิกถา - วาจาเป็น
 เครื่องกล่าวซึ่งความสันโดษ/ ปวิเวกกถา - วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความแยกออกก่อน/ อสฺสคฺคกถา - วาจา
 เป็นเครื่องกล่าวซึ่งความไม่เกี่ยวข้องพร้อม/ วิริยารมฺมกถา - วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความปรารถนึ่งซึ่งความ
 เพียร/ สิลกถา - วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งศีล/ สมาริกถา - วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความตั้งมั่นพร้อมยิ่ง/
 ปญญาภกถา - วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งปัญญา/ วิมุตติภกถา - วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความหลุดพ้นโดยพิเศษ/
 วิมุตติญาณทสสนกถา - วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความหยั่งรู้และความเห็นในความหลุดพ้นโดยพิเศษ/ เหว
 รูปิยา - ที่มีรูปร่างนี้/ กถา - ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว/ นิการมลาภิ - เป็นผู้ได้ตามความปรารถนาโดยปกติ/
 โหติ - ย่อมเป็น/ อภิจจลภิ - เป็นผู้ได้โดยความไม่ลำบากโดยปกติ/ อภิสลลภิ - เป็นผู้ได้โดยความไม่คับ
 แแคโดยปกติ/ สมโพธิปักษิกาน - ที่เป็ฝ่ายแห่งความตรัสรู้พร้อม/ อาวุโส - คู่ก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ธม
 มาน - ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อัย - นี้/ ตติยา - ประการที่ ๓/ อุปนิสา - เป็นเหตุ/ ภาวนาย - แห่งการให้เจริญ/
 “ปุณ - อีก/ จปร - ก็ ข้ออย่างอื่น/ [อตฺถิ - มีอยู่]/ อาวุโส - คู่ก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ภิกขุ - ภิกษุ/
 อารทวิริโย - เป็นผู้มีความเพียรที่ปรารถนึ่งแล้ว/ วิหริติ - ย่อมพำนักอยู่/ อภิสลล - ที่เป็นอภิสลล/ ธรรมาน -
 ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ ปหานาย - เพื่อการละออก/ กุสลาน - ที่เป็นกุศล/ ธรรมาน - แห่งธรรมทั้งหลาย/
 อุปสมปทาย - เพื่อความเข้าถึงพร้อม/ ภาษวา - เป็นมีความเข้มแข็ง/ ทพฺพปรกโม - เป็นมีความบากบั่นที่
 มั่นคง/ อนิกฺขิตตฺตโร - เป็นผู้ระหิไม่ทอดทิ้งแล้ว/ กุสเลสุ - ที่เป็นกุศล/ ธรรมเมสุ - ในธรรมทั้งหลาย/ สม
 โพธิปักษิกาน - ที่เป็นฝ่ายแห่งความตรัสรู้พร้อม/ อาวุโส - คู่ก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ธรรมาน - ซึ่งธรรม
 ทั้งหลาย/ อัย - นี้/ จตฺตติ - ประการที่ ๔/ อุปนิสา - เป็นเหตุ/ ภาวนาย - แห่งการให้เจริญ/ “ปุณ - อีก/
 จปร - ก็ ข้ออย่างอื่น/ [อตฺถิ - มีอยู่]/ อาวุโส - คู่ก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ภิกขุ - ภิกษุ/ ปญญา - เป็นผู้
 มีปัญญา/ โหติ - ย่อมเป็น/ อุทฺยตฺตคามินิยา - ที่ให้ถึงซึ่งความเกิดขึ้นและความตั้งอยู่ไม่ได้โดยปกติ/
 ปญญา - ด้วยปัญญา/ สมนนาคโต - ผู้มาตามพร้อมแล้ว/ อริยาย - ที่ประเสริฐ/ นิพเพธิกาย - ที่เป็น
 เครื่องชำระออก/ สมนา - โดยชอบ/ ทุกขกฺขยคามินิยา - ที่ให้ถึงซึ่งความสิ้นไปแห่งความทุกข์โดยปกติ/
 สมโพธิปักษิกาน - ที่เป็นฝ่ายแห่งความตรัสรู้พร้อม/ อาวุโส - คู่ก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ธรรมาน - ซึ่ง
 ธรรมทั้งหลาย/ อัย - นี้/ ปญจมิ - ประการที่ ๕/ อุปนิสา - เป็นเหตุ/ ภาวนาย - แห่งการให้เจริญ/ “กล
 ยานมิตฺตสฺสเฏ - ผลนั้น ผู้มีมิตรผู้ดีงาม/ ภิกขเว - คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกขุโน - อันภิกษุ/ ปาฏิภัง - พึง

หวังได้เฉพาะ/ **กल्याณสหายสสุ** – ผู้มีสหายผู้ดีงาม/ **กल्याณสมปวงกสสุ** – ผู้เอนเอียงไปทั่วพร้อมด้วยเพื่อนผู้ดีงาม/ **[ภิกขุ – ภิกษุ]**/ **สีลวา** – เป็นผู้มีศีล/ **ภวิสสตี** – จักเป็น/ **ปาติโมกขสวรสวุโต** – เป็นผู้ปิดกั้นพร้อมแล้วด้วยความปิดกั้นพร้อมในพระปาติโมกข์/ **วิหริติ** – ย่อมพำนักอยู่/ **อาจารย์โคจรสมปนโน** – เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยธรรมที่พึงประพาศด้วยความเอื้อเฟื้อและวิสัยเป็นที่เที่ยวไปราวกะว่าที่เป็นที่เที่ยวไปแห่งโค/ **อนุมตเตสุ** – ที่มีประมาณเล็กน้อย/ **วชเชสุ** – ในโทษที่ควรเว้นทั้งหลาย/ **ภยทสสาวิ** – เป็นผู้เห็นซึ่งภัยโดยปกติ/ **สมาทาย** – ถือนาพร้อมแล้ว/ **สิกขติ** – ย่อมสำเหนียก/ **สิกขาบทเสสุ** – ในสิกขาบททั้งหลาย/ “**กल्याณมิตตสเสต** – ผลนั้น ผู้มีมิตรผู้ดีงาม/ **ภิกขเว** – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **ภิกขุโน** – อันภิกษุ/ **ปาฏิกงข** – พึงหวังได้เฉพาะ/ **กल्याณสหายสสุ** – ผู้มีสหายผู้ดีงาม/ **กल्याณสมปวงกสสุ** – ผู้เอนเอียงไปทั่วพร้อมด้วยเพื่อนผู้ดีงาม/ **ยาย กถา** – วาจาเป็นเครื่องกล่าว นี ไค/ **อภิสสเลชิกา** – เป็นเครื่องขัดเกลาร่างอย่างยิ่ง/ **เจโตวิวัฒนสปปายา** – ที่เป็นสปปายะแห่งการเปิดเผยโดยพิเศษของจิต/ **เสยยถิ** – ข้อนี้ เป็นอย่างไร ได้แก่/ **อปปิจจกถา** – วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความต้องการน้อย/ **สนตฺตฐิกถา** – วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความสันโดษ/ **ปิเวกถา** – วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความแยกออกก่อน/ **อัสสคคถา** – วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความไม่เกี่ยวข้องพร้อม/ **วิริยารมมถา** – วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความปรารถนียงซึ่งความเพียร/ **สีลถา** – วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งศีล/ **สมาธิถา** – วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความตั้งมั่นพร้อมยิ่ง/ **ปญญาถา** – วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งปัญญา/ **วิมุตติถา** – วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความหลุดพ้นโดยพิเศษ/ **วิมุตติญาณทสนถา** – วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งความหยั่งรู้และความเห็นในความหลุดพ้นโดยพิเศษ/ **เอวรูปียา** – ที่มีรูปอย่างนี้/ **กถาย** – ซึ่ง วาจาเป็นเครื่องกล่าว/ **นิกามลาภี** – เป็นผู้ได้ตามความปรารถนาโดยปกติ/ **โหติ** – ย่อมเป็น/ **อภิจจลาภี** – เป็นผู้ได้โดยความไม่ลำบากโดยปกติ/ **อภิลลาภี** – เป็นผู้ได้โดยความไม่คับแคบโดยปกติ/ “**กल्याณมิตตสเสต** – ผลนั้น ผู้มีมิตรผู้ดีงาม/ **ภิกขเว** – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **ภิกขุโน** – อันภิกษุ/ **ปาฏิกงข** – พึงหวังได้เฉพาะ/ **กल्याณสหายสสุ** – ผู้มีสหายผู้ดีงาม/ **กल्याณสมปวงกสสุ** – ผู้เอนเอียงไปทั่วพร้อมด้วยเพื่อนผู้ดีงาม/ **อารทหวิริโย** – เป็นผู้มีความเพียรที่ปรารถนียงแล้ว/ **วิหริสสตี** – จักพำนักอยู่/ **อกุศลน** – ที่เป็นอกุศล/ **ธมมาน** – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ **ปหานาย** – เพื่อการละออก/ **กุศลน** – ที่เป็นกุศล/ **ธมมาน** – แห่งธรรมทั้งหลาย/ **อุปสมปทาย** – เพื่อความเข้าถึงพร้อม/ **ถามวา** – เป็นมีความเข้มแข็ง/ **ทพพปรกโม** – เป็นมีความบากบั่นที่มั่นคง/ **อนิกขิตตโร** – เป็นผู้ละทิ้งไม่ทอดทิ้งแล้ว/ **กุสเสสุ** – ที่เป็นกุศล/ **ธมเมสุ** – ในธรรมทั้งหลาย/ “**กल्याณมิตตสเสต** – ผลนั้น ผู้มีมิตรผู้ดีงาม/ **ภิกขเว** – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **ภิกขุโน** – อันภิกษุ/ **ปาฏิกงข** – พึงหวังได้เฉพาะ/ **กल्याณสหายสสุ** – ผู้มีสหายผู้ดีงาม/ **กल्याณสมปวงกสสุ** – ผู้เอนเอียงไปทั่วพร้อมด้วยเพื่อนผู้ดีงาม/ **[ภิกขุ – ภิกษุ]**/ **ปญญา** – เป็นผู้มีความปัญญา/ **โหติ** – ย่อมเป็น/ **อุทยตถคามินียา** – ที่ให้ถึงซึ่งความเกิดขึ้นและความตั้งอยู่ไม่ได้โดยปกติ/ **ปญญา** – ด้วยปัญญา/ **สมนนาโคโต** – ผู้มาตามพร้อมแล้ว/ **อริยาย** – ที่ประเสริฐ/ **นิพเพธิกาย** – ที่เป็นเครื่องชำระออก/ **สมมา** – โดยชอบ/ **ทุกขกขยคามินียา** – ที่ให้ถึงซึ่งความสิ้นไปแห่งความทุกข์โดยปกติ/ “**เตน** – รูปนั้น/ **จ ปน** – ก็แล/ **ภิกขเว** – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **ภิกขุ** – อันภิกษุ/ **อิมสุ** – เหล่านี้/ **ปญจสุ** – ๕ ประการ/ **ธมเมสุ** – ในธรรมทั้งหลาย/ **ปติฏฐาย** – ดำรงอยู่เฉพาะแล้ว/ **จตตาร** – ๔ ประการ/ **ธมมา** – ธรรมทั้งหลาย/ **อุตฺตริ** – ให้ยิ่งขึ้นไป/ **ภาเวตพพา** – พึงให้เจริญ/ **[ภิกขุ** – อันภิกษุ/ **อสุภา** – อสุภะ/ **ภาเวตพพา** – พึงให้เจริญ/ **ราคสสุ** – ซึ่งความกำหนด/ **ปหานาย** – เพื่อการละออก/ **[ภิกขุ** – อันภิกษุ/ **เมตตา** – ความรักใคร่/ **ภาเวตพพา** – พึงให้เจริญ/ **พยาปาทสสุ** – ซึ่งความพยาบาท/ **ปหานาย** – เพื่อการละออก/ **[ภิกขุ** – อันภิกษุ/ **อานาปานสสตี** – ความระลึกที่มีความตายเป็นอารมณ์/ **ภาเวตพพา** – พึงให้เจริญ/ **วิตกฺกฺจเจตยา** – เพื่อการเข้าไปตัดซึ่งความตรึงตรองโดยพิเศษ/ **[ภิกขุ** – อันภิกษุ/ **อนิจจสณฺญา** – สัจญญาที่มีความไม่เที่ยงแท้เป็นอารมณ์/ **ภาเวตพพา**

– พึงให้เจริญ/ อสุมิมานสมุคฺชาตยา – เพื่อการถอนซึ่งความถือตัวว่าเป็นเรา/ อนิจฺจสณฺณโน – ผู้ได้ซึ่งสัญญาที่มีความไม่เที่ยงแท้เป็นอารมณ์/ [ภิกฺขุโน – แก่ภิกฺขุ]/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อนตฺตสณฺญา – สัญญาที่มีความไม่มีแห่งอัตตาเป็นอารมณ์/ สณฺฐาติ; – ย่อมดำรงอยู่พร้อม/ อนตฺตสณฺณี – ผู้มีสัญญาที่มีความไม่มีแห่งอัตตาเป็นอารมณ์/ [ภิกฺขุ – ภิกษุ]/ อสุมิมานสมุคฺชาตํ – ที่เป็นเครื่องถอนขึ้นพร้อมซึ่งความถือตัวว่าเป็นเรา/ ปาปฺณาติ – ย่อมบรรลु/ ทิฏฺฐเว – ที่เห็นแล้วนั้นแล/ ธมฺเม – ในธรรม/ นิพฺพาน”นฺติ – ซึ่งความดับสนิท”ดังนี้/

ปฐม – ที่ ๑/ [สมโพธิสูตร – สัมโพธิสูตร/ นิฏฐิต – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๑. สัมโพธิวรรค หมวดว่าด้วยสัมโพธิ

๑. สัมโพธิสูตร ว่าด้วยสัมโพธิ

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกอัญเดียรฉัตรปริพาชกถามอย่างนี้ว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย อะไรเป็นเหตุแห่งการเจริญธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งสัมโพธิ” ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว จะตอบพวกอัญเดียรฉัตรปริพาชกเหล่านั้นอย่างไร” ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมของข้าพระองค์ ทั้งหลายมีพระผู้มีพระภาคเป็นหลัก ฯลฯ ๑๑ ภิกษุทั้งหลายพึงต่อจากพระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกอัญเดียรฉัตรปริพาชกถามอย่างนี้ว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย อะไรเป็นเหตุแห่งการเจริญธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งสัมโพธิ” เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้ ควรตอบพวกอัญเดียรฉัตรปริพาชกเหล่านั้นอย่างนี้ว่า

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีมิตติ มีสหยติ มีเพื่อนดี๒ นี่เป็นเหตุประการที่ ๑ แห่งการเจริญธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งสัมโพธิ

๒. ภิกษุเป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยการสำวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรอยู่ มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย นี่เป็นเหตุประการที่ ๒ แห่งการเจริญธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งสัมโพธิ

๓. ภิกษุเป็นผู้ได้กถาเป็นเครื่องขัดเกลาอย่างยิ่ง ที่เป็นสัปปายะแห่งความ เป็นไปของจิต๓ คือ อับปิจฉกถา(เรื่องความมักน้อย) สันตฺตฺตฺกถา (เรื่องความสันโดษ) ปวิเวกกถา(เรื่องความสงัด) อสังสัคคกถา (เรื่อง ความไม่คลุกคลี) วิริยารัมภกถา(เรื่องการปรารภความเพียร) สีลกถา(เรื่องศีล) สมาธิกถา(เรื่องสมาธิ) ปัญญา(เรื่องปัญญา) วิมุตติกถา(เรื่องวิมุตติ) วิมุตติญาณทัสสนกถา(เรื่องความรู้ความเห็น ในวิมุตติ) ตามความปรารภณา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก นี่เป็นเหตุประการที่ ๓ แห่งการเจริญธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งสัมโพธิ

๔. ภิกษุเป็นผู้ปรารภความเพียร๑ เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรม เกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย นี่เป็นเหตุประการที่ ๔ แห่งการเจริญธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งสัมโพธิ

๕. ภาณุเป็นผู้มีปัญหาคือ ประกอบด้วยปัญหาคือเครื่องพิจารณา เห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลสให้ถึงความ สิ้นทุกข์โดยชอบ นี่เป็นเหตุประการที่ ๕ แห่งการเจริญธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งสัมโพธิ

ภาณุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ข้อนี้ คือ จักเป็นผู้มีศีล สำรวม ด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรอยู่ มีปกติเห็นภัยในโทษ แม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

ภาณุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ข้อนี้ คือ จักเป็นผู้ได้กถา เป็นเครื่องขัดเกลาย่างยิ่ง ที่เป็นสัปปายะแห่งความเป็นไปของจิต คือ อัปปิจฉกถา สันตฎฐิกถา ปวิเวกกถา อสังสัคคกถา วิริยารัมภกถา สิลกถา สมาธิกถา ปัญญาภาณ วิมุตติภาณ วิมุตติญาณทัสสนกถา ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก

ภาณุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ข้อนี้ คือ จักเป็นผู้ปรารถนา ความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่น มั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย

ภาณุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ข้อนี้ คือ จักเป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญหาคือ เครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลสให้ถึงความ สิ้นทุกข์โดยชอบ

ภาณุทั้งหลาย ภาณุนั้นดำรงอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้แล้ว พึงเจริญธรรม ๔ ประการให้ยิ่งขึ้นไป คือ

๑. พึงเจริญอุสุภะเพื่อละราคะ
๒. พึงเจริญเมตตาเพื่อละพยาบาท
๓. พึงเจริญอานาปานสติเพื่อตัดวิตก
๔. พึงเจริญอนิจจสัญญาเพื่อถอนอสมิมานะ

ภาณุทั้งหลาย อนัตตสัญญาย่อมปรากฏแก่ภาณุนั้น อนิจจสัญญา ภาณุนั้นได้อนัตตสัญญา ย่อมบรรลุนิพพานที่ถอนอสมิมานะได้ในปัจจุบัน

สัมโพธิสูตรที่ ๑ จบ^{๑๕}

สรุป

สัมโพธิวรรคเป็นหมวดหนึ่งในพระไตรปิฎกที่ว่าด้วยการบรรลุมรรคผลหรือสัมโพธิ หมวดนี้ประกอบด้วย ๑๐ พระสูตรที่เน้นการสอนธรรมะเพื่อบรรลุธรรมขั้นสูง โดยมีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับการละอกุศลธรรม เจริญกุศลธรรม และพัฒนาคุณธรรมที่นำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ ตัวอย่างของพระสูตรที่น่าสนใจได้แก่

๑. สัมโพธิสูตร สอนเรื่องเหตุแห่งการเจริญธรรมฝ่ายสัมโพธิ ได้แก่ การมีกัลยาณมิตร ความมีศีล การฟังธรรม และการปรารถนาความเพียร

๒. นิสสยสูตร กล่าวถึงธรรมะที่เป็นที่พึ่งของผู้ปฏิบัติ แบ่งออกเป็นธรรมะที่ช่วยละอกุศล และธรรมะที่ช่วยพิจารณาเพื่อเจริญกุศล

๓. เมฆียสูตร เล่าเรื่องการบำเพ็ญสมณธรรมของพระเมฆิยะที่ทำให้เกิดอกุศลวิตก และการที่พระพุทธเจ้าทรงชี้แนวทางเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิต

^{๑๕} อ.นวก. (ไทย) ๒๓/๑/๔๒๕-๔๒๘.

๔-๕. นันทกสูตร และ พลสูตร กล่าวถึงวิธีการเจริญธรรมในชีวิตประจำวัน โดยเน้นเรื่องการพัฒนาศรัทธา ศีล และเจโตสมาธิ รวมถึงการมีพละ ๔ ประการ คือ ปัญญา วิริยะ ความไม่มีโทษ และการยึดเหนี่ยวในคุณธรรมที่ดี

๖-๗. บุคคลสูตร และ อาหุเนยยสูตร ว่าด้วยบุคคล ๙ จำพวก ตั้งแต่พระอรหันต์จนถึงปุถุชน ซึ่งบ่งบอกถึงความแตกต่างของบุคคลในด้านการปฏิบัติธรรมและความสามารถในการบรรลุธรรม

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. กัลยาณมิตร การมีกัลยาณมิตรหรือเพื่อนที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญก้าวหน้าทางธรรม ควรเลือกคบคนที่สนับสนุนการทำความดีและการพัฒนาตน

๒. ความเพียร การปฏิบัติธรรมเพื่อการบรรลุธรรมจำเป็นต้องมีความเพียรและอดทนในการฝึกจิต ปฏิบัติตามหลักการที่ถูกต้อง และละกิเลสทั้งหลาย

๓. ปัญญา การเจริญปัญญาเป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาธรรมและความจริงในชีวิต ช่วยให้เราสามารถแยกแยะสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดีได้อย่างชัดเจน

๔. ความไม่ยึดติด การพิจารณาอนิจจสัญญาและอนัตตสัญญาเป็นหนทางสู่การหลุดพ้น เพราะความเข้าใจในความไม่เที่ยงและความไม่มีตัวตนจะนำไปสู่การไม่ยึดติดในโลกธรรม

๕. การฟังธรรมและสนทนาธรรม ช่วยเพิ่มปัญญา และเป็นเครื่องมือสำคัญในการฝึกฝนจิตใจให้มีคุณธรรม

บทที่ ๑๖

สีหนาทวรรค

"สีหนาทวรรค" แปลว่า "หมวดว่าด้วยการบันลือสีหนาท" ซึ่งเป็นหนึ่งในวรรคที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยมีทั้งหมด ๑๐ พระสูตรที่กล่าวถึงการบันลือสีหนาทของพระอรหันตสาวกสำคัญ และเรื่องราวธรรมะหลากหลายประเด็นที่ลึกซึ้งและมีความหมายในการปฏิบัติทางธรรม วรรคนี้ตั้งชื่อตามพระสูตรแรกคือสีหนาทสูตร ซึ่งกล่าวถึงการที่พระสารีบุตรแสดงธรรมบันลือสีหนาทต่อหน้าพระพุทธเจ้า เมื่อภิกษุผู้หนึ่งกล่าวหาว่าท่านไม่ขอโทษก่อนจาริกไป สีหนาทวรรคมีเนื้อหาที่เน้นการปฏิบัติตามอริยสัจ ๔, การเจริญสติปัญญา และการรักษาศีลอย่างถูกต้องตามหลักธรรม ทั้งนี้ การศึกษาเนื้อหาในวรรคนี้จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจถึงการประพจน์พรหมจรรย์และบรรลुธรรมได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง สีหนาทวรรค

๑. บาลี

๒. สีหนาทาคโค

๑. สีหนาทสูตร

๑๑. เอกัง สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามเ. อถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิฺวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สาริปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ “วุตฺโต เม ภนฺเต สาวตถิยํ วสฺสวาทสฺส. อิจฺฉามหํ ภนฺเต ชนปทจาริกํ ปกฺกมิตฺ”นติ. “ยสฺสทฺธานิ ตวํ สาริปุตฺต กาลํ มณฺญสี”ติ. อถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต อุกฺกุฏายาสนา ภควนฺตํ อภิฺวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถ โข อณฺณุตโร ภิกฺขุ อจิริปกฺกนฺเต อายสฺมนฺเต สาริปุตฺเต ภควนฺตํ เอตทโวจ “อายสฺมา มํ ภนฺเต สาริปุตฺโต อาสขฺช อปฺปญฺญินิสฺสขฺช จาริกํ ปกฺกนฺโต”ติ. อถ โข ภควา อณฺณุตโร ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “เอหิ ตวํ ภิกฺขุ มม วจเนน สาริปุตฺตํ อามนฺเตหิ ‘สฺตถา ตํ อาวุโส สาริปุตฺต อามนฺเตตี’”ติ. “เอวํ ภนฺเต”ติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ปฏฺฐิสฺสวทา เยนายสฺมา สาริปุตฺโต เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ เอตทโวจ “สฺตถา ตํ อาวุโส สาริปุตฺต อามนฺเตตี”ติ. “เอวมาวุโส”ติ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต ตสฺส ภิกฺขุโน ปจฺจสฺสสฺสิ. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา จ มหาโมคคฺคฺลลาโน อายสฺมา จ อานนฺโท อวาทุรณํ อาทาย วิหารเ อาหิณฺฑนฺติ “อภิกฺกมถายสฺมนฺโต อภิกฺกมถายสฺมนฺโต! อิทานายสฺมา สาริปุตฺโต ภควโต สมมุขาท สีหนาทํ นทิสฺสตี”ติ. อถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิฺวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ ภควา เอตทโวจ “อิธ เต สาริปุตฺต อณฺณุตโร สพฺพหฺมจารี ชียนธมฺมํ อาปนฺโน ‘อายสฺมา มํ ภนฺเต สาริปุตฺโต อาสขฺช อปฺปญฺญินิสฺสขฺช จาริกํ ปกฺกนฺโต’”ติ. “ยสฺส นฺน ภนฺเต กาเย กายคตาสติ อนุปฺปญฺญิตา อสฺส โส อิธ อณฺณุตโร สพฺพหฺมจารี อาสขฺช อปฺปญฺญินิสฺสขฺช จาริกํ ปกฺกเมยฺย. “เสยฺยถาปิ ภนฺเต ปถวิยํ สุจิมฺปิ นิกฺขิปนฺติ อสุจิมฺปิ นิกฺขิปนฺติ คุณฺตคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ มุตฺตคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ เชพคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ ปุพฺพคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ โลหิตคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ น จ เตน ปถวี อญฺญิยติ วา หรายติ วา ชิกฺขจฺจติ วา เอวเมวํ โข อหํ ภนฺเต ปถวีสเมน เจตสา วิหฺรามิ วิบุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปฺชเสน. ยสฺส นฺน ภนฺเต กาเย กายคตาสติ อนุปฺปญฺญิตา อสฺส โส อิธ อณฺณุตโร สพฺพหฺมจารี อาสขฺช อปฺปญฺญินิสฺสขฺช จาริกํ ปกฺกเมยฺย. “เสยฺยถาปิ ภนฺเต อาปสฺมิมํ สุจิมฺปิ โธวฺนติ อสุจิมฺปิ โธวฺนติ คุณฺตคตมฺปิ... มุตฺตคตมฺปิ... เชพคตมฺปิ... ปุพฺพคตมฺปิ... โลหิตคตมฺปิ โธวฺนติ น จ เตน อาโป อญฺญิยติ วา หรายติ วา ชิกฺขจฺจติ วา เอวเมวํ โข อหํ ภนฺเต อาโปสเมน เจตสา วิหฺรามิ วิบุเลน มหค

คเตน อปปมาณน อเวเรน อพยาปชเชน. ยสส นูน ภนเต กาเย กายคตาสติ อนุปฏฐिता อสส โส อธิ อณฺณตรํ สพรหมจารี อาสชช อปปณฺนิสสชช จาริกํ ปกุกเมย. “เสยฺยถาปิ ภนเต เตโช สฺจิมปิ ทหติ อสฺจิมปิ ทหติ คุคคตมปิ... มุตตคตมปิ... เขฬคตมปิ... ปุพฺพคตมปิ... โลหิตคตมปิ ทหติ น จ เตน เตโช อณฺณียติ วา หรายติ วา ชิกฺขจฺจติ วา เอวเมว โข อหํ ภนเต เตโชสเมน เจตสา วิหรามิ วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปปมาณน อเวเรน อพยาปชเชน. ยสส นูน ภนเต กาเย กายคตาสติ อนุปฏฐिता อสส โส อธิ อณฺณตรํ สพรหมจารี อาสชช อปปณฺนิสสชช จาริกํ ปกุกเมย. “เสยฺยถาปิ ภนเต วาโย สฺจิมปิ อุปวายติ อสฺจิมปิ อุปวายติ คุคคตมปิ... มุตตคตมปิ... เขฬคตมปิ... ปุพฺพคตมปิ... โลหิตคตมปิ อุปวายติ น จ เตน วาโย อณฺณียติ วา หรายติ วา ชิกฺขจฺจติ วา เอวเมว โข อหํ ภนเต วาโยสเมน เจตสา วิหรามิ วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปปมาณน อเวเรน อพยาปชเชน. ยสส นูน ภนเต กาเย กายคตาสติ อนุปฏฐिता อสส โส อธิ อณฺณตรํ สพรหมจารี อาสชช อปปณฺนิสสชช จาริกํ ปกุกเมย. “เสยฺยถาปิ ภนเต รโหรัมํ สฺจิมปิ ปุณฺณติ อสฺจิมปิ ปุณฺณติ คุคคตมปิ... มุตตคตมปิ... เขฬคตมปิ... ปุพฺพคตมปิ... โลหิตคตมปิ ปุณฺณติ น จ เตน รโหรัมํ อณฺณียติ วา หรายติ วา ชิกฺขจฺจติ วา เอวเมว โข อหํ ภนเต รโหรัมสเมน เจตสา วิหรามิ วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปปมาณน อเวเรน อพยาปชเชน. ยสส นูน ภนเต กาเย กายคตาสติ อนุปฏฐिता อสส โส อธิ อณฺณตรํ สพรหมจารี อาสชช อปปณฺนิสสชช จาริกํ ปกุกเมย. “เสยฺยถาปิ ภนเต จณฺฑาลกุมารโก วา จณฺฑาลกุมาริกา วา กโฬปีหโต นนฺตกวาสี คามํ วา นิคมํ วา ปวิสฺสโต นิจฺจิตตํเยว อุปฏฺฐเปตฺวา ปวิสฺสติ เอวเมว โข อหํ ภนเต จณฺฑาลกุมารกจณฺฑาลกุมาริกาสเมน เจตสา วิหรามิ วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปปมาณน อเวเรน อพยาปชเชน. ยสส นูน ภนเต กาเย กายคตาสติ อนุปฏฐिता อสส โส อธิ อณฺณตรํ สพรหมจารี อาสชช อปปณฺนิสสชช จาริกํ ปกุกเมย. “เสยฺยถาปิ ภนเต อสฺสโณ ฉินฺนวิสสาณํ สุรโต สุทฺธโนโต สุวีนีโต รติยาย รติยํ สิ่งขากฺเณ สิ่งขากฺกํ อนฺวาทิณฺฑนโต น กิณฺจิทฺติ ปาเทน วา วิสาณน วา เอวเมว โข อหํ ภนเต อสฺสโณ ฉินฺนวิสานสเมน เจตสา วิหรามิ วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปปมาณน อเวเรน อพยาปชเชน. ยสส นูน ภนเต กาเย กายคตาสติ อนุปฏฐिता อสส โส อธิ อณฺณตรํ สพรหมจารี อาสชช อปปณฺนิสสชช จาริกํ ปกุกเมย. “เสยฺยถาปิ ภนเต อิตฺถิ วา ปุริโส วา ทฬโร ยฺวามณฺฑนกาชาติโก สีสํหาโต อหิณฺณเปน วา กุกฺกุณฺณเปน วา มนฺสสฺสณฺณเปน วา กณฺฐุ อาสฺสเตน อณฺณียเยยฺย หราเยยฺย ชิกฺขเจยฺย เอวเมว โข อหํ ภนเต อิมินา ปูตฺติกาเยน อณฺณียามิ หรายามิ ชิกฺขจฺจามิ. ยสส นูน ภนเต กาเย กายคตาสติ อนุปฏฐिता อสส โส อธิ อณฺณตรํ สพรหมจารี อาสชช อปปณฺนิสสชช จาริกํ ปกุกเมย. “เสยฺยถาปิ ภนเต ปุริโส เมทกถาลิกํ ปริหเรยฺย ฉิทฺทาวฉิทฺทํ อุกฺขรณฺตํ ปคฺขรณฺตํ เอวเมว โข อหํ ภนเต อิมํ กายํ ปริหรามิ ฉิทฺทาวฉิทฺทํ อุกฺขรณฺตํ ปคฺขรณฺตํ. ยสส นูน ภนเต กาเย กายคตาสติ อนุปฏฐिता อสส โส อธิ อณฺณตรํ สพรหมจารี อาสชช อปปณฺนิสสชช จาริกํ ปกุกเมย. “ติ. อถ โข โส ภิกฺขุ อญฺญายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิริสา นิปตฺติว ภควนฺตํ เอตทโวจ “อจฺจโย มํ ภนเต อจฺจมา ยถาพาลํ ยถามูฬํ ยถาอฺกุสฺสํ โย อหํ อายสฺมนตํ สาริปุตฺตํ อสตา ตฺวจฺฉา มฺสา อณฺเตน อพฺภาจิกฺขิ. ตสฺส เม ภนเต ภควา อจฺจยํ อจฺจยโต ปฏฺติกคฺคณฺหตุ อายตฺตี สํวรายา”ติ. “ตคฺช ตํ ภิกฺขุ อจฺจโย อจฺจมา ยถาพาลํ ยถามูฬํ ยถาอฺกุสฺสํ โย ตวํ สาริปุตฺตํ อสตา ตฺวจฺฉา มฺสา อณฺเตน อพฺภาจิกฺขิ. ยโต จ โข ตวํ ภิกฺขุ อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมมํ ปฏฺฏิโรสี ตํ เต มยํ ปฏฺติกคฺคณฺหาม. วุฑฺฒิเหสา ภิกฺขุ อริยสฺส วินเย โย อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมมํ ปฏฺฏิโรตี อายตฺตี สํวรํ อาปชฺชติ”ติ. อถ โข ภควา อายสฺมนตํ สาริปุตฺตํ อามนฺเตสี “ขม สาริปุตฺต อิมสฺส โมฆปฺริสสฺส ปุรา ตสฺส ตตฺถเวย สตฺตธา มุทฺธา ผลตี”ติ. “ขมามหํ ภนเต ตสฺส อายสฺมโต สเจ มํ โส อายสฺมา เอวมาห ‘ขมตฺถ จ เม โส อายสฺมา’”ติ. ปฐมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๒. สีนหาทวคโค - หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งการบันลือเพียงดั่งการบันลือแห่งสิงโต/

๑. สีนหาทสุดต์ - พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งการบันลือเพียงดั่งการบันลือแห่งสิงโต/

๑๑. เอก - หนึ่ง/ สมย์ - ในสมัย/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ สาวตถิย์ - ในเมืองชื่อว่าสาวตถิ/ วิหริ - ย่อมทรงประทับอยู่/ เขตวเน - ชื่อว่าเขตวัน/ อนาถปิณฑิกสส - ของคฤหบดีผู้มีก้อนข้าวเพื่อบุคคลผู้มิที่พึงหาได้/ อารามะ - ณ อาราม/ อด โข - ครั้งนั้นแล/ आयสุมะ - ท่านผู้มีอายุ/ สาริปุตโต - ชื่อว่าสาริปุตระ/ เยน - ไต/ [ทิสภาเคน - โดยส่วนแห่งทิศ]/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เตนุปสงกมิ; - ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุปสงกมิตวา - ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ ภควนต - ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ อภิวาเทตวา - ถวายบังคมเรียบร้อยแล้ว/ เอกมนต - ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสิติ - นั่งแล้ว/ เอกมนต - ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสินโน โข - ผู้นั่งแล้วแล/ आयสุมะ - ท่านผู้มีอายุ/ สาริปุตโต - ชื่อว่าสาริปุตระ/ ภควนต - กับพระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทโวจ - ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “วุตโธ - อาศัยอยู่แล้ว/ เม - อันข้าพระองค์/ ภาเน - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ สาวตถิย์ - ในเมืองชื่อว่าสาวตถิ/ วสสวาโส - การอาศัยอยู่ตลอดพรรษา/ อิจฉามหิ - ข้าพระองค์ ย่อมต้องการ/ ภาเน - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ ขนปทจาริก - สูที่จาริกไปในชนบท/ ปกกมิตุ”นติ. - เพื่อการก้าวออกไป”ดังนี้/ “ยสฺสทานิ - ในบัดนี้ เพื่อกิจใด/ ตว - ท่าน/ สาริปุต - ดูก่อนสาริปุตระ/ [ตสฺส - นั้น/ กิจจสฺส - เพื่อกิจ/ กาล - ซึ่งกาล/ มณฺญสี”ติ. - จงสำคัญเถิด” ดังนี้/ อด โข - ครั้งนั้นแล/ आयสุมะ - ท่านผู้มีอายุ/ สาริปุตโต - ชื่อว่าสาริปุตระ/ อญฺญายาสนา - ลูกขึ้นแล้วจากที่เป็นที่นั่ง/ ภควนต - ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ อภิวาเทตวา - ถวายบังคมเรียบร้อยแล้ว/ ปทกฺขิณ - ซึ่งประทักขิณ/ กตวา - กระทำแล้ว/ ปกกามิ. - ก้าวออกไปแล้ว/ อด โข - ครั้งนั้นแล/ อดฺญตร - รูปใดรูปหนึ่ง/ ภิกฺขุ - ภิกษุ/ อจิรปฺกนฺเต - ก้าวออกไปแล้วโดยกาลไม่นาน/ आयสมฺนเต - ครั้นเมื่อท่านผู้มีอายุ/ สาริปุตเต - ชื่อว่าสาริปุตระ/ ภควนต - กับพระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทโวจ - ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “อายสุมะ - ท่านผู้มีอายุ/ ม - ซึ่งข้าพระองค์/ ภาเน - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ สาริปุตโต - ชื่อว่าสาริปุตระ/ อาสข - กระทบทั่วแล้ว/ อปฺปฏินิสฺสข - ไม่สละออกเฉพาะแล้ว/ จาริก - สูที่จาริก/ ปกฺกนโต”ติ - ก้าวออกไปแล้ว”ดังนี้/ อด โข - ครั้งนั้นแล/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ อดฺญตร - รูปใดรูปหนึ่ง/ ภิกฺขุ - ซึ่งภิกษุ/ อามนฺเตสิ - ตรัสเรียกมาแล้ว/ “เอहि - จงมาเถิด/ ตว - ท่าน/ ภิกฺขุ - ดูก่อนภิกษุ/ มม - ของข้าพเจ้า/ วจเนน - ตามคำพูด/ สาริปุตต์ - ซึ่งพระสาริปุตระ/ อามนฺเตहि - จงเรียกมา/ ‘สฺตถา - พระศาสดา/ ต - ซึ่งท่าน/ อาวุโส - ดูก่อนท่านผู้มีอายุ/ สาริปุต - ชื่อว่าสาริปุตระ/ อามนฺเตตี”ติ - ย่อมตรัสเรียก” ดังนี้/ “เอว - อย่างนั้น/ ภาเน”ติ โข - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ”ดังนี้แล/ โส - รูปนั้น/ ภิกฺขุ - ภิกษุ/ ภควโต - ต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปฏิสฺสุตวา - ฟังตอบแล้ว/ เยนายสุมะ - โดยส่วนแห่งทิศใด ท่านผู้มีอายุ/ สาริปุตโต - ชื่อว่าสาริปุตระ/ เตนุปสงกมิ; - ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุปสงกมิตวา - ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ आयสมฺนต - กับท่านผู้มีอายุ/ สาริปุตต์ - ชื่อว่าสาริปุตระ/ เอตทโวจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “สฺตถา - พระศาสดา/ ต - ซึ่งท่าน/ อาวุโส - ดูก่อนท่านผู้มีอายุ/ สาริปุต - ชื่อว่าสาริปุตระ/ อามนฺเตตี”ติ - ย่อมตรัสเรียก”ดังนี้/ “เอวมาวุโส”ติ โข - ดูก่อนท่านผู้มีอายุ อย่างนั้น”ดังนี้แล/ आयสุมะ - ท่านผู้มีอายุ/ สาริปุตโต - ชื่อว่าสาริปุตระ/ ตสฺส - รูปนั้น/ ภิกฺขุโน - ต่อภิกษุ/ ปจฺจสฺสสิ - ฟังตอบแล้ว/ เตน โข - นั้นแล/ ปน - ก็/ สมเยน - ในสมัยอายุสุมะ จ - ท่านผู้มีอายุ ด้วย/ มหาโมคคฺคฺลลาน - ชื่อว่ามหาโมคคัลลานะ/ आयสุมะ จ - ท่านผู้มีอายุ ด้วย/ อานนโท - ชื่อว่าอานนท์/ อวาปุณฺณ - ซึ่งลูกกุญแจ/ อาทาย - ถือเอาแล้ว/ วิหาระ - ในวิหาร/ อาทินฺทนติ - ย่อมเที่ยวไปทั่ว/ “อภิกฺกมถายสมฺนโต - ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย จงก้าวออกไปเถิด/ [ตมฺเห - ท่านทั้งหลาย]/ อภิกฺกมถายสมฺนโต! - ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

จงก้าวออกไปเถิด/ [ตุมเห - ท่านทั้งหลาย]/ **อิทานายสุม** - ในบัดนี้ ท่านผู้มีอายุ/ **สาริปุตโต** - ชื่อว่าสารีบุตร/ **ภควโต** - ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ **สมมุขา** - ในที่มีหน้าพร้อม/ **สีหนาท** - โดยการบ้นลือเพียงดังการบ้นลือแห่งสิงโต/ **นทิสสตี**”ติ - จักบ้นลือ”ดังนี้/ **อถ โข** - ครั้นนั้นแล/ **อายสุม** - ท่านผู้มีอายุ/ **สาริปุตโต** - ชื่อว่าสารีบุตร/ **เณ** - ไต/ [ทิสภาเคน - โดยส่วนแห่งทิศ]/ **ภควา** - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ **เตนุสสงกมิ**; - ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ **อุปสงกมิตวา** - ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ **ภควนต** - ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ **อภิวาเทตวา** - ถวายบังคมยั้งแล้ว/ **เอกมนต** - ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ **นิสสิ** - นั่งแล้ว/ **เอกมนต** - ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ **นิสินน** **โข** - ผู้นั่งแล้วแล/ **อายสมนต** - กับท่านผู้มีอายุ/ **สาริปุตโต** - ชื่อว่าสารีบุตร/ **ภควา** - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ **เอตทโวจ** - ได้ตรัสแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “**อิ** - นี้/ [ธมมวินเย - ในพระธรรมและพระวินัย]/ **เต** - ต่อท่าน/ **สาริปุตโต** - ดูก่อนสารีบุตร/ **อณญตร** - ผู้ใดผู้หนึ่ง/ **สพฺพหมจารี** - ผู้เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [บุคฺคโล - บุคคล]/ **ชียนธมม** - ซึ่งธรรมคือความดีเตียน/ **อาปนโน** - ถึงยั้งแล้ว/ ‘**อายสุม** - ท่านผู้มีอายุ/ **ม** - ซึ่งข้าพระองค์/ **ภนเต** - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ **สาริปุตโต** - ชื่อว่าสารีบุตร/ **อาสซช** - กระทบทั่วแล้ว/ **อปฺปณฺนิสสซช** - ไม่สละออกเฉพาะแล้ว/ **จาริก** - สูที่จาริก/ **ปฏกนโต**”ติ - ก้าวออกไปแล้ว”ดังนี้/ “**ยสส** - รูปใด/ [ภิกฺขุโน - อณฺภิกฺขุ]/ **นูน** - แน่แท้/ **ภนเต** - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ **กาเย** - ในร่างกาย/ **กายคตาสติ** - ความระลึกที่ไปแล้วในร่างกาย/ **อนุปฺปณฺณิตา** - เป็นธรรมที่ไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว/ **อสส** - พึงเป็น/ **โส** - รูปนั้น/ [ภิกฺขุ - ภิกฺขุ]/ **อิ** - นี้/ [ธมมวินเย - ในพระธรรมและพระวินัย]/ **อณญตร** - ผู้ใดผู้หนึ่ง/ **สพฺพหมจารี** - ผู้เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [บุคฺคล - ซึ่งบุคคล/ **อาสซช** - กระทบทั่วแล้ว/ **อปฺปณฺนิสสซช** - ไม่สละออกเฉพาะแล้ว/ **จาริก** - สูที่จาริก/ **ปฏกเมย** - พึงก้าวออกไป/ “**เสยยถาปี** - แม้นใด/ **ภนเต** - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ [บุคฺคลา - บุคคลทั้งหลาย]/ **ปฐวีย** - บนแผ่นดิน/ **สุจิมปิ** - ซึ่งของสะอาดบ้าง/ **นิกฺขิปนติ** - ย่อมทิ้งลง/ **อสฺจุจิมปิ** - ซึ่งทิ้งของไม่สะอาดบ้าง/ **นิกฺขิปนติ** - ย่อมทิ้งลง/ **คฺฤคตมปิ** - ซึ่งคูถบ้าง/ **นิกฺขิปนติ** - ย่อมทิ้งลง/ **มุตตคตมปิ** - ซึ่งมูลบ้าง/ **นิกฺขิปนติ** - ย่อมทิ้งลง/ **เชพคตมปิ** - ซึ่งน้ำลายบ้าง/ **นิกฺขิปนติ** - ย่อมทิ้งลง/ **ปฺพุพคตมปิ** - ซึ่งหนองบ้าง/ **นิกฺขิปนติ** - ย่อมทิ้งลง/ **โลหิตคตมปิ** - ซึ่งเลือดบ้าง/ **นิกฺขิปนติ** - ย่อมทิ้งลง/ **น** - หามิได้/ **จ** - แต่ว่า/ **เตน** - นั้น/ [วตฺถุณา - ด้วยวัตถุ]/ **ปฐวี** - แผ่นดิน/ **อณฺณียติ วา** - ย่อมอึดอัดบ้าง/ **หฺรยติ วา** - ย่อมระอาบ้าง/ **ชิจฺจุจติ วา**; - ย่อมรังเกียจบ้าง/ **เอวเมว โข** - ฉะนั้นเหมือนกันแล/ **อห** - ข้าพระองค์/ **ภนเต** - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ **ปฐวีสเมน** - ที่เสมอด้วยแผ่นดิน/ **เจตสา** - มีใจ/ **วิหฺรามี** - ย่อมพ่านักอยู่/ **วิปฺบุเลน** - ที่ใญ่บุลย์/ **มทคฺคเตน** - ที่ถึงแล้วซึ่งความใหญ่โต/ **อปฺปมาเณน** - ที่มีประมาณหามิได้/ **อเวเรน** - ที่มีเวรหามิได้/ **อพฺยาปซฺเชน** - ที่มีความไม่พยาบาท/ “**ยสส** - รูปใด/ [ภิกฺขุโน - อณฺภิกฺขุ]/ **นูน** - แน่แท้/ **ภนเต** - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ **กาเย** - ในร่างกาย/ **กายคตาสติ** - ความระลึกที่ไปแล้วในร่างกาย/ **อนุปฺปณฺณิตา** - เป็นธรรมที่ไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว/ **อสส** - พึงเป็น/ **โส** - รูปนั้น/ [ภิกฺขุ - ภิกฺขุ]/ **อิ** - นี้/ [ธมมวินเย - ในพระธรรมและพระวินัย]/ **อณญตร** - ผู้ใดผู้หนึ่ง/ **สพฺพหมจารี** - ผู้เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [บุคฺคล - ซึ่งบุคคล/ **อาสซช** - กระทบทั่วแล้ว/ **อปฺปณฺนิสสซช** - ไม่สละออกเฉพาะแล้ว/ **จาริก** - สูที่จาริก/ **ปฏกเมย** - พึงก้าวออกไป/ “**เสยยถาปี** - แม้นใด/ **ภนเต** - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ [บุคฺคลา - บุคคลทั้งหลาย]/ **อาปสฺมี** - ในน้ำ/ **สุจิมปิ** - ซึ่งของสะอาดบ้าง/ **โรวนติ** - ย่อมชำระล้าง/ **อสฺจุจิมปิ** - ซึ่งของไม่สะอาดบ้าง/ **โรวนติ** - ย่อมชำระล้าง/ **คฺฤคตมปิ** - ซึ่งคูถบ้าง/ **โรวนติ** - ย่อมชำระล้าง/ **มุตตคตมปิ** - ซึ่งมูลบ้าง/ **โรวนติ** - ย่อมชำระล้าง/ **เชพคตมปิ** - ซึ่งน้ำลายบ้าง/ **โรวนติ** - ย่อมชำระล้าง/ **ปฺพุพคตมปิ** - ซึ่งหนองบ้าง/ **โรวนติ** - ย่อมชำระล้าง/ **โลหิตคตมปิ** - ซึ่งเลือดบ้าง/ **โรวนติ** - ย่อมชำระล้าง/ **น** - หามิได้/ **จ** - แต่ว่า/ **เตน** - นั้น/ [วตฺถุณา - ด้วยวัตถุ]/ **อาโป** - น้ำ/ **อณฺณียติ วา** - ย่อมอึด

อัดบ้าง/ หรายติ วา - ย่อมระอาบ้าง/ ชิคุจติ วา; - ย่อมรังเกียจบ้าง/ เอวเมว โข - ฉะนั้นเหมือนกันแล/
 อหิ - ข้าพระองค์/ ภนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ อาโปสเมน - ที่เสมอด้วยน้ำ/ เจตสา - มีใจ/ วิหرامي -
 ย่อมพำนักรอยู่/ วิบุเลน - ที่ไพบุลย์/ มหคคเตน - ที่ถึงแล้วซึ่งความใหญ่โต/ อปปมาเณน - ที่มีประมาณหา
 มิได้/ อเวเรน - ที่มีเวรหามิได้/ อพฺยาปชฺเชน - ที่มีความไม่พยาบาท/ “ยสฺส - รูปใด/ [ภิกฺขุโน - อันภิกฺขุ/
 นฺน - แน่แท้/ ภนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ กาเย - ในร่างกาย/ กายคตาสติ - ความระลึกที่ไปแล้วใน
 ร่างกาย/ อนุปฏฐิตา - เป็นธรรมที่ไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว/ อสฺส - พึงเป็น/ โส - รูปนั้น/ [ภิกฺขุ - ภิกฺขุ/ อิท - นี้/
 [ธมฺมวินเย - ในพระธรรมและพระวินัย/ อณฺเฏตรํ - ผู้ใดผู้หนึ่ง/ สพฺรหมจารี - ผู้เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้
 ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [ปุคฺคลํ - ซึ่งบุคคล/ อาสชฺช - กระทบทั่วแล้ว/ อปฺปณฺนิสฺสชฺช - ไม่
 สละออกเฉพาะแล้ว/ จาริกํ - สูที่จาริก/ ปกฺกเมยฺย - พึงก้าวออกไป/ “เสยฺยถาปิ - แม้ฉันใด/ ภนเต - ข้าแต่
 พระองค์ผู้เจริญ/ เตโช - ไฟ/ สฺจุมิปิ - ซึ่งวัตถุสะอาดบ้าง/ ททติ - ย่อมเผาไหม้/ อสฺจุมิปิ - ซึ่งวัตถุไม่สะอาด
 บ้าง/ ททติ - ย่อมเผาไหม้/ คุถคตมปิฯเปฯ - ซึ่งคุถบ้าง ฯลฯ/ มุตฺตคตมปิฯเปฯ - ซึ่งมูลบ้าง ฯลฯ/
 เขฬคตมปิฯเปฯ - ซึ่งน้ำลายบ้าง ฯลฯ/ ปุพฺพคตมปิฯเปฯ - ซึ่งหนองบ้าง ฯลฯ/ โลหิตคตมปิ - ซึ่งเลือดบ้าง/
 ททติ - ย่อมเผาไหม้/ น - หามิได้/ จ - แต่ว่า/ เตน - นั้น/ [วตฺถุนา - ด้วยวัตถุ/ เตโช - ไฟ/ อณฺเฎยติ วา -
 ย่อมอิตอัดบ้าง/ หรายติ วา - ย่อมระอาบ้าง/ ชิคุจติ วา; - ย่อมรังเกียจบ้าง/ เอวเมว โข - ฉะนั้น
 เหมือนกันแล/ อหิ - ข้าพระองค์/ ภนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ เตโชสเมน - ที่เสมอด้วยไฟ/ เจตสา - มี
 ใจ/ วิหرامي - ย่อมพำนักรอยู่/ วิบุเลน - ที่ไพบุลย์/ มหคคเตน - ที่ถึงแล้วซึ่งความใหญ่โต/ อปปมาเณน - ที่มี
 ประมาณหามิได้/ อเวเรน - ที่มีเวรหามิได้/ อพฺยาปชฺเชน - ที่มีความไม่พยาบาท/ “ยสฺส - รูปใด/ [ภิกฺขุโน
 - อันภิกฺขุ/ นฺน - แน่แท้/ ภนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ กาเย - ในร่างกาย/ กายคตาสติ - ความระลึกที่
 ไปแล้วในร่างกาย/ อนุปฏฐิตา - เป็นธรรมที่ไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว/ อสฺส - พึงเป็น/ โส - รูปนั้น/ [ภิกฺขุ - ภิกฺขุ/
 อิท - นี้/ [ธมฺมวินเย - ในพระธรรมและพระวินัย/ อณฺเฎตรํ - ผู้ใดผู้หนึ่ง/ สพฺรหมจารี - ผู้เป็นไปกับด้วย
 บุคคลผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [ปุคฺคลํ - ซึ่งบุคคล/ อาสชฺช - กระทบทั่วแล้ว/ อปฺปณฺนิสฺสชฺช
 - ไม่สละออกเฉพาะแล้ว/ จาริกํ - สูที่จาริก/ ปกฺกเมยฺย - พึงก้าวออกไป/ “เสยฺยถาปิ - แม้ฉันใด/ ภนเต -
 ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ วาโย - ลม/ สฺจุมิปิ - ซึ่งสิ่งของสะอาดบ้าง/ อุปวายติ - ย่อมพัดเข้าไป/ อสฺจุมิปิ -
 ซึ่งสิ่งของที่ไม่สะอาดบ้าง/ อุปวายติ - ย่อมพัดเข้าไป/ คุถคตมปิฯเปฯ - ซึ่งคุถบ้าง ฯลฯ/ มุตฺตคตมปิฯเปฯ -
 ซึ่งมูลบ้าง ฯลฯ/ เขฬคตมปิฯเปฯ - ซึ่งน้ำลายบ้าง ฯลฯ/ ปุพฺพคตมปิฯเปฯ - ซึ่งหนองบ้าง ฯลฯ/ โลหิตคตมปิ -
 ซึ่งเลือดบ้าง/ อุปวายติ - ย่อมพัดเข้าไป/ น - หามิได้/ จ - แต่ว่า/ เตน - นั้น/ [วตฺถุนา -
 ด้วยวัตถุ/ วาโย - ลม/ อณฺเฎยติ วา - ย่อมอิตอัดบ้าง/ หรายติ วา - ย่อมระอาบ้าง/ ชิคุจติ วา; - ย่อม
 รังเกียจบ้าง/ เอวเมว โข - ฉะนั้นเหมือนกันแล/ อหิ - ข้าพระองค์/ ภนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ วาโยส
 เมน - ที่เสมอด้วยลม/ เจตสา - มีใจ/ วิหرامي - ย่อมพำนักรอยู่/ วิบุเลน - ที่ไพบุลย์/ มหคคเตน - ที่ถึงแล้ว
 ซึ่งความใหญ่โต/ อปปมาเณน - ที่มีประมาณหามิได้/ อเวเรน - ที่มีเวรหามิได้/ อพฺยาปชฺเชน - ที่มีความไม่
 พยาบาท/ “ยสฺส - รูปใด/ [ภิกฺขุโน - อันภิกฺขุ/ นฺน - แน่แท้/ ภนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ กาเย - ใน
 ร่างกาย/ กายคตาสติ - ความระลึกที่ไปแล้วในร่างกาย/ อนุปฏฐิตา - เป็นธรรมที่ไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว/ อสฺส -
 พึงเป็น/ โส - รูปนั้น/ [ภิกฺขุ - ภิกฺขุ/ อิท - นี้/ [ธมฺมวินเย - ในพระธรรมและพระวินัย/ อณฺเฎตรํ - ผู้ใดผู้
 หนึ่ง/ สพฺรหมจารี - ผู้เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [ปุคฺคลํ - ซึ่งบุคคล/
 อาสชฺช - กระทบทั่วแล้ว/ อปฺปณฺนิสฺสชฺช - ไม่สละออกเฉพาะแล้ว/ จาริกํ - สูที่จาริก/ ปกฺกเมยฺย - พึงก้าว
 ออกไป/ “เสยฺยถาปิ - แม้ฉันใด/ ภนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ รโฆหรณํ - ผ่าเป็นเครื่องกำจัดซึ่งธุลี/
 สฺจุมิปิ - ซึ่งของสะอาดบ้าง/ ปุณฺณติ - ย่อมเช็ด/ อสฺจุมิปิ - ซึ่งทั้งของไม่สะอาดบ้าง/ ปุณฺณติ - ย่อมเช็ด/

คุศคตมปิปาเปา - ซึ่งคุบบ้าง ฯลฯ/ มุตตคตมปิปาเปา - ซึ่งมุตบ้าง ฯลฯ/ เขฬคตมปิปาเปา - ซึ่งน้ำลายบ้าง
 ฯลฯ/ ปุพพคตมปิปาเปา - ซึ่งหนองบ้าง ฯลฯ/ โลหิตคตมปิ - ซึ่งเลือดบ้าง/ ปุณณติ - ย่อมเช็ด/ น - หามิได้/
 จ - แต่ว่า/ เตน - นั้น/ [วตถุนา - ด้วยวัตถุ]/ โรหิหรณ - ผ้าเป็นเครื่องกำจัดซึ่งธุลี/ อญฺญิยติ วา - ย่อมอึด
 อัดบ้าง/ หรายติ วา - ย่อมระอาบ้าง/ ชิกฺขจฺจติ วา; - ย่อมรังเกียจบ้าง/ เอเวเมว โข - ฉะนั้นเหมือนกันแล/
 อหิ - ข้าพระองค์/ ฃนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ โรหิหรณสเมน - ที่เสมอด้วยผ้าเป็นเครื่องกำจัดซึ่งธุลี/
 เจตสา - มีใจ/ วิหรามิ - ย่อมพำนักอยู่/ วิบุเลน - ที่ไพบูลย์/ มหคฺคเตน - ที่ถึงแล้วซึ่งความใหญ่โต/ อปฺป
 มาณน - ที่มีประมาณหามิได้/ อเวเรน - ที่มีเวรหามิได้/ อพฺยาปชฺเชน - ที่มีความไม่พยาบาท/ “ยสฺส - รูป
 ไต/ [ภิกฺขุโน - อันภิกษุ]/ นฺน - แน่แท้/ ฃนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ กาเย - ในร่างกาย/ กายคตาสติ -
 ความระลึกที่ไปแล้วในร่างกาย/ อนุปฺนฺนฺติตา - เป็นธรรมที่ไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว/ อสฺส - พึงเป็น/ โส - รูปนั้น/
 [ภิกฺขุ - ภิกษุ]/ อธิ - นี้/ [ธมฺมวินย - ในพระธรรมและพระวินัย]/ อญฺญตร - ผู้ใดผู้หนึ่ง/ สพฺรหมจาริ - ผู้
 เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [ปุคฺคล - ซึ่งบุคคล]/ อาสชช - กระทบทั่วแล้ว/
 อปฺปนิสฺสชช - ไม่สละออกเฉพาะแล้ว/ จาริก - สูที่จาริก/ ปกฺกเมย - พึงก้าวออกไป/ “เสยฺยถาปิ - แม้
 ฉนฺได/ ฃนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ จณฺทาลกุมารโก วา - เด็กจันทาลผู้ชาย หรือ/ จณฺทาลกุมาริกา วา
 - หรือว่า เด็กจันทาลผู้หญิง/ กโฬปีหตฺโถ - หัวตะกร้า/ นนฺตกวาสี - นุ่งผ้าชายขาด/ คามิ วา - สู้หมู่บ้าน
 บ้าง/ นิคมิ วา - สู้นิคมบ้าง/ ปวิสฺสโต - เมื่อเข้าไปก่อน/ นิจฺจิตฺตเยว - ซึ่งจิตที่นอบน้อมเท่านั้น/ อฺปฺนฺนฺเต
 วา - เข้าไปตั้งไว้แล้ว/ ปวิสฺติ - ย่อมเข้าไปก่อน/ เอเวเมว โข - ฉะนั้นเหมือนกันแล/ อหิ - ข้าพระองค์/ ฃน
 เต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ จณฺทาลกุมารกจณฺทาลกุมาริกาสเมน - ที่เสมอด้วยเด็กจันทาลผู้ชายหรือเด็ก
 จันทาลผู้หญิง/ เจตสา - มีใจ/ วิหรามิ - ย่อมพำนักอยู่/ วิบุเลน - ที่ไพบูลย์/ มหคฺคเตน - ที่ถึงแล้วซึ่งความ
 ใหญ่โต/ อปฺปมาณน - ที่มีประมาณหามิได้/ อเวเรน - ที่มีเวรหามิได้/ อพฺยาปชฺเชน - ที่มีความไม่พยาบาท/
 “ยสฺส - รูปไต/ [ภิกฺขุโน - อันภิกษุ]/ นฺน - แน่แท้/ ฃนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ กาเย - ในร่างกาย/
 กายคตาสติ - ความระลึกที่ไปแล้วในร่างกาย/ อนุปฺนฺนฺติตา - เป็นธรรมที่ไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว/ อสฺส - พึงเป็น/
 โส - รูปนั้น/ [ภิกฺขุ - ภิกษุ]/ อธิ - นี้/ [ธมฺมวินย - ในพระธรรมและพระวินัย]/ อญฺญตร - ผู้ใดผู้หนึ่ง/ สพ
 รหมจาริ - ผู้เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [ปุคฺคล - ซึ่งบุคคล]/ อาสชช -
 กระทบทั่วแล้ว/ อปฺปนิสฺสชช - ไม่สละออกเฉพาะแล้ว/ จาริก - สูที่จาริก/ ปกฺกเมย - พึงก้าวออกไป/
 “เสยฺยถาปิ - แม้ฉนฺได/ ฃนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ อสฺสโก - โคอุสภะ/ ฉินฺนวิสฺสโก - เป็นสัตว์มีเขาหัก
 แล้ว/ สฺสรโต - เป็นสัตว์สงบเสถียรแล้ว/ สฺสทฺนโต - เป็นสัตว์อันบุคคลฝึกมาดีแล้ว/ สฺสวินฺนโต - เป็นสัตว์อันบุคคล
 นำไปโดยพิเศษมาดีแล้ว/ รติยาย - จากหนทาง/ รติย - สูหนทาง/ สิงฺฆาญฺเณ - จากทางสามแยก/ สิงฺฆาญฺก
 - สูทางสามแยก/ อนฺวาทินฺทฺนโต - เทียวไปตามลำดับอยู่/ น - หามิได้/ ภิกฺขุ - ซึ่งใคร ๆ/ หิสฺติ - ย่อม
 เปียดเบียน/ ปาเทน วา - ด้วยขา หรือ/ วิสาณน วา - หรือว่า ด้วยเขา/ เอเวเมว โข - ฉะนั้นเหมือนกันแล/
 อหิ - ข้าพระองค์/ ฃนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ อสฺสจินฺนวิสฺสณสเมน - ที่มีใจเสมอด้วยโคอุสภะตัวมีเขา
 หักแล้ว/ เจตสา - มีใจ/ วิหรามิ - ย่อมพำนักอยู่/ วิบุเลน - ที่ไพบูลย์/ มหคฺคเตน - ที่ถึงแล้วซึ่งความ
 ใหญ่โต/ อปฺปมาณน - ที่มีประมาณหามิได้/ อเวเรน - ที่มีเวรหามิได้/ อพฺยาปชฺเชน - ที่มีความไม่พยาบาท/
 “ยสฺส - รูปไต/ [ภิกฺขุโน - อันภิกษุ]/ นฺน - แน่แท้/ ฃนเต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ กาเย - ในร่างกาย/
 กายคตาสติ - ความระลึกที่ไปแล้วในร่างกาย/ อนุปฺนฺนฺติตา - เป็นธรรมที่ไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว/ อสฺส - พึงเป็น/
 โส - รูปนั้น/ [ภิกฺขุ - ภิกษุ]/ อธิ - นี้/ [ธมฺมวินย - ในพระธรรมและพระวินัย]/ อญฺญตร - ผู้ใดผู้หนึ่ง/ สพ
 รหมจาริ - ผู้เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [ปุคฺคล - ซึ่งบุคคล]/ อาสชช -
 กระทบทั่วแล้ว/ อปฺปนิสฺสชช - ไม่สละออกเฉพาะแล้ว/ จาริก - สูที่จาริก/ ปกฺกเมย - พึงก้าวออกไป/

“เสวยยาปิ – แม้นันได/ ภาเน – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ อิตถิ วา – สตรี หรือ/ ปุริโส วา – หรือว่า บุรุษ/ ทท
 โร – ผู้เป็นชายหนุ่ม/ ยฺวา – ผู้เป็นสตรีสาว/ มณฑกขาติโก – เป็นผู้มีการตกแต่งเป็นชาติกำเนิด/ สีสันหาโต
 – เป็นผู้มีศีรษะที่สระแล้ว/ อหิกุณเปน วา – เพราะซากศพแห่งงูบ้าง/ กุกุณณเปน วา – เพราะซากศพแห่ง
 สุนัขบ้าง/ มนุสสุณณเปน วา – เพราะซากศพแห่งมนุษย์บ้าง/ กณฺเฐ – ที่คอ/ อาสตุเตน – ที่คล้องอยู่แล้ว/
 อญฺเฐย – ฟังประพจน์อดีต/ หราเยย – ฟังประพจน์ปัจจุบัน/ ชิจฺเจย – ฟังประพจน์วิเศษ/ เหว
 เมว โข – ฉะนั้นเหมือนกันแล/ อหิ – ข้าพระองค์/ ภาเน – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ อิมินา – นี่/ ปุติกาเยน –
 ด้วยร่างกายอันเปื่อยเน่า/ อญฺเฐยมิ – ย่อมอดีต/ หรายามิ – ย่อมระอา/ ชิจฺจามิ – ย่อมรังเกียจ/ “ยสฺส –
 รูปใด/ ภิกฺขุโน – อันภิกษุ/ นุน – แน่แท้/ ภาเน – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ กาเย – ในร่างกาย/ กายคตาสติ
 – ความระลึกที่ไปแล้วในร่างกาย/ อนุปฏฺฐิตา – เป็นธรรมที่ไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว/ อสฺส – ฟังเป็น/ โส – รูปนั้น/
 ภิกฺขุ – ภิกษุ/ อธิ – นี่/ [ธมฺมวินย – ในพระธรรมและพระวินัย]/ อนุยฺยตฺร – ผู้ใดผู้หนึ่ง/ สพฺรหมจารี – ผู้
 เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพจน์ซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [ปุคฺคํ – ซึ่งบุคคล]/ อาสข – กระทบทั่วแล้ว/
 อปฺปนิสฺสข – ไม่สละออกเฉพาะแล้ว/ จาริก – สู่ที่จาริก/ ปกฺกเมย – ฟังก้าวออกไป/ “เสวยยาปิ – แม้นัน
 ได/ ภาเน – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ ปุริโส – บุรุษ/ เมทกถาลิก – ซึ่งถาดมันข้น/ ปริหเรย – ฟังประคอง/
 จิตฺทาวจิตฺ – ที่มีช่องน้อยใหญ่/ อุกฺขรณํ – ที่ไหลขึ้นอยู่/ ปคฺขรณํ – ที่ไหลออกอยู่/ เหวเมว โข – ฉะนั้น
 เหมือนกันแล/ อหิ – ข้าพระองค์/ ภาเน – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ อิมิ – นี่/ กาย – ซึ่งร่างกาย/ ปริหรามิ –
 ย่อมนำไปโดยรอบ/ จิตฺทาวจิตฺ – ที่มีช่องน้อยช่องใหญ่/ อุกฺขรณํ – ที่ไหลขึ้นอยู่/ ปคฺขรณํ – ที่ไหลออก
 อยู่/ “ยสฺส – รูปใด/ ภิกฺขุโน – อันภิกษุ/ นุน – แน่แท้/ ภาเน – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ กาเย – ในร่างกาย/
 กายคตาสติ – ความระลึกที่ไปแล้วในร่างกาย/ อนุปฏฺฐิตา – เป็นธรรมที่ไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว/ อสฺส – ฟังเป็น/
 โส – รูปนั้น/ ภิกฺขุ – ภิกษุ/ อธิ – นี่/ [ธมฺมวินย – ในพระธรรมและพระวินัย]/ อนุยฺยตฺร – ผู้ใดผู้หนึ่ง/ สพ
 รหมจารี – ผู้เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพจน์ซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [ปุคฺคํ – ซึ่งบุคคล]/ อาสข –
 กระทบทั่วแล้ว/ อปฺปนิสฺสข – ไม่สละออกเฉพาะแล้ว/ จาริก – สู่ที่จาริก/ ปกฺกเมย”ติ – ฟังก้าว
 ออกไป”ดังนี้/ อด โข – ครั้งนั้นแล/ โส – รูปนั้น/ ภิกฺขุ – ภิกษุ/ อญฺญายาสนา – ลุกขึ้นแล้ว จากที่เป็นที่นั่ง/
 เอกํ – ให้เสียงบ่าข้างหนึ่ง/ อุตฺตราสกํ – ซึ่งผ้าเป็นเครื่องคล้องที่เหนืออวัยวะด้านซ้าย/ กริตฺวา – กระทำ
 แล้ว/ ภควโต – ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปาเทสุ – ที่พระบาททั้งหลาย/ สิริสา – ด้วยศีรษะ/ นิปิตฺวา –
 หมอบลงแล้ว/ ภควนํ – กับพระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทวโจ – ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “อจฺจโย –
 โทษเป็นเหตุล่วงเกิน/ [ติ – นั้น]/ มํ – ซึ่งข้าพระองค์/ ภาเน – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ อจฺจมา – ได้ไปล่วง
 แล้ว/ ยถาพาลํ – ผู้โง่เขลาอย่างไร/ ยถามูหํ – ผู้หลงใหลแล้วอย่างไร/ ยถาอูสํ – ผู้ไม่ฉลาดอย่างไร/ โย –
 ไใด/ อหิ – ข้าพระองค์/ आयสฺมนํ – ซึ่งท่านผู้มีอายุ/ สาริปุตฺตํ – ชื่อว่าสารีบุตร/ อสตา – ที่ไม่เป็นแล้ว/ ตฺว
 จา – ที่เปล่าประโยชน์/ มุสา – ที่เป็นเรื่องเท็จ/ อญฺเตน – ที่ไม่มีแล้ว/ [วจนฺ – ด้วยคำพูด]/ อพฺภาจิกฺขิ –
 ได้กล่าวตู่แล้ว/ ตสฺส – นั้น/ เม – ของข้าพระองค์/ ภาเน – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ ภควา – พระผู้มีพระภาค
 เจ้า/ อจฺจยํ – ซึ่งโทษเป็นเหตุล่วงเกิน/ อจฺจยโต – โดยความเป็นแห่งโทษเป็นเหตุล่วงเกิน/ ปฏฺกคฺคณฺหาตุ –
 จงทรงรับเฉพาะเถิด/ आयติ – ในกาลต่อไป/ สํวรายา”ติ – เพื่อความปิดกันพร้อม”ดังนี้/ “ตคฺข – เชิญเถิด/
 [ติ – นั้น]/ ตํ – ซึ่งท่าน/ ภิกฺขุ – ดูก่อนภิกษุ/ อจฺจโย – โทษเป็นเหตุล่วงเกิน/ อจฺจมา – ได้ไปล่วงแล้ว/ ยถา
 พาลํ – ผู้โง่เขลาอย่างไร/ ยถามูหํ – ผู้หลงใหลแล้วอย่างไร/ ยถาอูสํ – ผู้ไม่ฉลาดอย่างไร/ โย – ไใด/ ตว –
 ท่าน/ สาริปุตฺตํ – ชื่อว่าสารีบุตร/ อสตา – ที่ไม่เป็นแล้ว/ ตฺวจา – ที่เปล่าประโยชน์/ มุสา – ที่เป็นเรื่องเท็จ/
 อญฺเตน – ที่ไม่มีแล้ว/ [วจนฺ – ด้วยคำพูด]/ อพฺภาจิกฺขิ – กล่าวตู่แล้ว/ ยโต จ โข – ก็ ในกาลใดแล/ ตว –
 ท่าน/ ภิกฺขุ – ดูก่อนภิกษุ/ อจฺจยํ – ซึ่งโทษเป็นเหตุล่วงเกิน/ อจฺจยโต – โดยความเป็นแห่งโทษเป็นเหตุ

ล่งเก็น/ ทิสวา - เห็นแล้ว/ ยถาธมฺม - ตามธรรมอย่างไร/ ปฏิกโรติ - จงกระทำเกิดขึ้น/ ตํ - นั้น/ เต - ของ
ท่าน/ [อจฺจย - ซึ่งโทษเป็นเหตุล่งเก็น]/ มย - ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ปฏิกคณฺหา - ย่อมรับเฉพาะ/ วุฑฺฒิ -
เป็นความเจริญ/ เหา - เพราะว่า วิธีนั้น/ ภิกฺขุ - ดูก่อนภิกษุ/ อริยสฺส - ของบุคคลผู้ประเสริฐ/ วินฺเย - ใน
พระวินัย/ โย - ผู้ใด/ [บุคฺคโล - บุคคล]/ อจฺจย - ซึ่งโทษเป็นเหตุล่งเก็น/ อจฺจยโต - โดยความเป็นแห่ง
โทษเป็นเหตุล่งเก็น/ ทิสวา - เพราะเห็น/ ยถาธมฺม - ตามธรรมอย่างไร/ ปฏิกโรติ - ย่อมกระทำขึ้น/ อายตี
- ในกาลต่อไป/ สํวร - ซึ่งการสำรวม/ อาปชฺชติ”ติ - ย่อมถึงยิ่ง”ดังนี้/ อถ โข - ครั้นนั้นแล/ ภควา - พระผู้
มีพระภาคเจ้า/ อายสฺมนฺต - ซึ่งท่านผู้มีอายุ/ สารีปุตฺต - ชื่อว่าสารีบุตร/ อามนฺเตสิ - ตรัสเรียกมาแล้ว/ “ขม
- ของจงดโทษ/ สารีปุตฺต - ดูก่อนสารีบุตร/ อิมสฺส - ผู้นี้/ โฆฆปฺริสฺส - แก่โฆฆบุรุษ/ ปุรา - ในกาลก่อน/
ตสฺส - รูปนั้น/ [ภิกฺขุโน - ของภิกษุ]/ ตตฺถ - นั้นนั่นเอง/ โทเสสุ - ในเพราะความประทุษร้ายทั้งหลาย/
สตุตฺธา - โดย ๗ เสี่ยง/ มุฑฺธา - ศีรษะ/ ผลตี”ติ - จะแตก”ดังนี้/ “ขมามหํ - ข้าพระองค์ ย่อมอดโทษ/ ภน
เต - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ ตสฺส - นั้น/ อายสฺมโต - ต่อท่านผู้มีอายุ/ สเจ - ถ้าวา/ มํ - กับข้าพระองค์/ โส
- รูปนั้น/ อายสฺมา - ท่านผู้มีอายุ/ เอวมาห - กล่าวแล้ว อย่างนี้/ ‘ขมตุ - ของจงดโทษ/ จ - ก็/ เม - แก่
ข้าพเจ้า/ โส - รูปนั้น/ อายสฺมา””ติ - ท่านผู้มีอายุ””ดังนี้/

ปฐมํ - ที่ ๑/ [สีหนาทสฺสุต - สีหนาทสูตร/ นิฏฐิต - จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๒. สีหนาทวรรค หมวดว่าด้วยการบันลือสีหนาท

๑. สีหนาทสูตร ว่าด้วยการบันลือสีหนาท

[๑๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ อนาถปิณฑกเศรษฐี เขต
กรุงสาวัตถี ครั้นนั้นแล ท่านพระสารีบุตรเข้าไปเฝ้าพระ ผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่
สมควร ได้กราบทูลพระผู้มี พระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์จำพรรษาอยู่ในกรุงสาวัตถีแล้ว
ปรารถนาจะจาริกไปในชนบท” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สารีบุตร เธอจงกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เกิด”
ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตรลุกจากที่นั่ง ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วจากไป ครั้นนั้นแล
เมื่อท่านพระสารีบุตรจากไปแล้วไม่นาน ภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้
เจริญ ท่านพระสารีบุตรกระทบข้าพระองค์แล้ว ไม่ขอโทษ ก็จาริกไป” ต่อมา พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุ
รูปหนึ่งมาตรัสว่า “ภิกษุ เธอจงมา จงไปเรียกสารีบุตรตามคำของเราว่า “ท่านสารีบุตร พระศาสดาเรียกท่าน”
ภิกษุนั้นทูลสนองรับพระดำรัสพระผู้มีพระภาคแล้วเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้กล่าว กับท่านพระสารี
บุตรดังนี้ว่า “ท่านสารีบุตร พระศาสดาเรียกท่าน” ท่านพระสารีบุตรรับคำแล้ว สมัยนั้น ท่านพระมหา
โมคคัลลานะและท่านพระอานนท์ถือลูกกุญแจเที่ยวประกาศไปในวิหารว่า “ออกไปเถิด ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ออกไปเถิด ท่านผู้มีอายุ ทั้งหลาย บัดนี้ ท่านพระสารีบุตรจักบันลือสีหนาทต่อพระพักตร์พระผู้มีพระภาค”
ครั้นท่านพระสารีบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท แล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระ
ภาคจึงตรัสกับท่านพระสารีบุตรว่า “สารีบุตร เพื่อนพรหมจรรย์รูปหนึ่งในธรรมวินัยนี้กล่าวหาเธอว่า “ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระ สารีบุตรกระทบข้าพระองค์แล้ว ไม่ขอโทษ ก็จาริกไป” ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกาย- คตาสติ(สติไปในกาย)ไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูป
ใดรูปหนึ่งในธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ก็พึงจาริกไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

๑. ขนทั้งหลายย่อมทิ้งของสะอาดบ้าง ทิ้งของไม่สะอาดบ้าง ทั้งคู่บ้าง ทั้งมูลบ้าง ทั้ง
น้ำลายบ้าง ทั้งหนองบ้าง ทั้งเลือดบ้าง ลงบนแผ่นดิน แต่แผ่นดินก็ไม่อึดอัด ระอา หรือรังเกียจสิ่งนั้น แม้ฉันใด

ข้าพระองค์ก็ฉันทันเหมือนกัน มีใจเสมอด้วยแผ่นดิน ไพบูลย์ เป็นมหัคคตะ๑ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป

๒. ขนทั้งหลายย่อมล้างของสะอาดบ้าง ล้างของไม่สะอาดบ้าง ล้างคูลบ้าง ล้างมูลบ้าง ล้าง น้ำลายบ้าง ล้างหนองบ้าง ล้างเลือดบ้าง ในน้ำ แต่น้ำก็ไม่อืดอัด ระอา หรือรังเกียจสิ่งนั้น แมฉันทัน ข้าพระองค์ก็ฉันทันเหมือนกัน มีใจเสมอด้วยน้ำ ไพบูลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์ รูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป

๓. ไฟย่อมไหม้ของสะอาดบ้าง ไหม้ของไม่สะอาดบ้าง ไหม้คูลบ้าง ไหม้มูลบ้าง ไหม้ น้ำลาย บ้าง ไหม้หนองบ้าง ไหม้เลือดบ้าง แต่ไฟก็ไม่อืดอัด ระอา หรือรังเกียจสิ่งนั้น แมฉันทัน ข้าพระองค์ก็ฉันทันเหมือนกัน มีใจเสมอด้วยไฟ ไพบูลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใด รูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป

๔. ลมย่อมพัดของสะอาดบ้าง พัดของไม่สะอาดบ้าง พัดคูลบ้าง พัดมูลบ้าง พัด น้ำลาย บ้าง พัดหนองบ้าง พัดเลือดบ้าง แต่ลมก็ไม่ อืดอัด ระอา หรือรังเกียจสิ่งนั้น แมฉันทัน ข้าพระองค์ก็ฉันทันเหมือนกัน มีใจเสมอด้วยลม ไพบูลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป

๕. ผ้าเช็ดถูสีย่อมเช็ดของสะอาดบ้าง เช็ดของไม่สะอาดบ้าง เช็ดคูลบ้าง เช็ดมูลบ้าง เช็ด น้ำลาย บ้าง เช็ดหนองบ้าง เช็ดเลือดบ้าง แต่ผ้าเช็ดถูก็ไม่อืดอัด ระอา หรือรังเกียจสิ่งนั้น แมฉันทัน ข้าพระองค์ก็ฉันทันเหมือนกัน มีใจเสมอด้วยผ้าเช็ดถูสีย ไพบูลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์ รูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป

๖. เด็กจันทาลผู้ชายหรือเด็กจันทาลผู้หญิง หัวตะกร้า นุ่งผ้าชายขาด เมื่อเข้าไปสู่บ้านหรือ นิคม ย่อมตั้งจิตนอบน้อมเท่านั้นเข้าไป แม ฉันทัน ข้าพระองค์ก็ฉันทันเหมือนกัน มีใจเสมอด้วยเด็กจันทาล ผู้ชายหรือเด็กจันทาลผู้หญิง ไพบูลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป

๗. โคผู้เขาหัก สงบเสงี่ยม ได้รับการฝึกมาดี ได้รับการแนะนำมาดี ให้สำเหนียกดี เดินไปตาม ถนนหนทาง ตามทางแยกน้อยใหญ่ ไม่ติด หรือขวิดใคร ๆ แมฉันทัน ข้าพระองค์ก็ฉันทันเหมือนกัน มีใจเสมอ ด้วยโคผู้เขาหัก ไพบูลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป

๘. สตรีหรือบุรุษที่ยังหนุ่มสาว มีปกติชอบแต่งตัว สรงน้ำดำหัวแล้ว พึงอืดอัด ระอา หรือ รังเกียจซากงู ซากสุนัข หรือซากมนุษย์ที่ คล่องคอไว้ แมฉันทัน ข้าพระองค์ก็ฉันทันเหมือนกัน ย่อมอืดอัด ระอา รังเกียจกายอันเปื่อยเน่านี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใด รูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป

๙. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษประคองถาดมันชั้นที่มีช่องน้อยใหญ่ น้ำไหลออกได้ข้างบน ไหลออกได้ข้างล่าง แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ย่อมบริหารกายนี้ที่มีช่องน้อยช่องใหญ่ ๑ ไหลเข้าไหลออกอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจารีรูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป

ลำดับนั้น ภิกษุรูปนั้นลุกจากอาสนะ ห่มจีวรเฉวียงบ่า หมอบลงแทบพระบาท ของพระผู้มีพระภาค ด้วยเสียวเกล้าแล้ว กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ โทษได้มาถึงข้าพระองค์ผู้เป็นคนพาล เป็นคนหลง เป็นคนไม่ฉลาด ที่ได้กล่าวตู่ท่านพระสารีบุตรด้วยคำที่ไม่มีอยู่ เปล่าประโยชน์ เป็นเรื่องเท็จไม่เป็นจริง ขอพระผู้มีพระภาคโปรดอดโทษแก่ข้าพระองค์เพื่อความสำรวมต่อไปเถิด” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โทษได้มาถึงเธอผู้เป็นคนพาล เป็นคนหลง เป็นคน ไม่ฉลาด ที่ได้กล่าวตู่สารีบุตรด้วยคำที่ไม่มีอยู่ เปล่าประโยชน์ เป็นเรื่องเท็จ ไม่เป็นจริง แต่เพราะเธอเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้วทำคืนตามธรรม เราย่อม อดโทษนั้นแก่เธอ ข้อที่ภิกษุเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้วทำคืนตามธรรม ถึงความสำรวมต่อไป นี่เป็นความเจริญในอริยวินัย”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกับท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า “สารีบุตร เธอจง อดโทษให้แก่โมฆบุรุษผู้นี้เถิด ก่อนที่ศีระชะของเขาจะแตกเป็น ๗ เสียง เพราะโทษ นั้นนั่นเอง” ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์จะอดโทษ แก่ท่านรูปนั้น ถ้าท่านรูปนั้นได้กล่าวกับข้าพระองค์อย่างนี้ว่า “ขอท่านผู้มีอายุนี้ จงอดโทษแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด”

สีหนาทสูตรที่ ๑ จบ^{๑๖}

สรุป

"สีหนาทวรรค" หรือ "หมวดว่าด้วยการบั่นลือสีหนาท" ประกอบด้วยพระสูตร ๑๐ สูตรที่มีเนื้อหาหลากหลายซึ่งเกี่ยวข้องกับการแสดงธรรมและการปฏิบัติธรรมเพื่อความบริสุทธิ์ของพระภิกษุและผู้ปฏิบัติธรรมทั่วไป ดังนี้

๑. **สีหนาทสูตร** กล่าวถึงการที่พระสารีบุตรแสดงธรรมบั่นลือสีหนาทต่อหน้าพระพุทธเจ้าเมื่อถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด พระสารีบุตรได้อธิบายถึงการไม่ยึดมั่นในร่างกายและความมีเมตตาอย่างบริสุทธิ์

๒. **สอุปาทิเสสสูตร** กล่าวถึงบุคคลผู้มีอุปาทิเหลือ (ความยึดติด) ว่าหากเขาตายไปอาจไม่พ้นจากอุปายมุข แต่ยังมีบุคคลบางประเภทที่สามารถพ้นจากนรกและอุปายมุขได้ แม้ยังมีอุปาทิเสสอยู่

๓. **โกฏฐิตสูตร** เป็นการตอบคำถามของพระโกฏฐิตะเกี่ยวกับผลกรรม พระสารีบุตรชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติธรรมมีจุดประสงค์เพื่อการรู้แจ้งอริยสัจ ๔

๔. **สมิทธิสูตร** กล่าวถึงคำถามของพระสารีบุตรเกี่ยวกับสังกัปวิตก (ความดำริ) และการดำริที่มีนามรูปเป็นอารมณ์ และการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับสมาธิ สติ ปัญญา และวิมุตติ

๕. **คันทสูตร** อุปมาเกี่ยวกับร่างกายที่เป็นแหล่งของสิ่งไม่สะอาด ภิกษุควรเบื่อหน่ายและไม่ยึดติดในร่างกายเพื่อบรรลุธรรม

๖. **สัญญาสูตร** กล่าวถึงสัญญา ๙ ประการที่บุคคลสามารถเจริญและทำให้มาก เพื่อบรรลุนิพพาน

๗. **กุลสูตร** กล่าวถึงตระกูลที่ภิกษุไม่ควรเข้าไปหา และตระกูลที่ควรเข้าไปหา โดยเน้นถึงความสำคัญของคุณธรรมในตระกูล

^{๑๖} ๐จ.นวก. (ไทย) ๒๓/๑๑/๔๕๑-๔๕๕.

๘. นวังคุโปสถสูตร กล่าวถึงการรักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๙ ซึ่งมีผลในการเจริญเมตตา และการปฏิบัติธรรมให้บริสุทธิ์

๙. เทวตาสสูตร กล่าวถึงการกระทำกรรมดีไม่ครบสมบูรณ์ในชีวิตมนุษย์ที่ส่งผลให้เกิดในหมู่เทพชั้นต่าง ๆ

๑๐. เวลามสูตร กล่าวถึงความสำคัญของจิตใจในการถวายทาน โดยการถวายทานที่ทำด้วยความเคารพจะได้ผลดีมากกว่าการถวายทานโดยไม่เคารพ

ข้อคิดตามหลักธรรม

จากเนื้อหาของสัทนาทวารรค เราได้รับข้อคิดสำคัญหลายประการตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. การไม่ยึดติดในร่างกายและความบริสุทธิ์ทางจิตใจ การเจริญสติและปัญญาทำให้เราเห็นความจริงว่าร่างกายเป็นสิ่งไม่บริสุทธิ์และต้องเสื่อมสลาย การไม่ยึดติดกับกายนี้ จะช่วยให้เรามีความสงบและบรรลุนิพพานได้

๒. ความสำคัญของการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ จุดประสงค์ของการปฏิบัติธรรมคือการเข้าใจและบรรลุอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นหนทางแห่งการพ้นทุกข์

๓. การทำกรรมดีโดยสมบูรณ์และเจตนาที่บริสุทธิ์ การทำทานและการกระทำกรรมดีต่าง ๆ นั้น เจตนาบริสุทธิ์และความเคารพในการกระทำเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้เกิดผลกรรมที่ดีในภพชาตินี้และภพหน้า

๔. การเจริญเมตตาและการรักษาศีล การปฏิบัติศีลและเมตตาจิตอย่างสมบูรณ์จะทำให้เราอยู่ร่วมกับสรรพสัตว์อย่างสงบสุข และเป็นทางนำไปสู่การบรรลุนิพพาน

การศึกษาเนื้อหาของสัทนาทวารรคจึงเป็นการนำสู่การพัฒนาตนเองทางจิตใจและปัญญาให้บริสุทธิ์ และเป็นสุขในชีวิตนี้และชีวิตหน้าตามหลักธรรม

บทที่ ๑๗

สัตตาวาสวรรค

สัตตาวาสวรรค เป็นหมวดพระสูตรในพระไตรปิฎกที่มีความสำคัญทางพุทธศาสนา แปลว่า "หมวดว่าด้วยสัตตาวาส" โดยมีทั้งหมด ๑๑ พระสูตร ซึ่งเนื้อหาแต่ละสูตรนั้นมีความแตกต่างกันไปตามหัวข้อ แต่ล้วนมุ่งเน้นการอธิบายถึงภาวะและฐานะต่าง ๆ ของสัตว์โลก รวมถึงการแสดงธรรมเพื่อชี้ให้เห็นถึงหนทางแห่งการพ้นทุกข์ และการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง ตัวอย่างเช่น **ดิฐานสูตร** ว่าด้วยฐานะ ๓ ที่แสดงถึงความแตกต่างของมนุษย์และเทพในภูมิภาคต่าง ๆ โดยชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติตามธรรมจะนำไปสู่ความเหนือกว่ากันแน่ชัดใจ และคุณธรรม ไม่ใช่เพียงในแง่วัตถุหรือร่างกายเท่านั้น ขณะที่ **อัสสขฬงกุสูตร** ใช้การเปรียบเทียบลักษณะของม้าและคน เพื่อสอนถึงความดีและความเจริญในธรรม การบรรลุธรรมจึงไม่ได้อยู่ที่ความยิ่งใหญ่ทางภายนอก แต่อยู่ที่การรู้แจ้งและปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

สัตตาวาสวรรคนี้จึงเป็นการรวบรวมพระธรรมที่ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของชีวิตในแต่ละภพภูมิ พร้อมทั้งเน้นถึงความสำคัญของการฝึกฝนจิตใจ การละอาฆาต และการบรรลุธรรมสูงสุด ซึ่งเป็นทางนำไปสู่การพ้นทุกข์อย่างแท้จริง

ตัวอย่าง สัตตาวาสวรรค

๑. บาลี

๓. สัตตาวาสวรรคโค

๑. ดิฐานสูตร

๒๑. “ตีหิ ภิกขเว ฐาเนหิ อุตตรกुरुกา มนุสสา เทเว จ ดาวตีสเ อธิคคณหนติ ชมพุทูปเก จ มนุสเส. กตเมหิ ตีหิ? อมมา อปริคคา นียตายุกา วิเสสคณา อิมะหิ โข ภิกขเว ตีหิ ฐาเนหิ อุตตรกुरुกา มนุสสา เทเว จ ดาวตีสเ อธิคคณหนติ ชมพุทูปเก จ มนุสเส. “ตีหิ ภิกขเว ฐาเนหิ เทวา ดาวตีสเ อุตตรกुरुเก จ มนุสเส อธิคคณหนติ ชมพุทูปเก จ มนุสเส. กตเมหิ ตีหิ? ทิพเพน आयुนา ทิพเพน วณเณน ทิพเพน สุขेन อิมะหิ โข ภิกขเว ตีหิ ฐาเนหิ เทวา ดาวตีสเ อุตตรกुरुเก จ มนุสเส อธิคคณหนติ ชมพุทูปเก จ มนุสเส. “ตีหิ ภิกขเว ฐาเนหิ ชมพุทูปกา มนุสสา อุตตรกुरुเก จ มนุสเส อธิคคณหนติ เทเว จ ดาวตีสเ. กตเมหิ ตีหิ? สุรา สติมนโด อธิ พรหมจริยวาโส อิมะหิ โข ภิกขเว ตีหิ ฐาเนหิ ชมพุทูปกา มนุสสา อุตตรกुरुเก จ มนุสเส อธิคคณหนติ เทเว จ ดาวตีสเ”ติ. ปฐมัม.

๒. การแปลคำต่อคำ

๓. สัตตาวาสวรรคโค – หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งภพเป็นที่อาศัยอยู่ของสัตว์/

๑. ดิฐานสูตร – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งฐานะ ๓ ประการ/

๒๑. “ตีหิ – ๓ ประการ/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ฐาเนหิ – ด้วยฐานะทั้งหลาย/ อุตตรกुरुกา – ผู้อาศัยอยู่ในอุตตรกुरुทวีป/ มนุสสา – มนุษย์ทั้งหลาย/ เทเว จ – ซึ่งเทวดาทั้งหลาย ด้วย/ ดาวตีสเ – ผู้อุบัติแล้วในโลกเป็นที่อาศัยอยู่ของเทวดา ๓๓ ตน/ อธิคคณหนติ – ย่อมถือเอายิ่ง/ ชมพุทูปเก จ – ผู้อาศัยอยู่ในชมพูทวีป ด้วย/ มนุสเส – ซึ่งมนุษย์ทั้งหลาย/ กตเมหิ – คือ อะไรบ้าง/ ตีหิ? – ๓ ประการ?/

[๑] อมมา – ผู้ไม่มีความเห็นแก่ตัว/

[๒] อปริคคหา - ผู้ไม่มีความถือเอาโดยรอบ/

[๓] นิยตายุกา - ผู้มีอายุแน่นอน/ วิเสศคณา - ผู้มีคุณอันวิเสศ/

อิเมหิ โข - เหล่านี้แล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ตีหิ - ๓ ประการ/ ฐานะ - ด้วยฐานะ
ทั้งหลาย/ อุตตรกฺกุเ - ผู้อาศัยอยู่ในอุตตรกฺกุทวีป/ มนุสฺสา - มนุษย์ทั้งหลาย/ เทเว จ - ซึ่งเทวดาทั้งหลาย
ด้วย/ ดาวตีสเ - ผู้อุบัติแล้วในโลกเป็นที่อาศัยอยู่ของเทวดา ๓๓ ตน/ อธิคฺคณฺหนติ - ย่อมถือเอายิ่ง/ ขมฺพ
ทีปเก จ - ผู้อาศัยอยู่ในขมพฺพทวีป ด้วย/ มนุสฺสเ - ซึ่งมนุษย์ทั้งหลาย/ “ตีหิ - ๓ ประการ/ ภิกขเว - ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย/ ฐานะ - ด้วยฐานะทั้งหลาย/ เทวา - เทวดาทั้งหลาย/ ดาวตีสเ - ผู้อุบัติแล้วในโลกเป็นที่
อาศัยอยู่ของเทวดา ๓๓ ตน/ อุตตรกฺกุเ จ - ผู้อาศัยอยู่ในอุตตรกฺกุทวีป ด้วย/ มนุสฺสเ - ซึ่งมนุษย์ทั้งหลาย/
อธิคฺคณฺหนติ - ย่อมถือเอายิ่ง/ ขมฺพทีปเก จ - ผู้อาศัยอยู่ในขมพฺพทวีป ด้วย/ มนุสฺสเ - ซึ่งมนุษย์ทั้งหลาย/
กตเมหิ - คือ อะไรบ้าง/ ตีหิ? - ๓ ประการ?/ [๑] ทิพฺเพน - ที่เป็นทิพย์/ อายุนา - ด้วยอายุ/ [๒] ทิพฺเพน -
ที่เป็นทิพย์/ วณฺเณน - ด้วยผิวพรรณ/ [๓] ทิพฺเพน - ที่เป็นทิพย์/ สุขเณน - ด้วยความสุข/ อิเมหิ โข - เหล่านี้
แล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ตีหิ - ๓ ประการ/ ฐานะ - ด้วยฐานะทั้งหลาย/ เทวา - เทวดา
ทั้งหลาย/ ดาวตีสเ - ผู้อุบัติแล้วในโลกเป็นที่อาศัยอยู่ของเทวดา ๓๓ ตน/ อุตตรกฺกุเ จ - ผู้อาศัยอยู่ในอุตตร
กฺกุทวีป ด้วย/ มนุสฺสเ - ซึ่งมนุษย์ทั้งหลาย/ อธิคฺคณฺหนติ - ย่อมถือเอายิ่ง/ ขมฺพทีปเก จ - ผู้อาศัยอยู่ในขมพ
ทวีป ด้วย/ มนุสฺสเ - ซึ่งมนุษย์/ “ตีหิ - ๓ ประการ/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ฐานะ - ด้วยฐานะ
ทั้งหลาย/ ขมฺพทีปเก - ผู้อาศัยอยู่ในขมพฺพทวีป/ มนุสฺสา - มนุษย์ทั้งหลาย/ อุตตรกฺกุเ จ - ผู้อาศัยอยู่ใน
อุตตรกฺกุทวีป ด้วย/ มนุสฺสเ - ซึ่งมนุษย์ทั้งหลาย/ อธิคฺคณฺหนติ - ย่อมถือเอายิ่ง/ เทเว จ - ซึ่งเทวดาทั้งหลาย
ด้วย/ ดาวตีสเ - ผู้อุบัติแล้วในโลกเป็นที่อาศัยอยู่ของเทวดา ๓๓ ตน/ กตเมหิ - คือ อะไรบ้าง/ ตีหิ? - ๓
ประการ?/ [๑] สุรา - เป็นผู้กล้า/ [๒] สติมนฺโต - เป็นผู้มีความระลึก/ [๓] อิธ - นี้/ [ขมฺพทีเป - ในขมพ
ทวีป]/ พรหมจริยวาโส - การประพาสซึ่งการประพาสซึ่งธรรมที่ประเสริฐ/ อิเมหิ โข - เหล่านี้แล/ ภิกขเว -
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ตีหิ - ๓ ประการ/ ฐานะ - ด้วยฐานะทั้งหลาย/ ขมฺพทีปเก - ผู้อาศัยอยู่ในขมพฺพทวีป/
มนุสฺสา - มนุษย์ทั้งหลาย/ อุตตรกฺกุเ จ - ผู้อาศัยอยู่ในอุตตรกฺกุทวีป ด้วย/ มนุสฺสเ - ซึ่งมนุษย์ทั้งหลาย/
อธิคฺคณฺหนติ - ย่อมถือเอายิ่ง/ เทเว จ - ซึ่งเทวดาทั้งหลาย ด้วย/ ดาวตีสเ”ติ. - ผู้อุบัติแล้วในโลกเป็นที่
อาศัยอยู่ของเทวดา ๓๓ ตน”ดังนี้แล/

ปฐม - ที่ ๑/ [ติฐานสูตร - ติฐานสูตร/ นิฎฐิต - จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๓. สัตตาวาสวรรค หมวดว่าด้วยสัตตาวาส

๑. ติฐานสูตร ว่าด้วยฐานะ ๓ ประการ

[๒๑] ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ชาวอุตตรกฺกุทวีปเหนือกว่าเทวดาชั้นดาวดึงส์ และมนุษย์ชาวขมพฺพทวีป
ด้วยฐานะ ๓ ประการ ฐานะ ๓ ประการ ๑. อะไรบ้าง คือ ๑. ไม่มีความเห็นแก่ตัว ๒. ไม่มีความหวงแหน
๓. มีอายุแน่นอน ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ชาวอุตตรกฺกุทวีปเหนือกว่าเทวดาชั้นดาวดึงส์และมนุษย์ชาวขมพฺพทวีป
ด้วยฐานะ ๓ ประการนี้แล ภิกษุทั้งหลาย เทวดาชั้นดาวดึงส์เหนือกว่ามนุษย์ชาวอุตตรกฺกุทวีปและมนุษย์ชาว
ขมพฺพทวีป ด้วยฐานะ ๓ ประการ ฐานะ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑. อายุอันเป็นทิพย์ ๒. วรรณะอันเป็นทิพย์
๓. สุขอันเป็นทิพย์ ภิกษุทั้งหลาย เทวดาชั้นดาวดึงส์เหนือกว่ามนุษย์ชาวอุตตรกฺกุทวีปและมนุษย์ชาวขมพฺพทวีป
ด้วยฐานะ ๓ ประการนี้แล ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ชาวขมพฺพทวีปเหนือกว่ามนุษย์ชาวอุตตรกฺกุทวีปและเทวดาชั้น
ดาวดึงส์ ด้วยฐานะ ๓ ประการ ฐานะ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑. เป็นผู้กล้า ๒. เป็นผู้มั่งคั่ง ๓. เป็นผู้อยู่

ประพจน์พรหมจรรย์ในชมพูทวีปนี้ ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ชาวชมพูทวีปเหนือกว่ามนุษย์ชาวอุตตรกุรุทวีปและ
เทวดาชั้นดาวดึงส์ ด้วยฐานะ ๓ ประการนี้แล

ติฐานสูตรที่ ๑ จบ^{๑๗}

สรุป

สัตตาวาสวรรค เป็นหมวดพระสูตรที่รวบรวมคำสอนเกี่ยวกับความแตกต่างในชีวิตของมนุษย์และ
สัตว์ในแต่ละภพภูมิ รวมถึงการบรรลุนิพพานและการปฏิบัติตนเพื่อละจากทุกข์ แต่ละพระสูตรเน้นถึงเหตุปัจจัยที่
ทำให้บุคคลมีความเหนือกว่ากันในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความดีทางกายหรือทางจิตใจ และการปฏิบัติตาม
ธรรมเพื่อให้บรรลุถึงความสุขและความสงบที่แท้จริง

ตัวอย่างเช่น:

๑. **ติฐานสูตร** อธิบายถึงความเหนือกว่ากันระหว่างมนุษย์และเทพ โดยมนุษย์ชาวชมพูทวีปมี
ความกล้าหาญ มีสติ และปฏิบัติธรรม ทำให้เหนือกว่าเทพในแง่จิตใจและการประพฤติธรรม

๒. **อัสสขพุงกสูตร** ใช้การเปรียบเทียบลักษณะของม้าและบุคคลในการอธิบายถึงความดีและ
ความเจริญในธรรม โดยผู้ที่ปฏิบัติธรรมได้ดีจะบรรลุนิพพานสูงสุด

๓. **ตัณหามูลกสูตร** แสดงถึงธรรมที่มีต้นเหตุเป็นมูลเหตุและส่งผลต่อการเกิดทุกข์ต่าง ๆ ซึ่ง
ชี้ให้เห็นว่าการละตัณหาจะช่วยลดการเบียดเบียนและทะเลาะวิวาท

๔. **อาฆาตวัตถุสูตร** และ **อาฆาตปฏิวินยสูตร** กล่าวถึงเหตุของการผูกอาฆาตและวิธีละความ
โกรธแค้นโดยมองคนอื่นในแง่ดี

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. **การเห็นคุณค่าของความดีในตนเองและผู้อื่น:** พระสูตรเหล่านี้สอนให้เราเห็นคุณค่าของ
การปฏิบัติธรรมมากกว่าความสำเร็จทางวัตถุ มนุษย์ที่สามารถฝึกฝนตนเองในทางจิตใจ และละกิเลสได้ จะมี
คุณธรรมที่เหนือกว่าเทพหรือบุคคลอื่น

๒. **การละตัณหาและความโกรธแค้น:** ความอยากและความโกรธเป็นเหตุของทุกข์ การ
ฝึกฝนจิตใจให้รู้จักละทิ้งความอยากและการผูกอาฆาต จะช่วยให้เราหลุดพ้นจากการเบียดเบียนผู้อื่นและ
ตนเอง

๓. **การเจริญสติและปัญญา:** สติและปัญญาเป็นสิ่งสำคัญในการนำพาชีวิตให้พ้นทุกข์ พระ
สูตรต่าง ๆ เน้นการมีสติรู้ตัวและใช้ปัญญาในการตัดสินใจในชีวิต

การปฏิบัติธรรมตามที่ปรากฏในสัตตาวาสวรรคนี้ จะช่วยให้เราพัฒนาทั้งทางจิตใจและนำไปสู่การ
บรรลุความสุขอย่างแท้จริง

^{๑๗} อัง.นวก. (ไทย) ๒๓/๒๑/๔๗๕-๔๗๖.

บทที่ ๑๘

มหาวรรค

"มหาวรรค" แปลว่า "หมวดว่าด้วยเรื่องใหญ่" เป็นหมวดหนึ่งในพระไตรปิฎกที่รวบรวมพระสูตรสำคัญซึ่งกล่าวถึงการปฏิบัติธรรมขั้นสูง โดยแต่ละพระสูตรในหมวดนี้มีเนื้อหาหลักซึ่งและแสดงถึงความสำคัญของการบรรลุธรรมตามลำดับ ตั้งแต่รูปมาน อรูปมาน ไปจนถึงสัญญาเวทิตนโรธ ซึ่งเป็นภาวะที่จิตปล่อยวางจากเวทนาและการรับรู้ต่างๆ นำไปสู่การดับทุกข์อย่างสมบูรณ์

พระสูตรที่ปรากฏในมหาวรรคมีทั้งหมด ๑๐ สูตร แต่ละสูตรล้วนมุ่งเน้นการฝึกฝนจิตใจและการบรรลุธรรมตามขั้นตอนที่เรียกว่า อนุปัพพิหารธรรม หรือธรรมที่ต้องเข้าสมาบัติตามลำดับ เริ่มตั้งแต่การฝึกสมาธิในระดับรูปมานทั้ง ๔ และอรูปมานทั้ง ๔ ไปจนถึงสัญญาเวทิตนโรธ ซึ่งเป็นภาวะที่จิตนิ่งสงบสูงสุด

เนื้อหาในมหาวรรคยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการละกิเลส ตัณหา และการบรรลุธรรมที่สูงขึ้นตามลำดับ พระสูตรต่างๆ ใช้อุปมาอุปไมยในการอธิบายความหมายของการปฏิบัติธรรม เช่น การเปรียบเทียบระหว่างภิกษุผู้มีปัญญากับพญาช้างที่สามารถดำเนินชีวิตอย่างอิสระ และการนำเสนอเรื่องราวของการพ่ายแพ้และชัยชนะระหว่างเวทดาและอสูร เพื่อสื่อถึงการป้องกันจิตจากอุปสรรคในทางธรรม

โดยสรุป มหาวรรคแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการฝึกฝนจิตใจให้เข้าสู่ภาวะสงบสูงสุด อันนำไปสู่การพ้นทุกข์ และเป็นหลักสำคัญในการบรรลุพระนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา

ตัวอย่าง มหาวรรค

๑. บาลี

๔. มหาวคฺโค

๑. อนุปัพพิหารสูตรํ

๓๒. “นวิเม ภิกฺขเว อนุปัพพิหารา. กตเม นว? ปฐมํ ฌานํ ทุติยํ ฌานํ ตติยํ ฌานํ จตุตถํ ฌานํ อากาสาณญายตนํ วิญญาณญายตนํ อากิณญญายตนํ เนวสยญานาสนญายตนํ สัญญาเวทิตนโรธํ อิมะ โข ภิกฺขเว นว อนุปัพพิหารา”ติ. ปฐมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๔. มหาวคฺโค – หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งเรื่องใหญ่/

๑. อนุปัพพิหารสูตรํ – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งธรรมเป็นเครื่องพำนักอยู่ตามลำดับ/

๓๒. “นวิเม – ๙ จำพวก เหล่านี้/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อนุปัพพิหารา – ธรรมเป็นเครื่องพำนักอยู่ตามลำดับทั้งหลาย/ กตเม – คือ อะไรบ้าง/ นว? – ๙ ประการ?/ [๑] ปฐมํ – ที่ ๑/ ฌานํ – ฌาน/ [๒] ทุติยํ – ที่ ๒/ ฌานํ – ฌาน/ [๓] ตติยํ – ที่ ๓/ ฌานํ – ฌาน/ [๔] จตุตถํ – ที่ ๔/ ฌานํ – ฌาน/ [๕] อากาสาณญายตนํ – ที่มีอากาศที่มีส่วนที่สุดหาได้เป็นบ่อเกิด/ [ฌานํ – ฌาน]/ [๖] วิญญาณญายตนํ – ที่มีความรู้แจ้งเป็นบ่อเกิด/ [ฌานํ – ฌาน]/ [๗] อากิณญญายตนํ – ที่มีการคำนึงถึงซึ่งธรรมอย่างอื่นที่มีนิทหน้อยหาได้เป็นบ่อเกิด/ [ฌานํ – ฌาน]/ [๘] เนวสยญานาสนญายตนํ – ทั้งมิใช่ที่มีสัญญานั่นแลทั้งที่มีมิใช่ที่ไม่มีสัญญาเป็นบ่อเกิด/ [ฌานํ – ฌาน]/ [๙] สัญญาเวทิตนโรธํ – การดับลงแห่งสัญญาและเวทนา/

อิเม โข – เหล่านี้แล/ ภิกษเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ นว – ๙ ประการ/ อนุปฺพวิหารา”ติ – ธรรมเป็นเครื่องพำนักอยู่ตามลำดับทั้งหลาย”ดังนี้แล/

ปฐม – ที่ ๑/ [อนุปฺพวิหารสูตร – อนุปฺพวิหารสูตร/ นิฎฐิต – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๔. มหาวรรค หมวดว่าด้วยเรื่องใหญ่

๑. อนุปฺพวิหารสูตร ว่าด้วยอนุปฺพวิหารธรรม

[๓๒] ภิกษุทั้งหลาย อนุปฺพวิหารธรรม ๙ ประการนี้ อนุปฺพวิหารธรรม ๙ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑. ปฐมฌาน ๒. ทุติยฌาน ๓. ตติยฌาน ๔. จตุตถฌาน ๕. อากาสนัญญายตนฌาน ๖. วิญญานัญญายตนฌาน ๗. อากิญจัญญายตนฌาน ๘. เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ๙. สัญญาเวทิตินิโรธ ภิกษุทั้งหลาย อนุปฺพวิหารธรรม ๙ ประการนี้แล

อนุปฺพวิหารสูตรที่ ๑ จบ^{๑๘}

สรุป

มหาวรรคเป็นหมวดหนึ่งในพระไตรปิฎกที่รวบรวมพระสูตรสำคัญ ๑๐ สูตร ซึ่งเน้นการบรรลุธรรมขั้นสูง โดยเฉพาะการฝึกสมาธิและการปฏิบัติธรรมตามลำดับที่เรียกว่า อนุปฺพวิหารธรรม ซึ่งเป็นธรรมเครื่องอยู่ที่ต้องเข้าสมาบัติอย่างเป็นลำดับ ประกอบด้วย รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ และสัญญาเวทิตินิโรธ พระสูตรในมหาวรรคมีสาระสำคัญดังนี้

๑. อนุปฺพวิหารสูตร และ อนุปฺพวิหารสมาปัตติสูตร อธิบายการเข้าสมาธิในระดับต่างๆ เพื่อบรรลุสภาพจิตที่สงบและละเอียดสูงขึ้น

๒. นิพพานสูตร แสดงว่านิพพานเป็นความสุขที่ปราศจากเวทนา แม้ไม่มีความรู้สึกสุขทางโลก แต่เป็นสุขที่ลึกซึ้งยิ่งกว่า

๓.-๔. คาวีอุปมาสูตร และ นาคสูตร เปรียบเทียบการบรรลุธรรมของภิกษุผู้ปฏิบัติกับอุปมาของสัตว์ เช่น แมโคและพญาช้าง สะท้อนถึงความสำคัญของการแยกตัวจากโลกและบรรลุสมาธิสูงสุด

๕.-๖. ฌานสูตร และ อานันทสูตร ชี้ให้เห็นถึงการละอาสวะทั้งหลายด้วยการเข้าสมาธิและบรรลุอรหัตตผล

๗. โลกายติกสูตร กล่าวถึงการไม่สามารถบรรลุธรรมสูงสุดได้ด้วยการกระทำภายนอก แต่ด้วยการพิจารณาธรรมภายใน

๘. เทวสูตรสังคามสูตร เปรียบเทียบการต่อสู้ของเทวดาและอสูรกับการปฏิบัติธรรมในระดับต่างๆ

๙. ตปัสสสูตร แสดงถึงความยากลำบากของการละกามและความสุขในเนกขัมมะ (การออกบวช)

^{๑๘} อก.นวก. (ไทย) ๒๓/๓๒/๔๙๕.

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. อนุพัพพวิหารธรรม: การบรรลุธรรมต้องเป็นไปตามลำดับขั้น การฝึกสมาธิต้องเริ่มจากขั้นต้น เช่น รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ ไปจนถึงสัญญาเวทิตนียโรธ การปฏิบัติแบบนี้ทำให้เราสามารถขัดเกลากิเลสทีละขั้นตอน

๒. นิพพานคือความสุขที่แท้จริง: แม้นิพพานปราศจากเวทนา แต่เป็นสุขที่สูงกว่าความสุขหรือสุขที่เกิดจากโลก การละตัณหาและการยึดติดเป็นเส้นทางสู่ความสงบสุขที่แท้จริง

๓. ความเพียรและความอดทน: การบรรลุธรรมต้องใช้ความเพียรพยายามและการแยกตัวจากกิเลสเหมือนพญาช้างที่แยกตัวออกจากโขลงเพื่อบรรลุความสงบ

๔. การป้องกันจิตจากอุปสรรค: การบรรลุสมาธิและธรรมขั้นสูงสุดเปรียบเหมือนการป้องกันภัยจากอุปสรรคในจิตใจ เหมือนเทวดาหรืออสูรที่หนีไปยังที่ปลอดภัย

๕. การพิจารณาความจริงของชีวิต: สัญญาเวทิตนียโรธสอนให้เราละการยึดติดในเวทนาและการรับรู้ต่างๆ จนถึงจุดที่จิตปล่อยวางและสงบสุขอย่างสมบูรณ์

ข้อคิดเหล่านี้ส่งเสริมให้เราพัฒนาจิตใจด้วยการฝึกสมาธิ การละกิเลส และการเข้าใจธรรมตามลำดับ เพื่อไปสู่การพ้นทุกข์และบรรลุธรรมขั้นสูงสุดในที่สุด

บทที่ ๑๔

สามัญญวรรค

สามัญญวรรค เป็นหมวดหนึ่งในพระไตรปิฎกที่รวบรวมพระสูตรสำคัญ ๑๐ สูตร ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบรรลุธรรมและการพ้นจากกิเลส โดยเน้นหลักธรรมที่สามารถเข้าถึงได้โดยทั่วไป (สามัญญธรรม) และมีเป้าหมายในการเปิดเผยวิธีการหลุดพ้นจากสภาพที่คับแคบในชีวิตและการปฏิบัติธรรม

ในสามัญญวรรคนี้, พระสูตรแต่ละสูตรจะนำเสนอความสำคัญของการบรรลุธรรมในลักษณะต่าง ๆ โดยการเปรียบเทียบและชี้ให้เห็นถึงวิธีการที่ทำให้เกิดช่องว่างหรือพื้นที่ปลอดจากกิเลสตามลำดับการปฏิบัติ เช่น

๑. สัมพาสสูตร ว่าด้วยวิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบ ซึ่งเป็นการสอนให้เข้าใจถึงการพ้นจากความยากลำบากหรือกิเลสในระดับต่าง ๆ ผ่านการปฏิบัติสมาธิและฌาน

๒. กายสักขิสูตร, ปัญญาวิมุตตสูตร, อุภโตภาควิมุตตสูตร, สันติภูมิจัมมสูตร, สันติภูมิกนิพพานสูตร, นิพพานสูตร, ปรินิพพานสูตร, ตัทธกนิพพานสูตร, และ ติฏฐธัมมนิพพานสูตร ต่างแสดงให้เห็นถึงลักษณะของผู้ที่บรรลุธรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีองค์ธรรมหลัก ๙ ประการที่เหมือนกัน แต่มีรายละเอียดการถามตอบที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสูตร

ในบทหานี้, สามัญญวรรคจะให้ความสำคัญกับการเข้าใจธรรมที่เป็นสามัญหรือเป็นที่รู้จักทั่วไป, การบรรลุธรรมในระดับที่แตกต่างกัน, และการพิจารณาการหลุดพ้นจากกิเลสอย่างเป็นลำดับ โดยใช้พระสูตรที่กล่าวถึงในวรรคนี้เป็นเครื่องมือในการสอนและฝึกฝนวิธีการที่ทำให้เกิดความรู้แจ้งและการปลดปล่อยจากความยากลำบากทางจิตใจและวิญญาณ

ตัวอย่าง สามัญญวรรค

๑. บาลี

๕. สามญญวคโค

๑. สัมพาสสูตร

๔๒. เอกัง สมยํ อายสฺมา อานนฺโท โกสมปิยํ วิหริติ โสสิตารามะ. อถ โข อายสฺมา อุทายี เยนายสฺมา อานนฺโท เตนุปสงกมิ อุปสงกมิตฺวา อายสมตฺตา อานนฺเทน สทฺธิ สมโมทิตี. สมโมทนียํ กถํ สारณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอ กมนตํ นิสิตฺติ. เอกมนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อุทายี อายสมนฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ “วุตฺตมิตํ อาวุโส ปญฺจาลจฺจนฺ เทน เทวปุตฺเตน “สมฺพาธะ คตํ โอกาสํ อวิทฺวา ภูริเมธโส. โย ฌานมพฺพชฺฌิ พุทฺโธ ปฏฺฐินนฺติโก มุนี”ติ. “กตโม อาวุโส สมฺพาธะ กตโม สมฺพาธะ โอกาสาธิกโม วุตฺโต ภควตา”ติ? “ปญฺจิเม อาวุโส กามคฺฌา สมฺพาธะ วุตฺโต ภควตา. กตเม ปญฺจ? จกฺขุวิญญูญฺยา รูปา อิกฺกฺฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามูปสํหิตา รชฺนียา โสตฺวิญญูญฺยา สทฺทา ๆเปฯ ฆานวิญญูญฺยา คนฺธา... ชิวหาวิญญูญฺยา รสา... กายวิญญูญฺยา โสณฺฑพฺพา อิกฺกฺฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามูปสํหิตา รชฺนียา. อิมะ โข อาวุโส ปญฺจ กามคฺฌา สมฺพาธะ วุตฺโต ภควตา. “อิธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามะหิ ๆเปฯ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. เอตฺตาวตฺตาปิ โข อาวุโส สมฺพาธะ โอกาสาธิกโม วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน. ตตฺราปตฺติ สมฺพาธะ. กิณฺจ ตตฺถ สมฺพาธะ? ยเทว ตตฺถ วิตกฺกวิจฺจารา อนิรุตฺตา โหนฺติ อยเมตฺถ สมฺพาธะ. “ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ วิตกฺกวิจฺจาราณํ รูปสมฺมา ๆเปฯ ทุตฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. เอตฺตาวตฺตาปิ โข อาวุโส สมฺพาธะ โอกาสาธิกโม วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน ตตฺราปตฺติ สมฺพาธะ. กิณฺจ ตตฺถ สมฺพาธะ? ยเทว ตตฺถ ปิตฺติ อนิรุตฺตา โหติ อยเมตฺถ สมฺพาธะ. “ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ ปิตฺติยา จ วิราคา ๆเปฯ ตุตฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. เอต

ดาวตาศิ โข อาวุโส สมพาธ โอกาสาธิโม วุตโต ภควตา ปรียาเยน. ตตฺราปตฺติ สมพาธ. กิณฺจ ตตฺถ สมพาธ? ยเทว ตตฺถ อุกฺเขชาสุโข อนิรุทฺธ โหติ อยเมตฺถ สมพาธ. “ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหามา ฯเปฯ จตฺตถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. เอตฺตดาวตาศิ โข อาวุโส สมพาธ โอกาสาธิโม วุตโต ภควตา ปรียาเยน. ตตฺราปตฺติ สมพาธ. กิณฺจ ตตฺถ สมพาธ? ยเทว ตตฺถ รูปสณฺญา อนิรุทฺธา โหติ อยเมตฺถ สมพาธ. “ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส รูปสณฺญานํ สมตฺติกฺกมา ปฏฺิษสณฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสณฺญานํ อมนสิการา ‘อนนฺโต อากาโส’ติ อากาสาณญายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. เอตฺตดาวตาศิ โข อาวุโส สมพาธ โอกาสาธิโม วุตโต ภควตา ปรียาเยน. ตตฺราปตฺติ สมพาธ. กิณฺจ ตตฺถ สมพาธ? ยเทว ตตฺถ อากาสาณญายตฺนสณฺญา อนิรุทฺธา โหติ อยเมตฺถ สมพาธ. “ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส อากาสาณญายตฺนํ สมตฺติกฺกม ‘อนนฺตํ วิญญาน’นฺติ วิญญานญายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. เอตฺตดาวตาศิ โข อาวุโส สมพาธ โอกาสาธิโม วุตโต ภควตา ปรียาเยน. ตตฺราปตฺติ สมพาธ. กิณฺจ ตตฺถ สมพาธ? ยเทว ตตฺถ อากิณฺจญายตฺนสณฺญา อนิรุทฺธา โหติ อยเมตฺถ สมพาธ. “ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส อากิณฺจญายตฺนํ สมตฺติกฺกม นวสณฺญานาสนฺญาตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. เอตฺตดาวตาศิ โข อาวุโส สมพาธ โอกาสาธิโม วุตโต ภควตา ปรียาเยน. ตตฺราปตฺติ สมพาธ. กิณฺจ ตตฺถ สมพาธ? ยเทว ตตฺถ นวสณฺญานาสนฺญาตฺนสณฺญา อนิรุทฺธา โหติ อยเมตฺถ สมพาธ. “ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส นวสณฺญานาสนฺญาตฺนํ สมตฺติกฺกม สณฺญาเวทยิตินิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ปญฺญาจ สสฺส ทิสฺวา อาสฺวา ปริกฺชีณา โหนฺติ. เอตฺตดาวตาศิ โข อาวุโส สมพาธ โอกาสาธิโม วุตโต ภควตา นิปรียาเยนา”ติ. ปฐฺมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๕. สามณญฺวคฺโค – หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งสามัญญธรรม/

๑. สมฺพาธสฺสทฺตํ – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งการถึงยิ่งซึ่งช่องว่างในที่คับแคบ/

๔๒. เอกํ – หนึ่ง/ สมยํ – ในสมัย/ อายุสฺมา – ท่านผู้มีอายุ/ อานนฺโท – ชื่อว่าอานนท/ โกสมพิยํ – ในเมืองชื่อว่าโกสัมพี/ วิหริติ – ย่อมพำนักอยู่/ โฆสิตาราม – ณ โฆสิตาราม/ อถ โข – ครั้นนั้นแล/ อายุสฺมา – ท่านผู้มีอายุ/ อุทายี – ชื่อว่าอุทายี/ เยนายสฺมา – โดยส่วนแห่งทิศใด ท่านผู้มีอายุ/ อานนฺโท – ชื่อว่าอานนท/ เตนฺอุปสงฺกมิ; – ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุปสงฺกมิตฺวา – ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ อายุสมฺตา – ด้วยท่านผู้มีอายุ/ อานนฺเทน – ชื่อว่าอานนท/ สทฺธิ – กับ/ สมฺโมทํ – บันเทิงพร้อมแล้ว/ สมฺโมทนียํ – ที่ควรบันเทิงพร้อม/ ถลํ – ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว/ สารณียํ – ที่ควรระลึก/ วิตฺติสาเรตฺวา – ให้ระลึกโดยพิเศษยิ่งแล้ว/ เอกมฺนตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสีทํ – นั่งแล้ว/ เอกมฺนตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสีนฺโน โข – ผู้นั่งแล้วแล/ อายุสฺมา – ท่านผู้มีอายุ/ อุทายี – ชื่อว่าอุทายี/ อายุสมฺนตํ – กับท่านผู้มีอายุ/ อานนฺทํ – ชื่อว่าอานนท/ เอตทฺโวจ – ได้กล่าวแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ “วุตฺตมิตํ – กล่าวแล้ว นี้/ [วจนํ – คำพูด]/ อาวุโส – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ปญฺจาลจฺจนฺเตน – ชื่อว่าปัญจาลจันตะ/ เทวปุตฺเตน – อันเทพบุตร/ “สมฺพาธ – ในที่คับแคบ/ คตํ – ที่ไปแล้ว/ โอกาสํ – ซึ่งช่องว่าง/ อวิทฺวา – ไม่ทรงรู้แจ้งแล้ว/ ภูริเมธโส – ผู้มีปัญญาเพียงดังแผ่นดิน/ โย – พระองค์ใด/ ฌานมฺพฺมุขมฺ – ได้ตรัสรู้แล้ว ซึ่งฌาน/ พุทฺโธ – พระพุทธเจ้า/ ปฏฺิสทฺธิสฺสโก – ผู้ทรงหลักเร้นเฉพาะแล้ว ผู้ประเสริฐ/ มฺนํ”ติ – ทรงเป็นพระมุนี”ดังนี้/ “กตโม – เป็นอย่างไร/ อาวุโส – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ สมฺพาธ – ความคับแคบ/ กตโม – อย่างไร/ สมฺพาธ – ในเพราะความคับแคบ/ โอกาสาธิโม – การถึงยิ่งซึ่งช่องว่าง/ วุตฺโต – ตรัสแล้ว/ ภควตา”ติ? – อันพระผู้มี

พระภาคเจ้า”ดังนี้?/ “**ปณฺณิม** – ๕ ประการ เหล่านี้/ **อาวุโส** – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ **กามคุณา** – กามคุณทั้งหลาย/ **สมพาส** – ความคับแคบ/ **วุตโต** – ตรัสแล้ว/ **ภควตา**; – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ **กตเม** – คืออะไรบ้าง/ **ปณฺณ**? – ๕ ประการ?/ [๑] **จกฺขุวิญญูญยา** – ที่ควรรู้แจ้งด้วยดวงตา/ **รูปา** – รูปทั้งหลาย/ **อิกฺกุฐา** – เป็นที่ต้องการแล้ว/ **กนฺตา** – เป็นที่รักใคร่แล้ว/ **มณฺพา** – เป็นที่ยังใจให้เฝ้าอาบ/ **ปิยรูปา** – เป็นรูปเป็นที่รัก/ **กามุปสฺสิตา** – เป็นที่เข้าไปเตรียมพร้อมแล้วด้วยอารมณ์เป็นที่รักใคร่/ **รชณียา**; – เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด/ [๒] **โสตฺตวิญญูญยา** – ที่ควรรู้แจ้งด้วยหู/ **สทฺทาเปา** – เสียงทั้งหลาย ฯลฯ/ [๓] **ฆานวิญญูญยา** – ที่ควรรู้แจ้งด้วยจมูก/ **คณฺธาเปา** – กลิ่นทั้งหลาย ฯลฯ/ [๔] **ชีวหาวิญญูญยา** – ที่ควรรู้แจ้งด้วยลิ้น/ **รสสาเปา** – รสทั้งหลาย ฯลฯ/ [๕] **กายวิญญูญยา** – ที่ควรรู้แจ้งด้วยร่างกาย/ **โณฏฺฐพฺพา** – ความถูกต้องทั้งหลาย/ **อิกฺกุฐา** – เป็นที่ต้องการแล้ว/ **กนฺตา** – เป็นที่รักใคร่แล้ว/ **มณฺพา** – เป็นที่ยังใจให้เฝ้าอาบ/ **ปิยรูปา** – เป็นรูปที่เป็นที่รัก/ **กามุปสฺสิตา** – เป็นที่เข้าไปเตรียมพร้อมแล้วด้วยอารมณ์เป็นที่รักใคร่/ **รชณียา**; – เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด/ **อิม โข** – เหล่านี้แล/ **อาวุโส** – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ **ปณฺณ** – ๕ ประการ/ **กามคุณา** – กามคุณทั้งหลาย/ **สมพาส** – ความคับแคบ/ **วุตโต** – ตรัสแล้ว/ **ภควตา** – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ “**อิธาวุโส** – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ในพระธรรมและพระวินัยนี้/ **ภิกฺขุ** – ภิกษุ/ **วิวิจฺเจว** – แยกออกแล้วด้วยนั้นแล/ **กาเมหิาเปา** – จากกามทั้งหลาย ฯลฯ/ **ปฐฺม** – ที่ ๑/ **ฉนฺ** – ซึ่งฉน/ **อุปสมฺบฺช** – เข้าถึงพร้อมแล้ว/ **วิหฺรติ**; – ย่อมพำนักอยู่/ **เอตฺตาวตฺตปิ โข** – แม้มีประมาณเพียงเท่านั้นแล/ **[ปฏฺธิปทาย** – ด้วยวิธีทางเป็นเครื่องดำเนินไปเฉพาะ]/ **อาวุโส** – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ **สมพาส** – ในเพราะความคับแคบ/ **โอกาสาธิคโม** – การถึงยังซึ่งช่องว่าง/ **วุตโต** – ตรัสแล้ว/ **ภควตา** – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ **ปริยาเยน** – โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ **ตฺตฺราปตฺติ** – มีอยู่ ในฉนที่ ๑ แม้ฉน/ **สมพาส** – ความคับแคบ/ **ภิกฺข** – ก็ อะไร/ **ตฺต** – นั้น/ **[ปฐฺม** – ที่ ๑/ **ฉน** – ในฉน/ **สมพาส** – ชื่อว่าเป็นความคับแคบ?/ **ยทฺเว** – ไฉน/ **ตฺต** – นั้น/ **[ปฐฺม** – ที่ ๑/ **ฉน** – ในฉน/ **วิตกฺกวิจฺจารา** – ความตรึกตรองโดยพิเศษและความไตร่ตรองโดยพิเศษทั้งหลาย/ **อนิรุทฺธา** – เป็นธรรมที่ไม่ดับลงแล้ว/ **โหนติ** – ย่อมเป็น/ **อยเมตฺถ** – ความตรึกตรองโดยพิเศษและความไตร่ตรองโดยพิเศษนี้ ในฉนที่ ๑ นั้น/ **สมพาส** – ชื่อว่าเป็นความคับแคบ/ “**ปฺน** – อีก/ **จปฺริ** – ก็ ข้ออย่างอื่น/ **[อตฺถิ** – มีอยู่]/ **อาวุโส** – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ **ภิกฺขุ** – ภิกษุ/ **วิตกฺกวิจฺจารณ** – แห่งความตรึกตรองโดยพิเศษและความไตร่ตรองโดยพิเศษทั้งหลาย/ **วูปสมฺมาเปา** – เพราะความเข้าไปสงบโดยพิเศษ ฯลฯ/ **ทฺติย** – ที่ ๒/ **ฉน** – ซึ่งฉน/ **อุปสมฺบฺช** – เข้าถึงพร้อมแล้ว/ **วิหฺรติ**; – ย่อมพำนักอยู่/ **เอตฺตาวตฺตปิ โข** – แม้มีประมาณเพียงเท่านั้นแล/ **[ปฏฺธิปทาย** – ด้วยวิธีทางเป็นเครื่องดำเนินไปเฉพาะ]/ **อาวุโส** – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ **สมพาส** – ในเพราะความคับแคบ/ **โอกาสาธิคโม** – การถึงยังซึ่งช่องว่าง/ **วุตโต** – ตรัสแล้ว/ **ภควตา** – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ **ปริยาเยน** – โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ **ตฺตฺราปตฺติ** – มีอยู่ ในฉนที่ ๒ แม้ฉน/ **สมพาส** – ความคับแคบ/ **ภิกฺข** – ก็ อะไร/ **ตฺต** – นั้น/ **[ทฺติย** – ที่ ๒/ **ฉน** – ในฉน/ **สมพาส** – ชื่อว่าเป็นความคับแคบ?/ **ยทฺเว** – ไฉน/ **ตฺต** – นั้น/ **[ทฺติย** – ที่ ๒/ **ฉน** – ในฉน/ **ปิติ** – ความอึดใจ/ **อนิรุทฺธา** – เป็นธรรมที่ไม่ดับลงแล้ว/ **โหติ** – ย่อมเป็น/ **อยเมตฺถ** – ความอึดใจนี้ ในฉนที่ ๒ นั้น/ **สมพาส** – ชื่อว่าเป็นความคับแคบ/ “**ปฺน** – อีก/ **จปฺริ** – ก็ ข้ออย่างอื่น/ **[อตฺถิ** – มีอยู่]/ **อาวุโส** – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ **ภิกฺขุ** – ภิกษุ/ **ปิตฺติยา จ** – แห่งความอึดใจด้วย/ **วิราคาเปา** – เพราะความคลายไป ฯลฯ/ **ตฺติย** – ที่ ๓/ **ฉน** – ซึ่งฉน/ **อุปสมฺบฺช** – เข้าถึงพร้อมแล้ว/ **วิหฺรติ**; – ย่อมพำนักอยู่/ **เอตฺตาวตฺตปิ โข** – แม้มีประมาณเพียงเท่านั้นแล/ **[ปฏฺธิปทาย** – ด้วยวิธีทางเป็นเครื่องดำเนินไปเฉพาะ]/ **อาวุโส** – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ **สมพาส** – ในเพราะความคับแคบ/ **โอกาสาธิคโม** – การถึงยังซึ่งช่องว่าง/ **วุตโต** – ตรัสแล้ว/ **ภควตา** – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ **ปริยาเยน** –

โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ ตตราปติ - มีอยู่ ในฉานที่ ๓ แม้นั้น/ สมพาโร - ความคับ
 แแคบ/ กิณจ - ก็ อะไร/ ตตถ - นั้น/ [ตติเย - ที่ ๓/ ฉาน - ในฉาน]/ สมพาโร? - ชื่อว่าเป็นที่คับแคบ?/
 ยเทว - ไฉน/ ตตถ - นั้น/ [ตติเย - ที่ ๓/ ฉาน - ในฉาน]/ อุปกษาสุข - ความเข้าไปมองดูและความสุข/
 อนิรุทธ - เป็นธรรมที่ไม่ดับลงแล้ว/ โหติ - ย่อมมี/ อยเมตถ - ความเข้าไปมองดูและความสุขนี้ ในฉานที่ ๓
 นั้น/ สมพาโร - ชื่อว่าเป็นความคับแคบ/ “ปุณ - อีก/ จปร - ก็ ซื่ออย่างอื่น/ [อตติ - มีอยู่]/ อาวุโส -
 ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ภิกขุ - ภิกษุ/ สุขสส จ - ซึ่งความสุข ด้วย/ ปหานาเป - เพราะการละ ฯลฯ/
 จตฺต - ที่ ๔/ ฉาน - ซึ่งฉาน/ อุปสมปช - เข้าถึงพร้อมแล้ว/ วิหริ; - ย่อมพำนักอยู่/ เอตดาวตปิ โข -
 แม้มีประมาณเพียงเท่านั้นแล/ [ปฏิปทาย - ด้วยวิธีทางเป็นเครื่องดำเนินไปเฉพาะ]/ อาวุโส - ดูก่อนท่านผู้มี
 อายุทั้งหลาย/ สมพาโร - ในเพราะความคับแคบ/ โอกาสาธิโม - การถึงยิ่งซึ่งช่องว่าง/ วุตโต - ตรัสแล้ว/
 ภควตา - อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปริยาเยน - โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ ตตราปติ
 - มีอยู่ ในฉานที่ ๔ แม้นั้น/ สมพาโร - ความคับแคบ/ กิณจ - ก็ อะไร/ ตตถ - นั้น/ [จตฺต - ที่ ๔/ ฉาน - ใน
 ฉาน]/ สมพาโร? - ชื่อว่าเป็นที่คับแคบ?/ ยเทว - ไฉน/ ตตถ - นั้น/ [จตฺต - ที่ ๔/ ฉาน - ใน
 ฉาน]/ รูปสณฺญา - สัญญาในรูป/ อนิรุทธา - เป็นธรรมที่ไม่ดับลงแล้ว/ โหติ - ย่อมเป็น/ อยเมตถ - สัญญา
 ในรูปนี้ ในฉานที่ ๔ นั้น/ สมพาโร - ชื่อว่าเป็นความคับแคบ/ “ปุณ - อีก/ จปร - ก็ ซื่ออย่างอื่น/ [อตติ - มี
 อยู่]/ อาวุโส - ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ภิกขุ - ภิกษุ/ สพฺพโส - โดยประการทั้งปวง/ รูปสณฺญาน - แห่ง
 สัญญาในรูปทั้งหลาย/ สมติกกมา - เพราะการก้าวล่วงพร้อม/ ปฏิสณฺญาน - แห่งสัญญาว่าเป็นธรรมที่มี
 ความกระทบกลับได้ทั้งหลาย/ อตถกมา - เพราะการถึงซึ่งความตั้งอยู่ไม่ได้/ นานตตสณฺญาน - ซึ่งสัญญาว่า
 เป็นธรรมที่มีอิตตาต่างกันทั้งหลาย/ อมนสิการา - เพราะการไม่กระทำไว้ในใจ/ ‘อนนโต - เป็นธรรมที่มีส่วน
 ที่สุดหาได้/ อากาโส’ติ - อากาศ’ดังนี้/ อากาसानญายตน - ที่มีอากาศที่มีส่วนที่ สุดหาได้เป็นบ่อเกิด/
 [ฉาน - ซึ่งฉาน]/ อุปสมปช - เข้าถึงพร้อมแล้ว/ วิหริ; - ย่อมพำนักอยู่/ เอตดาวตปิ โข - แม้มี
 ประมาณเพียงเท่านั้นแล/ [ปฏิปทาย - ด้วยวิธีทางเป็นเครื่องดำเนินไปเฉพาะ]/ อาวุโส - ดูก่อนท่านผู้มีอายุ
 ทั้งหลาย/ สมพาโร - ในเพราะความคับแคบ/ โอกาสาธิโม - การถึงยิ่งซึ่งช่องว่าง/ วุตโต - ตรัสแล้ว/ ภคว
 ตา - อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปริยาเยน - โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ ตตราปติ - มี
 อยู่ ในฉานที่มีอากาศที่มีส่วนที่ สุดหาได้เป็นบ่อเกิดแม้นั้น/ สมพาโร - ความคับแคบ/ กิณจ - ก็ อะไร/ ตตถ
 - นั้น/ [อากาศานญายตเน - ที่มีอากาศที่มีส่วนที่ สุดหาได้เป็นบ่อเกิด/ ฉาน - ในฉาน]/ สมพาโร? - ชื่อ
 ว่าเป็นที่คับแคบ?/ ยเทว - ไฉน/ ตตถ - นั้น/ [อากาศานญายตเน - ที่มีอากาศที่มีส่วนที่ สุดหาได้เป็นบ่อ
 เกิด/ ฉาน - ในฉาน]/ อากาसानญายตนสณฺญา - สัญญาที่มีอากาศที่มีส่วนที่ สุดหาได้เป็นบ่อเกิด/ อนิ
 รุทธา - เป็นธรรมที่ไม่ดับลงแล้ว/ โหติ - ย่อมเป็น/ อยเมตถ - สัญญาที่มีอากาศที่มีส่วนที่ สุดหาได้เป็นบ่อ
 เกิดนี้ ในฉานที่มีอากาศที่มีส่วนที่ สุดหาได้เป็นบ่อเกิดนั้น/ สมพาโร - ชื่อว่าเป็นความคับแคบ/ “ปุณ - อีก/
 จปร - ก็ ซื่ออย่างอื่น/ [อตติ - มีอยู่]/ อาวุโส - ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ภิกขุ - ภิกษุ/ สพฺพโส - โดย
 ประการทั้งปวง/ อากาसानญายตน - ที่มีอากาศที่มีส่วนที่ สุดหาได้เป็นบ่อเกิด/ [ฉาน - ซึ่งฉาน]/ สมติก
 กมม - ก้าวล่วงพร้อมแล้ว/ อนนโต - เป็นธรรมที่มีส่วนที่ สุดหาได้/ วิญญาน’นติ - ความรู้แจ้ง’ดังนี้/ วิญ
 ญานญายตน - ที่มีความรู้แจ้งเป็นบ่อเกิด/ [ฉาน - ซึ่งฉาน]/ อุปสมปช - เข้าถึงพร้อมแล้ว/ วิหริ; -
 ย่อมพำนักอยู่/ เอตดาวตปิ โข - แม้มีประมาณเพียงเท่านั้นแล/ [ปฏิปทาย - ด้วยวิธีทางเป็นเครื่องดำเนินไป
 เฉพาะ]/ อาวุโส - ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ สมพาโร - ในเพราะความคับแคบ/ โอกาสาธิโม - การถึงยิ่ง
 ซึ่งช่องว่าง/ วุตโต - ตรัสแล้ว/ ภควตา - อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปริยาเยน - โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความ
 ให้เป็นไปโดยรอบ/ ตตราปติ - มีอยู่ ในฉานที่มีความรู้แจ้งเป็นบ่อเกิดแม้นั้น/ สมพาโร - ความคับแคบ/

กิลฺจ - ก็ อะไร/ ตตฺถ - นั้น/ [วิญญานณฺณายตน - ที่มีความรู้แจ้งเป็นบ่อเกิด/ ฌาน - ในฌาน]/ สม
 พาทโร? - ชื่อว่าเป็นที่คับแคบ?/ ยเทว - ไฉน/ ตตฺถ - นั้น/ [วิญญานณฺณายตน - ที่มีความรู้แจ้งเป็นบ่อ
 เกิด/ ฌาน - ในฌาน]/ วิญญานณฺณายตนสณฺญา - สัญญาที่มีความรู้แจ้งเป็นบ่อเกิด/ อนิรุทธา - เป็นธรรม
 ที่ไม่ดับลงแล้ว/ โหติ - ย่อมเป็น/ อยเมตฺถ - สัญญาที่มีความรู้แจ้งเป็นบ่อเกิดนี้ ในฌานที่มีความรู้แจ้งเป็นบ่อ
 เกิดนั้น/ สมพาทโร. - ชื่อว่าเป็นความคับแคบ/ “ปุณ - อิก/ จปร - ก็ ข้ออย่างอื่น/ [อตฺถิ - มีอยู่]/ อาวุโส -
 ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ภิกฺขุ - ภิกฺขุ/ สพฺพโส - โดยประการทั้งปวง/ วิญญานณฺณายตน - ที่มีความรู้
 แจ้งเป็นบ่อเกิด/ [ฌาน - ซึ่งฌาน]/ สมติกกมฺม - ก้าวล่วงพร้อมแล้ว/ ‘นตฺถิ - ไม่มีอยู่/ กิลฺจ’ติ - อะไร ๆ”
 ดังนี้/ อาภิกฺขณณฺณายตน - ที่มีการคำนึงถึงซึ่งธรรมอย่างอื่นที่มีนิตถนอยหาได้เป็นบ่อเกิด/ [ฌาน - ซึ่ง
 ฌาน]/ อุปสมฺปชฺช - เข้าถึงพร้อมแล้ว/ วิหริติ; - ย่อมพำนักอยู่/ เอตฺตาวตปิ โข - แม้มีประมาณเพียงเท่านี้
 แล/ [ปฏิปทาย - ด้วยวิธีทางเป็นเครื่องดำเนินไปเฉพาะ]/ อาวุโส - ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ สมพาทโร -
 ในเพราะความคับแคบ/ โอกาสาธิกโม - การถึงยิ่งซึ่งช่องว่าง/ วุตฺโต - ตรัสแล้ว/ ภควตา - อันพระผู้มีพระ
 ภาควะ/ ปริยาเยน - โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ/ ตตฺราปตฺติ - มีอยู่ ในฌานที่มีการ
 คำนึงถึงซึ่งธรรมอย่างอื่นที่มีนิตถนอยหาได้เป็นบ่อเกิดเมื่อนั้น/ สมพาทโร - ความคับแคบ/ กิลฺจ - ก็ อะไร/
 ตตฺถ - นั้น/ [อาภิกฺขณณฺณายตนฌาน - ที่มีการคำนึงถึงซึ่งธรรมอย่างอื่นที่มีนิตถนอยหาได้เป็นบ่อเกิด/
 ฌาน - ในฌาน]/ สมพาทโร? - ชื่อว่าเป็นที่คับแคบ?/ ยเทว - ไฉน/ ตตฺถ - นั้น/ [อาภิกฺขณณฺณายตนฌาน - ที่ม
 ีการคำนึงถึงซึ่งธรรมอย่างอื่นที่มีนิตถนอยหาได้เป็นบ่อเกิด/ ฌาน - ในฌาน]/ อาภิกฺขณณฺณายตนสณฺญา -
 สัญญาที่มีการคำนึงถึงซึ่งธรรมอย่างอื่นที่มีนิตถนอยหาได้เป็นบ่อเกิด/ อนิรุทธา - เป็นธรรมที่ไม่ดับลงแล้ว/
 โหติ - ย่อมเป็น/ อยเมตฺถ - สัญญาที่มีการคำนึงถึงซึ่งธรรมอย่างอื่นที่มีนิตถนอยหาได้เป็นบ่อเกิดนี้ ในฌาน
 ที่มีการคำนึงถึงซึ่งธรรมอย่างอื่นที่มีนิตถนอยหาได้เป็นบ่อเกิดนั้น/ สมพาทโร. - ชื่อว่าเป็นความคับแคบ/
 “ปุณ - อิก/ จปร - ก็ ข้ออย่างอื่น/ [อตฺถิ - มีอยู่]/ อาวุโส - ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ภิกฺขุ - ภิกฺขุ/
 สพฺพโส - โดยประการทั้งปวง/ อาภิกฺขณณฺณายตน - ที่มีการคำนึงถึงซึ่งธรรมอย่างอื่นที่มีนิตถนอยหาได้เป็น
 บ่อเกิด/ [ฌาน - ซึ่งฌาน]/ สมติกกมฺม - ก้าวล่วงพร้อมแล้ว/ เนวสณฺญานาสณฺณายตน - ทั้งมิใช่ที่มีสัญญา
 นั้นแลทั้งที่มีไม่ใช่ไม่มีสัญญาเป็นบ่อเกิด/ [ฌาน - ซึ่งฌาน]/ อุปสมฺปชฺช - เข้าถึงพร้อมแล้ว/ วิหริติ; - ย่อม
 พำนักอยู่/ เอตฺตาวตปิ โข - แม้มีประมาณเพียงเท่านี้แล/ [ปฏิปทาย - ด้วยวิธีทางเป็นเครื่องดำเนินไป
 เฉพาะ]/ อาวุโส - ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ สมพาทโร - ในเพราะความคับแคบ/ โอกาสาธิกโม - การถึงยิ่ง
 ซึ่งช่องว่าง/ วุตฺโต - ตรัสแล้ว/ ภควตา - อันพระผู้มีพระภาควะ/ ปริยาเยน - โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความ
 ให้เป็นไปโดยรอบ/ ตตฺราปตฺติ - มีอยู่ ในฌานทั้งมิใช่ที่มีสัญญานั้นแลทั้งที่มีไม่ใช่ไม่มีสัญญาเป็นบ่อเกิดเมื่อนั้น/
 สมพาทโร - ความคับแคบ/ กิลฺจ - ก็ อะไร/ ตตฺถ - นั้น/ [เนวสณฺญานาสณฺณายตน - ทั้งมิใช่ที่มีสัญญานั้น
 แลทั้งที่มีไม่ใช่ไม่มีสัญญาเป็นบ่อเกิด/ ฌาน - ในฌาน]/ สมพาทโร? - ชื่อว่าเป็นที่คับแคบ?/ ยเทว - ไฉน/
 ตตฺถ - นั้น/ [เนวสณฺญานาสณฺณายตน - ทั้งมิใช่ที่มีสัญญานั้นแลทั้งที่มีไม่ใช่ไม่มีสัญญาเป็นบ่อเกิด/ ฌาน -
 ในฌาน]/ เนวสณฺญานาสณฺณายตนสณฺญา - สัญญาทั้งมิใช่ที่มีสัญญานั้นแลทั้งที่มีไม่ใช่ไม่มีสัญญาเป็นบ่อเกิด/
 อนิรุทธา - เป็นธรรมที่ไม่ดับลงแล้ว/ โหติ - ย่อมเป็น/ อยเมตฺถ - สัญญาทั้งมิใช่ที่มีสัญญานั้นแลทั้งที่มีไม่ใช่
 มีสัญญาเป็นบ่อเกิดนี้ ในฌานทั้งมิใช่ที่มีสัญญานั้นแลทั้งที่มีไม่ใช่ไม่มีสัญญาเป็นบ่อเกิดนั้น/ สมพาทโร. - ชื่อว่า
 เป็นความคับแคบ/ “ปุณ - อิก/ จปร - ก็ ข้ออย่างอื่น/ [อตฺถิ - มีอยู่]/ อาวุโส - ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/
 ภิกฺขุ - ภิกฺขุ/ สพฺพโส - โดยประการทั้งปวง/ เนวสณฺญานาสณฺณายตน - ทั้งมิใช่ที่มีสัญญานั้นแลทั้งที่มีไม่ใช่
 ไม่มีสัญญาเป็นบ่อเกิด/ [ฌาน - ซึ่งฌาน]/ สมติกกมฺม - ก้าวล่วงพร้อมแล้ว/ สณฺญาเวทยิตินิโรธ - เป็นที่ดับ
 ลงแห่งสัญญาและเวทนา/ [ฌาน - ซึ่งฌาน]/ อุปสมฺปชฺช - เข้าถึงพร้อมแล้ว/ วิหริติ; - ย่อมพำนักอยู่/

ปณฺญา จสฺส – ด้วยปัญญา ด้วย ของภิกษุรูปนั้น/ ทิสฺวา – เพราะเห็น/ อาสฺวา – กิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วทั้งหลาย/ ปริกฺชีณา – เป็นธรรมที่สิ้นไปโดยรอบแล้ว/ โหนฺติ. – ย่อมเป็น/ เอตฺตาวตฺตปิ โข – แม้มีประมาณเพียงเท่านั้นแล/ [ปฏฺิพทฺาย – ด้วยวิธีทางเป็นเครื่องดำเนินไปเฉพาะ]/ อาวุโส – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ สมฺพาธ – ในเพราะความคับแคบ/ โอภาสํอิทฺโธ – การถึงยิ่งซึ่งช่องว่าง/ วุตฺโต – ตรัสแล้ว/ ภควตา – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ นิปฺปรียาเยนา”ติ – โดยวิธีที่มีนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบออกแล้ว”ดังนี้แล/

ปฐม – ที่ ๑/ [สมฺพาสฺสุตฺตํ – สัมพาสสูตร/ นิฏฺฐิตํ – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๕. สามัญญวรรค หมวดว่าด้วยสามัญญธรรม

๑. สัมพาสสูตร ว่าด้วยวิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบ

[๔๒] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนทอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี ครั้นนั้นแล ท่านพระอุทายีเข้าไปหาท่านพระอานนทถึงที่อยู่ สนทนาปราศรัยกับท่านพอเป็นที่บันเทิงใจพอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับท่านพระอานนทดังนี้ว่า “ผู้มีอายุ ปัญฺจาลจันฺทเทพบุตรได้กล่าวไว้ดังนี้ว่า พระพุทธเจ้าพระองค์ใด ผู้ทรงหลักเรือนอยู่ ทรงเป็นพระมุนีผู้ประเสริฐ ได้ตรัสรู้ญาณแล้ว พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น มีพระปัญญากว้างขวาง ได้ทรงรู้วิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบ ผู้มีอายุ ที่คับแคบ เป็นอย่างไร วิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบ พระผู้มีพระภาค ตรัสไว้อย่างไร” ท่านพระอานนทกล่าวว่า “ผู้มีอายุ กามคุณ ๕ ประการนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ที่คับแคบ กามคุณ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑. รูปที่พึงรู้แจ้งทางตา อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนัด ๒. เสียงที่พึงรู้แจ้งทางหู ฯลฯ ๓. กลิ่นที่พึงรู้แจ้งทางจมูก ฯลฯ ๔. รสที่พึงรู้แจ้งทางลิ้น ฯลฯ ๕. โผฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งทางกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนัด ผู้มีอายุ กามคุณ ๕ ประการนี้แล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ที่คับแคบ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้สังตจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลुปฐมฌาน ฯลฯ อยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบโดยปริยาย๑หนึ่งด้วยเหตุ เพียงเท่านั้น แม้ในปฐมฌานนั้นก็ยังมีที่คับแคบ อะไรชื่อว่าที่คับแคบในปฐมฌานนั้น วิตกและวิจารณ์ที่ยังไม่ดับในปฐมฌานนั้น ชื่อว่าที่คับแคบในปฐมฌานนี้ ภิกษุ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุทุติยฌาน ฯลฯ อยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบโดยปริยายหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น แม้ในทุติยฌาน นั้น ก็ยังมีที่คับแคบ อะไรชื่อว่าที่คับแคบในทุติยฌานนั้น ปิตินที่ยังไม่ดับในทุติยฌานนั้น ชื่อว่าที่คับแคบในทุติยฌานนี้ ภิกษุ เพราะปิติจางคลายไป เป็นผู้มิอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌาน ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบโดยปริยายหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น แม้ในตติยฌานนั้นก็ยังมีที่คับแคบ อะไรชื่อว่า ที่คับแคบในตติยฌานนั้น อุเบกขาและสุขที่ยังไม่ดับในตติยฌานนั้น ชื่อว่าที่คับแคบ ในตติยฌานนี้ ภิกษุ เพราะละสุขและทุกขได้ เพราะโสมนัสโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุ จตุตถฌาน ฯลฯ อยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลุถึงช่องว่างในที่คับแคบโดยปริยายหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น แม้ในจตุตถฌานนั้นก็ยังมีที่คับแคบ อะไรชื่อว่าที่คับแคบใน จตุตถฌานนั้น รูปสัญญาที่ยังไม่ดับในจตุตถฌานนั้น ชื่อว่าที่คับแคบในจตุตถฌานนี้ ภิกษุบรรลุอาภาสํญฺายตนฌานโดยกำหนดว่า “อากาศหาที่สุดมิได้” อยู่ เพราะล่องรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนดนานันตสัญญา พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลุช่องว่างในที่คับแคบโดยปริยายหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น แม้ใน อาภาสํญฺายตนฌานนั้นก็ยังมีที่คับแคบ อะไรชื่อว่าที่คับแคบในอาภาสํญฺายตน-ฌานนั้น อาภาสํญฺายตนสัญญาที่ยังไม่ดับในอาภาสํญฺายตนฌานนั้น ชื่อว่าที่คับแคบในอาภาสํญฺายตนฌานนี้ ภิกษุ ล่องอาภาสํญฺายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุ

วิญญูญายตน-ฌาน โดยกำหนดว่า “วิญญูญายตนสมาธิ” อยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลุช่องว่าง ในที่ค้ำแคบโดยปริยายหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น แม้ในวิญญูญายตนฌานก็ยังมียกค้ำแคบ อะไรชื่อว่าที่ค้ำแคบ ในวิญญูญายตนฌานนั้น วิญญูญายตนสัญญา ที่ยังไม่ดับในวิญญูญายตนฌานนั้น ชื่อว่าที่ค้ำแคบ ในวิญญูญายตนฌานนี้ ภิกษุล่วงวิญญูญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุอาภิญญายตนฌาน โดยกำหนดว่า “ไม่มีอะไร” อยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลุช่องว่างในที่ค้ำแคบโดยปริยายหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น แม้ในอาภิญญายตนฌานก็ยังมียกค้ำแคบ อะไร ชื่อว่าที่ค้ำแคบในอาภิญญายตนฌานนั้น อาภิญญายตนสัญญา ที่ยังไม่ดับในอาภิญญายตนฌานนั้น ชื่อว่าที่ค้ำแคบในอาภิญญายตนฌานนี้ ภิกษุล่วงอาภิญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนฌานอยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลุช่องว่างในที่ค้ำแคบโดยปริยายหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น แม้ในเนวสัญญานาสัญญายตนฌานก็ยังมียกค้ำแคบ อะไรชื่อว่า ที่ค้ำแคบในเนวสัญญานาสัญญายตนฌานนั้น เนวสัญญานาสัญญายตนสัญญา ที่ยังไม่ดับในเนวสัญญานาสัญญายตนฌานนั้น ชื่อว่าที่ค้ำแคบในเนวสัญญานาสัญญายตนฌานนี้ ภิกษุล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน โดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญาเวทิตินิโรธอยู่ อาสวะทั้งหลายของเธอหมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลุช่องว่างในที่ค้ำแคบโดยนิปปริยายแล้ว ด้วยเหตุเพียง เท่านั้น

สัมพัทธสูตรที่ ๑ จบ^{๑๙}

สรุป

สามัญวรค เป็นหมวดหนึ่งในพระไตรปิฎกที่ประกอบด้วยพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตร ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบรรลุธรรมและการพ้นจากกิเลส โดยใช้แนวทางการปฏิบัติที่สามารถเข้าถึงได้ทั่วไป (สามัญธรรม) เป็นพื้นฐานในการศึกษาและฝึกฝน

๑. สัมพัทธสูตร ว่าด้วยวิธีการบรรลุช่องว่างในที่ค้ำแคบ เช่น การพ้นจากกิเลสที่เกิดจากการยึดติดในกามคุณ ๕ และนิรณ ๕ โดยใช้รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ และสัญญาเวทิตินิโรธ ๑ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากกิเลสในระดับต่าง ๆ

๒. กายลักขิสูตร, ปัญญาวิมุตตสูตร, อุทโทภาควิมุตตสูตร, สันทิฏฐิธัมมสูตร, สันทิฏฐิกนิพพานสูตร, นิพพานสูตร, ปรินิพพานสูตร, ตถกนิพพานสูตร, และ ติฏฐธัมมนิพพานสูตร ทุกสูตรนำเสนอองค์ธรรม ๙ ประการที่คล้ายกัน แต่มีรายละเอียดที่แตกต่างกันในการถามตอบระหว่างท่านพระอุททปัญญากับท่านพระอานนท์ เพื่อแสดงถึงลักษณะของบุคคลที่บรรลุธรรมในรูปแบบต่าง ๆ

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. การพ้นจากกิเลส: พระสูตรในสามัญวรคสอนให้เราเข้าใจถึงวิธีการบรรลุธรรมและการพ้นจากกิเลสในระดับต่าง ๆ โดยการฝึกฝนฌานและสมาธิ ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้จิตใจสงบและหลุดพ้นจากการยึดติดในสิ่งต่าง ๆ

๒. การปฏิบัติที่เป็นระเบียบ: การบรรลุธรรมในลำดับขั้นต่าง ๆ ต้องการการฝึกฝนที่เป็นระเบียบและมีความตั้งใจ โดยใช้การปฏิบัติฌานและการพิจารณาธรรมอย่างละเอียด เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการปลดปล่อยจากกิเลสอย่างแท้จริง

๓. การเข้าใจและการปฏิบัติธรรม: การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบรรลุธรรมและการพ้นจากกิเลสอย่างลึกซึ้งซึ่งจะช่วยให้เราเห็นความสำคัญของการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการหลุดพ้นจากความทุกข์

^{๑๙} อภ.นวก. (ไทย) ๒๓/๔๒/๕๓๓-๕๓๖.

บทที่ ๒๐

เขมวรรค

เขมวรรค เป็นหมวดหนึ่งในพระไตรปิฎกที่ประกอบด้วยพระสูตรทั้งหมด ๑๑ สูตร ซึ่งมีชื่อเรียกตามลักษณะของ "เขมะ" หรือ "ความเป็นเลิศ" ซึ่งสะท้อนถึงการบรรลุคุณธรรมและการตัดสินใจในระดับสูงสุดของการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา

ในเขมวรรคนี้ พระสูตรที่ ๑-๑๐ เน้นการอธิบายเกี่ยวกับเหตุผลและลักษณะของการได้รับการยกย่องในแต่ละสถานะ ได้แก่ เขมะ, เขมปัตตตะ, อมตะ, อมตปัตตตะ, อภัย, อภัยปัตตตะ, ปัสสัทธิ, อนุปปพัสสัทธิ, นิโรธ และอนุปปพนิโรธ โดยแต่ละพระสูตรมีการดำเนินความที่คล้ายคลึงกัน โดยยกย่องบุคคลที่มีคุณสมบัติพิเศษและอธิบายถึงลักษณะและเหตุผลที่ทำให้บุคคลเหล่านั้นได้รับการเรียกว่าเป็นเช่นนั้น

พระสูตรที่ ๑๑, **อภัพพสูตร**, กล่าวถึงความสำคัญของการละธรรม ๙ ประการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องทำเพื่อการบรรลุอรหัตผล ความสำเร็จในการบรรลุอรหัตผลนั้นไม่อาจเป็นไปได้หากยังมีการถือครองธรรมเหล่านี้อยู่ ธรรม ๙ ประการที่กล่าวถึง ได้แก่ ราคะ, โทสะ, โมหะ, โภคะ, อุปนาหะ, มกฺขะ, ปลาสะ, อิสสา, และมัจฉริยะ

เขมวรรค จึงเป็นหมวดที่สำคัญที่เสนอแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและการบรรลุถึงความเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ ของการปฏิบัติธรรม เพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการในการบรรลุถึงสถานะที่สูงขึ้นในทางธรรม รวมถึงการเตรียมตัวเพื่อการบรรลุอรหัตผลอย่างแท้จริง.

ตัวอย่าง เขมวรรค

๑. บาลี

๒. ทุติยปณณาสกั

๑. เขมวคโค

๑. เขมสูตร

๕๒. “เขม’นฺติ อาวุโส วุจฺจติ. กิตฺตาวตฺตา นุ โข อาวุโส เขม’ วุตฺตํ ภควตา”ติ? “อิธาวุโส ภิกฺขุ วิจิเญว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมํ ฌานํ อุปสมปฺชช วิหริติ. เอตฺตาวตฺตาปิ โข อาวุโส เขม’ วุตฺตํ ภควตา ปรียาเยน ฯเปฯ. “ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญญานาสญญายตฺนํ สมติกกมฺม สญญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมปฺชช วิหริติ ปญฺญาย จสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขิณา โหนติ. เอตฺตาวตฺตาปิ โข อาวุโส เขม’ วุตฺตํ ภควตา นิปฺปรียาเยนา”ติ. ปฐมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๒. ทุติยปณณาสกั – ทุติยปณณาสกั/

๑. เขมวคโค – หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งเหตุให้ตรัสเรียกว่าเขมะ/

๑. เขมสูตร – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งเหตุให้ตรัสเรียกว่าเขมะ/

๕๒. “เขม – เขมะ/ เขม’นฺติ – เขมะ’ดังนี้/ อาวุโส – คุณก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ภควตา – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ วุจฺจติ – ย่อมตรัสเรียก/ กิตฺตาวตฺตา นุ โข – มีประมาณเท่าไรหนอแล/ [วตฺตปฏิบัติยา – ด้วยการปฏิบัติซึ่งวัตร]/ อาวุโส – คุณก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ เขม – ว่าเขมะ/ วุตฺตํ – ตรัสแล้ว/ ภควตา”

ติ? – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า”ดังนี้?/ “อิธาวุโส – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ในพระธรรมและพระวินัยนี้/ ภิกขุ – ภิกขุ/ วิวิจเจว – แยกออกแล้ว ด้วยนั้นแล/ กามะหิยาเป – จากกามทั้งหลาย ฯลฯ/ ปฐมัม – ที่ ๑/ ฌานัม – ซึ่งฌาน/ อุปสมปชช – เข้าถึงพร้อมแล้ว/ วิหริติ; – ย่อมพำนักอยู่/ เอตตาวตปิ โข – แม้มีประมาณเพียงเท่านั้นแล/ [ปฏิปทาย – ด้วยวิธีทางเป็นเครื่องดำเนินไปเฉพาะ]/ อาวุโส – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ เขมัม – ว่าเขมะ/ วุตตัม – ตรัสแล้ว/ ภควตา – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปริยาเยนาเป – โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบ ฯลฯ/ “ปุณ – อีก/ จปรี – ก็ ข้ออย่างอื่น/ [อตถิ – มีอยู่]/ อาวุโส – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ ภิกขุ – ภิกขุ/ สหุสโส – โดยประการทั้งปวง/ เนวสณฺณานาสณฺณายตนัม – ทั้งมิใช่ที่มีสัญญา นั้นแลทั้งที่มีซึ่งไม่มีสัญญาเป็นบ่อเกิด/ [ฌานัม – ซึ่งฌาน]/ สมตักกมม – ก้าวล่วงพร้อมแล้ว/ สณฺญาเวทยิตนิโรธัม – เป็นที่ดับลงแห่งสัญญาและเวทนา/ [ฌานัม – ซึ่งฌาน]/ อุปสมปชช – เข้าถึงพร้อมแล้ว/ วิหริติ; – ย่อมพำนักอยู่/ ปญฺญาย จสฺส – ด้วยปัญญา ด้วย ของภิกขุรูปนั้น/ ทิสฺวา – เพราะเห็น/ อาสว – กิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ไหลไปทั่วทั้งหลาย/ ปริกชีณา – เป็นธรรมที่สิ้นไปโดยรอบแล้ว/ โหนติ. – ย่อมเป็น/ เอตตาวตปิ โข – แม้มีประมาณเพียงเท่านั้นแล/ [ปฏิปทาย – ด้วยวิธีทางเป็นเครื่องดำเนินไปเฉพาะ]/ อาวุโส – ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย/ เขมัม – ว่าเขมะ/ วุตตัม – ตรัสแล้ว/ ภควตา – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ นิปปริยาเยนา”ติ – โดยวิธีที่มิใช่เป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบออกแล้ว”ดังนี้/

ปฐมัม – ที่ ๑/ [เขมสูตร – เขมสูตร/ นิฏฐิตัม – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๒. ทุตติยปณณาสก

๑. เขมวรรค หมวดว่าด้วยเหตุให้ตรัสเรียกว่า เขมะ

๑. เขมสูตร ว่าด้วยเหตุให้ตรัสเรียกว่า เขมะ

[๕๒] ท่านพระอุทายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เขมะ๑ เขมะ” ผู้มีอายุ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเขมะ” พระอานนทตอบว่า “ผู้มีอายุ ภิกขุในพระธรรมวินัยนี้ สงัดจาก กาม ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเขมะ โดยปริยายแล้ว ฯลฯ ภิกขุ ล่วงเนวสณฺณานาสณฺณายตนมฺมโดยประการทั้งปวง บรรลุสณฺญา-เวทยิตนิโรธอยู่ อาสวทั้งหลายของเธอหมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเขมะ โดยนิปปริยายแล้ว”

เขมสูตรที่ ๑ จบ^{๒๐}

สรุป

เขมวรรค เป็นหมวดหนึ่งในพระสูตรที่มีทั้งหมด ๑๑ สูตร ซึ่งจัดอยู่ในหมวดของการศึกษาและปฏิบัติธรรมที่สูงที่สุด โดยเน้นการบรรลุคุณธรรมที่เรียกว่า “เขมะ” หรือความเป็นเลิศในด้านธรรมะ แต่ละสูตรในเขมวรรคมีการนำเสนอและอธิบายถึงการบรรลุคุณธรรมและสถานะที่ต่างกัน ดังนี้

๑.-๑๐. เขมสูตร ถึง อนุปปพนิโรธสูตร (สูตรที่ ๑-๑๐) อธิบายถึงลักษณะและเหตุผลที่ทำให้บุคคลได้รับการเรียกว่าเป็นเขมะหรือสถานะอื่น ๆ รวมถึงการบรรลุธรรมต่าง ๆ เช่น เขมปัตตตะ, อมตะ, อภัย, ปัสสัทธิ, นิโรธ เป็นต้น แต่ละสูตรอธิบายถึงลักษณะและสาเหตุของการได้รับการเรียกขานดังกล่าว โดยทุกสูตรมีองค์ธรรม ๙ ประการที่เกี่ยวข้องกัน

^{๒๐} อก.นวก. (ไทย) ๒๓/๕๒/๕๔๓.

๑๑. อภัพพสูตร (สูตรที่ ๑๑) เน้นถึงการละธรรม ๙ ประการที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุอรหัตตผล ธรรมทั้ง ๙ ประการ ได้แก่ ราคะ, โทสะ, โมหะ, โภคะ, อุปนาหะ, มกฺขะ, ปลาสะ, อิสสา, และ มัจฉริยะ ซึ่งการละธรรมเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเข้าถึงความสำเร็จสูงสุดในทางธรรม

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. การพัฒนาคุณธรรม: เขมวรรคสอนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมและการบรรลุถึงสถานะที่สูงขึ้นในทางธรรม โดยการละกิเลสและอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ราคะและโทสะ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการบรรลุเป้าหมายทางธรรม

๒. การบรรลุอรหัตตผล: การละธรรม ๙ ประการที่กล่าวถึงในอภัพพสูตร เป็นขั้นตอนสำคัญในการบรรลุอรหัตตผล ซึ่งหมายถึงการเข้าถึงความเป็นเลิศทางจิตใจและความหลุดพ้นจากกิเลส

๓. การทำความเข้าใจและปฏิบัติ: การศึกษาพระสูตรในเขมวรรคช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจลักษณะและวิธีการในการบรรลุถึงสถานะต่าง ๆ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

๔. การมุ่งเน้นที่ความเป็นเลิศ: เขมวรรคสอนให้รู้จักมุ่งมั่นในการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุถึงความเป็นเลิศ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในการละความเห็นแก่ตัวและอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงความรู้แจ้งได้

การศึกษาเขมวรรคจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจในความสำคัญของการพัฒนาตนเองและการปฏิบัติธรรมอย่างเข้มข้น เพื่อไปสู่การบรรลุผลทางธรรมที่สูงสุด

บทที่ ๒๑

สติปัฏฐานวรรค

สติปัฏฐานวรรค เป็นหมวดหนึ่งในพระสูตรที่สำคัญในพระไตรปิฎกที่เน้นการศึกษาและการปฏิบัติในเรื่องของการเจริญสติและการพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ โดยในวรรคนี้ประกอบด้วยพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตรที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในการเจริญสติและการทำให้จิตใจเข้าถึงความสงบและความรู้แจ้งในธรรม

ชื่อของวรรคนี้ตั้งตามหลักการของสติปัฏฐาน ซึ่งหมายถึงการบรรลุถึงความรู้และความเข้าใจในธรรมะผ่านการเจริญสติและการฝึกฝนจิตใจให้เข้าใจถึงความเป็นจริงของชีวิต พระสูตรในวรรคนี้ทุกสูตรมีการเน้นถึงการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการ ซึ่งเป็นแนวทางในการละอกุศลธรรมและพัฒนาคุณธรรมที่ดีในชีวิต

แต่ละสูตรในสติปัฏฐานวรรคมีการนำเสนอถึงธรรมฝ่ายอกุศลและฝ่ายกุศลที่ตรงกันข้าม โดยธรรมฝ่ายอกุศลนั้นประกอบด้วย ๕ ประการที่เป็นอุปสรรคต่อการเจริญสติและการพัฒนาจิตใจ ส่วนธรรมฝ่ายกุศลนั้นเกี่ยวข้องกับการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการที่ช่วยให้ละเว้นอกุศลธรรมและนำไปสู่การเข้าถึงความรู้แจ้งและความสงบทางจิตใจ

การศึกษาสติปัฏฐานวรรคจึงเป็นการศึกษาที่สำคัญสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมในการเรียนรู้และฝึกฝนเพื่อพัฒนาตนเองให้สามารถละเว้นจากอกุศลธรรมและบรรลุถึงคุณธรรมที่ดี พร้อมทั้งเข้าถึงความรู้แจ้งในธรรมอย่างแท้จริง

ตัวอย่าง สติปัฏฐานวรรค

๑. บาลี

๒. สติปัฏฐานนวกโค

๑. สิกขาทุพพลยสูตร

๖๓. “ปญจิมานิ ภิกขเว สิกขาทุพพลยานิ. กตมานิ ปญจ? ปาณาติปาโต อทินนาทานํ กาเมสุมิฉจาจาโร มุสาวาโท สุราเมรยมชชปมาทญฺฐานํ อิมานิ โข ภิกขเว ปญจ สิกขาทุพพลยานิ. “อิมสํ โข ภิกขเว ปญจนํ สิกขาทุพพลยานํ ปหานาย จตตารो สติปัฏฐานา ภาเวตพพา. กตเม จตตารो? อิส ภิกขเว ภิกขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหริตี อาตปปี สมปชาโน สติมา วิเนยย โลเก อภิขณฺหาโหมนสฺส เวทนาสุ ๒เปฯ จิตเต ๒เปฯ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหริตี อาตปปี สมปชาโน สติมา วิเนยย โลเก อภิขณฺหาโหมนสฺส. อิมสํ โข ภิกขเว ปญจนํ สิกขาทุพพลยานํ ปหานาย อิมะ จตตารो สติปัฏฐานา ภาเวตพพา”ติ. ปฐมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๒. สติปัฏฐานนวกโค – หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งการตั้งไว้ก่อนซึ่งความระลึก/

๑. สิกขาทุพพลยสูตร – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งเหตุที่อรรถในการศึกษา/

๖๓. “ปญจิมานิ – ๕ ประการ เหล่านี้/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สิกขาทุพพลยานิ – ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้วในการศึกษาทั้งหลาย/ กตมานิ – คือ อะไรบ้าง/ ปญจ? – ๕ ประการ?/ [๑] ปาณาติปาโต – การยังสัตว์ผู้มีลมปรานให้ตกลงไป/ [๒] อทินนาทานํ – การถือเอาซึ่งวัตถุอันเจ้าของไม่ให้แล้ว/ [๓] กาเมสุมิฉจาจาโร – การประพฤติดิฉิดในกาม/ [๔] มุสาวาโท – การกล่าวเท็จ/ [๕] สุรา

เมรยมชชปมาทฐานัน – การดำรงอยู่ในความมัวเมาทั่วที่มีน้ำเมาคือสุราและเมรัยเป็นเหตุ/ **อิมานิ โข** – เหล่านี้แล/ **ภิกขเว** – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **ปณจ** – ๕ ประการ/ **สิกขาทุพพลยานิ** – ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้วในการศึกษาทั้งหลาย/ “**อิมัส โข** – เหล่านี้แล/ **ภิกขเว** – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **ปณจ** – ๕ ประการ/ **สิกขาทุพพลยานิ** – ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้วในการศึกษาทั้งหลาย/ **ปหานาย** – เพื่อการละออก/ **จตุตถาโร** – ๔ ประการ/ **สติปัฏฐานา** – การตั้งไว้ก่อนซึ่งความระลึกทั้งหลาย/ **ภาเวตพพา** – พึงให้เจริญ/ **กตเม** – คือ อะไรบ้าง/ **จตุตถาโร?** – ๔ ประการ?/ **อิธ** – นี่/ **[ธมมวินย** – ในพระธรรมและพระวินัย]/ **ภิกขเว** – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **ภิกขุ** – ภิกษุ/ [๑] **กาย** – ในร่างกาย/ **กายานุปัสสี** – เป็นผู้ตามเห็นซึ่งร่างกายโดยปกติ/ **วิหริติ** – ย่อมพำนักอยู่/ **อาตปปี** – เป็นผู้มีความเพียรเป็นเครื่องยังกิเลสให้ร้อนยิ่ง/ **สมปชาโน** – เป็นผู้รู้ทั่วพร้อมอยู่/ **สติมา** – เป็นผู้มีความระลึก/ **วิเนย** – นำไปปราศแล้ว/ **โลเก** – ในโลก/ **อภิขมาโทมนสส** – ซึ่งการเพ่งเล็งและความเป็นแห่งบุคคลผู้มีใจอันโทษประทุษร้ายแล้ว/ [๒] **เวทนาสุปะ** – ในเวทนาทั้งหลาย ฯลฯ/ [๓] **จิตเตปะ** – ในจิต ฯลฯ/ [๔] **ธมเมสุ** – ในธรรมทั้งหลาย/ **ธมมานุปัสสี** – เป็นผู้ตามเห็นซึ่งธรรมโดยปกติ/ **วิหริติ** – ย่อมพำนักอยู่/ **อาตปปี** – เป็นผู้มีความเพียรเป็นเครื่องยังกิเลสให้ร้อนยิ่ง/ **อาตปปี** – เป็นผู้มีความเพียรเป็นเครื่องยังกิเลสให้ร้อนยิ่ง/ **สมปชาโน** – เป็นผู้รู้ทั่วพร้อมอยู่/ **สติมา** – เป็นผู้มีความระลึก/ **วิเนย** – นำไปปราศแล้ว/ **โลเก** – ในโลก/ **อภิขมาโทมนสส** – ซึ่งการเพ่งเล็งและความเป็นแห่งบุคคลผู้มีใจอันโทษประทุษร้ายแล้ว/ “**อิมัส โข** – เหล่านี้แล/ **ภิกขเว** – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **ปณจ** – ๕ ประการ/ **สิกขาทุพพลยานิ** – ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้วในการศึกษาทั้งหลาย/ **ปหานาย** – เพื่อการละออก/ **อิม** – เหล่านี้/ **จตุตถาโร** – ๔ ประการ/ **สติปัฏฐานา** – การตั้งไว้ก่อนซึ่งความระลึกทั้งหลาย/ **ภาเวตพพา**”ติ – พึงให้เจริญ”ดังนี้แล/
ปฐม – ที่ ๑/ **[สิกขาทุพพลยสูตร** – สิกขาทุพพลยสูตร/ **นิฐิต** – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๒. สติปัฏฐานวรรค หมวดว่าด้วยสติปัฏฐาน

๑. สิกขาทุพพลยสูตร ว่าด้วยเหตุท้อแท้ในสิกขา

[๖๓] ภิกษุทั้งหลาย เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้ เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑. การฆ่าสัตว์ ๒. การลักทรัพย์ ๓. การประพฤติดินในกาม ๔. การพูดเท็จ ๕. การเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท ภิกษุทั้งหลาย เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้แล ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการ เพื่อละเหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้ สติปัฏฐาน ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑. พิจารณาเห็นกายในกาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชณาและโทมนัสในโลกได้ ๒. พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา ฯลฯ ๓. พิจารณาเห็นจิตในจิต ฯลฯ ๔. พิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด อภิชณาและโทมนัสในโลกได้ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการนี้ เพื่อละเหตุท้อแท้ใน สิกขา ๕ ประการนี้แล

สิกขาทุพพลยสูตรที่ ๑ จบ^{๒๑}

^{๒๑} อ.นวก. (ไทย) ๒๓/๖๓/๕๔๘-๕๔๙.

สรุป

สติปัฏฐานวรรค เป็นหมวดพระสูตรในพระไตรปิฎกที่เน้นการปฏิบัติในเรื่องของสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นวิธีการพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์และมีความรู้แจ้ง โดยมีทั้งหมด ๑๐ สูตรที่สอนเกี่ยวกับการละอกุศลธรรมและการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาจิตใจและการทำให้เข้าถึงความสงบ

๑. ลิกขาทพพัลลยสูตร: กล่าวถึงการท้อแท้ในสิกขา โดยมุ่งเน้นการเจริญสติปัฏฐานเพื่อละความผิดพลาดในการปฏิบัติศีล ๕ ประการ

๒. นีวรณสูตร: สอนเกี่ยวกับการละนิวรณ์ ๕ ประการ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการทำสมาธิและการเจริญสติ

๓. กามคุณสูตร: กล่าวถึงการละกามคุณ ๕ ประการ ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างความยึดมั่นและความ

ติดข้อง
๔. อุปาทานักขันธสูตร: พูดถึงการละอุปาทานขันธ ๕ ประการ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการยึดมั่นและความทุกข์

๕. โอรัมภาคียสูตร: สอนการละสังโยชนเบื้องต่ำ ๕ ประการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้จิตตกต่ำ

๖. คติสูตร: กล่าวถึงการละคติ ๕ ประการ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการบรรลุธรรมขั้นสูง

๗. มัจฉริยสูตร: สอนการละมัจฉริยะ ๕ ประการ ซึ่งเป็นการถือเอาตนเองเป็นใหญ่และมีความอิจฉา

๘. อุทัมภาคียสูตร: กล่าวถึงการละสังโยชนเบื้องสูง ๕ ประการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความหลงและการยึดมั่นในระดับสูง

๙. เจโตซีลสูตร: สอนการละกิเลสเครื่องตรึงจิต ๕ ประการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้จิตใจไม่สงบ

๑๐. เจตโสวินพันธสูตร: กล่าวถึงการละกิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาจิตใจให้เป็นอิสระ

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. การพัฒนาสติเป็นหัวใจสำคัญ: สติปัฏฐานวรรคเน้นการเจริญสติ ๔ ประการเพื่อป้องกันและละอกุศลธรรม การฝึกสติช่วยให้เรามีสติสัมปชัญญะในชีวิตประจำวัน ทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างชาญฉลาดและลดความทุกข์

๒. การละอกุศลธรรม: ธรรมฝ่ายอกุศล ๕ ประการที่กล่าวถึงในแต่ละสูตรทำให้เห็นถึงสิ่งที่เราต้องละออกเพื่อพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้น การรู้จักและทำความเข้าใจว่าอะไรคือสิ่งที่ทำให้เราหลงไปในกิเลสและความทุกข์จะช่วยให้เราสามารถละออกได้

๓. ความสำคัญของการปฏิบัติ: การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐานช่วยให้เราบรรลุถึงการเข้าถึงความสงบและความรู้แจ้งได้อย่างแท้จริง ต้องมีความเพียรพยายามในการเจริญสติและการพัฒนาจิตใจอย่างสม่ำเสมอ

๔. การพิจารณาธรรม: การศึกษาสติปัฏฐานวรรคทำให้เราเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการละอกุศลธรรมและการเจริญสติ ซึ่งเป็นการฝึกฝนที่สำคัญในการพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์และเข้าถึงความจริงของชีวิต

การปฏิบัติตามสติปัฏฐานวรรคจึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาตนเองให้สามารถหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ เพื่อบรรลุถึงความสงบทางจิตใจและความรู้แจ้งในธรรมอย่างแท้จริง

บทที่ ๒๒

สัมปธานวรรค

สัมปธานวรรค เป็นหมวดพระสูตรที่จัดอยู่ในพระไตรปิฎกซึ่งเน้นการปฏิบัติในเรื่องของ **สัมปธาน** หรือการพยายามทำสิ่งที่ถูกต้องอย่างสมบูรณ์ เพื่อบรรลุเป้าหมายทางธรรมอย่างแท้จริง วรรคนี้ประกอบด้วยพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจและการทำความเข้าใจธรรมะในระดับที่ลึกซึ้ง

ชื่อของวรรคนี้มาจากการที่ทุกสูตรในวรรคนี้มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับสัมปธาน ซึ่งหมายถึงการมีความพยายามที่ถูกต้องและเหมาะสมในการปฏิบัติธรรมเพื่อให้ได้ผลสำเร็จสูงสุดในการบรรลุธรรมะ สูตรในวรรคนี้มีการดำเนินความและหมวดธรรมฝ่ายกุศลที่คล้ายคลึงกับใน **สติปัฏฐานวรรค** โดยมีการเปลี่ยนแปลงในเนื้อหาของหมวดธรรมฝ่ายกุศล ซึ่งเน้นการเจริญสัมปธาน ๔ ประการแทนการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการ

การศึกษาสัมปธานวรรคทำให้เราเข้าใจถึงความสำคัญของการตั้งใจและการพยายามที่ถูกต้องในการปฏิบัติธรรม พร้อมกับการรู้จักละความผิดพลาดและข้อบกพร่องที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและการบรรลุธรรม สิ่งนี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถเดินทางไปสู่การบรรลุเป้าหมายทางธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและมีความเข้าใจที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง สัมปธานวรรค

๑. บาลี

๓. สมมปธานวคโค

๑. สิกขสูตร

๗๓. “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว สิกฺขาหุพฺพลยานิ. กตมานิ ปญฺจ? ปาณาติปาโต ฯ เปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺฐานํ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ สิกฺขาหุพฺพลยานิ. “อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ สิกฺขาหุพฺพลยานํ ปหานาย จตฺตารโ สมมปฺปธานา ภาเวตฺตพฺพา. กตเม จตฺตารโ? อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ อกุสลาณํ ฌมฺมานํ อนุปฺปาทย ฌนํ ฌเนติ วายมตี วีริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ อนุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ อกุสลาณํ ฌมฺมานํ ปหานาย ฌนํ ฌเนติ วายมตี วีริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ อนุปฺปนฺนํ กุสลาณํ ฌมฺมานํ อนุปฺปาทย ฌนํ ฌเนติ วายมตี วีริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ อนุปฺปนฺนํ กุสลาณํ ฌมฺมานํ จิตฺตํ อสมฺโมสาย ภิกฺขโย ภาวาย เวปุลลํ ภาวนาย ปาริปุริยา ฌนํ ฌเนติ วายมตี วีริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ. อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ สิกฺขาหุพฺพลยานํ ปหานาย อิมะ จตฺตารโ สมมปฺปธานา ภาเวตฺตพฺพา”ติ. ปฐฺมํ.

๗๔-๘๑. (ยถา สติปัฏฐานวคเค ตถา สมมปฺปธานวเสน วิตถาเรตฺตพฺพา.)

๒. การแปลคำต่อคำ

๓. สมมปธานวคโค – หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งความเพียรที่ควรตั้งไว้ก่อนโดยชอบ/

๑. สิกขสูตร – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งเหตุที่อรรถในการศึกษา/

๗๓. “ปญฺจิมานิ – ๕ ประการ เหล่านี้/ **ภิกขเว** – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **สิกขาหุพฺพลยานิ** – ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้วในการศึกษาทั้งหลาย/ **กตมานิ** – คือ อะไรบ้าง/ **ปญฺจ?** – ๕

ประการ?/ ปาณาติปาโตปะปา - การยังสัตว์ผู้มีลมปราณให้ตกลงไป ฯลฯ/ สุราเมรยมชฺชพมาทฐานัน - การดำรงอยู่ในความมัวเมาทั่วที่มีน้ำเมาคือสุราและเมรัยเป็นเหตุ/ อิมานิ โข - เหล่านี้แล/ ภิกฺขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปญจ - ๕ ประการ/ ลิกฺขาทุพฺพลยานิ - ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้วในการศึกษาทั้งหลาย/ “อิมสฺส โข - เหล่านี้แล/ ภิกฺขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปญจนัน - ๕ ประการ/ ลิกฺขาทุพฺพลยาน - ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้วในการศึกษาทั้งหลาย/ ปหานาย - เพื่อการละออก/ จตฺตาร - ๔ ประการ/ สมฺมปฺปธานา - ความเพียรที่ควรตั้งไว้ก่อนโดยชอบทั้งหลาย/ ภาเวตฺตพฺพา - พึงให้เจริญ/ กตฺเม - คือ อะไรบ้าง/ จตฺตาร? - ๔ ประการ?/ อิท - นี้/ [ธมฺมวินย - ในพระธรรมและพระวินัย]/ ภิกฺขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกฺขุ - ภิกษุ/ อนุปฺปนนาน - ที่ไม่เกิดขึ้นแล้ว/ ปาปกาน - ที่ชั่วช้า/ อุกุสฺลน - ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมาน - แห่งธรรมทั้งหลาย/ อนุปฺปาทย - เพื่อความไม่เกิดขึ้น/ จนฺท - ยังความพอใจ/ ขนฺติ - ย่อมให้เกิด/ วายมตี - ย่อมพยายาม/ วีริย - ซึ่งความเพียร/ อารกตี - ย่อมปรารภยิ่ง/ จิตฺต - ซึ่งจิต/ ปคฺคณฺหาตี - ย่อมประคองไว้ก่อน/ ปทฺทตี - ย่อมเริ่มตั้งไว้ก่อน/ อนุปฺปนนาน - ที่เกิดขึ้นแล้ว/ ปาปกาน - ที่ชั่วช้า/ อุกุสฺลน - ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมาน - ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ ปหานาย - เพื่อการละออก/ จนฺท - ยังความพอใจ/ ขนฺติ - ย่อมให้เกิด/ วายมตี - ย่อมพยายาม/ วีริย - ซึ่งความเพียร/ อารกตี - ย่อมปรารภยิ่ง/ จิตฺต - ซึ่งจิต/ ปคฺคณฺหาตี - ย่อมประคองไว้ก่อน/ ปทฺทตี - ย่อมเริ่มตั้งไว้ก่อน/ อนุปฺปนนาน - ที่ไม่เกิดขึ้นแล้ว/ กุสฺลน - ที่เป็นกุศล/ ธมฺมาน - แห่งธรรมทั้งหลาย/ อนุปฺปาทย - เพื่อความเกิดขึ้น/ จนฺท - ยังความพอใจ/ ขนฺติ - ย่อมให้เกิด/ วายมตี - ย่อมพยายาม/ วีริย - ซึ่งความเพียร/ อารกตี - ย่อมปรารภยิ่ง/ จิตฺต - ซึ่งจิต/ ปคฺคณฺหาตี - ย่อมประคองไว้ก่อน/ ปทฺทตี - ย่อมเริ่มตั้งไว้ก่อน/ อนุปฺปนนาน - ที่เกิดขึ้นแล้ว/ กุสฺลน - ที่เป็นกุศล/ ธมฺมาน - แห่งธรรมทั้งหลาย/ ฐิตียา - เพื่อความดำรงอยู่/ อสมฺโมสย - เพื่อความไม่หลงลืมพร้อม/ ภิกฺขโถภาวาย - เพื่อความเจริญโดยยิ่ง/ เวปฺปุลาย - เพื่อความไพบุลย์/ ภาวนาย - เพื่อความให้เจริญ/ ปาริปุริยา - เพื่อความเต็มโดยรอบ/ จนฺท - ยังความพอใจ/ ขนฺติ - ย่อมให้เกิด/ วายมตี - ย่อมพยายาม/ วีริย - ซึ่งความเพียร/ อารกตี - ย่อมปรารภยิ่ง/ จิตฺต - ซึ่งจิต/ ปคฺคณฺหาตี - ย่อมประคองไว้ก่อน/ ปทฺทตี - ย่อมเริ่มตั้งไว้ก่อน/ “อิมสฺส โข - เหล่านี้แล/ ภิกฺขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปญจนัน - ๕ ประการ/ ลิกฺขาทุพฺพลยาน - ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้วในการศึกษาทั้งหลาย/ ปหานาย - เพื่อการละออก/ อิม - เหล่านี้/ จตฺตาร - ๔ ประการ/ สมฺมปฺปธานา - ความเพียรที่ควรตั้งไว้ก่อนโดยชอบทั้งหลาย/ ภาเวตฺตพฺพา”ติ - พึงให้เจริญ”ดังนี้แล/

ปฐม - ที่ ๑/ [ลิกฺขสฺสุต - ลิกฺขาสูตร/ นิฏฐิต - จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๓. สัมมปธานวรรค หมวดว่าด้วยสัมมปธาน

๑. ลิกฺขาสูตร ว่าด้วยเหตุท้อแท้ในสิกขา

[๗๓] ภิกษุทั้งหลาย เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้ เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑. การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๕. การเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท ภิกษุทั้งหลาย เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้แล ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสัมมปธาน (ความเพียรชอบ) ๔ ประการ เพื่อละเหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้แล สัมมปธาน ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑. สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น ๒. สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ ละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๓. สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๔. สร้างฉันทะ

พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิญโญภาพ ไพบูลย์ เจริญ
เต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสัมมัตตปธาน ๔ ประการนี้ เพื่อละเหตุข้อหนึ่งใน
สิกขา ๕ ประการนี้แล

สิกขาสูตรที่ ๑ จบ^{๒๒}

สรุป

สัมมัตตปธานวรรค เป็นหมวดที่ประกอบด้วยพระสูตร ๑๐ สูตร ซึ่งเน้นการปฏิบัติที่ถูกต้องและ
เหมาะสม (สัมมัตตปธาน) เพื่อบรรลุเป้าหมายทางธรรมอย่างแท้จริง ในวรรคนี้จะพบว่าการเปลี่ยนแปลงจาก
การเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการใน **สติปัฏฐานวรรค** มาเป็นการเจริญสัมมัตตปธาน ๔ ประการแทน

แต่ละสูตรในสัมมัตตปธานวรรคประกอบด้วย

๑. การละธรรมฝ่ายอกุศล ๕ ประการ

๒. การเจริญสัมมัตตปธาน ๔ ประการ

เนื้อหาของพระสูตรแต่ละสูตรจะแสดงถึงธรรมฝ่ายอกุศลที่เป็นอุปสรรคและวิธีการพัฒนาหรือ
เจริญสัมมัตตปธาน ๔ ประการ เพื่อขจัดธรรมฝ่ายอกุศลและบรรลุเป้าหมายทางธรรม

สัมมัตตปธาน ๔ ประการ ได้แก่

๑. สัมมัตตปธานในการเพียร (Right Effort) การพยายามทำความดีและละความชั่ว

๒. สัมมัตตปธานในการเพ่งพิจารณา (Right Mindfulness) การมีสติระลึกถึงสิ่งที่ควรระลึก

๓. สัมมัตตปธานในการพัฒนาสมาธิ (Right Concentration) การฝึกสมาธิเพื่อความมั่นคง

ของจิต

๔. สัมมัตตปธานในการเจริญปัญญา (Right Understanding) การมีความเข้าใจที่ถูกต้อง

ตามธรรม

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. การปฏิบัติที่ถูกต้องเป็นหัวใจสำคัญ: การทำให้เกิดผลสำเร็จในทางธรรมไม่เพียงแต่
เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติอย่างมีระเบียบ แต่ยังเกี่ยวข้องกับการมีสัมมาทิฐิ (ความเห็นที่ถูกต้อง) และ
สัมมัตตปธาน (ความพยายามที่ถูกต้อง) ที่ทำให้การปฏิบัติของเรามีความสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ

๒. การพัฒนาสัมมัตตปธาน ๔ ประการ: การเจริญสัมมัตตปธาน ๔ ประการเป็นพื้นฐานสำคัญ
ที่ช่วยให้การปฏิบัติธรรมของเรามีความมั่นคงและมีทิศทางที่ถูกต้อง โดยต้องมีการพัฒนาในทุกด้านอย่างสมดุล
ทั้งในด้านการเพียร, สติ, สมาธิ และปัญญา

๓. การละธรรมฝ่ายอกุศล: การเข้าใจและละธรรมฝ่ายอกุศล ๕ ประการที่เป็นอุปสรรค เช่น
ความโลภ, โทสะ, โมหะ และอื่น ๆ เป็นสิ่งจำเป็น เพื่อที่จะสามารถเข้าถึงการบรรลุธรรมอย่างแท้จริงได้

๔. การเจริญสติปัฏฐานและสัมมัตตปธานร่วมกัน: การปฏิบัติธรรมต้องมีการเจริญสติปัฏฐาน
และสัมมัตตปธานร่วมกัน เพื่อให้การพัฒนาจิตใจและการปฏิบัติธรรมเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและมี
ประสิทธิภาพสูงสุด

การศึกษาและปฏิบัติตามสัมมัตตปธานวรรคจึงเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงในการปฏิบัติธรรม
และเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเดินทางสู่การบรรลุธรรมที่สูงส่ง

^{๒๒} อภ.นวก. (ไทย) ๒๓/๗๓/๕๕๙.

บทที่ ๒๓

อิทธิปาทวรรค

อิทธิปาทวรรค แปลว่า "หมวดว่าด้วยอิทธิบาท" เป็นหมวดที่ประกอบด้วยพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตร ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การศึกษาและการปฏิบัติเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ประการ (การปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จ) โดยชื่อของวรรคนี้ตั้งตามสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาทซึ่งเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติธรรมเพื่อการบรรลุเป้าหมายทางธรรมอย่างแท้จริง

เนื้อหาของพระสูตรในอิทธิปาทวรรคมีลักษณะคล้ายคลึงกับพระสูตรใน **สติปัฏฐานวรรค** โดยเฉพาะในเรื่องของการดำเนินความ ซึ่งจะมุ่งเน้นไปที่การเจริญอิทธิบาท ๔ ประการแทนการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการ อิทธิบาททั้ง ๔ ประการนั้นประกอบด้วย

๑. **สัมมาพรต** – การทำความดีอย่างต่อเนื่องด้วยความตั้งใจและความพยายาม
๒. **สัมมาสติ** – การมีสติปัญญาในการระลึกถึงสิ่งที่ควรระลึกและการตั้งใจปฏิบัติ
๓. **สัมมาสมาธิ** – การฝึกสมาธิให้มีความมั่นคงและเสถียร
๔. **สัมมาปัญญา** – การเข้าใจธรรมะและปฏิบัติอย่างมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

การศึกษาและปฏิบัติตามอิทธิปาทวรรคจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถจัดการกับธรรมฝ่ายอกุศลและเสริมสร้างธรรมฝ่ายกุศลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาความพยายามและการฝึกฝนตามหลักการที่ถูกต้อง

อิทธิปาทวรรค จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาทางธรรมที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีความสำเร็จในทางธรรมและสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ได้อย่างแท้จริง ผ่านการปฏิบัติที่มีความสมดุลและมีความตั้งใจที่แน่วแน่

ตัวอย่าง อิทธิปาทวรรค

๑. บาลี

๔. อิทธิปาทคโค

๑. สิกขสูตร

๘๓. “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว สิกฺขาทุพฺพลยานิ. กตมานิ ปญฺจ? ปาณาติปาโต ฯ เปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺฐานํ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ สิกฺขาทุพฺพลยานิ. “อิมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ สิกฺขาทุพฺพลยานํ ปหานายจตฺตารอ อธิปาทา ภาเวตฺตพฺพา. กตเม จตฺตารอ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมฺมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อธิปาทํ ภาเวติ วิริยสมฺมาธิ... จิตฺตสมฺมาธิ... วิมฺสาสมฺมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อธิปาทํ ภาเวติ. อิมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ สิกฺขาทุพฺพลยานํ ปหานาย อิม จตฺตารอ อธิปาทา ภาเวตฺตพฺพา”ติ. ปฐมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๔. อิทธิปาทวคโค - หมวตว่าธรรมเป็นเครื่องให้ถึงซึ่งความสำเร็จ/

๑. สิกขสูตร - พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งเหตุท้อแท้ในการศึกษา/

๘๓. “ปญจิมานิ - ๕ ประการ เหล่านี้/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สิกขาทุพพลยานิ - ความ
เป็นแห่งบุคคลผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้วในการศึกษาทั้งหลาย/ กตมานิ - คือ อะไรบ้าง/ ปญจ? - ๕
ประการ/ ปาณาติปาตาปะป - การยังสัตว์ผู้มีลมปราณให้ตกลงไป ฯลฯ/ สุราเมรยมชชพมาทานฐานิ - การ
ดำรงอยู่ในความมัวเมาทั่วทั้งน้ำเมาคือสุราและเมรัยเป็นเหตุ/ อิมานิ โข - เหล่านี้แล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย/ ปญจ - ๕ ประการ/ สิกขาทุพพลยานิ - ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้วใน
การศึกษาทั้งหลาย/ “อิมสฺ โข - เหล่านี้แล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปญจนนํ - ๕ ประการ/ สิกขา
ทุพพลยานํ - ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้วในการศึกษาทั้งหลาย/ ปหานาย - เพื่อ
การละออก/ จตตาริ - ๔ ประการ/ อิทธิปาทา - ธรรมเป็นเครื่องให้ถึงซึ่งความสำเร็จทั้งหลาย/ ภาเวตพพา.
- พึงให้เจริญ/ กตเม - คือ อะไรบ้าง/ จตตาริ? - ๔ ประการ?/ อิธ - นี่/ [ธมฺวินย - ในพระธรรมและพระ
วินัย]/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกขุ - ภิกษุ/ [๑] ฉนทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ - ที่มาตาม
พร้อมแล้วด้วยความตั้งมั่นพร้อมยิ่งที่เกิดจากความพอใจและธรรมเป็นเครื่องกระทำพร้อมคือความเพียรที่ควร
ตั้งไว้ก่อน/ อิทธิปาทํ - ยังธรรมเป็นเครื่องให้ถึงซึ่งความสำเร็จ/ ภาเวติ - ย่อมให้เจริญ/ [๒] วิริยสมาธิเป
- ความตั้งมั่นพร้อมยิ่งที่เกิดจากความเพียร ฯลฯ/ [๓] จิตตสมาธิเป - ความตั้งมั่นพร้อมยิ่งที่เกิดจากจิต
ฯลฯ/ [๔] วิมฺสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ - ที่มาตามพร้อมแล้วด้วยความตั้งมั่นพร้อมยิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว
จากความตรึงตรองและธรรมเป็นเครื่องกระทำพร้อมคือความเพียรที่ควรตั้งไว้ก่อน/ อิทธิปาทํ - ยังธรรมเป็น
เครื่องให้ถึงซึ่งความสำเร็จ/ ภาเวติ - ย่อมให้เจริญ/ “อิมสฺ โข - เหล่านี้แล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/
ปญจนนํ - ๕ ประการ/ สิกขาทุพพลยานํ - ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้วใน
การศึกษาทั้งหลาย/ ปหานาย - เพื่อการละออก/ อิม - เหล่านี้/ จตตาริ - ๔ ประการ/ อิทธิปาทา - ธรรม
เป็นเครื่องให้ถึงซึ่งความสำเร็จทั้งหลาย/ ภาเวตพพา”ติ - พึงให้เจริญ”ดังนี้แล/

ปฐมํ - ที่ ๑/ [สิกขสูตร - สิกขสูตร/ นิฏฐิตํ - จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๔. อิทธิปาทวรรค หมวตว่าอิทธิบาท

๑. สิกขาสูตร ว่าด้วยเหตุท้อแท้ในสิกขา

[๘๓] ภิกษุทั้งหลาย เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้ เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ
๑. การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๕. การเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท ภิกษุทั้งหลาย เหตุ
ท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้แล ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญอิทธิบาท ๔ ประการนี้ เพื่อละเหตุท้อแท้ใน สิกขา
๕ ประการนี้แล อิทธิบาท ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑. สร้างฉันทะ พยายาม ปราบภวามเพียร ประคองจิต
มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น ๒. สร้างฉันทะ พยายาม ปราบภวามเพียร ประคอง
จิต มุ่งมั่น เพื่อ ละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๓. สร้างฉันทะ พยายาม ปราบภวามเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น
เพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๔. สร้างฉันทะ พยายาม ปราบภวามเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ
ความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิกษุทั้งหลาย พึงเจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึง
เจริญอิทธิบาท ๔ ประการนี้ เพื่อละเหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้แล สิกขาสูตรที่ ๑ จบ^{๒๓}

^{๒๓} อก.นวก. (ไทย) ๒๓/๘๓/๕๖๑.

สรุป

อิทธิปาทวรรค เป็นหมวดที่มีพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตร โดยเน้นการศึกษาและการปฏิบัติเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ประการ ซึ่งประกอบด้วย

๑. สัมมาพรต - การตั้งใจทำความดี
๒. สัมมาสติ - การมีสติในการปฏิบัติ
๓. สัมมาสมาธิ - การฝึกสมาธิ
๔. สัมมาปัญญา - การเข้าใจธรรมะ

พระสูตรในวรรคนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับ **สติปัฏฐานวรรค** โดยที่การดำเนินความจะเปลี่ยนจากการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการเป็นการเจริญอิทธิบาท ๔ ประการ การศึกษาพระสูตรในอิทธิปาทวรรคจึงมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติธรรมให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะการจัดการกับธรรมฝ่ายอกุศลและการเสริมสร้างธรรมฝ่ายกุศล

ข้อคิดตามหลักธรรม

๑. การพัฒนาอิทธิบาท: การเจริญอิทธิบาท ๔ ประการเป็นการสร้างพื้นฐานที่แข็งแรงในการปฏิบัติธรรม เพราะมันช่วยเสริมสร้างความตั้งใจที่แน่วแน่, สติที่เฉียบแหลม, สมาธิที่มั่นคง, และปัญญาที่ลึกซึ้ง ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการบรรลุเป้าหมายทางธรรม

๒. การเปลี่ยนแปลงจากธรรมฝ่ายอกุศล: การศึกษาพระสูตรในอิทธิปาทวรรคแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงจากการติดข้องในธรรมฝ่ายอกุศล เช่น ความโลภ, ความโกรธ, และความหลง โดยการนำอิทธิบาท ๔ ประการมาช่วยในการพัฒนาธรรมฝ่ายกุศล

๓. การมีสติและความพยายาม: การมีสติในการปฏิบัติและความพยายามอย่างต่อเนื่องเป็นกุญแจสำคัญในการประสบความสำเร็จในทางธรรม เพราะการมีความตั้งใจที่แน่วแน่และการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้สามารถบรรลุผลสำเร็จตามที่มุ่งหวัง

๔. การฝึกปฏิบัติอย่างมีหลักการ: การฝึกฝนตามหลักอิทธิบาท ๔ ประการจะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในธรรมะและทำให้การปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การศึกษาและการปฏิบัติตามอิทธิปาทวรรคจะช่วยให้เกิดการพัฒนาทางธรรมที่ยั่งยืนและนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ได้อย่างแท้จริง